

L 69-3
60 J

VII C

89
L
34

Administratiwo teesibu wispahreja dala.

Konspektiwas peesihmes, pehz dozenta K. Dischlara leksijam
daechu klausitaju sastahditas. Reskatamas par rokrakatu, un
dowatas weenigi 1920/21 un 1921/22 g.-g. kursa faktiskeem
klausitajeem pee preekschmeta atkabrtoschanas.

18491
424

L -
7L

0309057157

L. V. 8.
In. ~~11~~ 95.

28

Administratīvās tiesības un valsts administra-
tīvā darbība.

Administratīvās tiesības ir veena no publisko tiesību noce-
rem. Mums jāapstahjas paa administratīvo tiesību jehdseenu. Par adm.
tiesībām ir isplātītas nepareizas domas un adm. ties. pelna leelaku
eswehribu nekā tas lihds šohim ir darīts. Lihds pehdejam laikam
paa mums viņas ir deesgan nepopularas, jo mehs ar tām espasināmees
kreewu augstekolāa. Wakar Eiropā leeta bij zitada. Isskaidrojumi
meklejami ne tikai Kreswītas politiskos apstahkļos un polizejiskā
eskahrtā, bet wehl tahlak, jo sawā laikā ari Wakar Eiropeā administra-
tīvās tiesības bij nepopularas, salihdsinot ar konstitucionalejas
tiesībām. Tad mums jāwehrah skats us absolutas monarkījas jeb po-
lizejiskas valsts laikmetu. Foreis wehl nebija vilsouu politisko
tiesību un valsts bij pasihstana ar viņas birokratiskām eestahdēm.
kas tureja pilsoņus sem sawas aisebildnības. Šohis birokratiskās
eestahdes bij wispehsīgakas pretim pilsoņem lai gan viņi esaijās

strahdajet likuma wairda, temehr par likumibu nebij ne runa; ja tik walsta ergani wareja peerahdit, ka tee rikkejuschees waldeochas dinastijas intreses, menarchs aissedaa eerednus pat tad, kad tee bij rikkejuschoes pret likumu un walsta intresem. Bet ari pee labas gribas bij grahti eewehret likumibu, je lihds konstituzijas eeweschanai newareja isochkirt likumu ne administratiwa rikkejuma. Lihds tam administratiwa funkcija bij wehrata pret tautas intresem un tadehl ari sinatne par administratiwam teesibam newareja buht populara. Ewedet konstituziju, lesta gresijas par labu walsta teesibam un wisi, kam bij dauds mas peejama sohi disziplina, demaja, ka ewedet konstituziju, eewedis labos likums un ka administraziju uelabes konstitucionalaia prinsipis, ka ispildu wars ir padeta likumdewejai warai. Ne tik ween studenti nedarbejas ar konstituzijas teesibam, bet ari plaschaka publika par tam intresejas, tapehs ka no konstituzijas xereja wisu glabbina. Bet pateesiba tas labums no konstituzijas ween nebij nomas tik leels mehs redsam, ka wisur monarki ir lihds pehdejai eespehjamibai protim turejuschees konstituziju eeweschanai un kad newareja wairs

turetees pretim, tad tomehr kentas administratiwas funkcijas paturet sawas rokas. Pirmas konstituzijas mehs redsam skaidri formuletu noteikumu, ka ispildu wara pilna apmebra paleek monarcha rokas. Bet ja administracija ir galma un mischnesibas rokas, tad neka daudz wehl naw gresita, ka te redsejam peem. Kreewijas konstituzionalisma laika. Pilsonis, labde tas nahsa sakara ar birekratiskam eestahdem, nejakta, ka tur neluhkejet un konstituzijas eeweschamun pateesiba daudz nekas naw gresijees. Tautas wade- ni bij waldijuschees, domadani, ka peeteek, ja tautas preekschatahwi peedalisees likumdoschana. Bet nu israhdijses, ka ari administratiwa funkcija ir tautas paschas leeta, ka administratiwai darbibal janerit stingri likuma robeschas, un ka tur wajags darbotes personam, kuram tauta war utisetees. Pateizotees schim eeskatum, Wakar-Eiropas waletis ir gresijees daudz kas administratiwam teesibam par labu. Pirmas sekas bij tas, ka administratiwas teesibas tika atdalitas no walsts teesibam un palika par patatahwiu disciplinu 1) juridisku

un 2) Ka viņam sāka pieņemt veidību daudsi eewehrojami juristi. Kur pēdējā laikā šitās nešarās bij nowehrojams itkā sastingums administratīvās tiesības parādijās weena -- otra jauna ideja, Pehz kara, pateisoties demokratisācijas procesam, sagaidīt neween walsts tiesību, bet arī administr. tiesību usplaukšanu. Pateizoties wehu saitēm ar Kreewiju, arī pē mums bij adm. tiesības notahdītas nepareizi un skaitījās wairak ka praktiska sinatne

un viņās eegahja eekschā arī sociālā likumdošohohana. Wakar Eiropā administratīvo tiesību siniba nodarbojas ar teoretiskiem jautajumiem. Pehz frantschu klasifikācijas publiskās tiesības sadalas ahrejās jeb starptautiskās tiesības un eekschējās, kurās sawu kahrt dalas walsts tiesības, administratīvās tiesības un procesā. Drusku šitadi ir Wahzījā, bet ar tur adm. tiesības ir atdalītas no walsts tiesībām. Franzijā walsts administr. eestāhechu organizācijas apluhkošana peeder administratīvām tiesībām, bet Wahzījā tas peeder pē walsts tiesībām. Administra-

tiwām teesibām pehz Otto Maiera wajaga noregulat indiwiða atteezibas pret walsti. Waram teikt, ka administratiwās teesibas ir to normu kopums, kuras noregulē walsts administratiwo eestahschu darbibu un lihds ar to leelu daļu no pilsonu un walsts sawstarpejām atteezibām. Mehs redsam ka administratiwām teesibām ir ne tikai juridiska bet arī soziologiska nosihme. Un ja nu administratiwās teesibas ir tās, kurām wajaga atrast formulejumu indiwiða un organizētās sabiedribas atteezibām; tad redsam, ka no prinzipielās puses ir administr. teesibām ir ļoti leela nosihme. Bet ne masaka nosihme winām peeschkirama no praktiskas puses, jo walsts administratiwā darbiba ir ļauds plaschaka, neka likumdošanas un teesu darbiba, un administratiwājam eestahdem un winu darbibu pilsoni nahk sakarot katru deenu. Arī wehsturiski nemot administr. teesibām arī leela nosihme. Pate wazakā walsts darbiba ir teesa jeb justiziāla darbiba. Jau senatnē darbojas publiski teesu organi, bet drihs parahdijās arī pahrwaldes organi, kaut meera un kahrtibas uztureschanai leelakes sentros, ne-

dekla eevabtschanai un t. t. Wispiras, ka jau mineta, teesu funkzijs, tad administratiwa un tikai kreetni wehlek likundeschanas. Senas tactas istika ar paraschu teesibam. Paraschu teesibas ir attibstijuschas pamasaw nestiprinajuschees paradumi peenexti par likumu un zilwaki dandersis pesachkihra wineem deewischku isxolschanae un radija par winu isxolschanae teikas jeb mitus. Ta pee greekeem Likurge, juhdeem - Mesus, ari Kibne un pat pee tagadejeem mesobeneem ir atrastas lihdsigas teikas. Administratiwa funkzijs ir ilgi dominejuse par likundeschanas funkzijs, bet temehr ir bijuschi ari likundeschanas akti, peem. Babbele Hammurabi likumi isdoti ne patwaldneeziska menarka, peedaltees spehjigeem ministreem. Tur sakahrtetes un warbuht papildinati paradumi, kas bija wajadaigs jau tereis, tamdehl ka Babbeles walste tereis pahrgabja ne feedaliamu us absolute menarkiju. Politiska sina ne tagadeja weedekla un dands ke waratu wehletoes, bet walste saimneezibas un administrasijas sina ta bij ruhpiigi neskaneta erganisazijs - tur bij neseiktas pawehles prowintschu

wintschu pahrwaldneekem rihkejumi par mahksaligu apuhdeneschanz un t. t. Fas pats bija Egipte, kur bija labs eerednu sohtats un iskepta birekratiska eekahrta. Greekijas demokratijas eeredni tika wehleti saur lesi, tapat ari teeneschi, je demokratiska walsti, kabda bij. peem. Atenas V un VI g. s. pr. Kr. wajadseja buht katram pilsonim aktiwam un peedalitees walsts daibwe. Zaur te administratiwa funkzijs domineja pahr likundeschanas funkziju. 95% ne wiseem eeredneem tika wehleti ar lesi, tik tahdi, kur wajadseja spezialu sinaschanu, peegs pilsohtas ubdenawadu pahr sinaschana un t. t. tika wehleti usstahdet kandidatus un pahrbandet winu nederibu. Roma mehs atrodam jau labi iskepta teesiba sistemu un attihstita likundeschanu, bet administratiwa funkzijs tur eenehna redsamu weethu un Romas walsti, auget, eeguwa deminejeschu stahwekli, salibdinet ar zitam funksijam. Widus laikes peedalisma laika, kad nebij likundewejas warsas, walsts bij saraustita dalas, tad ari administratiwa funkzijs bij wahjs. Tad pilsoni organiseja paschi sawu intreschu aisstahweschanu.

Šāds privātteesiskās organizācijas veidoklis pārveidots par publiskām. Pilsetās bij autonoma iestāde, kur attīsta likumdošanu un administratīvo darbību atsevišķos pakāpeniski no karaļiem un pēdējiem. Absolutās monarhijas laikā luhkoja ar administratīvoem rīkojumiem pakalpojumu labklājību. Reizē ar privātā dzīvē nosakot kā vajag gērties, kā uvesties pret vērā, pēdējiem arī to ka kārtīgi jāiet basnā u. t. t. Vēlējā 18. v. s. gēis vērēns ispaudas filozofa Chr. Wolfa, administratīvistu Justi (Grundsätze der Polizeiwissenschaft 1756) u. z. rakstos. Arī ekonomiskā dzīvē kļuva manāms valsts labklājības politikas espāids, kas ispaudas merkantilisma sistēmā. Absolutiskā politiskā valsts ar savu administratīvo darbību gēbeja gēdat par pilsonu labklājību, gēbeja darīt visu pēdēch tautas bet neko saur tautu. Tautas labklājība ar seho darbību esnēgta netika bet man daudās valstīs tika novērstas loti grūti stāvokli, tautas bij nospeestas nabadsībā un smagi jūta administratīvās sistēmas

biltnesības slogu. Tāpēc šahis nolizētiskais raschims itin dabiski
iesauza reakciju, kura parādījās neween frantschu leelajā rewolu-
zijā, bet arī publisko teesihu teorijā. Rewoluzija, balstidamās us 18g
s autorem (Monteskie, Russo u.z.) bij isbihēstusee popularo pil-
sonu brihwibu losungu, un wehl wisa 19.g.s. pirmajā pusē bij pla-
schi isplatits eeskats, ka plaschi attihstite walsts administratiwa
darbiba neesot sawenojama ar pilsonu brihwibu: to wairak attihstit
walsts darbiba, jo schauraki norobeschota pilsonu brihwiba. Tāpēc 19
g.s. pirmās pusēs liberali prasija walsts darbības saschaurinasecha
nu lihds minimumam: walstij jagandā tikai par droschibu un kahrti-
bu, - ruhpetees par zitu ir paschu pilsonu uedewums. Gassals ironi-
seja par echo idejisko wirseenu, ka winsch neeschkirot walstij tikai
naktssarga lomū. Tagad šahis wirseems isbeidsees un jau ap 19.g.s.
widu pazehlās balstis par walsts administratiwās darbības paplaschi-
nasechenu. Pret to issakās tikai idejiskie anarchisti, kuri pri-
noleeds ir walsts darbibu, ir walsti paschu.

Tas ir galeja liberalisma ispaudums, kuri waleti un winas administra-
tiwe eekahrta usskata ka newajadsigu epaidu. Apskatot scho usskatu
kritiski, atrodam, ka ta ir utopijs, kas newestu zilweku barbarisma
stabwekli, kur zilweki nebuhtu laimigaki neds ari brihwaki, je tee
buhtu pastabwigi apdraudeti. Wehsturi pehtet ir atrasts, ka preekeh-
walatiska laikmeta pret indiwidu ir bijuschi dauds leelaki ppaidi,
neka tagadeja moderna walsti. Newehrejet jaunaka laika walste dsib-
wes attibstibu, redsam, ka walste administratiwa darbiba klubst newis
scauraka, bet gan plaschaka un daudsgusigaka. Jannakee pehtneeki ais-
rahda ne te, ka muhsu nabeedriska dsihwe teek arweenu komplizetaka.
Feedalisma laika pastabwet naturalai saimwezibai, pilsanis apweeri-
naja sawas prasibas pats. Semkepis wisu rascheja saw; ar weetejs amatneeku
palibdsibu winsch nazehta ehkas un behrnus kahda garidsneeks apmahzijs.
Wa, bet tanta atradas gariga tumsiba, satiksmes zelu tereis nebija, nemas,
ne alinibam ismira weelas semes, je walata neruhpejas ne par skolam,
ne par satiksmes zoleem, ne par sanitarijs.

Tagad mehs wairs newaram istikt paschi ar sewi, mums jawaistas ai pabrejam tautam, ar senem, kuras mehs nekad nessim redsejuschi, peem. zukurā mehs paschi neraschejam, bet sewedam ne sitam walstin. Ka lai mehs tagad istiktu bes satikemes selesm, bes skelam. Ja mehs ne- darbejamess walsts natureta augstskola, tad tas ir neween atsewischku indiwidu intrees, kas zenschas pehs isglihtibas, bet ari wissas walsts intrees un pat wairak - wissas kulturās intrees. Waretu sapretams ari sagatawetees ahrsti un insheneeri priwata kabrta pee sawa darba labeem meistareem, bet ari te wissas wajadsiga publika ken- trele; ja te nebuhtu kentrole, radisees scharlatani, kas nepasibdami alimibas un sinatniskas ahrteschanas metodes, tik nandas eerawscha- nas dehl nadesees par ahrsteem, tapat dascha tahda insheneera boh- wets tiltesabruks. Daschreis te newar istikt bes spaideem, kas per- sonige brihwibu eerewesene, peem. sanatara aina pee slinnecku ise- leschanas, baku peteschanas un t. t. te ja atlaus .ikkuram brihwibu, tiks apdraudeti ne tikai slime peederigeo, bet ari wisa sabcedriba.

Walsts eestab-

des darbejas wispahrihas interesēs, un šchō intereschu deļ schaa-
ri saprastām indiwiđualam waj grupu interesem ir daschreis ja-
soošč. Te mehs redsam ka walsts darbiba nešaschaurinas jaunajos
laikos, bet gan kļuhst plaščaka un daudz pusigaka, jo kulturag at-
tihtiba usstahda walstij arweenu jaunus plaščakus usdewumus

Administratiwās funkcijas stahwoklis starp
sitam walsts funkcijām.

Administratiwo funkciju war apskatit no materialā un formalā
weedokļa. Walsts organu darbibu parasti sadala trijās leelās nosa-
rēs, kures parasti apsihmē kā likumdošanas funkciju, jurisdikcijas
funkciju, un administratiwo funkciju. Teesiskā walstī preeksch šchim
funkcijām pastahw atsewischķi organi, waj organu sistemas; likum-
deweja funkcija teek ispildite no likumdewejas eestahdes, jurisdik-
cijas funkcija no teesu eestahdem, un administratiwā funkcija no
administratiwajām eestahdem. Saistidami walsts funkcijas ar noteik-
tām organeem, dabujam funkcijas formalo jehdseenu. No formalā wee-

dokļa tā tad valsts funkcijas šķirot un norobešot ar veagli,
un administratīvā funkcija formālā nošķiršanā esot visā to valsts
darbību, kura izsēta no administratīvajiem orgāniem. Aplūkojot tur-
pretim valsts orgānu darbību pēc viņu būtības, un meģinot
šķirot šo darbību grupās pēc raksturīgām darbības īpašībām
pēleetojam tā saukto materialo veedokli. Arī no šehi veedokļa wa-
ram išķirot tas pašas trīs galvenās funkcijas bet šehi funk-
ciju materialais jehdseens nesakriht ar viņu formālo jehdseenu.-
Wīparastakais administratīvas darbības apsīhmeģums ir negatīvais,
pēh kura par valsts administratīvo darbību tiek atsīhta wīsa tā
darbība, kas palēk pāhri, ja atskaītam likumdoģanas darbību un
jurisdīkzijas darbību. Tas, kā aīsrādā prof. Hatģohēks, išskaldro-
jams wehsturiski. Sāhķumā wīsa valsts darbība bijuse apweēnēta; pāhr-
eģot us teesīku eekāhrtu, wīspīrma atģalījusēs justīzīja, kā valsts
orgānu darbība, kas saīstīta ar noteīktām formām un apbalwēta sīna-
mam garantījam, wehīak atģalījusēs arī likumdoģana, un wīsa pēhrģa

palikus" valsts organu darbiba ta tad atsihta par valsts administra-
tiwa darbibu. -Jebdeens labakas noskaidroschanas debl mums japatubkojss
ari us valsts funkciju dabu, schkirojot winas no ta saukta materiala
weedokla. No echi weedokla par likumoschana teek saukta valsts darbi-
ba, kura isteizas wispabrigu abstraktu noteikumu isdoschana preekeh
personigi nenerobeschota daudsuma weenadu gadijumu. Jurisdikzijas dar-
biba isteizas likumu peemehroschana konkretem gadijumeem kriminalli-
kum pahrkapschanas un pilsonu teesiske kilda leeta. Par administratiwo
darbiba turpretim schini nosihms sauz to valsts organu darbibu, kura,
neritedama likuma robeschas un nemet wehra publiskas intreses, nesegule
ar saweem rikkejumeem konkretus gadījumus, radot, pahrveidojot waj is-
beidset atsewischku pilsonu waj winu organizaciju teesiskas stahwek-
lus. No formela weedokla atteesibas starp likumdeweju teesu un administra-
tiwo funkciju ir sawadakas, ka no materialas puses. Mebe redsam, ka likum-
deweji organi ar saweem akteem war neregulet konkretus gadījumus un
daschadi administratiwi organi war indet wispabrigus abstraktus notei-
kumus, peemehram bud -

schets, pehs sawas buhtibas ir administratiwi-saimnieciskis akts un
naw nekada likums, temehr wissas teesiskas walstis budschets eet zaur
likumdeweju eestahdi un ne formelas puses winsch ir likums, jo eet
likundeschanas kahrtiba. Tapat ari ahraemneeku naturaliseschanu para-
sti iedara ministru kabinets, bet ir gadijumi, kad pehdejais newar te
darit daschadu likuma prasibu debl, kuras reflektants neispilda, tad
laetu neded likumdewejai eestahdei. Ta tad likumdeweja eestahde esahk
nedarbetees ar kahda Iwanowa waj Petrowa laetu, kas is tihri admini-
stratiwa funkcija; ne formelas puses tee ir likumi, pehs sawas buhtibas
turpretim administratiwi akti. Ne otras puses redsam, ka ari admin.
organi eslauschas likundeschanas lauka, iadedot wispahrggus rikhojumas
kuri atteezas us wisseem walsts pilsonem un kuri neatschkiras ne lika-
na pehs sawas materialas buhtibas. Sohee rikhojumi teek isdoti waj nu
un wispahrigas waj specialas delegacijas pamata. Ari Obligatoriakas
netikumi peem. preeksch pilsohtas esdshwetajeem ir peeskaitami achem
wispahrigem rikhojumeem.

Administratiwâ darbiba formelâ siqâ saduras ari ar teesu eestah-
schu darbibu. Itpaschi tas bij preeksch konstituzionelâ laikmeta.
Tagad lai gan stingraki nodalita administratiwâ darbiba no teesu
darbibas, tomehr ari tagad wehl daschâs walstis strihdus jautajumus
uhdene selu leetoşchanâ, zweju un medibu teesibâs, ari strihdus starp
kuga saimneeku un kuga personalu u. t. t. isşchîr atteeziga admini-
stratiwa eestande pirmâ instanzê, kas gan neisslehdê eespehjamibu
greostees pee teesas : Wahrijâ bij stipri attihstita polizijas jus-
tizija, kura sodija par tâ saukto polisejas noteikumu pahrkahpşcha-
nu, peem. trokşchpoşchanu u. t. t. Pilsonim teesiba pahrshdset polise-
jas eestandes soda pawehli, ja tas domâ, ka pahrestiba nodarita. Bes
tam wairakâs walstis, kur pastahw tâ sauktâs administratiwâs teesas
administratiwâs justizijas funkziya semekajâs instanzês ir ustizeta
kolegialeem administratiweem organeem, kuri nem dalibu ari aktiwâ
administrasijâ.

Administratiwas waras eweluzija.

Pirms pabrejam us administratiwo teesibu aplukeschana, palukosi-
mees us administratiwas waras attihstibu. Likundeschanas wara daudas
walstis jaunaka laika ir neteikti attihstijusees us demokratisma pusi.
Daschas walstis tauta teeschi peedalas pee likundeschanas saur nebalse-
schann. Ari administrazie ir eespehjama eweluzija us demokratiju, je ari
administratiwa funkcija ir weens ne tautas paschwaldibas weideem un
tapehs padota wispabrigajam demokratiasijas procesam. Palukosim, waj
war atraast tahdu tendenzi administratiwas waras attihstiba? Absolutas
walstis wisa wara peedereja monarkeem un pat ministreem, nebija nekab-
das patstahwigas waras waldischanas loetas. Schis ir weens pols, ne kura
mehs waram sabht apskatit ispildu waras eweluzija. Ari konstitusionala
laikmeta sakuma ispildu wara pehs likuma palika monarka rokas un daschi
eerebeschojumi nekrita swara. Ta tad likumdeweja funkcija, kura konstitu-
cionala walsti bija padota tautas preekschatahwju neteikeschanai, bij jau

evolucionejuse us demokratisma pusi, bet administratiwa ne. Tad sastopam teesibu esmeegt peeprasijumus, interpelacijas par ministru darbibu, tomehr ministris newareja napeegreest schein peeprasijumem wepribu. Starpiba salibdsinot ar ministra stahwokli absolute monarhija ta, ka ministrim tomehr ir teesiba atteiktees no amata, ja tas newar apsinigi to ispildit. Schi teesiba pee absolutiskas eekahrta tam nebij. Schi pirma laika ir weeniga issehkiriba starp absolutiamu un konstitusionalo monarkiju un schahdu eekahrta sauz par dualistisko konstitusionali monarkistisko eekahrta. Schini walsts attibatibas pakape ispildu waras laika tapat walda monarkistisks reschims un ja ween monarke ir aktiws, winceh war dsihwa dalibu nent aktiwaja administracija. Schis stahwoklis war buht ari republikaniskas walstis, peem. Seem: Amer. Sav. W. Amerika konstitusija tika saetahdita, kad Anglija parlamentarisms nebij webl nodibinajees XVIII g. s., bet waldija dualistiskais konstitusionalisms un schi eekahrta Amerika tika nenta par parasagu. Presidentam tika dotas winas tas

funkcijas, kas piekrita XVIII g.s. angļu karaleem formāli, jo dažas jau faktiski arī karalis neļēdzoja, piemēram, parlamenta kabineta veidošana. Ta tad, Saņem. Amer. Sav. W. valda formāli personīgā režīmā, jo prezidenta ministru izveidi pats sava eskatā, un tās ir viņa, bet ne kongresa priekšā atbildīgi. Prezidents nevar veikt kongresa darbu, bet arī kongress nevar izvēlē prezidentam pērciņus. Šī konstitūcija manāms Montesquiesveidīga, kura teorija par varas dalīšanu bija ļoti populāra šajā laikā, kad tika izstrādāta S. A. Sav. valsts konstitūcija. Tāpat pat ar administrācijas evolūciju ir parlamentāra iekārta, kurai nepieciešams sēdētās pārmaiņas. Pēc parlamentārisma ministri atbildīgi parlamenta priekšā un pastāv tikai ilgi, kamēr banda parlamenta uzstāšanās pēc tam ministru kabineta locekļi parasti ir arī parlamenta locekļi. Anglija vēlēta atbilstošas vēsturiski, bet pats viņa parauga veidā Itālija, Beļģija, Francija un pēc revolūcijas radītais valstis - Vācija, Latvija un s. Šī ir loģis

stālis no preekschu ispildu waras demokratideschana. Ja nemam
Franzijas presidentu - redsam, ka winam peeder plaschas pilnwa-
ras - winsch eezel ministrus, war atlaist tautas wehleto palats,
skaitas par walsts brunotu spehku pawehlneeku u. z. Ja nemam Anglijas
waj Belgijas karali, mehs atrodam tur to paschu, walsts galwai da-
schadas ispildu funkcijas, bet faktiski schinis parlamentarajas wal-
stis ispildu wara peeder pret parlamentu atbildigam kabinetam.
Ta ka parlamentara kabineta lozekli, lai gan formali teek eezelti
no walsts galwas, bet pateesiba ir israudseti no parlamenta waira-
kuma un ir no parlamenta atkarigi, tad parlamentars ministru kabi-
nets ir uslubkojams par parlamenta specialu komisiju ar ispildu wa-
ras usdewumsem. Franzijas parlamenta attihstiba ir us sohas pakahpes
apstahjases, tur ministru kabinets newar apelet pee tautas. Anglija
ministru kabinets turpretim war apelet pee tautas paschas, ja winam
iszehlees konflikts ar parlamentu - winsch war atlaist paslamentu
epreeskeh wins pilnwaru noteseschanas un nolikt jaunus parlamenta

wehleschanas. Formeli to isdara karalis, bet pateesiba winsch war to isdarit tikai us ministru kabineta wehleschanas un noteiktu preekshlikumu, bet ne us sawu inixiatiwi. Ja kabinetam ir eemesli domat, ka sa- beedriba skatas us to leetu, kas issaukuse konflikta, ta ka parlaments, tad winsch pee schi libdsekla nekarses, bet preteja gadijuma winsch pee ta keras, un tad ir zeriba dabut jaunu wairakumu. Ja jaunewahletais par- laments issaka, kabinetam sawu ustizibu, tad tas nosihma, ka tauta ir is- schkihruse konflikta jautajumu kabinetam par labu un dewuse winam at- lauju ribkotees ussakta wirseena. Schis ir atkal weens solis us preek- schu, jo te kabineta war greestees pee paschas tautas. Franzija ari ir schi teesiba, bet winu ir isleetojis tikai Mac Mahons III. republikas sakuma, bet schis solis bija nepopulars un maksaja Mac-Mahonam wina presidentu krehalu un no tas reises nateek leetots. Ministru kabineta teesibu atlaist parlamentulai jaunus wehleschanas issinatu tautas pa- schas domas par waldibas politiku, daschi teoretiki nosauz par ministru

referendumu. Belgija parlamenta atlaishana nav populara un netiek prak-
tiseta. Turpretim Anglija echis lieldseklis tiek praktisets, protams, ne
ka zinas lieldseklis ar parlamentu, bet ka apelazija pee tautas, jo kabi-
nets zaur parlamenta atlaishanu preeksoh terminā notezeschanas stahjas
sakaros ar tautu paschu.

Nahkoscho pakahpi mehs atrodag demokratiskas republikas, ka peem.
Schweize, Seem. Am. Saw. walsta atsewischkos schtates, ari wairakas Wahsi-
jas republikas pehz 1918 g. rewoluzijas. Te ministru kabineta lozekli
teek eewehleti waj nu no likumdewejas eestabdes, waj teeschi no tautas.
Schweize, ka federazija, ta ari atsewischkos kantonos parlamentariams nav
teoretiska nosihme. Ari tur ir ispilda wara padota parlamentam bet zite
nosihme. Schweize (federazija un daschos kantonos, peem Berne u. z.) mini-
stri teek eewehleti, no likumdewejas eestabdes. Federala padoms sastahw no
7 lozekleem, kari ir federazijas ministri un teek eewehleti us 3 gadeem.
tapat ka parlaments. Ministru kabineta preeksehdehtajs teek wehleto
us weenu gadu no teem pascheem kabineta lozekleem, sewischkas waras wi-

nam naw, tik goda aina un representatiwa winsch ir isxilus stahwokli. Ministreem ir teesiba atteiktees, bet wini neteek gahēti ar peeprasiju-
meem un interpelazijam, ka tas ir parlamentarašas walstis. Ministru kabi-
nets naw atsewischka politiska faktors, bet ir tik parlamenta darba or-
gans, kursch ir wairak atkarigs no parlamenta, ka xitur. Schweizā parla-
ments naw tik smags aparats, ka leelas parlamentaras walstis. Kabinets ne-
weđ atsewischka politiku, Jautajums par ministra aiseeschann nepazeles
un wini parasti paleek amata wisus 3 gadus, bet ir nahkuschi gadijeeni,
kad ministri teek no jauna eewehleti un kalpo 10-15 g. Te ispildu wara
un pirmāi naw teesiba greestees pee tautas paschas. Tabda pat kahrtiba,
ka ministri teek eewehleti no parlamenta, tagad eewesta ari daschas
Wahzijas walstis. Turpretim daschos atsewischkos kantonos sches ministri
teek no paschas tautas eewehleti, waj nu no tautas apulzes us weenu gadu
waj ari no wehletajeem us 3 gadeem, ka peem. Genfe. Tabda pat kahrtiba,
kur augstakos ispildu waras preekshstahwjus eewehl pate tauta, pastahw

ari daudsoe S. A. Saw. walsta atsewischkos sachtatos. Te ispilda wara ir ir atkariga no tautas un atbildiga winas preekschaTabds projekts ir sastabdots ari preeksch wisas Schweizes federazijas. Schis projekts ir libds schim atmests, bet naw isslehgts, ka winsch nabk atkal us deenas kabrtibas. Ja augstako aktiwo ispildu waras organu - ministru - teescha wehleschana no tautas tiktu eewesta kahda leelaka suwerena walsti, tad tas buhtu intredants eksperiments. Tad buhtu diwas patstabwigas waras teeschi no tautas wehletas. Tas pats pa dalai teoretiski ir Seem. Amerika, kur kongress par sewi un presidents par sewi teek no tautas teeschi wehleti. Suwerenais walsts organs ir pate wehletaju kopiba jeb wehletaju korpuss, kursch isdod swarigakos, likumus, bet likumdeweja wara ir tik ka padomdeweja un us preekschu attihstotees teeschai tautas likumoschansi war wehl sandet no sawas nosihmes un ispildunwara, eewehleta no paschas tautas, war isweidotees par loti spehzigu organu.

Walsts administratiwas darbibas sadalischana.

Wisa schi darbiba sadalas daschas schaurakas funkcijas jeb no-

sares un tas nahk winai un disziplinam, kas ar winam nodarbojas, -
par labu.

Administratiwa darbiba dalas 5 dalas 1) eekscheja 2) ahreja
3) kara jeb militara 4) justiz 5) finansu.

Mūsu apakstischana buhs galvena kahrta eekscheja admin. darbiba,
jo zitas ir leela mehra patstahwigas. Peem. ahreja admin. darbiba ir
ta atteezigu walsts organu darbiba, ar kuru teek ustureta starptauti-
ska satikams walstu starpa. Schi darbiba teek leela mehra eespaidota
no starptautiskas politikas, kura atkaras no katreiseja faktiska
stabwckla un ar liknemeem gruhti normojama. Tapehz lihds nesenam lai-
kam ahreja politika un ahreja administracija bija padota walsts
galwas beekontroles ribzibaiari schini lauka leeta greschas us labo
pusi, jo starptautiskas atteezibas sabkt nahkt sem sabeedribas kontro-
les. Ahrejas administrācijas darbiba ir koncentreta ahrlæetu ministrija
un winas daschadas eestahdes. Starptautiskos sakarus ustur subtneezibas
un konsuli.

Suhtni ir dāsohādū kategoriju diplomatiskees jeb politiskees preekach-
stebwji, kuri rukpejas par labu politiēku atteezibū ustureschann.
Augstako kategoriju suhtni teek eezelti un akrediteti no walsts
galwas pee otras walsts galwas, bet semako kategoriju - no ahrleetu
ministra pee otras walsts ahrleetu ministra. Konsularo preekachstah-
ju (konsulu, wize-konsulu, konsularo agentu) usdewums ir - weixinat
saimneziskos sakarus starp walstin un aisetahwet sawas walsts ekono-
miskas intrases. Ar starptautiskeem lihgumem un konferentschu lehm-
nem teek noreguleti jautajumi par sawstarpeju deelszela satikumi,
postu, telegrafu, par kriminalnoseedeneeku isdoschann. Parasti ahreja
admin. walsts darbiba teek tuwaki apskatita starptautisko teesibu
siniba. Kas atteesas us militaras administrazijas nosari, tad wina ap-
twer to walsts organu darbibu, kura ir wehrata us walsts militara
spehka komplekteschann un ustureschann. Ta ka leelakajas walstis
schi bij pilnigi atsewischka administrazijas nosare, ar atsewischn
organu sistemu, tad waspahrigaja administratiwo teesibu kursa wina pa-
raasti netika apluhkota. Preekach Latwijas nabuhtu wajadsiga epe-

zialas ainibas nosares, je Latwijas newar buht leela militara walsts. Teseu administracija ir sewischka nosare, kuras usdewums ir teseu eestabachu organizacija un darbibas ustureschana laba kahrtiba. Schi darbiba koncentrēta justizministrija. Daschas administratiwas funkcijas atteesiba us jurisdiksijas organu darbibu peeder ari Senatam un prokuraturai. Teseu administracijai jabuht pehz eespehjas atdalitai no wispahrigas administrācijas, je teseu administrācijas saistisohana ar wispahrejo administraciju waretu launi atsauktees us teseu darbibu. Schi speziāla nosare teek apskatita, zik tas wajadsigs juristēm ziwil un kriminalprozesu kursos. Finansu administracija ir walsts administrācija plaacha nosare kuras usdewums - pareisi nokahrtot walsts saimneesibu. Preesch schis darbibas wajadsigi sewischki organi, kas wahktu walstij libšeklus un t. t. Schi nodala teek apluhkota Wahzija parasti administratiwonteesibu kursos, kreewija finansu teesibas, kas pateesiba ir politikas ekonomijas dala; ta kriht swara daschadas nodoklu sistemas un walsts saimneeziskee usnehmumi, un ari tahdi usnehmumi, kas naw tesechi saimne-

neeziski, peem. satikmes zeli ko prasa walsts saimneeziskas intre-
ses. Tomehr daudas walstis ari schie usnehmumi seguhst pelnu, peem. 40
dselszela un pasta. Atteeziga administratiwa darbiba ir koncentreta
finansu ministrijas daschadas eestahdes, ka ari Walsts kontrole.
Ari pee mums pagaidam schi sinatne eetilpst finansu teesibu kursa.

Beidsot paleek eekscheja administracijaa darbiba, par kuras at-
stabschenu wispahriga administratiwo teesibu kursa naw nekahdu
schaabu. Tomehr Wahzija administratiwo teesibu preekschmets teek sa-
praats plaschaki. Schi eekscheja admin. ari senak ir bijuse domine-
joscha, kad walsts administratiwa darbiba nebij sadalita atsewischkas
nosares. Par polizijas darbibu mehe tagad saprotam meera un kabrtibas
ustureschenu, bet agrak sem polizijas darbibas tika sapraata wisa
walsts administratiwa darbiba. Tas saprotams, ja lubkojamess ^{na} wahrda
etimologisko nosihni: polis - pilsehta ar apkahrtnijeb walsts Greakija
politsia, nosihneja walsts usubwi, jeb wohlak, kad mahziba atteeziba us
walstsberganu darbibu nosauza pahrgrosita weida polizeja, kas apsihme-

ja valsts darbību, kura tika pretim atbūta baznīcas darbībai: res poli-
tica un res ecclesiasticae. Res politicae, ka valsts darbība vīda kopumā,
valsts darbībai paplašinoties lihdā ar valsts paplašināšanās dāh-
ka diferenzēties un tad atdalās dažādās funkcijas, vispirms likumdo-
šanas un tiesu, un vēlāk citas un tad paliek valsts ekošoņa administ-
ratīva darbība, kurai arī tendence diferenzēties: valsts kontrolejošā
darbība, piem. pēc meera un kārtības uzturēšanas un vispārējā lab-
klājības un kultūras veizinašana jeb valsts pozitīva darbība: slīnīza:
skolas, satiksmes zēli un t. t. Reize ar to paplašinājas valsts kontrole-
jošā darbība. Piem. mēshi Latwija pēder valstij, kura wīnus sāimnēer-
ziski ismanto, bet lai atsewischki indiwiidi neismantota mēshu sawa
personiga laba, wājadsigs kontrolejošais aparāts.

Administratīwo sinību preekšmēts ir valsts administratīwa darbība
sēauraka nosīhne. Valsts administratīwo darbība war aplūko. Wo dažā-
dēem weedoklēem, un ar wīnu war nodarbētes dažādās sinībās. Piem. Taut-
sāimnēezība waraplūkot jautājumu par daelszeln lētoschann, tapst par

Walsta-mescheen, fabrikan un t. t. Tapet-tibri no soziologiska weedokla war apluhkot walsta administratiwo darbibu. Ari webstures daschadas ncsa-res apluhke daschadas walsta organus, peem. parlamentu, ministru kabinetu, walsta deenseeta u. z. institutu isweidoschanos. Administratiwas teesibas, ka rdaejan, ir teeschi saistitas ar walsta teesiban.

Administratiwas teesibas noregule atteesibas starp pilsonem un administratiweem organeem. Ir jaatschkir administratiwo teesibu siniba un administratiwa politika. Administratiwo teesibu siniba nodarbojas ar tam teesibu normam, kuras nosakar administratiwo organu eekahrta un darbibu. Admin. poilitika nodarbojas ar walsta darbibas pamatoschanu, pastabwoschas administratiwas eekahrta un darbibas prinzipu kritisku pabrbandischanu un jaunu prinzipu usstabdischanu. Administratiwa politika war buht gluschi steswischka preekschnets, tomehr libds schin mehs winu ka tahdn nosastopam, bet gan atredam Admin. teesibu sinibas kursos, pee weena waj otra administratiwa instituta apluhkoschanas, peemehretu ari sinatniski -poilitisko weedokli. Warstu teikt, ka politiskais weedoklis teek peeletets wianr,

kur mehs peegreescham wehribu mehrkia un libdsakleem schi mehrka sa-
sneegschana. Redsam, ka tahds weedoklis atrod plaschu peeleeetschana
praktiskaa sinibas, un ari administratiwo teesibu siniba ir pa dalai
praktiska siniba. Apakatot administratiwas darbibas nosares un admini-
stratiwes institutus, stahdam jautajumu, ko walsts grib sasneegt ar to? War-
schō jautajumu lukot neskaidrot, paluhkejotees us administratiwas dar-
bibas un administratiwa instituta wehsturiske attihetibu, ka ari salib-
dsinet administratiwes institutus daschadas walstis. Ja mehs nemam atse-
wischku institutu, peem. walsts eerednu eezelschana, mehs waran winu apka-
tit wehsturiski un tad redsam, ka wisur, kur walsts darbejas, eeredni teek
waj nu eezelti waj eewebleti un ta mums ir eespehja apkatit kritiski
weenu un etru weidu. War stahdit jautajumu, waj eeredneem wajaga buht ne-
atkarigeem no sawas preekschnsezibas sakara ar mehrkeem, kuru izwescha-
nai wini kalpe. Par walsts politiku war wahku waloda atrast weselus
kursus, lai gan augstakela neteek tahds kuras atsewischki lasits. Ari
schinis kursos konstituzionela politika ir pahrswara par administratiwe
politiku. Administratiwo politiku mehs gandribs atstahsina pee malaa

Jeb tikai gar amejot aistradisin us administratiwo institutu mehr-
keem un winu sasneegschanas lihdskeem. Mums ir jaecpasihatas ari
ar zitu walstju administratiwo meekahrtu un darbibu, tas mums palih-
dzes nekaidrot administratiwas organizazijas un darbibas prinzipus.
Atteeziba us peelectojanam metodem muhsu preekschmets neatschkiras
ne ziteem juridiskeem preekschmeteem jeb disziplinaam. Sinatniskas
pehtischanas metodes ir diwas: induktiwa un deduktiwa. Mums wairak no
swara induktiwa metode. Deduktiwa iseeet wairak no wispahrejeem prin-
zipeem, bet mums ir pilnigi reals preekschmets (lai gan ne rēkan
taustams), tadehl mehs pehtischanas, eepasihschanas zela eepasihsimoes
ar daschadeem instituteem pee newis u ahrwalstis un salihdsinot
nahksim pee gala slehdseena. Turpretim deduktiwa metode papreekschu
usstahda pamata prinzipus un tad, isejot no wineem, zenschaa isskaidro
atsewisckhe institutu nosihmi. Wiswairak induktiwa metode war tikt
islectota pee administratiwo tessibu spezialas dalas. Wispahriga dala
nodarbojas us wispahrejeem pamatjantajumeem par walsts administrati-
wo darbibu.

Sche war ari peemehrot deduktiwo metodi. Te mums wajadses apluhkot no juridiskas puses jautajumu par indiwiida un walsts sawstarpejam atteezibam. Te weens no pamata jautajumeen ir jautajums par indiwiida publiskam subjektivam teesibam. Ar sché jautajumu nodarbojees Jellineks u. z. Jautajumu par subjektivam publiskam teesibam jurádiski pareisi war atrisinat, ja pareisi atrisinam jautajumu par walsts juridisko konstrukziju. Pahrejot tahlak - jama stahda jautajums par administratiwé darbibu wispahreja weida, jeb par administratiweem akteem, tapat par paschwaldibas atschkiribu no wispahrejas jeb krona administrazijas ari jautajums par administratiwas darbibas lihdsykleem, ar kureem wina sawu darbibu weiz. Te peeweenojas jautajums par administratiwas darbibas kontroli no likumibas puses zaur administratiwam teesibam scho teesu organizaziju un darbibu. Wispirms speziala kursa eepasihsimees ar walsts kontrolejoacho darbibu un tad ar positiwo darbibu daschadas nosares. Weena dala no walsts positiwas darbibas jaunaka laika teek apluhkota atsewischka preekschmeta - soziala likumoschana, kur apluhko

walsts pozitīwo darbību saņemšanas labā, piem. nespeļņeeķu apgādāšanā un prostitūcijas un pauperisma apkārošanā, sociālā apdrošināšanā un t. t.

Administratīvo tēsiņu sīnība ir wairāk praktiska, kā teoretiska sīnība. Par tīhri teoretiskām wār atsīht wīspārīgo tēsiņu teoriju (eewads), walsts tēsiņas un z. wār usubwēt administratīwas tēsiņas ari kā tīhri teoretisku sīnību, kā tas tīka mēģināts wāhziņā 1880-os gados. Līdīs sīhīnī tomēr ir pārswāra usskats, kā administratīwām tēsiņām wājag nodarbotes wāj nu pāwisām, wāj pā dalāī ar praktīskeem jautājūmēm. Un tāhda gādījūmā mēhs nēwaram istīkt bēs sīnātīnīski-polītīska wēedokla pēēķētosčanās. Pīrmais jautājūms ir - kāhds mēhriķis ir wēenāī wāj otrām administratīwām institūtam. Otrīs jautājūms ir - ar kāhdeem jurīdiskeem līhdsēkleem zēnschas sīho mēhriķi sāsnēgt un un pēbdejāīs jautājūms - wāj ar sīheem jurīdiskeem līhdsēkleem pātēesī sīhīs mēhriķīs tēek sāsnēgts. Mēhs redsām, kā otrīs jautājūms ir tīhri pozitīwī jurīdiskās debās un jā mēhs usstādītā tīk sīho jautājūmā, tad

mehs nodarbotes teeschi ar pozitīvam administratīvam teesibam. Lai gan vīnšch ir galvenais jautājums, tomēr tas ir papildināms ar pirmo un trescho, zaur kureem mehs jau pahrejam us sinatniski-politisku weedokli. Schis politiskais weedoklis saskan ar to, ka muhsu siniba ir wairak praktiska siniba. Schee tribs augschojee jautājumi ir tee, kurus usstada frantschu ministr. Gastons. Pesturotees pee Gastona Jee sche mas mehs peeletosim induktīvo metodi. Bes tam mehs isleetosim ari dogmatisko metodi - sepašstotees ar pozitīvam juridiskam normam, un ari juridisko salīdzināšcho metodi. Jehdseens par administratīvam teesibam ka atsewišchku publisku teesibu nosari naw wispahrejs bet dominejošchais, ihpaschi us kontinenta. Winam proti teek stahdits zits jehdseens Anglija, un S. A. Saw. Walstis, kur waj pawisam noleeds administratīvas teesibas. Masakas walstis naw patstahwigas teesibu sinibas un winas peesleenas waj nu Wahzijai waj Franzijai, pee pehdejas peekehruschas t. sauz. latinu walstis un pee Wahzijas tas walstis, kas winai stahw tuwak jeb kuram ar winu ir etnografiski radneeziskas atteezibas. Anglija un Amerika nesēn administratīvas teesibas tika pilnigi

noleegtas. Amerika pehdeja laika atsakas no schi weedokla un tur rodas eewebrojami administratiwisti, peem. Gudnows. Us ko tad basejas anglu negatiwais usskats us administratiwan teesibam? Nemsim anglu prof. Dixy (Daisi). Winsch isset no anglu pastahwoscho teesibu sistemas pamt-prinzipeem, kuri atschkitas no kontinenta walstu teesibu prinzipeem, kas iskopuschees sem romeeschu teesibu eespaida. Ja ari Kreewija teesibas bij gahjuschas patstahwigu zela, tomehr ari tur bij manams kaut neteesch romeeschu teesibu eespaida. Anglija, neskatotees us romeeschu waldische-ann daschu gadu simtenu muksu ebras sakkuma, tomehr tur nekahdu pehdu nepalika. Ihpaschi ziwilteesibas ir raduschas newis likumdoschanas zela bet no teesu eestahden, teesu lehmumu zela (gan ari likumdoschanas zela pehdeja laika)! No praktiskas puses anglu ziwilteesibu sistema ir loti smaga un eepasihtees ar winu ir loti grubti, jo pateesiba tur naw sistemas. Us kontinenta, lai eepasihtos ar likumu, war nopirkt likumu krahjumu bet Anglija dands smagu krahjumu, kur sakopoti lehmumi no daudseem gadu simtoneem. Schi ir anglu teesibu sistemas galwena dala (Common law). Ari

zitas nosares irpahrswara paraschu teesibas un Anglija par likumu at-
sist to,ko peeleeto teesas un kuras ta tad stahw teesu eestahschu
aissardsiba.Ta ka kontinenta walstis administratiwee akti pa leelakai
dalai ir isenenti no wispahrige teesu kontroles,bet padotas atsewisch
ku administratiwu teesu kontrolei,tad,pehz anglu teoretiku domam,
kontinenta walstu administratiwo teesibu normas neesot atsistamas par
ihstam teesibu normamDaisi aisrahda,ka angli nepasihstot administra-
tiwas teesibas un ka anglu jurists,sahkdama eepasihtees ar administra-
tiwam teesibam,krihtot maldiba,jo wini peenemot par administratiwam
teesibam to,ko pat us kontinenta neatsihstot,peem.prinzipus,kas wal-
dot waldibas diskretionaro waru,kura atlanjot rikoteles waldibai pehz
saweam eeskateem walste laba.Pehz anglu domam kuras schini sina ir
maldigas,administratiwas teesibas,peelaisdamas diskretionaro waru,
dodot eespehju nerehkinatees ar likumu un teesibam.Anglu eeredni ir
padoti wispahrigo teesu eestahschu kontrélsi,wispahrigam likumam.
Angli pasihst tikai weenu nedalitu teesibu sistema un neatsihst nekah-

das spezialas teesas. Anglu eeskats atrod ainamu pamatojumu administratiwo teeseibu attihstibas gaita. Par sewischki iskoptom skaitas frantschu administratiwas teesibas, kuru attihstibas sakums meklejams Frantschu leelaja rewoluzijas laikmeta. Rewoluzijas sakuma tika iswesta administratiwas eekahrtas reforma, administratiwos amatos tika eezelti jauna reschima peekriteji un ta ka teesas palika wezas eekahrtas peekriteji, tad teesam aisleedsa jauktes administratiwa darbiba, lai ne-tranzetu administraciju nostiprinat jauno reschimu. VIII g. konstituzija mehs atrodam admin. garantiju, t. i. aisleegumu saukt administratiwos eerednus pee teesas bes augstakas admin. eestabdes atlaujas. Schis konstituzijas 75 p. skaneja: "Ziti waldibas agenti, bes ministreem, war tikt sauktimpee atbildibas wispabrigo teesu preekacha par darbibu, kas atteezas us wina funkcijam, weenigi us Walats Padomes lehmuma pamata".

Schis pants palika spehka libds 1870 gadam, ta tad 3/4 gada simtena administracija Franzija bij neatkariga no wispabrigam teesam. Ari frantschu rakstneeks Tokwils aisrahdija, ka frantschu administratiwa

eekahrta pehz rewoluzijas naw grosijuses radikali, un winas pasibme bij
- brihwa rihziba, kas naw padota wispabrige teesu kontrolei, un tadehl
anglu juristeen wareja liktees, ka peem. Franzija administratiwo ee-
stahschu darbiba naw noreguleta no ihstam teesibu normam, kas war tikt
peeletotas wispabrigas teesu eestahdes. Tomehr jaatsihst, ka anglu ee-
skats ir formali scheurs. Walsta administratiwoe organi un eeredni ir
nostahditi sewisch ka stahwokli, neka ziti pilsoni. Un kur ir eeredni, tur
ir noteikumi, jeb likumi, kas noteiz winu darbibu. Ta ari Anglija ir
likumi par administratiwo eestahschu eekahrta, eerednu teesibam un
peehakumeem, pensijam un t. t. angli tas neatsihst par admin. teesibam,
bet pehz frantschu un wahzu administratiwistu eeskata, te mums ir da-
rischana ar administratiwo teesibu normam. Administratiwas teesibas
eespaide wisu pilsonu teesibu sferu, jo regule pilsonu atteezibas ar
walsta organsem. Daisi atrod, ka administrazijas eeredni kontinenta wal-
stis neesot atbildigi teesas preekscha, turpretim Anglija katris, waj
tas buhta ministris waj polismens, likumu pahrkahpjot atbild teesas
preekscha un administratiwo aktu likumibu pahrbauda wispabrigas

teesas. Wahzija un Franzija administratiwo aktu likumibas pabrbaudi-
schana ir ustizeta sewischkam administratiwam teesam, kas pehz sawa
sastahwa naw pilnigas, neatkarigas teesu eestahdes. Labak ir nostahditas
angstakas instanzen ka Franzija Conseil d'Etat administratiwas justi-
zijas sekzija, un Wahzijas walstis Oberverwaltungsgericht.

Administratiwo teesu attaisnojums, winu "raison d'etre" ir ad-
ministratiwo organu sewischka stahwokli un darbiba, kura raksturojas
ka publiska kalpiba un publisko intreschu aistahweschana. Tomshr ari
schai darbiba janorit us likumu pamata un tapehz Anglijas teesibu
sistema naw weetas administratiwam teesibam un tas ir dala no wis-
pabrejam teesibam. Ta tad angleem ir tikai weena teesibu sistema - wis-
pabrigas teesibas jeb Common Law. Ja peem kahdam ir uslikts nepareiss
nodoklis, tad tas greschas pee wispabrejas teesu eestahdes, bet newis
pee kabas specialas teesas.

Ja administratiwo teesu sahkuma newareja atsiht par teesu
parasta nosihme, tad tagad daschas walstis winas ir pilnigi ar teesu

nokrabsu. Pee mums Latwijs administratiwas teesas neatschkiras no
wispabrigam. Anglu prof. Daisi par frantschu administratiwam teesibam
runajot aiarahda, us to intresante ewoluziju, kahda nowehrojama frantschu
administratiwas teesibas 19 g. simteni, pee kam leela loma peekriht schi-
ni ewoluzija walsta padomes darbiba. 19. g. d. sahkuma starpiba starp
Anglijas teesibu sistemu un frantschu administratiwam teesibam bija lo-
ti leela. Preteji anglu prinzipecem administracija bij isnenta no teesu
kontroles; administratiwee eeredni bij sargati ar VII g. s. konstituzijas
75. pantu, un ari pehz Napoleona kriminallikumu kodeksa 114 p. eeredni
naw sauzami kriminal teesu preekscha, ja wini ir rikkojuschees us preek-
schneeziibas pawehli. Schee panti ir preteji anglu teesibu jehdseenam un
anglu likuneem. Anglu teesibu pamatprinzipecs ir tas, ka katris atbild
par sawu darbibu, ja kahds us preekschneeziibas pawehli isdara ko neliku-
migu, wina soda zaur to nemasinas un atbild ari tas, kas rikkojumu dewis.-
Tomahr pateizotees Conseil d'Etat darbiba, ari Franzija administratiwe
teesibu lauka tika eenesti ihsti teesibu prinzipeci un teesiska kontrole,

jo Conseil d'Etat pamasam pabrwehrtas par ihstu teesu eestahdi. Sahku-
ma Conseil d'Etat neisnesa ihstus teesas syreedumus, bet tik atsinumus,
kursas zehla preekscha ispildu waras galwai apstiprinaschanai, preeksch-
likumu weida. Walsts padome ribkojas ari ka konfliktu tribunals, kas is-
schkihra, kahdai eestahdei administratiwai waj teesu eestahdei nahkas
isschkiert to jeb zitu leetu. -Ta tad Franzija 19 g. s. sahku ma administru
zija bija sinamu mehra garanteta no kontroles no teesu eestahschu puses,
pee kam kontrolejoscha augstaka administratiwa eestahde - walsts padome-
pate bija leela mehra atkeriga no aktiwas augstakas ispildu waras. Bet
te nu sahkas deesgan intresanta attihstiba administratiwo teesibu lacka,
tas pate prozess, kas Anglija bija norisinajees wairaku gadu simtemu lai-
ka. Ari Anglija bija laikmete, kad administratija sahka atswabinatees
no wispahrigo teesu kontroles. 16 g. s. karalu wara peeanga. Slepena pa-
domeskomiteja sahka eeguht teesas eestahdes funkzijas, kura nodarbojas ar
administratiwan leetam, suhdsibam par oerednu nelikumigu rihzibu. Bet
17 g. s. rewoluzija noslauzija scho eestahdi, jo tauta bija naida pret

winn, tadebl ka ta ribkojas nereti karala intreses. Ja buhtu turpina-
juses ewoluzija tahda zela, ka bij eesahkuses, tad schi eestahde iswei-
dotos par ihstu administratiwu teesu. No schas rewoluzijas Anglija naw
sewischkas teesas, ne admin, ne kara. Franzija sahkums bija tabds pats.
Ari te 1800 g. bija radita spe ziala kontroles eestahde administratiwas
darbibas lauka, kura darbojas gan ka teese, gan ka administratiwa ee-
stahde. Schi eestahde netika isnihzinata, bet nostiprinajas un ar sawu
darhibu weidoja administratiwas teesibas. Walsts padomes attibstiba
ir trihs periodi. 1800 - 1818 pirmais periods. Schini perioda iskopjas
administratiwa kontrole formala prozesa kahrtiba. 1818 - 1860 g. sche
teesu sekzija nodibinas ka pilnigi patstahwiga walsts padomes dala
pehz 1860 g. mehs redsam, ka likumoschanas zela walsts padomes admi-
nistratiwas teesas sekzija teek nestahdita par patstahwigu teesne ee-
stahdi (1872) un winas eenehmumeem ir tahds pat spehks, ka augstakas
teesas lehmumeem (kasazijas tribun.) Ar saweem lehmumeem prinzipielas
leetas, kuri no 1872 g. ir libdsigi augstakas kasazijas teesas lehm-
meem un ta tad seisteschi preekach Walsts padomes kontrolei pad-

tam eestahdem, Walsts Padome Franzija ir dauds darijuse preekach administratiwo teesibu iskopschanas un administratiwas teesibas peenem angļu teesibam lihdsigu weidu. Disi aizrada us scho lihdsiba:ka wisa angļu teesibu sistama ir galwena kahrta isweidota no teesu eestahdem (judge made law), tapat par tahdu no administratiwajam teesam - sewischki no Conseil d'Etat - isweidotu teesibu sistemu ir kluwaschas administratiwas teesibas Franzija.

Juridiskee stahwokli

Teesibu normas regule juridiskas atteezibas. Starp priwatam personam mehs atrodam daschadus teesibu stahwoklus, tapat ari publiskas teesibas. Teesibu stahwokli, kuros war atrastees personas jeb eeredni un administratiwas eestahdes, ir diwejadi:

- 1) Wispahrejais, besparseniskais teesiskais stahwoklis.
- 2) Personiskais, spezialais.

Mums jacepasihstas ar winu ihpaschibam, lai waretu atackirt weenu no otra. 1) Wispahrigais teesiskais stahwoklis nosihme tahdu, kas naw radits preekach atsewischkas personas, bet preekach wiseem

walsts pilsoņiem jeb plašākas, nenoslēgtas pilsoņu grupas. Nemsim
ņem. pilsoņu policijas priekšus. Mēs to nenemam nekad prefeku
personiski, bet prefekts kā tāds, kā valsts noteiktus ēretnus.
Šis amats ir sinam pienākumu un tiesību kopums un ja mēs nemam
likuma paredzēto prefekta tiesību un pienākumu kopumu, tad mēs da-
bujam prefekta amatu. Atteizība un visiem pilsoņiem pavalstniecības
stāvoklis ir bēspersonisks tiesību stāvoklis. Ikvienam Latvijā
pilsonim ir jāmaksā sinam nodekli un tam arī ir zīti pienākumi
pret valsti, bet viņam arī ir tiesības, piem. tiesība griezties pie wi-
sam valsts ēstādam ar lūgumu, un saņemt, laetot publiskas ē-
stādes, pretendēt uz valsts palīdzību likuma noteiktos gadījumos utt.

Šīs leļas grupas robežas mēs atrodam sīkākus sadalīju-
mus, piem. prievātpasākuma tiesības, vēlēšanu tiesības. Bēspersoni-
ska vispārēja tiesiska stāvokļa pirma pakāpe ir tā, kā tas preekstī
visam personam, kas šis stāvoklis atrodas ie vēnada, Otra pakāpe,
kā šis stāvoklis ir ilgtoschs, un nenoteiktu laiku, kā tas tiesību

normas, kas nodibina scho stahwokli. Peem. nensim likumi, kas regule prefekta stahwekli. Schis likums ir ilgstoschs, ka ari tas stahwoklis, Reis schis stahwoklis teek radits no likumeem (materiala ari ne likumeem waj formala nosihme), tad winsch ari no scheem likumeem war tikt grosits, bet ne preeksch atsewischkas personas, bet preeksch wiseem. Peem. prefekta amatu war paplaschinat waj saschaurinat preeksch wiseem prefekteem. Tapat likumdoschanas zela war grosit priwatihpaschuma teesibas atteeziba us wisam personam, bet ne atteeziba us atsewischka konkrētu personu. Beidsot atsihmesim, ka individi newar atteiktees no schi stahwokla. Wini war gan relatiwi atteiktees no sawam teesibam konkrēta gadījuma, peem. nenodot sawu balsi wehleschanas, bet newar absolūti atteiktees no sawa teesiska stahwokla, ar kuru parasti saistās nween teesibas, bet ari peenahkumi. Turpretim no peenahkumeem nekabla mīna atteiktees newar. Pee tam, publisko teesibu lauka teesibas daschreis ir zeeschi saistitas ar peenahkumeem, ta wehleschannu teesibas daschas walatis usskata ari ka wehleschannu peenahkumu, peem.

Belgija, ja kahds astrarjas no wehleschanam bes likumiga eemesla, tad teek sodits pehz likuma.

2) Personiga teesiska stahwokli atrodam pasibmes, kas wispahrejam stahwoklim ir pretejas, Sche ir darischanu tikai ar noteiktam personam. Tas neisslehdis, ka otra persona war atrastees lihdsiga teesiska stahwokli. Schee teesiskee stahwokli teek raditi priwatteesibu lauka us weenoschanas waj luhgumu pamata, un publisko teesibu lauka us walste eestabschu darbibas pamata waj konkreto administratiwo rikkojuma pamata. Ja us brihwas weenoschanas pamata, likuma robeschas noslehdis lihgumu, peem. pirkschanas un pahrdoschanas lihgumu, par tahdu un tahdu zenu, tahdu un tahdu sumu wajag nomaksat, sinama laika, tad war gadi-tees, ka tahdu paschu lihgumu noslehdis ziti, bet mums te weenumehr darischanu ar konkretu teesisku stahwokli pret sinama personam. Otris peem. :Nodoklu inspektors noteiz sinamai personai maksat walstij sinamu nodoklu sumu, kas likuma noteikta laika eemaksajama Walata kase. Lihdsigas nodoklu sumas warbuhtnakkas maksat daudsam personam, bet ar adminiatratiwas eestabdes (nodoklu komisijas, waj) nodoklu

inspektora) rihkojumu schis konkretais peenakums arweenu ir uslikta noteiktai fiziskai jeb juridiskai personai. Konkretais stahwoklis newar tikt grosits ta, ka to redsejam pee bespersoniska teesiska stahwokla, t.i. ar likumoschamas akteem konkretais teesiskais stahwoklais teek raditswaj pahrweidots, un daschkahrt ari isbeigts, ar administratiweem rihkojumeem. Konkretais teesiskais stahwoklis naw ilgstesche tabda nosihme, ka bespersoniskais tees. stahwoklis, - winsch isbeidsas ar uslikta peenakuma iapildischanu waj peeschkirte teesibu isleetschannu.

Likumdewejeem ir darisbana ar abstraktam normam, wininemekle konkretus gadījumus. Administratiwo eestahschu praktiska darbiba norit konkretu atteezibu robeschas. Katris administratiws darbineeks, kas isdod likuma robescha rihkojumu, ir radijis konkretas teesiskas atteezibas. Mums administratiwajas teesibas wispirms kriht swara tee konkreete juridiskee stahwokli un konkretas juridiskas atteezibas, kas radaschas zaar administratiwo eestahschu darbibu. Bet salihdsinet daudsus atsewischkus konkretus teesiskus stahwoklus waj ken-

kretas juridiskas atteezibas, mēhs nonakam pē konkrēta juridiska stahwēkla jehdseena abstraktā weidā. Mēhs iēojam is konkrēteem juridiskeem stahwēkleem, lai nonahktu pē wispahrejeem stahwēkleem, pahreetu us abstrakzijam, jo daudsas konkrētas atteezibas ir stipri weenadas.

Diskreziēnara wara. - Anglu eeskats tas, ka konkrēta walstis administratiwā sferā darisēhana ne ar likumiņu, nereguletu, bet pilnigi brihu, diskreziēnara darbibu. Schis eeskats tik ari formulētā weidā ir nepareiss, bet tomēr ir kaut kas, kas leek atsiht, ka tas naw pilnigi nepareiss. Teesas eestahdem jēpaleek pilnigi likuma robešchas, - wīnu darbības iheta buhtiba ir likuma pareisa pēmhrošchans konkrētam gadījumam, administratiweem eeredneem ari jārībkejas likuma robešchas, bet wisus konkrētus gadījumus likums paredset newar un tadēhi administratiwam eerednim daschreis newēen jāisēchkit, wāj sinamais likums ir konkrētā gadījumā pēmhrojams wāj ne, bet daschreis nahkas likumības robešchas attihstīt patstahwīgu darbibu, pēlēkot teesibu prinziptu un wispahrigas intereschu mēhreuklu. Wāj schis diskreziēnaraais elements

ir leetderigs, waj winsch nebuhtu saschaurinams, waj isnihzinams? Kas atteezas us diskreziionaras rihzibas momentu, tad ir atsihts, ka bes wins istikt newar; likums wisu newar paredset. Arweenu nakks preekscha konkreti gadijumi, kas nowehrschas no tipiskeem konkrateem gadijumeem. Ari teesu praktika gadas, kad japeelaisch sinama mehra brihwa rihziba, peem. likuma istulkoschana, likuma analogijas peemehroschana. Kriminalo teesibu jautajuma, kur naw atteeziga likuma, apsuhdsetais teek attaisnets un analogija neteek peemehrota. Turpretim ziwilteesiskos jautajumos teesnesis nedrihkst atteiktees leetu isschkirt, aiarunajotees ar likuma truhkumu. Ari sche ir sinama brihwiba, bet tomehr tikai objektiwa likuma istulkoschana waj analogijas peemehroschana. Turpretim administratiwa darbibas lauka teek plaschaki peelaista brihwa rihziba, je administratiwa darbiba ir plaschaka ka teesu darbiba un iseet us lota daudsu konkretu juridisku stahweklu noreguleschana. Wisos gadijumos kur mehs redsam nowehrschanes no tipiskeem gadijumeem, walats' seerednim

teek atlauta rihzibas brihwiba, bet winan wajaga rihkoteeswalsts
intreses, kaut gan ar to naw teikta, ka winsch war aiskahrt atsewischku
pilsonu likumigi atsihtas teesibas. Likumigi atsihtas teesibas ir speh-
ka sina weenadas ka walstij un winas organeem, ta pilsonseem. Bet kur
seduras tikai intreses, tur administratiwo eestahschu darbiba teek
peelaists upuret atsewischkas personas intreses walsts intreses. Te nu
eerednim pascham jasaprot walsts intreses, bet winsch war ari malditees.
Redsam, tomehr, ka ta brihwa rihziba gluschi brihwa naw, jo jarihkojas
pehz walsts intresem, un isejet no scha weedokla, jamotiwe sawa brihwa
rihziba, pretams, nemot wehra, ka likuma pahrkahpschunu newar attaisnot
neds aibildinat ne ar kahdam walsta intresem. Jo walsta intreses wis-
pirma kaharta, wisskaidraki un noteiktaki ir ewehrotas wisoa likumos,
wispirms walsts intreses ir kur eespehjams regulet ar likumu admini-
stratiwo eestahschu darbibu un zaur to ari wairak tiktu garantetas
atsewischko pilsonu teesibas. Lai pilsoni netiktu padeti eerednu eeskat-
tam, tad wajadsigs: 1) zik eespehjams noteikti noregulet administratiwo

eestabschu darbibu ar likumeem, un 2) padot administratiwo eestabschu darbibu teesu (wispabrigo waj administratiwo teesu) kontrolei ne likumibas weedokla.

Juridiskee akti.

Wispabrigi juridiska stahwekla jeb atteezibas pamatos ir kahds akts. Par juridisku aktu sanz: wispirmas personas gribas isteikami, kura wirsita us noteikta juridiska mehrka saaneegschenu. Persona, kas issaka likumiga gribu ir parasti fisiska (pilsenis, walets oerednis) un issaka waj nu pats sawu, waj kahdas zitas - juridiskas personas gribu. Pilschtas galwa, ka fisiska persona war radit juridiskus aktus waj nu sawa wahrda, waj sawa amata kompetenzes robeschas - pilschtas ka juridiskas personas wahrda. Teeniske akts ir gribas isteikame, kura jaatschkir ne domu isteikemes, kar naw darischana ar juridisku mehrki. Peem. inscheneera plans par tilta buhwi naw gribas isteikame jurid. nosihme. Ja darbs ir pada- rits, winsch war buht par pamatu juridiskan aktam, peem. pilschtas waldes lehxucam par inscheneera plana realiseschann. Likums ir likumdewejaas sa-

stabdes gribas isteikane. Par koleģialas eestahdes (Saimneezibas Padome u. t. l.) waj sapulzes (peem. Walsts Saema, pilsentas dome un t. t.) teek eeskatita likuma noteikta wairakuma gribas. Tapat katris kurasch administratiws akts ir (jurid.) gribas isteikane, jeb juridiskz akta proeksch sinana juridiska rezultata sasneegschanas. Gribas isteikanei wajaga buht likumigas spehjas robeschas. Likumiga spehja (Gesetzliche Befugnis.) ir sastabwdala no subjektiwam teesibam. Kabds sakars likumigai spehjai ar jurid. akteem? Peem. ja sastabda testamentu persona, kurai naw teesiba us to, tad testaments uskatams par neeseschu, peem. ja gara wahjisch, teesibas saudejis un t. t. to sastabda; ari ja eerednis isdod aktu, us kura isdoschann winam teesibas naw, peem. ja tas jau fermali atlaista no amata. Frantschi nosauz par usurpation de pouvoir schahdu nelikumigu aktu isdoschannu. Bet war buht ari gadijums, ka eerednim likumiga spehja ir, bet aktu isdodot winsch ir isgahjis no likuma paredsetam robescham, ir pabrkahtis sawas likumigas waras robeschas. Frantschu administratiwisti to apsihme ka excès pouvoir. Schis

akts ir apstihdams un viņu var vaj nu pahrshdset pee wispabrigas teesas, ka tas ir Anglija jeb pee administratiwas teesas, ka tas ir daudas kontinenta walstis. Aktu kategorijas jeb shkiras: 1) akti, kuruncluhks ir radit wispabrigas bespersoniskus teesiskus stahwoklus; wina resultats ir likums waj wispabrigs rihkojums. Daschreis paschu likumu sauz par juridisku aktu, bet ar to ir nodarita neleela kluhda, jo likums ir tikai juridiska akta resultats, peem. pehdeja nebalsoschana parlamenta ir juridiska akts, ari likuma publizeschana ir juridiska akts. Resultats - likums materiala nosihma. 2) akti, kuri ir wehrsti us personiska teesiska stahwokla radischanu un wina sekas ir priwattesibu lauka lihums, testaments un t. t.; waj ari mums ir darischana ar administratiweem rihkojumeem, kuri noregule atsewischkus konkretus gadījumus. Ari kriminal teesas darbiba teesas lehmums par sinamu konkrētu gadījumu. Adm. eeredna waj eestahdes ka ari teesas lehmums ir juridiski akti publiske teesibu lauka. 3) Akti, kuri wehrsti us to, lai kahdai personai peeschkirtu tahdas waj zitadas spehjas waj statusus. Bet lai schis spehjas peeschkirtu, ir wajadsiga sinams

preekschraarbandijums. Peem. us eerednu weetam ir sinami kandidati, kurus pahrbauda. Daschreis to isdara ta pate eestahde, kas eezel sinamo eeredni. Te mums ir darischana ar tahdeen akteem, kas gruhti atdalami no eepreekschmineteem juridiskeem akteem, kuri rada waj weide konkretus teesiskus stahwoklus. Schee ir akti, kas rada sinamus preekschnoteikumus.

4) Akti, kas kenstate, atsibst waj apstiprina sinamus stahwoklus. Te mums ir darischana ar ziwiltsees lehmumeem. Wini galwenais noluhks noskaidrot, konatatet eepreekschejo juridisko stahwokli starp personam, starp kuram ir bijis stridus. Wini nerada neko jaunu, bet apstiprina to, kas jau pastahw. Te japeeskaita ari daschi dsintsarakstu nodalās sastahditee ziwilstahwokla registrazijas akti. Paluhkosimees wispirms us akteem, kuru noluhks radit bespersoniskus wispahrejus teesiskus stahwoklus. pee wineem peeder likumi un wispahrigee rikkojumi. Mehds isschkirt likumu formala un materiala nosihme. Formala nosihme par likumu sauz katru aktu, kas peenemts no likumdewejas eestahdes; par likumu materiala nosihme turpretin sauz no kahdas walsts eestahdes isdotu aktu, kas

abstrakta weida noregule nenorobeschotu daudsumu atkahrtojesches lihdsign gadijumi un atteesas us nenoslehgtu daudsumu personu. Likums materiala nosihme sauzam par normatiweem akteem. Leelatais spehks starp wineem ir teesu, kuri ir neween likumi materiala nosihme, bet ari likumi formala nosihme. Schini sina wineem tomehr janostahda libdas ta sanktee ahrkahrteji rikkojumi, t.i. ministru kabinetu rikkojums ar likuma spehku, ke daschas walatis war isdot parlamenta starpsesijs laika. Tahdi ahrkahrtigi rikkojumi bija pasihstami Kreewija, Prusija, Austrija u.z. Ari pee mums 16. julija 1919 g. likums dod ministru kabinetam teesibu sem sinameem noteikumeem isdot rikkojumus ar likuma spehku.

Likumeem (formala nosihme) ir padoti tee normatiwee akti, kuri ir tikai likumi materiala (bet ne formala) nosihme. Tee ir ta sanktee waldibas rikkojumi (ministru kabinetu waj atsewischku ministru isdoti) un obligatoriskee noteikumi, ke isdod semaki us te pilnwaroti waldibas eeredni [pem. aprinka preekschneeki, pelizijas prefekti) ka ari paschwaldibas organisazijas. Scheem wispabrigajeem adu rikkojumeem lai wini buhtu

preeksch wiseem pilseneem saistoschi, wajag buht isdoteem ne kemp-
tentas eestabdes, saskanet ar likumu, un buht likuma noteikta kahrtiba
publizeteem. Teesu eestabdes newar lemt par likumu likumibu. Un ja schis
likums ir publizets kahda speziala krahjuma, tad teesam winsch ir jay
peeleste. Daschas walstis, ka Franzija, teesu eestabdes pahrbauda admi-
nistratiwo ribkojumu likumibu, bet ne likuma likumibu. Amerika teesam
usdota ir raudsitees us likuma likumibu, ja teesa atsihst, ka likums
runa pretim konstituzijai un tabdu likumu nopeeleste, tad schis likums
gan netsek atzelts ar te, un ja likumdeweja eestabde te neatzel, tad
winsch pastahw ka nedsihws likums. Ta likums par darba laiku un algas
nereguleschana tika daschos schtatos atsihts par antikonstituzionela,
je Amerikas Saw. walstu federala konstituzija atsihts brihwibas prin-
zipu lihumes un saimneeziiska dsihwe. Tahdas pat teesibas teesu eestah-
dem pastahw ari zitas Amerikas republikas, un ari Eiropa daschas wal-
stis, peem. Norwegija, Eiropas walstis mehs parasti atrodam eestabdes,
kuran ir ustizeta likuma publizeschana, (peem. Kreewija waldoschais
Senats) un lihds ar te schai eestabdei ir usdota pahrbaudit pirms

publizeschanas likuma formalo likumibu, t.i. raudsitees, waj likums ne formalas puses pareisi isdots. Preteja gadijuma schi eestahde war likumu nepublizet. Tapat no formalas puses teek pahrbauditi pirms publize schanas waldibas ribkojumi, kuri teek drukati ofiziala likumu un waldibas ribkojumu krahjuma. Akti, kuru mehrkis - radit personigus konkretus juridiskus stahwoklus. Schee akti war tikt raditi waj nu priwat teesibu lauka waj publisko teesibu lauka. Privatee akti war buht weenpusigi, peem. testaments, bet teeschaki sastopami diwpusigi akti - libgumi, kur moha redsam diwas waj wairak kontrahentus. Publisko teesibu lauka schee akti rodas wisbeeschaki ka weenpusiga gribas isteikams, peem. admin. eerednis nosaka nodokla augstumu. Te diwpusiba sastopama dauda retak,, peem. pee kenzesiju isdoschanas. Kad administratiwa persona isdod ribkojumu, tad schi persona rada noteiktu teesiaku stahwokli preeksch sinamas personas. Tapat ari kad kolegiala eestahde isseka sawu gribu, ja ne weenbalsigi, tad kompromisa zela, tad gala resultatâ ir kahds akts. Mehrkis ir bijis weens un daudas gribu saskanojums ir kolegiala griba.

Pee diwpusiga akta griba ari ir saskanato, bet mehrki ir preteji, peem. pirzejs grib dabut kahdu leetu un pabrdewejs ekwiwalentu un te abas. gribas teek apmeetinatas. Ari pee dabwinaschanas akta wajadsiga diwu gribu saskanotiba.

Ir wehl weena kategorija: teesiskee akti, kuri rada newis abstraktu waj konkretu teesisku stahwokli, bet rada kaut ko wideju starp wineem. Jau gataws akts teek atteezinats us sinamu personu starp scheem akteem ir peem. naturalisazija jeb usnemschana pawalstneeziba un daschada teesibu peeschkirschana, zaur to sinamai personai, peem. wehleschanas teesibas. Lihds schim sinamai personai nebij ta teesiskã statusa, bet no scha brihscha ir. Otris peem. kriminalã teesã ar sawu lehmumu atnem pilsonim teesibas un preekschrozibas. Persona nahk jauna teesiskã stahwokli kursch naw radits spezieli preeksch wina, bež ir pasibstams jau likumeem un sinamas personas jau atrodas schahda stahwokli. Te peeder ari eeredna eezelschana amata waj atlaischana. Pee eeredna ee-

zelschanas amata ari mums ir ta ka diwu gribu saskana, bet tas gribas ir nostabditas zitadi, ka pee diwpusigeem konkrateem akteem. Te weena gri- ba eerosina, bet etra leaj. Pee diwpusigeem konkrateem akteem gribas ir weenlihdsigas, bet te tas naw. Heredna eezelschanu amata daschi teeretiki atsihst par diwpusigu aktu, daschi turpretin par weenpusigu. Atsihmajami tee akti, kuri nekahdu janna konkretu stahwekli nerada, bet apstiprina us konkretam personam atteezigus teesiskus stahweklus. Schee gadijumi istek no ziwilteesibam, peem. ja diwi pilsoni strihdas par kahdu jautajum tad neteek nekahde jauns teesiska stahweklis radits, bet tikai esoschais noskaidrots.

Nahzibas lihdsekli:

(prakt. dala.)

Georg Meyer - Lehrbuch des deutschen Verwaltungsrechtes.

Otto Meyer - Deutsches Verwaltungsrecht.

Fleiner - Institutionen des deutschen Verwaltungsrechts. 1920 g.

J. Hatschek - Institutionen des deutschen und preussischen Verwaltungsrechts. 1919.

G. Jese - Das Verwaltungsrecht der französischen Republik.

Teesiskas atteezibas. Frantschu administratiwisti par teesiskam atteezibam dauds neruna, bet wairak par teesibu stahwokleem, kad runajam par teesisku stahwekli, tad mehs runajam tikai par weenu subjektu, kas ari tani stahwekli atrastos wairakas personas. Turpretim pee teesiskam atteezibam mums darisobana ar teesisku stahwekli, kas saista wairakas personas, ka teesibu subjektus. Tas parasti nahk preekscha diepusigos aktos, peem. pirkschanas un pahrdochanas lihgunos. Te abas puseis ir sinamas teesibas un peenahkumi. Wehl priwatu teesibu lauka nowetrejam juridiskas atteezibas, kur weena puse tikai teesibas, otra tikai peenahkums, pee kam schahdas atteezibas war buht ka starp diwan personam, ta starp daudsam. Ihpaschneekam teesiba par sawu ihpaschumu rihkotees un ziti nedrihkst wina ihpaschumu teesibas trauset. Te ir weena puse ihpaschneeks, otra wisi ziti, weena teesibas, otra Peenahkums. (atturejees

no eejaukschunas ibpaschumu teesibas.). Teek slehgiti daschdi lih-
gumi ar walsti, ari parasti us priwatteesiskeem pamateem. Ari te
lihguma teek slehgts un scho lihgumu paraketa no walsts pilnwarots
persona un no otras puses privat persona waj ari, kabda sabeedriba
zaur saweem preekschstabwjeem. Ta tad lihgums teek noslehgts starp
fisiskam personam, bet no weenas puses schis personas usstahjas pa-
schas walsts wahrda. Waldoschais eeskate atsihst walsti ka juridisku
personu, kura war ribkotees zaur saweem preekschstabwjeem, saweem or-
ganeem, saweem pilnwarneekeem. Daschi teoretiki juridiskas personas
tombr neatsibat. Waldoscha teorija nostahda walsti ka teesibu subjek-
tu diwos daschados stahwoklos, skatotees pehz tam, waj walsts usstah-
jes ka subjekts publisko waj priwato teesibu lauka. Walsti ka priwat-
teesisku subjektu mehds atsihmet ar wahrdu "fiscus", kas romeeschu
teesibas apsihmeja walsts kasis ar to wahrdu apsihme walsti, kad

wina usstahjas ka priwatu atteezibu subjekts, peem. par sawam ih-
paschuma teesibam. Priwatu atteezibu lauka personas, jeb kontrahenti
nostahditi weenados stahwoklos, abeen teesibas un peenahkumi.

Schini lauka walsts nostahjas ar priwatu personam us lihdsiga stah-
wokla ar ziteem scho teesibu subjekteem, ta ka peem. dohl prasibam,
kas dibinatas us schim atteezibam, war eesnoegt suhsibu ziwilteesā
ari pret walsti, resp. waldibas resoru waj eestahdi. Publisku teesibu
lauka priwata persona atredas zitadu stahwokli neka walsts. Walsts
te usstahjas neween ka teesibu, bet ari ka waras subjekts. Walsts
stahwoklis te ir zitads, neka priwato personu stahwoklis. Te zelas
jautajums, waj tahdos apstahklos starp walsti no weenas puses un pil-
soneem. no otras puses ir eespenjamas juridiskas atteezibas, ziteem
wahrdem: waj pilsoneem war buht subjektivas publiskas teesibas, t.i.
teesibas pret walsti ka publiiski-teesisku subjektu. Schis jautajums
sawukahrt stahw zeescha sakara ar jautajumu par walsts waras juri-
disku eerobeschoschanu. Pretams, ka absolute monarkija newar buht

runa par walsts, resp. waldneeka waras juridisku eereschoschannu, ta-
pebz ari tee walsts teesibu teoretiki, kuri wehl naw atswabinajuschees
no monarhistiskas walsts teorijas wascham, nonahk sawas konstrukcijas
pee slebdsoona, ka walsts wara naw juridiaki eereschojama. Monarki-
skas walstis waldneeka pats ir walsts; bes waldneeka walsts ir
objekts, leeta. Scho eeskatu atredam pee Hobbes un jaunaka laika pee
Maksa Seidela, kursch saka, ka zaur waldneeku walsts dabu sawu jurifi-
sko buhtibu. Bet mehs sinam, ka ari walsts teorija ir neaiskarama un
ko tad nu wehl teiksaim par walsts dsibwe organismu. Weena ne wisispla-
titakam walsts konstrukzijam ir ta, kura atsibst walsti par teesibu
subjektu! Schis eeskats ari zehlees Wahzija (Gerbers, George Meyers,
Jellineks). Schai teorijai peekriteji ari zitas walstis (bij. Kreewija,
Kolapde, Skandinawijas walstis) un ari pa dalai neatkarigas ne wahzu
eespaida walstis Franzija un Italiija; bet tur gan leelaka dala teore-
tiku par teesibu subjektu atsibst tautu paschu un walsti ka juridiku
personu atsibst par fikziju.

Mums intrese jautajums par walsts waras juridiskam robescham. Ne weenas puses atsewisohks indiwihs nostahjas ka atsewisohks subjekta preti tam milsenim, ke sauz par walsti un starpiba starp wineem ir leela, pee kam walsts wara teoretiski ir neaprobeschota un indiwihs winam ir padets. Teesiska walsti gan administratiwa wara rihkojas likuma robeschas, bet likumdewejai warai naw nekahdu robeschu. Administratiwists Otto Mayers taisni eeksch tam atrod teesiskas walsts buhtiba, ka walsts administratiwa darbiba ir saistita ar likumu; zaur to teek panahkts walsts waras juridiska eerobescheschana, bet tikai pa dalai: likumigi eerobescheta teek ispildu wara, bet ne likumdeweja wara. Ja na weena puse stahw wisspehziga walsts un otra atsewisohks indiwihs, tad newar runat par garantetam pilsonu teesibam. Bet ja walsts wara ir likumigi eerobeschota, tad mehs waram runat par atsewisohku pilsonu garantetam teesibam. Un achis jautajums taisni eetilpst mihau preekschmeta.

Jheringa teorija par walsts labprahtigo pascheerobescheschanos (Der Zweck im Recht, 1877 g. Teesibu mehrkis). Winsch atsibet, ka

walsts wara pehz buhtibas neaprobesheta. Walsts ir suwerena. Bet schi
augetaka wara sawas intreses sewi eerobesche un to Jherings sauz par
waras politiku. Ja walsts usatahsees ka neaprobesheta wara, isdedama
likums tikai pawalstneekem, tad walsts wara drihs buhs apdraudeta,
pilseni sahka skatitees us to, ka us sewim naidigu un weena otra ga-
dijuma war notikt walsts apwehrsums un tadehl walsts warai jazenschas
paschai ispildit isdotos likums. Tad buhs walsts teesiska kahrtiba
un pilseni buhs apmeerinati. Bet walsts wara naw aprobescheta no ab-
reenez, bet pate sawas antreses. Je teesibas ir tikai tas normas, ko is-
ded walsts suwerens wara, un paschas teesibas ihsteniba ir tikai or-
ganiseta walsts wara, ka pretim nestahdita neorganisetai - despotiskai
walsts warai. Jellineks modifize un pahrgrosa Jheringa teoriju. Winsch
nestahjas us etiksmee pamateem un ihsteni juridisku resultatuu nedod.
Jellineks peesleenas Kantam par autonomu persenu meralas lauka. Meralas
lauka katra persona pate isstrahda sew likumuu un sebai sina persena
ir autonoma, brihwa, je te ta usstahda sew pate likumuu un labprahctigi

tes iepilda. Jellineks echo Kanta teoriju peemeiro walstij teesiba lauka, jo ari walsts labprah-tigi saistas ar saweem likumeem un labprah-tigi padodas teem. Sche isteizas pilniga walsts patstahwiga wara, brihwiba, autonomija. Jellineks neruna te par sinamu politiku, par intresem, bet tik par brihwu saistischanos. Schi etiska teesibu filosofija preeksch munam neded neka positiwe, jo te naw walsts waras juridiskas eerebeschoschanas. Jellineks atsibst, ka teesibu pamatojumi ir meklejami ahrpus teesibu lauka. (schai gadijuma morales lauka).

Krabes teorija par teesibu suverenitati (Hollande. Die Lehre der Rechts-suwerenitat) Teesibas neteek raditas no walsts, bet ir pilnigi patstah-wiga saheedriski paradiba, no walsts neatkariga. Jan tad, kad walsts ne-bija, pastahweja teesibas, jo saheedriski dsihwe naw domajama bez teesi-bam. Peem. pee meschoneem walsts naw, bet teesibas ir. Teesibas ejot sa-beedriska dsihwe walstij pa preekschu un walsts us winam atbalstas.

Teesibas ir walsts pamats un no walsts darbibas auglis. Ari mehkis teesibam - saheedribu attibatit. Teesi

Da un walsts mehrkis ir sinama mehra weenads, bet teesibas naw tikai
libdseklis ween schi mehrika sasneegachanai. Teesibas ir stahdamas
augstak par walsti. Gala rezultata ari schai teorijai ir filesefisks
un juridiska rezultata (formala) mums nedod. Teesibas darbojas ar sawu
idejisko waru, bet walstij ir reals spehks (karaspehks, polizija un t. t.)
Djugi (frantschu sinatneeks Duguit) demajas nonahkam pee teorijas, kas
pamato walsts waras eerebescheschannu. Ta ir mahziba par augstako so-
zialo normu. Winsch usstahda sabeedribas mehriki - leelakas solidarita
tes nodibinaschannu starp sabeedribas lozekleem. No weenas puses di-
ferenziazija - kahrtu, grupu, schkiru nodibinaschannas, bet ta pate
diferenziazija nowed pee aisween leelakas integrazijas, je atsewisch-
kas grupas aisween wairak newar weena bes otras istikt. Wisa ziwili-
seta pasaule nodibinajas aisween zeeschaki sakari pat starp atsewisc
kam tautam. Djugi augstaka soziala norma pawehl atmost wisu, kas weizin
sobis solidaritates attributibu un palihds nonahkt pee sawstarpejas

darmenijas. Schi augstaka sozjala norma eeresescho ari walsts waru, jo wina rakata preeksha weizinat sabeedriku solidaritati, ta tad nosaka no walsts waras isdodamo teesibu normu saturu. Te mehs redsam abstraktu prinzipu usstahdischanu, bet ne konkretu. Ja walsts isdotu likumu, kas weizinatu pilsonu karu, tad tahdu likumu pehz Djugi teorijas pilsonneem naw jaispilda, jo tas runa preti augstakai sabeedrikai normai. Bet kamehr leeta wehl naw nenahkuse lihds pilsonu karam, walsts wara ar saweem waras lihdsesleem tomehr prasitu likuma ispildischanu. Bes tam, pee tage-dejam komplizetam sabeedrikan atteeziban, pa leelakai dalai atsewisckai sabeedrikan grupas buhs zitadas domas par to, ko weena waj otra konkrete gadijuma prasa Djugi abstrakta augstaka sozjala norma. Schi teorija war labi skanet no filosefiskas sozjalas, morales puses, bet ja prasam ka juristi, kur ir formala walsts waras eereseschoschana, tad wina atbildes nedod. Praktiskas nesihmes schai teorijai naw.

Individuelo teoriju grupa.

Te teek meklets sinams pretswars walsts warai, paschu indiwiidu eedsimtas teesibas, kuras teek eeskatitas ka no walsts waras pilnigi neatkarigas. Te eet runa par eedsimtam teesiban, kuras pilsonneem peemiht, ka tahdeem, lihds ar wina raschanos pasanle. Schi mahziba ir nodibinata no dabisko teesibu skolas 17 - 18 g.s. - 17. g.s. Huga Grotius Melande, Hobbes un Lokks Anglija un 18 g.s. Rousseau Franzija, Kants, Puffendorfs Tomassius Wahzija.

Schi skoða atsiht, ka ir bijis preekchwalstiska stahwoklis dabiika stahwokla laikmets, bes walsts un bes teesibu normam. Daschi - Lokks, skatijas us to ka us websturisku faktu un zenschas peerahdit, ka ir bijis preekchwalstiska laikmets un ka tahds wehl tagad pastahw pee meschoneem, kureem naw johgas par likumeem, teesibu normam un walsti. Kants un Rousseau peenem prinzipa ka warubhtibu sche faktuan tura par isejes punktu teesiskas walsts organizazijas legiskai usbuhtwei.

Schini dabiskaja stahwokli katram indiwidam peeder plaschas

teesibas, us sawu dsihwibu, us eksistenzes nedroschinaschann
un dabas produktu eeguhschann, mweju, mediban, auglu eewabkschann
un sawes ismanteschann. Ja winam ir wajadsiba, tas usbrukh wanja-
kam, lai ke atnemt. Ar weenu wahrdu saket, - wina teesibas sneedsas
tik tablu, zik atlauj wina spehki. Bet schahda stahwekli newar
ilgi pastahwet un tadehl wajag nerebeschet teesibu aferu un ne-
wis katris pats, bet sabsedriska wara isdara nerebeschaschann.
Hobbes nenahk pee ta usskata, ka pahrejot is dabiska stahwekla
sabsedriska stahwekli indiwidi wisas dabiskas teesibas nedod
walsts warai un paleek besteesiska stahwekli. Hobbes sapret to
pilnigi burtiski un atsihst indiwidam weenigi teesibu us dsihwibu,
kamebr winsch naw noseedsigs tik tablu, lai ari to winam nemt.

Apainas un tizibas brihwibu Hobbes pilnigi neleeds un pilsonis
newar huht zitas pahreezibas, ka ta, ke walsts winam usleek.
Sawas praktiskajes slchdsceence Hobbes bij menarkiskas waras ais-
stahwis.

Ziti dabiskas skolas preekschstahwji ir zitas demas. Winam
tawak peenahk Rousseau, lai gan winsch noteikts demokratijas sl-
dinataju Hobbes mahzibas praktiska nosihma bij monarkijas stip-
rinaschann, bet Rousseau ir demokratijas ainstahwis. Tomehr neska-
tetees us walsts formu, daschadibu, abi neleeds indiwida brihwibu
un garantetas teesibas walstij pretim. - Pehz Rousseau walsts wara
rakets preekscha pilsonisku religiju, ke prehts war saprast un
prahte atsihst un tai jabuht obligatoriskai preeksch wisest un
pretineeki ladsenami. Daschas brihwibas Rousseau atsina, bet naw
atsinis beedroschannas brihwibu un sirdsapainas brihwibu. Ari
Rousseau demokratiskas walsts wara, lai gan wina nem dalibu wisi
pilsent, tomehr indiwidam pretim ir pilnigi nerebescheta un zaur
to tas tawojas Hobbesam.

Lekkas war vikt eeskaitita ka pilsonu indiwiduale publiske
teesibu teorijas, t. i. mahzibas par teesibu usglebaschann ee-rejet
sabsedrige, nedibinataju. fas attezas us sirdsapainas brihwibu,

persoonas neaisskaramibu, priwatihpaschunu un tt. Sabeedriba ir tadehl lai ta no pilsona paturetas teesibas jo labak apsargatu. Ari ziti dabas teesibu preekschstawji peesturejas pee achimlihdsigeem uska- teem. Mahziba par pilsonu dabiskam teesibam ir palihdsejuse nestip- rinat pilsonu teesibas dsihwe un ir atstahjuse eespaidu us Amerikas koloniju, wehlak walstu konstitutuzijam. 18 g. s. beigas Amerijas konstitutuzijas tika rewidetat un pilsonu teesibu deklarazijas paplaschinatas, kuras sawukahrt nederejuschas par paraugu frantschu zilweka un pilsona teesibu deklarazijai (1789 g.).

Ari wehlakas konstitutuzijas paratti atredam pilsonu teesibu deklarazijas, jeb atredam nedalu par pilsonu teesibam pascha konsti- tuzijapaschi kritiki aisrahda, ka tas ir frases bes neasihmes, peem. frantschu deklaraziju kritiseja Bentams, Berks uz. Wini saka, ka frantschu deklarazijas eset losungi bes praktiskas neasihmes. Ziti atsiht, ka tahdu prinzipu usstahdischanoi konstitutuzija ir ari prak- tiska neasihme, jo ja konstitutuzija, peem. usstahda prinzipu par sirds- apsinas krihwibu, tad atteezigs likums newar runat krasi preti. Temehr mums ir jaatsiht, ka lai gan dabiske teesibu teorijai par eedsintajam pilsonu teesibam praktiski rezultati ir, pate achi mah- ziba balstas us nepareisa pamatprinzipa, jo juridiski newar is- skaidret tahdas teesibas. Ja waretu konstatat, ka dabiskais stahweklis ir webaturiska fakta, un ka zilweki, nahkdami pee atsinas, dibinaja sabeedribu, - weena balta deena sawahk kopa, nedibina walsti un waru nedod waj nu menarkam, waj wisai tautas kepibai - te nu waretu juridiski pametet indiwideem dabigi peemihteschas teesibas walstij preti. Bet, pretams, tahda fakta naw hijis, nekad naw walsts tahda zela dibinata. Walstie ir dibinata gan ari weeneschanas zela, bet no jau pastahwescham sabeedriskam organisazijam, gintam, ziltim waj walsti- nam, peem Atenas, Roma, kur apweenojas wairakas gintas. Tapat jaunakes laikes - Schweizes kantoni pamasam ir apweenojuschees federazija. Atsewischki indiwidi, kam naw jendseena par juridisku lihguma, nekad naw elehguschki lihguma lai nedibinatu walsti. Indiwida jam pee- dsimat ka tahdas sabeedriskas organisazijas lozeklis, un katram

pilsenim peeder tik teesibu, zik sabeedriba winam atsiht Websture sin peemehrus, kur organisetas sabeedribas wara (peem. walsta wara Sparta) pat indiwiida teesibu us dsihwibu neatsiht ka kaut ko neaiskaramu.

Atsewischko pilsonu teesibam preti wisai sabeedribai war pee-eet no saziologiska weedokla. 17, 18 g. s. eeskata par sabeedribu bijn atomiskais, t. i. ka sabeedriba sastahw no atsewischkeem indiwideem. Isejot no schi weedokla bija saprotama teorija par walsts dibinaschannu no atsewischkeem indiwideem, pee kam indiwidam ir eedsintas teesibas, kas wezakas par paschu walsti, un ee-eedama walsti, atsewischks indiwide patura dalu no teesibam. 19 g. s. walda organiskais eeskats. Stipri attihstijuschas dabas sinibas, sewischki biologija, eespaideja ar sawam metodem un prinzipeem ari humanitaras sinibas. Ta radas mahziba par sabeedribas un walsts organisko usbuhwi. Schi wirseena preekschstabwji ir Wehziya Blunzli, Lilienfelds, Scheffle, Anglija - Spensers, Franzija Worms u. z.

Ap 19 g. s. wiidu mehs redsam stipri isplatotees organisko sabeedribas uskatu par walsti. Organiskai sabeedribas teohijai tomehr wehl trubkst sinatniska pamata. Lai gan starp biologiska organisma un sabeedrisku organisma ir sinama lihdsiba tani sina, ka orga nisma sastahwdalas ir sawstarpigi zeeschi saistitas, tad tomehr indiwidam ir zitads stahweklis sabeedriba, ka schuhnina organisma: schuhnina pate newed patstahwigu dsihwi, bet indiwide wed patstahwigu dsihwi, war pahreet no weenas organisazijas us otru, pat dsihwet ahrpus organisazijas. Lai gan ihstu zilwezigu dsihwi war west tikai sabeedriba, tomehr wina naw saistita ne- atdalami, bet schuhnina naw sawas patstahwigas dsihwes. Indiwide ee-eet walsti zaur zitam organisazigam, jo katris indiwide ir gikenes lozeklis un ari zitu politisku, saimneezisku un religisku sabeedribu lozeklis un tadehl newar teikt, ka atsewischks indiwide teeschi ee-eetu walsts organisazija,

Ja mehs nestahdam weenu etram preti, atomistisko un organisko eeskatus, tad winn galigas konsekwenzes ir daschadas. Weena

draud anarkija, galiga individualisma weida, otra atkal apdraadeta indiwiids. Anarkisma draud isirt sabeedriba, atsawischks indiwiids. Kommunisma apdraud indiwiida atahwekli un grib peelihdsinat winn schuhninau organisma. Bet schoe ekstremi pastahw tikai teorija, sabeedriska daihwe winns atmet. Dsihwe eet widus zelu un mums netik prakse, bet ari teorija jaatred widus zelsch: sabeedriba nedrihket isirt, un no etras puses ari sabeedriba nedrihket apriht indiwiidp indiwidem ir jaded eespehja wispusigi attihstet garigas spehjas un ta tik kultura war eet us preekschu. Jasaskane indiwiida intreses ar sabeedribas intresem un scho leele kulturam usdewumu dara teesibas. Scho leele usdewumu wajaga paturet azis ari teoretikeem, kuri ne-darbojas ar teesibu sinibu iskepschannu.

Mehs ataihstam, ka indiwiida ir patstahwiga buhtne ar sawu pascha maharki un tamdehl sabeedriba newar to apriht, pasemet par weenkabrew schu biologisku schuhninau; bet mehs ataihstam ari, ka indiwiida bes sabeedribas newar istikt, je tikai sabeedriba winsch war iskopt sawas spehjas, attihstitees. Mums jaatred tahda juridiska konstrukzija, kas buhtu saskaneta ar realeem fakteem, je zitadi winai nebuhtu wehrtibas. Nepeezeeschami saskanet indiwiida un sabeedribas intreses un publiske teesibu usdewums ir neregulet atteezibas starp indiwideem un wisu sabeedribu, resp. organiseto tautu. Newehrejet schis atteezibas daihwe, mehs redsam, ka no weenas puses ir indiwiid, kurus usskata par priwatam persenam un no etras puses walsts eeredni, kuri usstahjas walsts wahrda un aisstahw walsts resp. wisas sabeedribas intreses. Reali ta tad schis atteezibas redas starp indiwideem un walsts eeredneem resp. walsts eestahdem. Pehdeja laika ir radnes konstrukzija, kas ataihst walsti par juridisku atteezibu sistemn. Starp winas preekschstahwjeem waram minet Wahzija - Bruno Schmidtu, Edg. Löningu, Linggu, Aloffteri, Kreewija - Korkunowu, Iwanowskij, Lasarewskij, Franzija - Oriu un z.

Sinamas gruhrtibas schai teorijai dara tas apstahklis, ka starp-tautiskas atteezibas walsts nostahjas ka patstahwiga weeniba us

abreeni. Daschi teoretiki deesgan nelogiski peenem walsti sawa eekscheene ka juridisku atteezibu sistema, turpretim us abreeni - ka teesibu subjektu. Te war atrast inejuuja peehem frantschu teerijas isstrahdate pamatprinzipu, kura atsist tautu paschu ka juridisku personu un teesibu subjektu un blakus tai ari walsti. Schis subjekts, tauta, ir ari tas, kas slebds starptautiskue libgums, no rahda ari pats neaakums" starptautisks". Walsts naw materiala, bet sinama juridiska forma, teesibu sistema, bet no teesibu subjekts waj objekts. Lihds ar sohe muus nostabjas zita gaisma jautajums par pilsonu subjektivam publikam teesibam. Peenemot walsti par juridisku atteezibu sistema, weegli a trisinams jautajums par walsts likumigajam robescham. Walsti tad naw neweena organa, kas nedarbotos us teesibu pamata un likuma robeschas, parasti walstis pastaw konstituzijas, us kuras pamata darbojas likumdeweja eestabde. Schai likumdewejai eestabdei ari paschai jasewehro tee likumi, kuri no winas paschas teek isdoti. Ari ziti walsts augstakee organi, neem. ministru kabinets, jeb ministru padome, ko schauraka nosihne sanz par waldibu, ir noteikti padoti likumma, tapat ka wisas walsts eestabdes un eeredni.

Demokratiska walsti suwerena ir tauta pate un ka likumdeweja un teesu wara, ta ari administratiwa wara sawas pilnwaras ir aanehmuse no tautas. To mehs redsam Schweize dasches kantonos, S. Sm. Sw. walstu dasches schtates, tur augstakee ispidu waras eeredni teek eewehleti no tautas paschas. Ja mehs tagad atrodam isplatitu usskatu, itka likumdeweja wara ir nostabdita augstak par zitam waram, tad tas preeksch demokratiskas walsts ir wehsturiaks pabrdsihwojums.

Demokratiska walsti, kur walsts organi ir nostabditi pareisi, tur naw stahwekla itka kahda wara buhtu neaprobesheta waj neaprobeshojama juridiski, tur wisi walsts organi nostabditi us teesibu pamateem un darbojas likumu robeschas.

Anglija parlaments pehz juridiskas konstrukzijas ir wis-

warens, nemet wehra te, ka winsch parasta kahrtiba war grosit konstituzija, nepeeturoteles ne pee kahdam formalitatem; bet, pretams, tas ir tik teorija, faktiski winsch newar neko grosit tani teesiska kahrtiba, ko angli atsihst par sawas prihwibas sastahwdalu, peem. ja parlaments atzeltu habeas corpus gct jeb eewestu eepreekscheje sentsusu, tad tauta protestetu wispiras pasiwi, un ja tas nelidsetu - ari aktiwi, jo parlaments newar eet pretim teem eeskateem, kuri ir eeaguschi angli apsinu. Tabda stahwoklis ir ari zitar, kur tauta apsinas sawas teesibas.

Par publikam teesibam sauz tas teesibas, kas regule atteezibas, kas grupejas ap walati. Mums wajag garantijas, lai no-weens newaretu eelaustees pilsonu teesibu sfera, ka priwata, ta publika. Atteeziba us priwatu teesibu sferu sohi prasiba jau sen ir atsihta, bet nederna teesiska walati ari publiko teesibu lauka pilsonu subjektiwam teesibam wajag buht nodroschinatam tapat, ka tas ir priwattesibu lauka, lai noweens walsts organe, noweens walsts eerednia newaretu eelaustees pilsonu teesibu sfera un pilsonem jaded lihdsekli atdabut atpikal sawas teesibas, ja tas ir laupitas. Ka peemehrs ir Anglija, kur ir tik weena teesibu sistema, un tapat ari weena wispahreja teesu sistema, kuru preekscha ir atbildigi par sawu darbibu wisi walsts eeredni, no semakajeem lihds angstakajeem. Wisas atteezibas ir noreguletas no weenas teesibu sistemas un pilsonu teesibu sfera ir nodroschinata no weenam un tam pascham eestahdem, t. i. no teesam, kuras ir pilnigi neatkarigas sawu usdewumu ispilda loti lobi un ir eeguwaschas leelu autoritati. Angli juristi, ka peem. Daisi, tapehs arbpilnu teesibu war teikt, ka Anglijas pilsoni teek walditi no likuma un weenigi no likuma. Demokratiska teesiska walati, kur angstaka walsts wara atrodas paschas tautas rekas un kur wisam eestahdem likumigi norobescheta darbiba ka priwato, ta publiko teesibu lauka, tur aewischi buhwetas pilsonu subjektive publiko teesibu pamatoschanas naw wajadsigs.

Publikas subjektivas teesibas dod pilsonim teesibu nemt dalibu walsts dsihwe. Weeni un tee paschi likumi nosakarwalsts eestabachu un eerednu teesibas un peenahkumus, pilsonem pretim un tapat ari pilsonu peenahkumus un teesibas walstij resp. walsts eestabdem pretim. Ta tad naw starpihas starp pilsonu teesibu sferu un eestabachu peenahkum, kuras darbojas walsts wahrda.

Mahziba per subjektivam publikam teesibam ir jau isstrahdata 19 g.s. no teem jursiteem, kas atsina walsti par teesibu subjektu, par juridisku personu.

Gerberam peeder nepelni pee schi jautajuma noteiktas nastabdischanas. Winsch aisrahda, ka pilsonu teesibas walstij pretim naw tabdas, ka ziwilteesibu lauka, kur winas ir pilnigi individualisetas ihetas subjektivas teesibas, turpretim publikas teesibu lauka winas ir tikai objektive teesibu normu refleksi. Te mums darischana ar reflektivam teesibam, bet ne ar individuelam subjektivam teesibam. Ja katram ir teesiba leetot zelus, jeh sanemt pensiju wezuma, tad tas pehz Gerbera deman naw subjektivas teesibas, bet objektive teesibu refleksi.

Schi Gerbera konstrukziya atrod peekritejus libds wehlakam laikam. Peem. Labaands, Bernhaka un z. Ka kriterijs pee subjektive teesibu konstateschanas war noderet scho teesibu apsargaschanas weids, je subjektivas teesibas parasti ir padotas teesu eestabachu apsardaibaj. Kad mums darischana ar ihstam individuelam teesibam, tad pilsonim teesiba greestees pee teesas eestabdem, bet ja mums ir darischana ar neihstam subjektivam teesibam, tad winam naw teesibas greestees pee teesas, ja schis teesibas pahrkabptas.

Wisprobajas teesas wahziya nepeenehma suhdsibas pret administrativam eestabdem. Jaunaka laika scho peeleetet atleek masak weetas, je administrativas teesas ir sawu darbibu paglaschinajuschas un tagad Eiropas kinententa walstis parasti atredam tahdu stahwokli, ka priwatas subjektivas teesibas teek apsargatas

ne ziwilteesam, bet publiskas subjektivas teesibas - no administratiwam teesam.

Mehs iseesim is ta eeskata, ka pilsonim ir pretim walstij subjektivas teesibas, jo schis teesibas teek aasstahwetas ja ne no wisfabrigas, tad no administratiwas teesas.

Peellekot ari tibri juridisku kriteriju, mehs atredam, ka pilsonim teek konkretiseta indiwiwa teesibu sfera ari publiske teesibu lauka, tapehz ari te mums ir darischana ar subjektiwam teesibam.

Parastaka subjektiwu publiske teesibu klasifikazija atrodama pee Jellineka (System der subjektiven Offentlichen Rechte), karasch atrod, ka pilsonis pretim walstij atrodas 4 daschades stahwekles, ko winsch ar latinu wahrdu nosauz par statuseem.

- 1) pawalstneezibas stahweklis (status subjectionis) pilsonim teesibu nekandu nepareds, bet tikai peenahkumus.
- 2) Brihwibas stahweklis (status libertatis) jeb status passiens) - pilsonis schini stahwekli neusstahda walstij pozitiwam prasibas, bet tik prasa, lai walsts ne-eejazas wina likumigi nerebeschete, ja brihwibas sfera, kura winsch war brihwi rikotees, likuma robeschas; te eetilpst pilsonu brihwibas, wahrda brihwiba, personas neaissekaramiba, sirdsapstinas brihwiba un z.
- 3) status positivus - sche eetilpst tas teesibas, kuras dod pilsonim eespehju usstahdit walstij pretim noteiktas pozitiwam prasibas, peem. lai walsts nahk palihga; teesiba leetot walsta eestahdes, sanemt pabalstu, peem. walsts eerednu prasiba us nedroschinaschenu ar pensiju, un scham atteezibam ir publiska un ne ziwilteesiska raksturs.
- 4) status activus - arvkura realiseeschenu pilsonis nem dalibu walsts dsihwe, peem. wehleschapas teesibas, kur pilsonis dara eespaidu us walsta waras organiseeschenu, tad teesiba peedalitees swehrinate teesa, teesiba cenemt walsts amatus.

Mayers un Lönings aisrahda, ka pee subjektiwam publiskam teesibam japeeskaita ne tikai pilsonu teesibas, bet ari walsts un to walsts organu teesibas, kuri ari ir juridiskas personas. Wini atsibat, ka ari status subjectionis ir pilsonem subjektiwam teesibas walstij preti

peem. teesiba dsihwot us walsta teritorijas, kas teek pat kenstituzijas garanteta. Hewar buht juridisks pilsoniska stahweklis, kur pilsonam ne-
buhtu pretim walstij nekahdu teesibu. Pilnigi bes teesibu stahwekli
walstij psetin bij tikai walsta wergi senajas walstis.

Status libertatis issauz domu starpibas un daschi teoretiki ais-
rabda, ka te ir darischana ar objektiwo teesibu reflekseem, ibstas tee-
sibas esot tikai tas, kuras peeskaite Jellineks pee positiva un aktiwa
statuša teesibam. Bet mums janabk pee slehdseena, ka mums te darischana
ar ihsam subjektiwam teesibam un ne ar reflekseem, je te pilsonim
teek indiwidualiseta neteikta teesibu sfera, kura atredas teesu (wispah-
rigo waj administratiwo) apsardsiba. Peem. weens pasino likuma kabrtiba
par sapulzes sasaukschann, un te likumiga laika atklahj, bet eeredas
admin. eerednis un aisleeds, scho aisleegum ar ko nebuht motiwedams,
lai gan sapulze newainiga rakstura un formela puse kabrtiba. Ja nu scho
sapulzi slehds, tad ir aiskahrtas wisu dalibneeku teesibas un wiswaira
organisetaja teesibas, un tas spers selus, lai wina teesibas tiktu
sagratas. Winam un ir teesiba greestees pee teesas (agrak tikai pee
eeredna proekschneezibas). Ta tad ari te teesibas aisstahw teesu eestah
des, waj nu pee wispahrigas teesas, ka Anglija, un zitas walstis pee
administratiwa teesas.

Paschas brihwibu teesibas gabk figuret likundeschanas aktes tikai
janaka laika. Gan jau 17 g.s. Anglija un Anglijas kolenijas Seem. Amer.
na kontinenta wina parahdas tikai 18. gs. beigas klasiskaja senatne
Waldeschais naskata bij tas, ka pilsonis peeder walstij; ta tas tika no-
stahdits Atenas, bet wehl neteiktaka weida Sparta. Tikai pehz 60 gadeem
pilsonis bij brihwe no kalpibas walstij. Atenas demokratija prasija no
katra pilsona, lai winach aktiwi peedalites walsta dsihwe un kalpetu
walstij ar sawam spehjam; tur walsta amates eewehleja ar lesi. Tikai
spesialos amates tika israndisiti kandidati un pabrbanditi, waj ir speh-
jigi ispilidit sinams amata. Pilsonis tareis bija dands aktiwaka walsta
dsihwe, nera tagad wiodemokratiskakas walstis. Ari Widus laiku pilsoh-
tas weid senatra brihwa dsihwi, bet tur inkopes drihsak sebeedrisku

organisaziju (zochu, gildu un t.l.) teesibas, neka atsewischku indiwiidu teesibas. Anglija personas neaiskaramiba tika formali atsihta jau 1215 g. (Leelaja Brihwibu rulli). Pamfletu literatura par pilsonu brihwibu teesiban sewischki plaschi attihstijas Anglija ap 17 g.s. wiidu, reweluzijas un republikas laika. Wehllak nahza ari Jehns Lekks ar pilsonu brihwibas teoriju. Reweluzija isbeidas ar kompromisu, je pehz republikas monarkija tika atjaunota, nahza noteesata karala dehis, kursch atsina brihwibas un nedibinajas formali teesisks reschins. Karla II laika tika isdota pasihstamais Habeas corpus act (1679), kas nedreschinaja Anglijas pilsonem personas neaiskaramibu. Bet Karlis II un jo wairak Jehkabs II atkahpas no brihwibu prinzi- peem, pehz kam iszehlas otra reweluzija un Jehkabs behga (Slawena besasins reweluzija) No Holandes ataizinaja stathalteri Wilumu, kursch sahka jaunu dinastiju un atsina pilsonu brihwibas. Anglija ta tad jau 17 gs. beigas nedibinajas teesisks reschins ar deesgan noteikti garantetam pilsonu brihwibam. Anglu kolonisti Amerika pastahweja isejet ne sabeedriska lihsuma teorijas us to, ka pilsonim ir teesiba us dsihwibu, brihwibu un ihpaschumu un ka schis teesibas newar at- nemt neweens zilwezigs likums, Wehl noteiktaki 18 .g.s. formulajas schas brihwibas teorijas tas paschas Amerikas kolonijas, kur pee konstituziju pahrstrahdaschanas eewestas teek deklarazijas par pil- sonu brihwibam un ahe deklaraziju prinzipus ta pascha 18.g.s. bei- gas mehs redsam pahrnestus us Franziju.

19.g.s. pilsonu brihwibas parasti teek formuletas wisas konstituzijas, pee kam schis formulasir negatiwas, bee kahda positiwa satura.

Bet 19.gs. beigas eeskati grosijas. Wispirms Anglija, tad Franzija pa- rahdas positiwi-liberalais wirseens. Agrakee wirszeni neprasija neke wairak so walsts, ka brihwibu, ti. lai walsts ne-eehmais pilsonu dari- schanas, lai gabda par kahrtibunun droschibu walsts ahreene un eek- scheene. Jaunakais liberalais wirseens isest us to, lai walsts eejauktos eekscheja dsihwe, lai walsts gahdatu par brihwu elementaru isglihtibu, par zeeschameem sanitareem apstahkleem, reguletu darba apstahklus un eeroeschetu darba spehka pahrmehrign ekspleateschamu, gahdatu, lai

wisi pilsoni buhtu daudsmas weenidai apbrunoti dsihwes zibns, lai deriga darba strahdheeki tiktu nedroschinati pret slimiban un wezuma nespehku un taml. Schis teoretiskais eeskata ispauschas jannake laiku konstituzijas. Wahzijas 1919 g. konstituzija atrodam dauds pozitīvu pilsonu teesibu, peem. behrnu swehtitam gimenem ir aisgahdneeziba no walsts puses; tapat ari mahtes atahweklis wis-pahrigi stahw walsts apsardsiba un aisgahdneeziba. Konstituzijas II. dalas IV. nedala runa par isglihtibu un skolu; wisi pilsoni speesti skolu obligateriski apmeklet 8 gadi teatskola un lihds 18g. papildu skola. Mahziba un mahzibas lihdsekli wissem par brihwu. Un te walsts nes deesgan leelus upurus.

V. nedala runa par ekenomiske dsihwi. 163 p. nosaka, ka katram wahzee-
tin, nekaitējet sawai personigai brihwibai, ir meralisks peenehkums sawas garigus un meesigus spehkus ta nodarbinat, ka te prasa sabee-
dribas labums. Te prinzipta ir uastahdits tas pamats, ka ikkuram pil-
sonim jadara kahds rashhigs darbs, bet ja neteek isdets zits kahds
scho tuwak neteizesche likums, tad schin pantan ir tikai deklara-
tiwa nesihms. Saha panta II. dala runa par teesibu us darbu.

*Katram wahzeetin wajag tikt deta eespehja eeguht sew pahrtiku ar
saimneezisku darbu. Ja peemehrots darba winam newar tikt usrahdits,
teek gahdats par wina nepsezeeschame usturu. Tuwakais tiks neteikts
sewischkes walsts likums. *Ta tad Wahzijas konstituzija atsihst, ka
ja pilsonis newar atrast darbu, tad walsts winam palihds atrast,
jeb dod pahalatu. Teesibu us darbu daschi teoretiki (peem. Konsiderans)
atsihst par pilsona eedsimtu (dabigu) teesibu.

Mengers buhdams teesibu profesors, apluhkeseziales jautajumus
no teesiska weedokla un sawas eeskatus attihata saskana ar juri-
diskhem prinzipeem. Winsch atsihst, ka teesiba us darbu (paraste algad-
scha darbu par paraste widejo atlihdsibu) ir taisniga prasiba un te
war eetebrpt sinama juridiska formula, nepahrejot us sezialu eekah-
tu.

Bismilht poekelpas laika prasibu preekscha un weena no par-
lamenta runam atsina neteikti teesibu us darbu, ke konserwatiwee is-
kleedsa par sezialas eekahrtas eeweschanu.

Teesibu us darbu atsibst ne wiseem, tikai walsta pilsoņiem un tad-
deem, kas naw darbu zaur sawu wainu saudejuschi, peem. pee usnehmuma
likwidazijas, schtatu saschaurinaschanas dehl. Tas ir pilnigi objek-
tiws zehlons. Ja tee nu newar darbu atrast, tad prasa, lai dod teem
peemehrotu darbu. Us kahdu darbu wineem teesiba un ar kahdu atalgoju-
mu? Isplatitais eeskats (ari Mengers), ka teesiba tik us weenkahrectu
fisisku aļgadscha darbu par parasto atlihsibu. Ziti doma, ka tahda
atrisinaschana nepeeteekoscha, jo kwalifizeti strahdneeki un inteli-
genti ar to naw apmeerinami. Inteligents waj kwalifizets strahdneeks
ilgaku laiku strahdadams nepeemehrotu darbu, waretu paseminat sawu
darba spehju, un zaur to waretu buht ekonomiska saudejums wisai wal-
stij. Tadehl ziti teoretiki doma, ka jadod darbs, kas peemehrots katra
strahdneeka spehjam, lai wini nepaseminatu sawas darba spehjas. Koetab
dit to leetu ta, lai wisi besdarbneeki buhtu apmeerinati - ir grubti;
tas prasitu nopeetnu organizaziju ne tik zentra, bet dalas un leela
walsti tas buhtu grubti iswedams. Leela dala no subj. publiskam tee-
sibam peekriht administratiwa teesibu lauka; te parasti teek eeskai-
tita brihwiba teesibu noreguleschana; tapat ari jautajums par subjek-
tiwa teesiska statusa peeschkirschanu un subjektiwo publisko teesibu
aisstahweschanu.

Tagad no administratiwam teesibam ir atdalijuses nosare -
soziala likumoschana, kura eetilpst darba nodroschinaschana, soziala
apgabdiba, weselibas apstahkla uslaboschana, zibna ar alkoholismu, te
eetilpst prasiba, lai tiktu nowehrstas sociali newehlamas parahdibas,
un no otras puses, lai walsta aktiwi sekmetu un pabalstitu par wehla-
nam atsibtas sozialas parahdibas. Ta tad no pozitiwa statutsa teesi-
bam dala pahrest us sozialo likumoschanu, dala paleek administrat.
teesibu lauka.

No aktiwa statusa weena dala peekriht walsts teesibam, ka web
leschann teesibas, turpretim peelaischana pee walsts amateem peekriht
administratiwam teesibam.

Pilsonu publiskee peenahkumi.

Juridiskas atteezibas eetwer sewi neween teesibas, bet ari peenahkumus. Par zik teesibu sistema garante pilsonem subjektivaas publikas teesibas, par tik wina usleek walstij peenahkumus pret pilsonem un otradi: par zik teesibu sistema atsihst walstij teesibas pret pilsonem, par tik wina usleek pilsonem peenahkumus pret walsti. Absolutistiska walsti pilsonem garantetu teesibu nebij; wina bij pawalstneeki, kureem neaprobeshoti peenahkumi, pret walsti, kas personifizeta monarcha. Teesiska walsti pilsonem ir jau garantetas teesibas pret walsti, un no otras puses ari wina peenahkumi pret walsti ir norobeshoti un noteikti likumos. Teesiska walsti ta tad ir garantetas neween pilsonu publikas teesibas, bet ari wina publiskee peenahkumi, tabdejadi, ka neweena walsts eestahde newar usliht pilsonem nelikumigus peenahkumus, bet war prasit no wineem tika likuma noteikto peenahkumu ispildischanu. Praktika schi garantija teek sasneegta zaur to, ka administratiwee rikhojumi, ar kureem pilsonem teek uslikti publiskee peenahkumi konkreta weida, ir padosi teesu (wispahrigo waj administratiwo) kontrolei.

Mehds ischkirt wispahrigos un sewischkos pilsonu peenahkumus. Wispahrigee publ. peenahkumi teek prinziplieli pamatoti ar wispahrig paklausibas un pakalpiwas peenahkumu pret walsti, bes ka pate walsts newaretu pastahwet. Tegeetilpst peenahkumi maksat likumigos nodoklus, un ispildit likumigas klauschas (kara klausibu u. z.) Spezialee publiskee peenahkumi ir uslikti sewischkam pilsonu kategorijam, kuras atrodas sewischkas atteezibas ar walsti, ta peem. spezialee peenahkumi walstij pretin ir walsts eeredneem, kareiwjeem, publiko mahzibas eestahschu audsekneem, konzesionetu uanehmumu apsalmeekotajeem un tami.

Libdaas pilsonu teesibam daschas jaunajas konstituzijas ari publikajeem peenahkumeem teek peegreesta daesgan leela wehriha. Wahzijas konstituzijas 132, 133, 134 panti rana par peenahkumeem pret walsti. 163 p. atsihst peenahkumu us darbu, 153 p. - ihpeshumi

teesibas teek garantetas no walsts, bet ihpaschumi ir jaisleeto, lai wini nabktu wispahribai par labu. 155 p. to paschu atteesiba us semas ihpaschumeem. Anglija leeli semes gabali teek isleetoti paschu ihpaschneeku intreses, bet ne wispahribas, peem. eerihko swebru dahrens pajautrinaschanai preeksch sewis. Tahda ihpaschuma isleetoschana ne-
bubtu waira saskana ar Wahzijas konstituzijas 155 panta.

Walsts organi.

Wahzija ir isstrahdata juridiska organu teoriija no eewehrojama wahzu jurista Gierke.

Gierke - Wahzijas teesibu whsturneeka, ir isstrahdatajia teoriiju par juridiskas personas organeem un winu darbibu. Winsch spezieli nenodarbojas ne ar walsts, ne administratiwam teesibam, bet ar korporatiwam teesibam wispahrigi.

Schi teoriija atsina korporazijam ataswischku dsihwi, sawas intreses, darbibas spehju. Us Gierkes teoriiju ir atstahjuse eespaidu organiska teoriija, kura mahzija, ka bes biologiskeem organeem ir ari sociali organi, kuros indiwidi ir apweenoti ar ainanu mehrki. Schai mahzibai Gierke peeskanoja sawu teoriiju. Juridiska persona zitadi sawu darbibu newar parahdit, ka tik zaur saweem organeem, ta tad organisms newar pastahwet bes organeem un otradi. Te pastahwiga saistischanas. Schi teoriija usskata, ka juridiskas personas darbiba saistita ar pascheem organeem. Te naw weetis juridiskai preekschstahwibai. Schi teoriija teek no dascheem wahzu teoretikeem konsekwenti iswesta, ta ka pat tautas preekschstahwiba neteek atsihta par juridiskas atteesibas ar walsti no weenas puses un wehletajeem no otras puses. Wiss wehletaju korpuss teek ari eeskatits par walsts organu, kura usdewuns eewehlet tautas preekschstahwibu.

Wehleschanu teesibas naw nekahdas teesibas, bet gan sociali-politiska funkziija.

Frantschu teoriija atsiht juridisku preekschstahwibu un wispahrigi juridiskas atteesibas starp walsti un winas organeem, atsiht

walsti ka juridisku personu, bet reise ar to ari tauta pati teek atsihta par juridisku personu, kara lihdsiga indiwideem, ka teesibu subjekteem juridisko atteezibu lauka. Wisa tauta dod pilnwaras augstakai walsts likumdewejai eestabdei. Presidentu Franzija newehl pate tauta, bet winsch sawas pilnwaras dabu no likudewejas eestabdes. Konstituzija noteiz likudewejas eestabdes darbibas robeschas un teesibas, tapat ari presidenta. Presidents ir augstakais ispildu waras preekschstahwis, tapat ari ministru kabinets un atsewischki ministri sawas kompetenzes robeschas ir walsts waras preekschstahwji, un winu likumigea akti teek eeskatiiti ka paschas tautas akti. Semakee eeredni naw preekschstahwibas organi, bet tautas agenti; ari daudseem no wineei ir teesibas isdot sawas kompetenzes robeschas publiski-teesiskus aktus, tomehr tee ir winu paschu akti, bet ne wisa tautas. Frantschu teorija ta tad atsiht juridisko preekschstahwibu publisko teesibu lauka; scho teoriju mehds saukt par preekschstahwibas mandata teoriju. Sem organeem saprotam wisa walsts eestabdes wisa wisuma. Wisplachbaka nosihme to war saukt par waldibu. Par waldibu jaunaka nosihme sanz parlamenteera walsti ministru kabinetu. Walsts darbiba* bes organeem naw domajama. Jaunaka laika walsts organu daudsums nepamasinas, bet pawairojas. Tas tadehl, ka rodas daschadas jaunaa walsts darbibas gosares, kuram wajadsigi ari daschadi jauni organi.

Kas atteezas us daschado organu stahwokli, kahdu wini senem zits pret zizu, tad te teek atsihta ta saukta hierarchija, kur eestabdes ar daschadam kompetensem ir nostahditas ta, ka katra nahkoscha eestabde nostahdita augstaka pakahpe, t. i. winai ir plachbaka kompetense un leelaka wara, neka semakai eestabdei. To waram salihdsinat ar piramidi, kur apakecha ir semakas eestabdes, kamehr galotne atrodas pate augstakais organa. Tagadejas modernas demokratiskas walstis tabda salihdsinajuma isweest newar, tapat ari palikuschas monarkiskas walstis to wairs newar, jo tur ir ne weens ween, bet waitaki augstakee walsts organi.

Demokratiskas walsts apise atrodas waj nu tauta, pate, waj likumdo-
schenas eestabde. Is newar runat par kahdu nebuht piramidi. Ari admi-
nistratiwo teesibu lauka asemaram scho piramidi pegnebrot.

Demokratiskas walstis wisas administratiwas eestahdes ir lihdzigas. S. A. Saw. walstu atsewischkos sachtatos un Schweizes daschos kantonos administratiwas eestahdes teek wehletas, tapat ka pee mums paschwaldibas eestahdes. Pee hierarchiskas sistemas semakas eestahdes ir atkarigas no augstakajam; pehdejas war dot preekschbrakstus semakajam. Hierarchiska sistema nodibinajas lihd ar leelo walstu nodibinashanos (ka Franzijas, Wahzijas). Schai sistemai ir ari sawas labas puses. Leelas centralisetas walstis nobihdija feodalo sistem, kura waretu nowest beigas pee anarkijas. Feodalais waldneeks bija reise ari sawa rajona administrators. Pee mums Baltija ari ka feodalisma atleekas pastahweja ta sauzama muischas polizija. Feodalisma laikmeta centrala wara bija nespehziga un winai nebij ari teesibas eejanktees feodala waldneeka rihziba. Zentralisetas walstis iznihzinaja feodala administraciju. Augstakas administratiwas instanzes daschas walstis sauz par walstu padomem. Augstakee organi usrauga waj semakee organi darbojas likumigi. Nelikumibas gadijumos pilsonis war greestees ar scheinloschano pee augstakam eestahdem. Winas ispilda ari kontrolejoschu darbibu. Tomhr leesas nosihmes schai kontrolei nebij neaproschotas monarkijas monarka griba bij likums, tas ta bij ari no formelas puses. Tadehl, ja augstakee eerednizentas ispildit monarka gribu, un semakee eeredni atkal sawas preekschneezibas gribu, tad wineem no achis administratiwas paschu mahju kontroles nebij ko bihtees. Tagadejas modernas walstis, par sinst dauds nopeetnakus administratiwas darbibas kontroles weidus, kontroli zaur likumdewejas eestahdi, zaur paschu sabeedribu, un zaur teesam. Ispildu wara tagad ir padota likumdewejai warai, sem winas kontroles. Tagad administratiwo eestahschu darbibas kontrole ir likumdewejas eestahdes un sabeedribas rokas. Nelikumigas ribzibas gadijuma pate sabeedriba war eesneegt par to petiziju likumdewejai eestahdei, kura waj nu us petizijas pamata, waj pate us sawu iniziativi war eesneegt waldibai (ispildu warai) peeprasijumu, as kuru

is jadod paskaidrojums. Paschas sabiedribas kontrole eeguhst nosihmi tur, kur ir nodroschinata sapultschu un preses brihwiba. Anglija tas attihstijas pekahpeniski un pamasam, bet zitas walstis dauds straujaki. Presse isteiz sabiedribas dalas waj grupas domas. Ahrsemes ir tahdi preses organi, kuri isteiz tikai weenas personas waj loti schauras grupas intrees, p. peem. kahdas bankas intrees; protams, ka tahdi preses organi newar tikt eeskaititi par sabiedribas domas isteizejeem. Anglija mihtinos apskata daschados politiskus jautajumus, peenem resolu- zijas un tas eesneeds likumdoschanas eestahdei. Ja prese teek kriti- seta weenas waj otras eestahdes darbiba, isenemot gadijumu, ja tas noteek launprahtigos noluhkos, tad us to gresch sawu wehribu ari likumdoscha- nas eestahdes. Ar nopeetnu kritiku katrai eestahdei wajadsigs rehkina- tees.

Administratiwo teesu funkzija ir gahdat par likumibu waldischana un isdarit teesisku kontroli teesas ismekleschanas kahrtiba us sub- dsibas pamata. Daschas weetas subdsibu war eesneegt tikai zeetuschee (ari pee mums). Anglija war kuresch katris eesneegt pasinojumas par kahda pilsona nepareisu arestu. Tagad teesiskas jeb demokratiskas walstis, pastahwot aktiwakeem kontroles weideem, eekschejas administra- tiwas kontroles nosihme ir masa; tomehr agrak, kad zitu kontroles weidu nebij, winas nosihme ir bijuse leelaka. Tomehr leelakas walstis hierarchiska eekahrta nesaude sawu nosihmi; jo labaki sagatawoteem un spebjigakeem eeredneem itin dabigi ir ustizet atbildigakus usdewu- mus un peeschkirt plaschakas kompetenzes, starp zitu ari teesibu dot aiserahdijumas masak. sagatawoteem un masak atbildigeem eeredneem. Bet hierarchiskai eekahrta paschaj par sewi peemiht daschas wahjas puses, kuras daschadas walstis ir wairak waj masak attihstitas. Wina weizina eerehdneezibas korporazijas gara (esprit de corps) attihstibu; un nowed pee eerednu sinamas atkaribas no preekschneezibas. Atkariba isteizas daschados weidos: waj nu preekschneeziba teeschi eezel sinanu eeredni amata, jeb weenas stahda preekscha un otris wehl augstakais apstiprina un te atkariba ir leela, sewischki ka preekschneeziba war winas eezelto waj apstiprinato eeredni ari at-

laist no amata, un tadehl semakee eeredni sewischki walstis ar semu kulturaz lihmeni wairak zenschas ispildit preekschneeziiba gribu neka likumu. Schas eekahrtas launas puses teek nowebratas tar, kur hierarchiskas eekahrtas sliktas puses teek wahjinatas, peem. kur eerednus no amata newar atlaist preekschneeziiba, bet tikai teesas zela, waj ari us kahdas augstakas kolegialas eestahdes lohmumu. Anglija prinziipa teek atsibts, ka eerednus newar atlaist zitadi, ka us teesas spreeduma. Atteeziiba us teesnescheem neatkaribas prinziips ir iswests ari zitaa walstis.

Runajot par walstis organeem wispahrigi no scha prinziipa wehl ir loti tablu, bet gan sinemu tendenzi schini wirseena waram nowebrat, un neatkariba teek pamasa isplatita ari us dascham zitam eerednu kategorijam. Hierarchiskai eekahrtai pastabwot ir attihstijuschees ari disziplinatee sodi. Disziplinaree sodi pee hierarhiskas sistemas kurus war uslikt preekschneeziiba - aisrahdijsuni, bahreeni, naudas sodi, aresti un atlaischana no weetas. Kur disziplinaree sodi plaschi teek praktiseti, tar eeredni pilnigi atkarigi un teek teroriseti un ir tikai preekschneeziibas gribas ispilditaji. Anglija schabdi sodi neteek atsibti. Ka papildu lihdschis ir apbalwoschanas sistema - sahkot ar atsinibas isteikschanu, pabalstu, ordeni, tschinas, kur tas wehl palikuschas. Ar eerednu daschadu stabwokli un daschadeem uade- wumeem ir saistita algas daschadiba.

Ir bijuschi mehginajumi eewest wiseem weenadu atalgojumu, bet eewests tas netika neku ne us weemu deenu, pat pee proletariata diktaturaz ne. Bet war gan atmeest disziplinaros sodus un ordenu isdalischanu, kas rada korporazijas garu un samaitajoschi eespaido sa- beedribu. Demokratiskas walstis tschinas un ordeni teek atmeesti, isnemot kara deenestu un siniskus gradus. Disziplinaro sodu uslik- schanu, kur wins wehl teesiskas walstis pastabw, tomehr atnem preeksch- neeziiba un ustiz objektiwai kolegialai eestahdei (disziplinarai teesai).

Latwijs eerednus eezel preekschneeziiba un tee sadalas schkiras. I. schkira - kurus eezel ministru kabineta un apstiprina likumdeweja eestahde. Pee winsem peeder teesneschi un tos administratiwas eestah-

des atzelt newar. Eezelschana no ministru kabineta ir pagaidu peelai schana pee amata.

II. schkira - kuras eezel ministris un apstiprina ministru kabineta.

III. schkira - kuras eezel un apstiprina ministris.

IV. schkira - kuras eezel resora preekschneeka.

V. schkira - kuras eezel weenkahrscha preekschneeziba.

Tee, kas eezel, parasti war uslikt disziplinarus sodus un atzelt no amata. Ari muhsu likuma 36 pants par to ir runata. 35 p. runa par nodoschani teesai par kriminalnoseegumu. Schis pants dod preekschneezibai teesibu atstahdinat no amata lihds teesas spreedumam, un ja eerednis naw no teesas attaisnota, to war atstahdinat galigi.

36 pants nostahda eeredni deesgan leela atkariba no preekschneezibas, jo atrast nolaidibu un newihschibu eeredna darbiba naw grahti, ja preekschneeziba to grib atrast. Bet tas nenosihme, ka us eeredna darbibu wajaga skatitees zaur pirksteem. Eerednam wajaga buht deenesta ruhpigakam, ka sawas personigas leetas. Leeta grooisees eeredneem par labu, ja tiks eewesta disziplinara teesa, ka tas 36, panta pare-dsets, jo tad eerednus newares atlaist preekschneeziba. Tad publikai nebuhtu eemela ustrauktees par weena waj otra eeredna atlaischanu, jo spreedis tad objektiwa teesa.

Ta tad peeturot ari hierarchisko eekahrto, kuru atmet buhta deesgan grahti, war dauds ko labot schini sistema, usleekat disziplinaro sodu nalikachanu, eekaitot atlaischanti no amata, neatkarigai teesu eestahdai. Preekschneezibas lihdsdaliba pee eerednu eezelschanas amata ir jaatsihst par razionalu, jo wina dod preekschneezibai eespehju israudeit spehjugus sugatawotus darbineekus. Daschi doma, ka eerednu nehtkaribu warst nodroschinat tikai eewehleschana no peechas sabsedribas, ka daschos S.A.Saw.W.schtatos. Bet ari bes eewehleschanas leeta war nostahdit ta ka eerednim naw jazenschas isdabat preekschneezibai. Anglija eeredni war tik atlaieti.

us teesas lehmuma, kad wini atsihti par wainigeem likuma pahrkapschana, jeb ja tee sawu amatu ispildit nespehjigi.

Deenesta pakahpes war iseet zauri jeb usdeenet. Wisas iseet no pascham semakam lihds augstakam ir rets gadijums. Teesiba us walsts deenestu teesiskas walstis wiseem pilsoņem teek atsihta weenada, nemot wehra tikai wīnu teoretisko isglihtibu un praktisko sagatawoschanos; bet neteesiskas walstis ari schai sina teek atsihtas kahrtu priwilegijas, ta peem. Kreewija lihds pat rewoluzijai walsts deenests bija aristokratijas priwilegija. Teesiskas walstis ir weens administratiws amats, kas stahw ahruš wisas hierarchiskas eekahrtas, tas ir ministra amats. Absoluta monarkija politikas waditajs formali bij pats monarchs un ministri bij tik leetprateji, augstakee eeredni, techniskee pahrsini. Lihds ar konstituzijas eeweschanu leeta grosas, jo ministri naw wairs monarka kalpi, bet ir atbildigi ari likuma preeksha, lai gan ir atkarigi no monarka, kursch war tos atlaist. Bet te it ministrām teesiba atkabptes, kahdas teesibas winam naw pee absolutas monarkijas. Ta ministri pamasan paleek par pilnigi patstahwigeem organeem un teesiska walsti paleek par politikas waditajeem un stahw pahri administratiwai hierarchijai un naw no swara, waj winsch ir nokalpojis sinanu laiku resora, waj winsch ir pasibatams ar ta darbibu, bet tas teek nemts no politiskeem, jeb sabedriskeem darbineekeem. Beeschī resora preekschgala stahw persons kam naw par wīnu jengas, peem. kara resora ziwila persona, bet no ministra neprasa, lai tas buhtu technisks, bet gan politisks wadonis. Winam ir teesiba wadit ari techniski, ja winsch to spehj, bet parasti techniski wada ministra beedris, kureem ministra schini sina ustizas. Ari politiska kabineta daschreis war buht ministri, kas israudziti par resoru waditajeem sawas atsihtas leetpratibas dehl; tahda gadijuma parasti teek israudziti bespartejiski, no kureem sagaida, ka tee nejauka politisko weenibu kabineta.

Ta tad parlamentariska walsti newar usdeenet wisus amatus un ministra amats stahw pahri paraskai administratiwai hierarchijai.

Eestahjotees deenesta pehz Latwijas likuma eerednis dod solijum

(swehrastu) ka winsch pildis likumus un waldibas rikkojumus; blakus likumeem ir ari minetas preekschneezibas pawehles. Ir atsewischki gadijumi, kad eeredni dara likumu pahrkarpumus un tas naw tik pee mums. Tahdi eeredni isdod ari nereti nelikumigas pawehles un tadehl nebuhtu leeki, ja solijuma buhtu minetas preekschneezibas likumigas pawehles.

Galwenais ir tas, lai wisi eeredni ispilditu likum. Ari pascham semakam eeredni jasin dsudsmas likums un tahda gadijuma buhtu neleekams peenahkums eeredneem, ja wini pahrleezinati par pawehles nelikumibu, pasinot par to preekschneezibai jeb kahdai eeatahdei, kas isschkirtu, waj pawehle likumiga, waj ne.

Anglija neweens eerednis newar atsauktees us to, ka winam augstaks eerednis ir pawehlejis darit kaut ko nelikumigu. Ari ministrs, ne tikai tagad, bet ari agrak, newareja atsauktees us karala pawehli. Pee absolutiskas eekahrtas gan buhtu ministrom japilda karala pawehle, bet Anglija tahda pilniga absolutiska naw bijis.

Par administratiwo organu waru.

Pehz waldoschas teorijas walsta galwenais prinzipts - wara, tapehz ari winas organi nes walsta waras funkcijas. Ja paluhkojamees us administratiwo eekahrtu un eerednu darbibu, tad tur deesgan beeschi atrodam realisetu waras prinziptu. Bez mehs redsam ari zitus organus, kur waras prinzipts newar tikt peemehrots, peem. kahds eerednis kanzleja pahraksta papirus jeb sastahda winus. Te nekahdas waras pasihmes mehs neredsam. Turpretim zites gadijumos waras prinzipts eeredna darbiba skaidri redsams, Polizists, kas stahw us postena, war istahdit deesgan juhtamu waru, war sinama gadijuma arestet, eejauktees un t. t. Wehl plaschakas waras funkcijas peeder prefektam, aprinka pr-kam u. z. Tapat tee wisi eeredni, kas ispilda walsta funkcijas positiwa kahrtad - dselssela eeredni, ahrsti, tehniki - wineem nekahdu waras funk-

ziju naw. Tomehr pee sawa amata ispildischanas wisi eeredni teek eeskatiti ka walsts preekachatahwi un tapehz teek no walsts kwali-fizeta weida sargati, par winu trauzeschanu draud bahrgs soods.

Ta tad ir eeredni ar waru, bet ir ari bes. Eerednus bes waras sadala kategorijas:

1) Sabeedribai pozitivi kalpojoschee - skolotaji, tehniki, sanitaris personals u. z. Wini naw saistiti ar kanzleju.

2) Sagatawojoschee - kanzlejas eeredni, kas sagatawo papirus, kurus waras organs beeschi ween tik paraksta. Weenkahrschee pahrakstitaji atbild tikai par teksta negroaischanu. Tee, kas leetu ir sagatawojoschi, atbild par to, waj wini to leetu ir pareisi apgaismojuschi. Ari augstak stahwoschi eeredni war buht bes waras. Peem. departamenta direktors ir bes waras, lai gan augsti stahwoscha persona. Winsch ir sagatawojoscha persona, kura leetu apgaismo un zel preekscha ministrim tapat ministra kanzlejas eeredni ir bes waras, bet atbildibu par leetas isachkirschanu nes ministrs. Turpretim semakam eerednim, us postena stahwoscham polizistam peeder sinamas robeschas deesgan leela wara.

3) Padomeweji organi - kolegijas, kas peedotas augstak stahwoscheem organeem ar waruppeem. Kreewija katra ministrija pastahweja minist-
ta padome, kuras usdewums eepasihtees ar leetu un zelt ministrim preekscha.

Ir ari techniskas padomes. Mubsu praktika - finansu padome jeb walsts ekonomiska padome, kuras usdewums ar leetu spezieli eepasih-
tees un zelt preekscha ministru kabinetam jeb finansu ministrim.

Administratiwo eestahachu eekahrta war atsihmet: 1) weenperso-
nigos un 2) daudspersonigos organus; pehdejee sadalas kolegialos un
biokratiskos.

Pee weenpersonigeem organeem war peeskaitit milizioneri sargu
weeta; winsch naw saistits ar ziteem, lai gan tas eetilpst wispahriga
organizacija. Augstaka pakahpe mehs sastopam ministrus bes portfela,
kas naw saistits ne ar resoru, ne ar kanzleju un zik tas ahrpus

ministru kabineta wispabrigi darbojas, tas darbojas patstāvīgi, ka weenpersonīgs organs.

Daudspersonīgie, koleģiālie organi, kas sastāv no vairākiem personām ar apmēram weenādam tiesībām. Parasti mehds buht ne masak par trim. Ja diwi ween buhta, tad katris war palikt pee sawam domam un tad nenokluhs ne pee kahda slehdseena. Parasti atschkiras tik preekschsehdetaja loma, bet beeschi ari nemas neatschkiras, winsch tik wada debates, wada sehdi. Papreekschu balsi nodod jaunakais lozeklis, lai us winu nedaritu eespaidu wezaka lozekla balsoschana. Ka pehdejais balso preekschsehdetaja. Daschreis ir preekschsehdetaja balsij pahrsware un isschkiroscha nosibme, peem. ja balsis sadalas. Daschreis Kreewija preekschsehdetajam bij teesiba protestet pret koleģijas lehmumu. Ari Wahzija semako instantschu administratiwo teesu koleģiju preekschsehdetajem daschos gadījumos peeder tabdas teesibas. Ta tad koleģija wareja peenent tik tahdas lehmumus, kureem peeweenojas preekschsehdetajs. Ta tad faktiski lemj preekschsehdetajs weens pats. Kreewija tahdu eestahschu bij wairak, peem. daschadas jauktas komisijas, kur aktiwee darbineeki parasti bij preekschsehdetajs ar sekretaru un pat koleģijai nesanskot lehmumus issuhtija lozekleem tik parakstam. Pateesiba ta waire naw koleģiāla eestahde. Par koleģijas lehmumu atbildigi wisi, kas parakstijuschi winu, ja tee naw issazijuschi atsewischkas domas. Walda usskats, ka pee koleģiālas eekahrtas masinas atbildibas sajuhta. No otras puses teek domats, ka koleģija garante leelaku likumibu un wispusibu. Koleģiāla eekahrta sahka isplatitees 17un 18. g. e. ("jedinoe lizo pe bes greecha") - Kreewija ta tika eewesta no Petersa I. Lai gan wehlak atkahpas no koleģiāleem prinzipeem tomehr daschas eestahdes koleģiālais prinziips ir leetderīgs, peem. padomdewejas eestahdes, kuru usdewums - wispusīgi leetu noskaidrot ar winu pamstigi eepasihtees un peenent tikai atsluama waj preekschlikumu. Koleģiālas teesu eestahdes gan peenam lehmumus, bet winu usdewums ari ir - leetu wispusīgi noskaidrot, bes kahdas steigschanas. Tarpretim administratiwaja darbiba, kur nereti nahkas ribkotees ahtri un energiski, lemschana ir leetderīgaki ustizet weenpersonīgeem orga-

neem. Kreewija 18 .g.s. ar 4 resoru preekschgala bija kolegijas, bet ar 19.g.s. wina weeta eewestas ministrijas. Kolegijas (ministr.) tika ari lemts nobalsojot, bet ministrija lemschana tika nodota weenai personai. Ministra padome palika ka kolegiala padomdeweja eestabde pee ministra.

Kolegijas nosihme administrasija.

Kolegijam ir nosihme tad, kad leetu papreekschu wajaga istirsat un tad lemt. Itpaschi teesu eestabde, ja leeta nahk pahrshdsibas kahrtiba. Te kolegija ir weeta, jo ar lehmumu naw jasteidsas. Bet administrasija beeschi ir no swara abtrums, jo war zeest saheedriskas intreses. Leetu newar wilzinat un te kolegiala darbiba leetai war nahk par sliktu. Tapehz tagad aktiwaja administrasija kolegija sistema ir pahrshdwjuse sawu laikmetu un ir atmesta.

Intresants mehginajums ir isdarits Padomju Kreewija, kur kolegijas nahza zeena, lai gan lemj ari atsewischi eeredni (komisari). Bet ari tur kolegiala eekahrta israhdiijas par nowozojuscho, jo zaur wina radas leetu nowilzinaschana, un ari atbildibas sajuhta masinajas, un tadehl zelta ir goda agraka birokratiska eekahrta: lemj weena persona un leetu sagatawo kanzlejad.

Sapulzes nahk preekscha weeteja paschwaldiba, tas naw kolegijas. Sapulzes dod prinzipielus aisrahdijumus un peenem noteiktus lehmumus, - pilsehtu dome, aaprinku sapulzes sanahk sinama kahrtiba un sehden un ir lemjoschi administratiei organi; no ahrejas puses lihdsinas kolegijam, bet tomehr pehz sawas buhtibas tabdas naw.

Birokratiska sistema teek beeschi jaukta ar kolegialo, bet te lemschana peeder weenai personai un leetas sagatawoschana teek nodota birojam waj kanzlejaj, kura sastabw no wairakeem losekleem un kurai daschas walstis usunah sinamas attihstibas pakahpes ir bijis leels eespais administrasija, no ta ir zehless wairda birokratija.

Schis eekahrta raksturiga itpaschiba, ka lemschana, ka jau teikta,

peeder weenai personai, bet sagatawoschana eestahdei - kanzlejai, birojam. Wini war kombinat ar zitam eekahrtam, peem. ar kolegialo sistemu. No semakeem eeredneem teek prasits sinat atteezigus likumas un peemebrus, ka agrak tahdas leetas isschkirtas, bet no augstakeem teek prasits ari leetderibas prinsipa eewehroschana likumibas robeschas, kahda usstahda walsts intreses un dsihwes prasibas. Ta tad semakais eerednis kas leetu sagatawo un zel preekscha lemjoscham eerednim, nes tikai atbildibu par leetas apgaismoschanu no faktiskas puses, bet augstakee eeredni atbild par sawa lehmuma likumibu un leetderibu. Schi sistema eewehro darba dalischanu, jo prasit, laim katris eerednis pahrsinatu wisu resora darbibu - newar.

Walsts usdewumi top arweenu plaschaki un komplizetaki un ari eestabdes top plaschakas, ari skaita sina, un tadehl darba dalischanas un specialiseschanas prinsips ir weeta. Bet ir robescha, kur schi specialiseschana war nabht jau leetai par launu, ka tas ir ari skonomiska dsihwe, kur pahrleeka specialiseschana padara zilweku par maschinu, par automatu. Kautko analogisku war atrast ari gariga darba, kanzleja; ja eerednis pahrsin tikai schauru nosari, tad ahprus schis nosares eerednis nespehs orientetees un buhs beespehzigs un tas nowed pee garigas notrulinaschanas. Tas noteek pee attihstitam birokratiskam walstim, peem. Kreewija, kur no semakeem eeredneem otika prasits tikai mehanisks kanzlejas darba un no ta sauktajeem galdia preekschneekeem tikai kahdas loti schauras nosares pahrsinaschana. Pret scho ir weegli zihnitees, ja schauro specialisaziju nepahrwehrech par mehanisku, peem. eeredni war pahrwest no weenas nodalas us otu, no weena departamenta us otu. Pee augstaka kulturela lihmena war deesgan weegli zihnitees ar schim nebuhschanam. No augstakeem eeredneem teek prasits, lai wini pahrsinatu sawa resora organisko weenibu. Ta tad birokratiskai sistemai ir sawas labas un sliktas puses. Pehz buhtibas birokratiska sistema naw atmetama, jo ta ir labi kombineta administratiwa eekahrtu. Istikt weenigi ar paschwaldibas eestahdem naw eespehjam, paschwaldibas eestahdes war prasit, lai eerednia pahrsin wisu darbibu, peem. pagasta, jo teritoriela sina platiba naw leela un ari weeteja administracija ir wednkehwecha.

Bet jau leelako pilsehtu paschwaldiba naw eespehjams leetu tabdejadi nokahrtot, un ir wajadsiga sinama spezialisazija un lihds ar to rodas sinams birokratizmas. Ta tad leelas walstis, ar wairak miljonu eedsihwotaju newar buht bes birokratizmas. Kad laikrakstos teek karots wis-pabrigas frases pret birokratizma, tad tas nosihme karoschana pret birokratizma wahjam pusem, kuras sewischki spilgti parahdas walstis ar semu kulturas lihmeni. Weena no schim wahjam pusem ir ta, ka papira darbam kanzleja teek peeschkirta pabrak leela nosihme.

No semaka eeredna neprasijs, lai winsch pasihtu dsihwi, jo winam neteek atlauta lemschana. Schis eerednis par sawu ihato usdewunau tur papiru raketischann, aismirstot, ka bes papira ir wehl dsihwe un jo gindaki papirs ir usrakstite, jo tas wairak patihk preekschneezibai un jo wairak ir isredes tikt paaugstinatam. Nikolajs I bij isteizees, ka Kreewija waldot newis winsch, bet gan 40.000 galda preekschneeku, jo kanzlejai bij eespehjams leetu waj nu pasudinot, peedodot winai neezigu nosihmi, waj atkal neeka leeta tika pataisita par swariga. Franzija leetas bij nostahditas gandrihs tapat ka Kreewija, turpretim Wahrija bij dauds labaki, jo tur stahweja angstak wispahreja isglah-tiba un darba apsins.

Schinis birokratiskas kanzlejas ir nowehrojama dauds laudiba. Strahdneeku dauds, bet darbe wirsas lehni us preekschu un teek padarits pawirschi. Kreewija birokratizma lannas puses naw warstas tikt isskanstas, un tagadeja Padomju Kreewija tas parahdas jo spilgtak. Agrak Kreewija kanzlejas bij dauds lauschu, bet darbe ari tomehr tika ka nebuht weikts, bet tagad nu leeta stahw dauds aliktaki, eerednu dauds wairak, ka agrak, bet darbe teek weikts wehl dauds neapmeerinschaki.

Ari pee mums Latwija parahdas agrakas Kreewijas eespaids, jo mums naw bijis zita parauga: lauschu skaits daudas walsts eestahdes ir pabrak leels un neskatotees us to darbe tomehr neteek weikts apmeerinsochi. No weenas puses tas mantojums no Kreewijas un no otras puses nenormalee apstahli, kahdes Latwijas eestahdem nahkas darbetees un organizetees; bet kaut kas jau teek darits apstahli uslaboschani:

eerednu schtati teek samasinati un tapat zenschas ari uslabot eerednu materialo stahwokli. Nemot tautas masu wisa wisuma, pee mums kulturis lihmenis naw semaks ka Franzija un zitas leelas Wakar-Eiropas walstis un tas pee mums zelsees ahrtak, neka Wakar-Eiropa un buhs ka eerozis zihna pret birokratiskas eekahrtas launam pusem. Te palihdses ari sabeedribas kontrole, un ja ari paschi darbineeki ir apsinigaki, tad teem war ustizet plaschaku darba lauku, zaur ko intensiwaks un ahtraks paleek darbs, masinas eerednu skaits. Ari issudis eeredneeziabas korporazijas gars, eeskati eerednu starpa, ka wini ir kaut kas augstaks par weenkahrscheem pilsooneem.

Administratiwas eestahdes pehz darbibaa rajona sadalas centralas un weestajas. Wispirms mehs pakawesimees pee teritoriala priksipa. Teritoriala eedalischana naw no swara preeksch wisam eestahdem, bet tik preeksch tam, kuram ir sinamas waras funkziyas, t.i. pee waldoscheem organeem. Frantschu juristi par waldibu atsibst wisas walsts eestahdes kopaa nontad, bet starp winam ir ari tabdas, kas publiku tik apkalpo. Teritoriala eedalischana ir no swara preeksch eestahdem ar waras funkzijam, peem. milizionerim ir saws rajons un ja schaf rajona noteek nekahrtibas, winam ir teesiba eejauktees. Augstakam par winu eerednim ir atkal sawas robeschas. Katris ir atbildigs par to, ka winach sawa rajona sawu usdewumu ispildijis. Bet nemsis organus bes waras: skolas, ari te ir swara, lai winas teritoriala pareisi sadalitos, ta sauzamais skolu tihklis, lai wiseem eedsihwotajeem buhtu ahtri pee-eetams, bet neweens pilsoinis naw saistits pee sinamas skolas, tas war eet garam tuwakai un apmeklet tablake. War sawest noteikumus, ka, peem., Kreewija, ka augstskolu war apmeklet tik sawa mahzibas apgabala. Bet tomehr pee skolam, konserwat. musejeem u. t. t. nekriht swara teritorialais prinzipls un winu usdewams ir kalpot kulturai, wisa walsti, nesaistotees ar rajonu waj apgabalu.

Zentralisazijas sistēma.

Sinamā dezentralisāzija bij izplatīta feodālisma laikā. Grafs un barons bija teritoriāls valdnieks. Vēlāk leļis solis bij us preek-
schu sperts administratīva sīna, kad nodibinājas leelas centralise-
tas valstis. Apweenota valsti wareja apweenot un saskanot administra-
tīvo darbību, lai weens orgāns nerihkotos otrām pretim. Tas notika
iswests us reisi atsewischkas reformas weida, bet gan pakahpeniski.
Ari Franzija centralisāzija notika iswesta us reisi, jo atsewischkas
prowinzes deesgan ilgi palika administratīva eekahrta, ka sekas no
feodālisma. Frantschu teesību websturneeki aisrahda, ka galīga centra-
lisāzija tika iswesta tikai leelas rewoluzijas laikā, kura isnīhzi-
nāja teritoriālas administratīvas sawahdības un websturiskos eedali-
jumus. Te Franzija tika pahrwehrsta noteikta weida par centralisētu
walsti, kahda wina ir webi tagad. Ari zītā valstis nowehrojam dees-
gan pilnīga zentralisāziju, gan atkal plaschu dezentralisāziju, peem.
Anglija, Seem. Am. saw. walstis. Wispirms kriht swara teritoriālais sa-
dalījums. Wisu walsti no zentra pahrwaldit naw eesphajams, jo peem.
orgāni, kas gahda par kabrtību, war to darit tuwaka apkahrthe noteikta
rajona. Zentralee orgāni atteeziba us wisu walsti dod wispahrīgus
wadoschus aisrahdījumus sawa resora eestahdem un eeredneem. Orgāni us
weetam darbojas ka noteikti ispildu orgāni, waj nu sawas kompetenzes
robeschas, waj ari pehs aisrahdijumeem no zentra. Wadoscha funkzijs
wineem pilnīgi atkriht. Starpību mehs redsam ari kompetenzes jeb
waras apmehra. Zentraleem orgāneem ir parasti wairak waras. Kur gal-
wena loma pschwaldības orgāneem, tur tas pa dalai atkriht. Agraka
Kreewija zentraleem orgāneem bij leela wara, weetejeem masa. Ir or-
gāni, kureem waras naw, lai gan tee zentra, turepretim weetejeem ir.
Leelakas walstis ir ari widejee orgāni, kureem teek usliktas pa dalai
ispildu funkzijas, un war ari tikt usliktas wadoschas funkzijas. Pēc
centralisetas sistēmas ir garantija, ka administratīva darbība buhs
saskanota un tas sekme wisu darbību. Zentralisotai sistēmai ir ari
launas puses, kuras naw wisur weenadas. Wispirms launas puses atrodan
techniska sīna, un tas iseet is paschas sistēmas. Kur us weetam is-

schkir tikai neswarīgus jautājumus un visos daudsmas swarīgākos
gadījumos peepriasa zentra domas, tur viņu darbība ir gansa un zaur
to nahk leetu nowilzināšanai, jo daschreis neeziga leeta priasa
plaschu sarakstischanas starp weetejam un zentralam eestahdem.
No tas paschas sistēmas isēet, ka weetejee organi ir atkarīgi no
zentraleem un sekas nereti ir tas, ka teek eezelti ispildu amatos
weetejai saheedribai sweschi laudis, kuri nepasihet weetejo eedsihwō-
taju wajadsibas un viņu intreses. Schee no zentra eezeltee eeredni
ir gan noderīgi sistēmas weenibas ustureschanai, bet ne weetejo wa-
jadsibu pareisai apmeerinaschanai. Teem naw nekahda intrese tuwak
eepasihtees ar weetejeem apstahkleem, jo riht tee war jau tikt pahr-
westi us zitu apgabalu, un nereti viņi paschi zenschas tikt tuwaki
zentram. Ari uadeeneschas sina winiazenschas tikai ispatikt zentram
par zitu nebehdadami. Katram nowadam ir sawas individualas ihpaschi-
bas; ta agraka Kreewija zentas Baltijas gubernas niwelet ar pahrejo
Kreewiju, bet schin puhlem bija mas sekaju. Eeredni, kas bij atsuhiti
no Kreewijas gubernam, nezentas eepasihtees ar weetejeem apstahkleem.
Kur naw tik daudz patstahwigu tautu, ka tas bij Kreewija, kur, ka peem.
Franzija, tautibu sina naw tabda raibuma, kur ari geografiska sine
wisas prowintzes puslihds weenadas, tur tas tik spilgti naw sajuhtams
Atkariba no zentra eedrosescho, paralise eeredna paschdarbibu un
leetas teek isschkirtas no weetejeem eeredneem neapmeerinoschi, waj
ari zentra no wehl masakeem weetejo intreschu pasinejeem. Te attih-
atas birokratiskas eekahrtas daschas launas puses: daudz kanzlejas
darba un sarakstischanas starp eestahdem, semako eerednu atkariba no
augstakeem, spehjugako darbineeku atwilkschana no weetan us zentru.
Eerednia ir speesta peemehrotees sistēmai. Daschas walstis ir noweh-
rots ari, ka pee centralisetas sistēmas walsta politiskais stahwoklis
ir pahgak nestabils. Rewoluzijas teek taisitas zentra un partija, kas
eeguuse zentru, ir eeguuse ari wisu walati. Peem. Franzija Parise
jo walsta prowintschu organeem ir masa nosihne, viņi patstahwigi
rihkotees newar un organiset pretoschanos apwehrsuumam ir pilnigi
nespehjiigi.

Zentralisazijas sistēmas launas puses parādas šewischki spilgti pēe wispahreja sēma kulturās lihmenā. Pēe zītādēem apstāhklēem, kur kulturās lihmenis ir augstāks, tur zentralisazija tēek wahjināta un tur launas puses neparāhdas tik spilgti.

Dekonzentrazijas sistēma ir kautkāš wideja starp zentralisazijas un dezentralisazijas sistēmām. Dāsčas leetas war tikt no weetejeem eeredneem isachkirtas patstāhwigi, bet war ari tikt nodotas zentram (Pēem. Franzija prefekts), pēe kam ari zentralas eestāhdas us sawu iniziatiwi war achis leetas isachkirt, nerekhkinotees ar weetejo organu. Tē ir gan zentralisazija wahjināta, bet tomēhr zentralisazijas sistēmas buhtiba pāleek.

Dezentralisazijas sistēma ir tā, kur weetejeem orgāneem ir noteiktas kompetenzes robesčas patstāhwigā warā. Par zik wina weetejeem orgāneem ir dota, par tik wina tēek zentralēem nemta. Tē stāhwoklis ir zītāds, nekā pēe dekonzentrazijas, jo weetejeem orgāneem ir patstāhwigā kompetenze un zentra organi newar eejauktees to leetu isachkirschana, kurās pēekriht weetejeem orgāneem. Zentram pāleek tēesiba wadit un kontrolet kontrolet war wispahrigi us sawu iniziatiwi, bet war ari kontrole tikt isdarita pēem. pahrschāsibas gadijuma. Kontrole war skatitees us leetderibu, un likumibubja kontrole tik formāla, tad weetejee organi ir deesgan patstāhwigi un ja tēe likuma ir ispidijuschi, tad tēem nekā newar pahrmest.

Bet ja kontrole tēek isdarita, skatotees no leetderibas weedokla, tad tē waira naw stingri noteikta objektiwa kriterija. Spreest war dāschadi un katram indiwidam war buht sawadi usakati un gala spreadums atkarasees no kontrolejoscha organa. Kreewija administratiweem orgāneem bij tēesiba eejauktees pašchwaldibu lehmums, pēem. gubernators, resp. eekschleetu ministrs, warēja atzēlt sēmsu lehmums, motiwejot, ka tēe nesaskan ar weetejas sābeedribas intresēm. Ja weetejee organi ir padoti zentralēem orgāneem, no wineem eesēlti, pastāhwigi waditi un pahrak plaschi kontroleti, tad newar buht runa par dezentralisaziju ihstā nosihme, kuru war atrast turpkur weetejee organi ir patstāhwigi un naw atkarigi no zentra, ir pašibatami ar

weetejo saheedribu un padoti tas kontrolei. Tabda dezentralisaziya war tikt saneegta zaar weetejo paschwaldibu.

Weeteja paschwaldiba raksturijas ar 2 paahiimem:

- 1) winas organu neatkariba no zentralam eestahdem un
- 2) ta ir zeeschi saistita ar weetejo saheedribu.

Tagad weeteja paschwaldiba plaschi attihstita wisas modernas walstis. Daschas pat wisa administraziya saistita ar weetejo paschwaldibu, peem. Anglija, tapat S.A.Saw.walstu atsewischkos schetos. Zitas waistis paschwaldibas organu stahwoklis ne wisai atkariga ka Franzija, bet nekur wairs neteek apstahideta paschwaldibu eksistenze. Ari senatne Roma mehs atrodan weetejo paschwaldibu, sahkot ar laikmetu, kad Roma stahjas us eekaroschanaa zela un beidsot ar administrazijas birokratisaziyu (Diokleziana laika). Wehl prinzipata laikmeta, t.i. Romas keiseru walsta pirmajos gadu aintenos, Romas prowintzes pastahweja plascha paschwaldiba, bet ne wisas eekarotas semes pehz weena schablona. Roma pabrnehma augstako administratiwo kontroli, nodoklu eewahkschana un karaspehku, bet ta sauzama weeteja administraziya bij patstahwiga. Ta mehs atrodan pilsehtu paschwaldibu wisas Romas prowintzes. Sahkot ar Romas sabrukschana nebij Eiropa stipras walsts un stipras walsts waras. Barbaru walstis dibinajas us weenas personibas un tapehz pehz schis personas mahwes walsts sabruka. Nebija noteiktas stipras walsts waras un pilsehtas eeguwa leelu patstahwibu, peem. Italiya un ari Wahzija, Noland. Pilsehtas kluhst autonomas, neatkarigas no feodaleem un daschas pat guwa pilnigi suweronitati un spihdoschu ekonomisku stahwokli un ari mahkslas sina eeguwa leelus sasneegumae.

Taisni te, widus laiku pilsehtas, sahk iskoptees modernas administrazijas sahkumi wispabrigi, un weetejas paschwaldibas prinzipi sewischki. Ta tad widus laikos, paschwaldibas prinzipa bij deesgan plaschi isplastits. Leelaka dala pilsehtu, tahdunsuwerenu stahwokli eeeguwa, bet tam bij pascham teesiba lent sawas eekschejas leetas. Ari us semem daschos apgabalos attihstijas weeteja paschwaldiba, sewischki tur, kur dsimtbahschana neattihstijas waj agri beidsas.

Anglija dsintbuhschana faktiski isbeidsas jau 13.g.s.

Sweedrija semneeki nebija apspesti dsintbuhschana un Schweize no semneekun paschwaldibas attihstijas tagadeja republika. Winai nahzas west zihnas, bet pateizotees geografiskeem apstahkleem, ta wareja turetees pret leelaku spehku. Schweize weeteja semneeku paschwaldiba dsihwoja deesgan satizigi ar weetejeem kungeem, bet kad teem usnahza teeksnes eewest tahdu stahwokli, kahds bij apkahrtejas semes, tad semneeki usstahjas un aisstahweja sawu brihwibu.

Fahrejt us tagadejeem laikeem, jasakanka weetejai paschwaldibai ir leela praktiska nosihme un par to parasti wairs nestrihdas, bet atrodam gan daschadibas teoretiskos jehdseenos par paschwaldibas buhtibu un pamatoschana. Leelas zentralisetas absolutistiskas walstis paschwaldiba bij gabdrihs pilnigi isnihzinata, un weenigi priwiligetas kahrtas un daschas sabeedriskas grupas attihstijas namu paschwaldibu, peem. garidsneeki, muischneeki, pilsehtas amatneeku znafes un tirtotaju gildes.

19.g.s. sabkuma atrodam paschwaldibas teorija wirseenu, kas peesleenas individu teesibam (eedsintam pamata teesibam), kuras pilsonim peeder un kuras wezakas par walsti un walsts tas usnemas garantet. Konstituzijas atrodam pilsonu un zilweka teesibu deklarazijas. Teorija peerakstija tamlibdsigas dabigas teesibas us paschwaldibu ari teritorialam sabeedriskam organizazijam, komunam un munizipijam. Wareja ari wehsturiski peerahdit, ka daschas paschwaldibas eekahrta ir wezakas par walsti, peem. Schweize. Walsts praktika scho eeskatu stipra mehra wahjina un noleeds, ka walstij preti ir primaras paschwaldibas organizazijas, pagasti un pilsehtas. Weeteja paschwaldiba teek buhweta pakahpeniski us likumoschanas pamata, peem. pagasts, aprinkis, prowinsze un tagadejas walstis paschwaldiba naw wiswezaka par walsti, bet radita no walsts waras likumoschanas kahrtiba. Ari pee mums aprinki ir kreewa raditi un tagad ir projekts pahrgrupet aprinkus, daschas isnihzinet, daschas radit no jauna, ta tad walsts mahkaligi tos wada. Aprinkis pee mums naw tik ween paschwaldibas weeniba bet wina ari atrodas wispahrigas jeb krona administratiwas

sestādes. Tādēļ mūsu aprinkī newar atsauktees us sawam wehsturi-
skam teesibam. Tapat us likumu, un newis us kahdam wehsturiskam
teesibam, dibinas mūsu pagastu un pilsehtu paschwaldiba. Schas
paschwaldibas teesibas ir raditas no walsts paschas. Tādēļ mūsu
aprinkī newar atsauktees us sawam wehsturiskam teesibam, tapat ari
pagasti un pilsehtas. Scho prinzipu negross ari tas, ka paschwaldibas
teesibas daschreis teek atshhtas jau pascha konstituzija. Belgijas
konstituzija atrodam pantu, ka weetejas paschwaldibas wara peeder
weetejai sabeedribai; ta tad zetarta wara walsti (ari Wahzijas
1848 g. Frankfurtes parlamenta konstituzija).

Schis eeskats 13. g. s. otra puse, kad winsch bij atsihts
jau par atmetanu, tomehr wehl atspogulojas ta sauktaja sabeedriska-
ja teorija, kura atsibst, ka weeteja paschwaldiba naw walsts admi-
nistracija, ka walstij ir sawi usdewumi un weetejam sabeedriskam
organizacijam sawi un tādēļ administracijai wajaga dalitees.
Sabeedriskai paschwaldibas teorijai pamatos ir eeskats, ka weeteja
sabeedriba ir patstabwiga, ar sawem mehrkeem, kuru isweschanai wal-
stij naw nekahdas intreses. Daschi saprata schos uadewumus schau-
rak, tikai saimneziska sina, daschi plashhek, ari ka kulturelus usde-
wumus, peen, skolas, sanitaro apstaklu uslaboschanu un t. t. Schis teorijas
kritiki saka, ka schi teorija nedodot pamatu paschwaldibai,
ka publiski-teesiskai dozialai funkcijai, bet peelihdsinot winn
teek sabeedribas paschdarbibas weidsem, kuri norisinajas priwat-
teesiskas formas.

Lihdsas walsts darbiba ir sabeedribas darbiba, un wahjas
bubs tas walstis, kur sabeedriba ir inerta un wisu gaida no waldi-
bas. Us schi weedokla atrodas teorijankas atsihtst weetejai sabeed-
ribai sawas intreses un teesibu schis intreses realizet. Te naw no
swara teritoriala weeniba, bet wispahrigi sabeedribas organise-
schanas un paschdarbiba lihdsas walsts darbiba, bet paschwaldibai
ir zitas pasihmes. Sabeedribas paschdarbiba, kas norisinajas daschar-
das deedribas, saweenibas un tamlihdsigas sabeedriskas organizaci-
jas, ir fakultatiwas un naw obligatoriskas, bet katris pehz iswehles

war eestaktees kahda pastahwoscha jeb dibinat jaunu saheedribu, sa- skana ar pastahwoscheen likumeen. Te walsts newar palaistees us to, ka weena otra fakultatiwa organisaziija paweiks tahdus usdewumus, kurus walsts tura par nepezeeschameen. Tapehz schahda weida saheedriska paschdarbiba war tikai paptldinat walsts darbiba, bet newar stahteos winas weeta.

Wisas walstis, kur paschwaldiba pastahw, wina ispilda tos paschus usdewumus, ka "krona" administraziija. Walsts atsiht, ka paschwaldiba war stahteos walsts administratiwas darbibas weeta. Ja peem., ir atsihts ka I. pakahpes skolas ustur paschwaldiba, wad walsts winas neustur, paturot gan sinamu kontroli par programu. Ta ari gruntazelu un schose- ju laboschenu walsts atstahj paschwaldibas organisaziija, waj ari da- las ari winam schini usdewuma. Pehz buhtibas ta tad paschwaldiba lih- dsinas walsts administraziijai un atschkiras tik kwantitatiwi, bet ne kwalitatiwi. Lihds pat pehdejam laikam war usrahdit wezas saheedriskas teorijas, peekritejus, Gierke, Schaffle un z. Wini peenom, ka weetejas paschwaldibas eestahdes ispilda diwejadus usdewumus - weetejas sahee- dribas intresses, un wisas walsts intresses, pee kam tikai pirmo usde- wumu ispildischana sastahda winan iheto darba lauku(eigener Wirkungs- kreis), bet otro usdewumu ispildischana winam uslikta no walsts (Über- tragener Wirkungskreis). Jaunaka teorija nonahkuse pee ta, ka te ir darba dalischana walsts darbiba un paschwaldibas darbiba un paschwal- diba ispilda tos paschus usdewumia, ko walsts administraziija, tik winas eeredni zitadi noatahditi. Schis eeskats nodibinajas ar Lorenz-Steina un Gneistu pag. g. dimtenis otra puse Wahziija. Par Gneistu war teikt, ka winsch par pamatu lizis Anglijas paschwaldibas wehturi un stah- wakli ap 19. ga. widu un nehmis dalibu administratiwo teesu organisa- ziija. Wahziija Lorenz-Steina ir wairak teoretiski, strahdajis. Wini at- red paschwaldibas ihpatnibu eekach tam, ka paschwaldibas organi ir neatkariigi no wispahrigas walsts organisaziijas un stahw sakara ar weeteje saheedribu. Kahdejadi pamatot paschwaldibas organu neatkariibu!

Lorenz-Steins te mekle teoretisku pamatu un atrod, ja paschwaldibas eeredni naw walsts organi, bet weetejo publiski-teesisko korporaziju organi. Walsti pastaw ari zitas patstahwigas juridiskas personas, teesibu subjekti, kuram ka walstij ir sawi organi un schas korporazijas war darbotes zaur sawem organeem, kuri no walsts pilnigi neatkarigi, jo wini ir patstahwigas korporazijas organi. Schis pamatojums pilnigi teoretisks un winam ir nosihme, par zik winsch atrod atbalstu atteezigos likumos.

Rud. Gzeists sawos darbos leek par pamatu sihku eepasihschanos ar organu attihstibas wehsturi un sawos eeskatos iseet no sinameem wehsturiskeem fakteem. Winsch iseet is angļu paschwaldibas sistemas. Gzeists aisrahda, ka weetejo organu patstahwibu war saaneegt ar to, ka wini sawu funkziju ispilda bes maksas. Motiwe tas to ta, ka kas sa-nem atlihdsibu, buhs sinama mehra atkarigs, jo algu winsch sa-nem no walsts kases zaur preekschnee-zibu un tadehl jutisees atkarigs no ta, kas darbu samaksa. Ari labak, ja atlihdsibu nedabu pat no weetejas sa-beedribas, Par paraugu Anglijas agraka administratiwa sistema, kur paschwaldibas usdewumus ispildija meera teesneschi, kuri darbojas ka weetejee administratori apmehram no 14 g. s. wadus libds 19. g. s. widum. Meerteeneschi skaitijas eezelti no karaka (formeli - zaur losi). Kandi-daru preekscha likschana tika isdarita pehz sinamas sistemas. Schee meerteeneschi tika nemti no sabeedribas dalas, no semakas muischnee-zibas. Pee angstakas muischnee-zibas peeder tik dsinta galwa (lordi) un tik pehz wina nabwes nahk zits wina weeta. Bes lordeem, ka jan teikts ir semaka muischnee-ziba, kurai formelu priwilegiju naw, bet ka muischu ihpaschnee-keem ir gan daschas faktiskas priwilegijas. Is wineem eezel-tais meerteenesis spreeda ari teesu, ka pee mums, bet libds ar to is-pildija ari swarigas funkzijas walsts administrazija, ka weetejee pasch-waldibas organi ar deegan plascham pilnwarum. Schas funkzijas wini ispildija bes maksas, jo tee bij materieli nodroschinati.

Bet tas tomehr nebij tikai goda amats, jo prasija daudz laika, jo darba bija daudz un tikai pateizotees materielai neatkaribai, teem bij daudz briedwa laika. Scho sawu amatu wini no weenas puses uskaktija ka goda usdewumu, un no otras puses ka darbu, kuru wini bija spehjigi ispidit, pateizotees sawai isglihtibai un materielai neatkaribai; wispahrigi wini weiza sawu usdewumu deesgan labi un tadehl Gneists tos slawe. Tomehr jaschaibas, waj tas pats instituta zita seme darbotos tik pat labi, jo Anglija ir wezas tradizijas un daschas tautas rakstura ihpaschibas, kahdu zitur truhkst. Weena no schim ihpaschibam ir angļu tautas konserwatisms. Sozialisma peekriteji gaidija, ka wispirms Anglija buhs soziela rewoluzija, jo tur ir wiswezaka industrija un wiswezaka strahdneeziiba, bet gaiditais nenotika. Lihds pat pehdejam laikam tur ir konserwatisms, kas zeesch pat aristokratisku elementu walsts eekahrta (lordu palatu) un angļu tauta labprahbtigi padodas augstako aprindu waditai, jo wisa wisuma pehdejas ir deesgan apsinigi weikuschas walstiskus usdewumus. Tomehr ari pascha Anglija tagad ir iswestas reformas un ir jau wehleti paschwaldibas organi, meertesneschunadministratiwas funkzijas ir gandrihs pawisam isnihzinatas, jo wineem bij ari sawas sliktas ihpaschibas, tadehl ka paschwaldiba bij tikai weenas schkiras rokas. Pabrwehrscho paschwaldibu par besmaksas amatu sistemu, ka to eeteiza Gneists, schos amatus waretu ispidit tikai muischneeki un kapitalisti, un tahdejadi wispahribas leeta kluhtu par sabeedribas masakas dalas leetu. Protais, sabeedribas preekschstahwi, kureem naw lihdsekli, bes algas nodarbotees newar un tapehz besmaksas amati ir atmetami. Ari Anglija, neskatotees us peenabhuma apsinu, ir tomehr gadijumi, kad no administratoreem muischu ihpaschneekem ir aisstahwetas wairak sawas schkiras, sawas grupas intreses, Wispahribas intreschu nodoschana weenas schauras sabeedribas grupas rokas eet prinzipieli preti walsts tagadejai eekahrta un ari leetderibas prinzipam. Tapehz Gneista sistema neatrada peekrischanu us kontinenta un ari Anglija

pascha no winas atteizas jau @neista laika. Sankot ar 1880 g. likumdo-
schanas akteem ir eewesta demokratiska paschwaldibas sistema un weza
godu amatu sistema iz pilnigi isnihzinata. Ir isplatitas domas, ka
paschwaldibas organi kluhst neatkarigi no krona administrazijas
zaur to, ka weeteja sabeedriba eewehi scho organus, zaur ko wini ir
neatkarigi no weetejas sabeedribas. Schis eeskats ir pareiss, tomehr
japeesihme, ka pats eewehleschanas moments wehl nenodroschina patstah
wibu, jo ari wehleti organi war buht us likuma pamata atkarigi sawa
darbiba no zentralam eestahdem. Tai pascha Kreewija jau Katrinas II
laika bij eewehleti paschwaldibas organi, lai nu gan ne no wisas sar-
beedribas, bet no muischneeziibas. Tomehr wini nebij patstahwigi waj
neatkarigi organi, bet bij atkarigi no augstakeem, wispabrigeem ad-
ministratiweem organeem un sanehma no teem preekschrakatus. Tapeht
paschwaldibas organu eewehleschana no weetejas sabeedribas wispirma
nodroschina to, ka amatos nahk personas, kas pasihst weetejas waja-
dsibas un par tam intresejas, bet scho organu neatkaribai wajaga buht
nodroschinatai ar likumu. Weetejai sabeedribai wajag padotees wispab-
rejas intresem, lai ari tas setu pretim weetejam intresem, tapat ari
wajaga buht weenibai administratiwa sistema un wizaauri walsti wisu
publisko organu darbiba wajag walstis stingrai likumibai. Ta tad wa-
jag padotees kontrolei, bet tikai kas atteezas us likumibu, bet ne us
leederibu. Kas atteezas us likumibu, tad neko newar eebilst pret
kontreli no walsts puses. Daschi teoretiki atsihst, ka scho kontreli
wajadaetu nodot newis administrazijai, bet tessa, waj nu wispabre-
jai waj ari administratiwai. Us scho pusi tad ari wirsas administra-
tiwas sistemas attihstiba modernajas walstis. Kreewija pastahweja
kontrols ari no leederibas weedokla, bet kulturelas walstis schis
kontroles weids ir waj nu atmests, waj pahrweidots tahdejadi, ka zen-
tralas eestahdes war dot paschwaldibas eestahdem aiarahdijuma ti-
kai padomu weida, un scho padomu eewehroschannu sasneegt indirektaem
lihdseklem, peem. ar sabaidiju peespreschannu iz walsts lihdssek-

leem un taml. Kontrole par likumibu ir wehl daschas walstis pa da-
lai padota zentralam admin. eestabden, bet zitur ir padota teesam
waj un wispahrigai, waj administratiwai.

Pehz organizazijas prinziipa wisisplatitaka ir paschwaldiba
kas dibinata us teritorialu prinziipu, peem. aprinki. pagasti, pilseb-
tas. Teritoriala paschwaldiba atgahdina walsts wispahriigo administra-
ziju, jo ari walsts ir teritorialaa korporazija.

Paschwaldiba war buht dibinata ne us teritoriju ween. Ta war pa-
stahwet paschwaldiba, kas apnem sabeedriskas grupas, neskatotees
us teritoriju. Agrak bij isplatita kahrta paschwaldiba, kur eedsihwo-
taji organisejas us likuma apsihmetu grupu waj kahrta pamateem, muis-
schneeki - muischneeku korporazijas, targotaji - gildes, amatneeki -
zunftee. Schis paschwaldibas prinziips bij usglabajees tur, kur bija
usglabajuschas kahrta, peem. Kreewija - kahrta paschwaldiba pastah-
weja plaksa samatei; ta muischneekeen bij sawi organi un pilsehtu
eedsihwotaju grupam - sawi: peem. amatneekeem "remeslennaja uprawa"
neatkarigi no teritoriala prinziipa. Schis kahrta prinziips isnihtet
un demokratiskas walstis naw winam weetas, ta ka ir dibinata us kahr-
tu neweenlihdisibybet weens no demokratiskas walsts pamatprinziipeem
ir - wisu pilsonu weenlihdisiba likuma preekscha.

Bet ari modernas walstis redsam ko nebuht lihdsiga sabeed-
riskun grupu paschwaldibai. Franzija arodneeziska kastiba ir pah-
gahjuse zita stadija, kur daschas arodnees. organizazijas ir eeguwn-
schas paschwaldibas teesibas. Schis sabeedriskas paschwaldibas
weids ir wehl jauns, tomehr winam paredsama sinema attihstiba
nahketne. - Pee schi pascha paschwaldibas tips poeder ari masakuma
tautibu (kas dsihwo iskaisiti pa wisu walsti) paschwaldibas teesibas
sazionalas kulturas iskopschana.

Demokratiskas walstis mehs waram punat par wisas sabeedri-
bas paschwaldibu wisu walsts masschaba, jo neteek sabeedriba wal-
dita no augstakas waras, bet waldas pate zaur saweem preekschstah-
jeem, kuri sasem waru no tautas paschas, Tapebz demokratiiska walsti

wairs newar cumat par prinziplulu starpibu starp walsts administra-
ziju un weetejo paschwaldibu; weeteja paschwaldiba te dibinas ne
tikdauds us prinzipluleem, ka us leetderibas pamateem.

Ewehrojama kowalstu administratiwas sistemas.

A n g l i j a s politiska un administratiwa eekahrta ir gabjuse
patstahwign zeln un dabisku wirseenu un winas politiska eekahrta
ir derejuse par paraugu ari kontinentan.

Anglijas wehsturiskam administratiwam paraugam ir masak seko-
juschi, jo Anglija pate ir pahrgabhjuse us ziteem zeleeem. No seneem
laikeem Anglija bij weeteja paschwaldiba us deesgan pareiseem pa-
mateem. Apaschran libds 14 g. s. widum wehsturiska Anglijas paschwal-
diba bij us demokratiskeem pamateem. 14. g. s. no Eduarda III tika re-
formas isdotas, kas pahrweidoja ari administraziju. Tad jau bij at-
tihstijees parlaments, us kuru suhtiga preekschstahwjus pilsehtas un
grafistes, bes tam bij atsewischka lordu palata, kur lordi sehdeja
kopa ar augstako garidsneesibu. Apaschpalata wareja tikt eewehleti
truhzigi zilwaki un weetejai sabeedribai wajadseja winas atalgot-
zels isdewumas turp un atpakal un usturas naudn, jo zitadi nahza
preekscha, ka eewehlettee preekschstahwji us parlamentu neaisbrauza.
14. g. s. reformas pahrgrosija Anglijas eekahrtnu tahdejadi, ka parlamen-
ta wareja eewehlet materiali nodroschinatus, peem. semes ihpaschnee-
kus, kas eenehma 100 L gada eenahkuma, kas pee toreisejas naturalas
sainneezibas bij deesgan angsts zenss. Tas gabja prinzipla pret de-
mokratisko eekahrtnu un nodewa likundoschanu mantigo schkira rokas.
Tas atsanzas ari us wehleschanas teesiban ari weeteja paschwaldiba.
Karalis Eduards III paplaschinaja meerteesneschu waru. Weetejas
sabeedribas teesibas tika apzirptas. - 15. g. s. weetejas sabeedribas
paschwaldiba tika pilnigi isnihzinata. Tikai pehz reformazijas eewe-

schanas 16 - 17. gs. sahk atdsibwotees weeteja paschwaldiba, nabagu apghadaschanã tika uslikta draudsem un lihds 1830. gadu reformam sozjala apghadiba ir weeniga draudschu sabeedriskas paschwaldibas funkzija. Senak aktiwais administratiwais organs katra grafiste bij scherifs, un jau 13. g. s. winam bij palihgt konservatores pases kuri 14. g. s. ka eezelti meertesneschi ar aktiwu administratoru funkzijam pamsam nobihdija pee malas sabeedriskas paschwaldibas organus. Parlaments no sakuma protesteja, bet tad apmeerinajas, jo meertesneschi nahza no tam paschan aprindas, ka parlaments lozekli un pebdejee sahka meertesneschu pilnwaras paplaschinat. Schee meertesneschi formali no karala teek eezelti un ilgumlaiku bij ari atzelami, lai gan buhdami weetejee eedsibwotaji, tee tomehr bij ari no zentra atkarigi, lai gan parari schi atkariba bij masa un 18. g. s. wini faktiski kluwa neatzelami. Kad parlaments tika reformets (1832) tad ari paschwaldiba tika reformeta, sakuma bes noteiktas sistemas, bet no pag. gadu sintena 80. - tajeem gadeem tas notika planweidigi.

Lihds 1832 g. meertesneschi bij pehz sawas buhtibas ne tikdauds paschwaldibas organi, ka wispahrejas administrazijas weetejee organi. Sabeedribas rokas bija tikai nabagu apghadaschana resp. sozjala apghadiba. Schis usdewums bij uslikts no 16 g. s. (pehz reformazijas); agrak nabagu apghadiba tika ispildita no basnizas eestahdem un katolu klostereem, kuri toreis bij deesgan bagati un priwiligeti. Indrika VIII laika notika basnizu ihpaschuma sekularisazija, un nabagu apghadaschana tika uslikta weetejai sabeedribat, draudsem. Schim noluhkam tika formali raditas ta sauktas ziwilas draudses, bet parasti winas sakrita ar basnizas draudsen. Masakas draudses bij wispahriga sapulze, leelaka s ari padomes. Draudschu sapulzes wadija (ari ziwilas) mahzitaji un palihga winsem tika eewehleti spezieli nabagu pahrraugi, ziwilo draudschu organi, kas ruhpejas par draudschu lehmumu isweschann. Lihds 19. g. s. schi paschwaldiba bija loti eereschota.

un atkariba no neerteenescheem, jo pehdejeem wareja no tikween
pahrsuhdset draudschu lehmann, bet ari greestees teeschi pee neertees-
nescheem. Jaatsibst, ka draudses sawas funkzijas ispildija slikti:
Dascheem dewa darbu, lai gan scheem darbeem nebija nosibnes un tos
ispildija slikti. Dascheem dewa pabalstus, kurus eewahza nodokla
weida. Darba deweji ismantoja to, makaadami aemas algas un aistrakdi-
dami, lai greeschas pee draudsem. Un scheem slikti apghadateem strahd-
neekem ari daschreis issneeda pabalstus. Draudschu nespehriba parah-
dijas sewischki pehz Napoleona kara, kad plaschas masas bija bes dar-
ba un maises. Neapmeerinoschas bij ari wezas pilsehtas paschwaldibas.
Daschas pilsehtas bij deesgan panihkuschas, bet gandrihs katrai, lai
ari panihkuschai, bij sawa "charta" - priwilegija. Weza pilsehtu pasch-
waldiba dibinajas us atsewischkeem akteem, kuri pehz satura dascha-
dibet pamatprinzips weens - ka paschwaldiba war peedalitees tik
sinamas schkiras ar sinameem eenahkumeem. Plinuta 19. g. s. sahuma
bij pahri par 75.000 eedsihwotaju, bet us shartijas pamata 437 pil-
soneem bij teesibas, bet no teem 147 bij iszelojuschi, ta tad teesiba
peedalitees paschwaldiba bij tik nepilneem 300 zilwekeem. Kur scho
pilsonu bij wairak, tur notika kahdas padomes wehleschanas, bet kur
mas, tur wehleschanas nenotika, bet paschwaldibas lozekli waldija wisu
muhschu un papildinajas kooptazijas kahrtiba. Protams, ka schi oli-
garchiska paschwaldiba bij gluschu neapmeerinoscha, jo schauras pri-
wiligetis aprindas zentas ismantot sawa stabwokli sawas intreses.
Tika ustureti pilsehta newajadagi amati un isdewigi amati tika tu-
reti scho aprindu monopola. Scho paschwaldibu noskaidroschanai
1832 gada tika eezeltas Royal commissions, weena laukeem, otra pil-
sehtam, ap to paschu laiku ta tad, kad tika reformetas parlamenta
wehleschanu teesibas. No weenas puses rubyneezibas rewoluzija un no
otras puses sawilnojums no Napoleona kareem un frantschu rewoluzijas
darija eespaldu un tas rahdija parlamenta wehleschanu nepilnibu,
lai gan ari tagad dabuja teesibas ari tik ihpaschneeki, tomehr pla-

schakas aprindas tas atsauzas ari uz paschwaldibu, jo Royal commissions sionjumi rahdija, ka weeteja paschwaldibu neapskauschame stahwekli. Pirmas reformas pehz buhtibas dards jauna neenesa. Ta sauzamee" nabagu likumu pahrhaborjumi" (Poor Law amendment act) nostahdija scho leetu uz plaschakeem pamateem. Draudses tika atstatas, tikai winam bij dota teesiba apweenotees leelakas weenibas - poor law unions - nabagu apweenibas, kuru Anglija bij ap 600, ta tad pehz teriterijas masakas par muhsu aprinkeem, bet leelakas par muhsu pagasteem. Apweenoto draudschu organi, padomes un nabagu aishagdnu komitejas - board of guardian - sastahweja no iswhleteem lozekleem. Aktiwo meerteesneschu kompetenzi schi reforma neaiskakra, bet wini eegahja ari ka lozekli ari draudschu apweenibu organos. Tika nodibinata ari zentralaisnorgans, kuram peedereja weetejo organu kontroles funkcijas. Tabda zentrala organa lihds schin neoj. Zentra poor law commission, kuras usdewums wadit un kontrolez. Wehlek wina tika isnihzinata un winas funkcijas pahrnestas uz weetejas paschwaldibas ministriju - Local Government Board. Pilsehtu paschwaldiba nabza wairak kas jauns klaht. Jau noteiktas nedoklu maksatajas schkibas dabuja wehleschamu teesibas pilsehtu paschwaldiba. Weza oligarchija tika isnihzinata un ar to ari monopola teesibas un newajadsigee ansti. Ar 1835 g. likumu tika likta pamats pilsettu paschwaldibai, lai gan jauno paschwaldibu organu kompetenzes nebij plaschas; meera un kahrtibas' ustureschami tika dibinata weeteja polizija. Ar schin, lai gan truhzigas' reformam, bij usahkti diwi wirseeni. Uz pilsettam nebij zentram eespaids un ta bij pilniga dezentralisazija, bet lauku paschwaldiba formas sina bij peepaturets zentralisazijas prinzipts, jo draudschu paschwaldibas darbiba bij padota zentra organa kontrolei.

Anglijas paschwaldibas tahleka laikmeta lihds 1880-teen gardeem nebij noteikta plana, noteiktas sistemas. Daudamas noteikta bij ta pascha nabagu apghdiba no draudsem. 1835 g. zelu ustureschana ari teek nosota weetejai sabodribai un teek raditi jauni organi,

daschreis ar jaunu teritorialu sadalijumu "way parishes" (zela draudses), kuru eewehleti organi (way wardens) kopa ar meerteesnescheem raudsijas par zelu ustureschana kahrtiba.

Preeksch sanitaras usraudsibas ari teek raditi weetejee eezirkni, ar saweem organeem, (local board of health), kuras apwee-notas zentrala organa 1840 gados. Tai pascha laika sahk darbotees eestahdes atteeziba us tautas isglihtihunun preeksch tam teek dibinati speziala organi. Isglihtiba ari tagad wehl paschwaldibas rokas, bet no 19. g. z. widus waldiba sahk dot pabaistus un wehla sahk pate zelt skolas. Preeksch skolam ir sewischki organi, skolu komitejas.

Ta ar daudseem atsewischkeem likumeem tika radita loti raiba sistema ar atsewischkeem teritorialeem sadalijumeem un atsewischkeem organeem. Sekas tas, ka weena un tai pascha esdalijuma formali daudas atsewischkas draudses, sanitara, zela, isglihtibas, sozialas apgabibas. Schos organos loti raids sastahws un tekoschas darischanas ispildija algoti eeredni, kuri katra organa sawi, kamdehl schi sistema maksaja dauds un spehku skaldischanas un lih-dseklu trukuma dehl strahdaja slikti. Meerteesneschu funkzijas wehl netika saschaurinatas un daschas administratiwas funkzijas wineem formali naw atnentas ari tagad.

Pirma perioda reformas nebij apmeerinoschas, us ko greesa usmanibu ka teoretiki, ta ari komisijas. Bija raditas jaunās eestahdes, bet bes plana un pa dalai newajadsigas, jo tas paschas funkzijas waretu uslikt ari zitam eestahdem. Wisa walsts wairak-kahrtigi sadalita teritorijas - zelu, sanitaras un t. t. draudses un ikkura komiteja ruhpejas tik par sawu nosari. Komitejas nabza pee slehdseena, ka jauna administracija ir dabrga un neapmeerinoscha, lai gan wehletee lozekli algu nedabuja, bet wini ari tik apluhkoja prinzipielas leetas, bet tekoschu darbu weiza algoti kanzlejas darbimeeki. Tee paschi darbimeeki waretu weikt ari zitu nosaru leetas. Bes tam kompetences daschadaj komitejam saduhras, kas nelab-

wehligi atsauzas us leetu.

Abas Anglijas partijas - tori un wigi nehma dalibu nahkoscha reformu perioda. Liberala partija asistahweja demokratiskakus principus, bet par paschu reformas wajadsibu domu starpibas nebij. 1888 g. Salisbury (konserw.) laika tika iswesta leela reforma par grafistu pahrwaldischanu. Grafistes pehz apnehreem lihdsinas muhsu aprinkeem. Nahkoscha reforma 1894 g. no liberala Gladstona ministrijas us aprinku pahrwaldischanu un draudschu paschwaldibu. Schinis reformas tika iswesri agrakee losungi: lai nebuhtu weena un tai pascha teritorija daschadu organu, bet tee buhtu apweenoti.

Isglihtiba un nabagu apghaldaschana palika ahrpus scham reformam. 1902 g. tika isdots likums par skolam, kutas tika eetilpinatas schaja sistema. Nu ahrpuse tikai wiswezaka paschwaldibas funkcija - nabagu apghaldaschana, ta ir draudschu un winu apweenibu leeta.

Tagadeja Anglijas administratiwa sistema.

Sadalijums grafistes tika peenemts jaunis; wezo wehsturisko grafistu bija pahri 50, kuras formali paleek ka admin. oozirkni dascheem wehsturiskeem krona administrazijas organeem. Augstakais organs tur skaitas scherifs (sakara ar grafistes nosaukumu shire) un skaitas ka karala preekschstahwis, bet parasti tahds winsch bij tikai senatne, kad walsts bija teritoriali sadalita un scho teritoriju preekschstahweja karala preekschstahwi. Aktiwu admin. funkciju winam gandrifs wairs naw. Ari pirms reformam winsch tik parlamenta wehleschanas usstahjas aktiwi un pahrsinaja wehleschanas. Palikuschi bij ari teesu lehmumu ispildischanas usdewumi. Bet pehdeja laika ari pee wehleschanam winsch parasti aktiwi nepeedalijas, bet wehleschanas wadija kahda wina pilnwarota persona. Ta tad scherifs ir wairak gods amats. Te mehs redsam atskanu no feodaleem laikeem, ja scherifs ir ka karala preekschstahwis us lihgu pamata.

Scherifs war ari tahlak pilnwarot zitu; taš muhsu laiku zilwekam isliksees nenormali un nepeelaischani, jo tagad newar administratiwas funkzijas nodot priwata zela kahdam sawam pilnwarneekam. - Ziti wehaturiskee amati grafiste ir lords-leitenants - milizijas preekschneeks un koroners, kam ir atteeziba us kriminalo poliziju, peem, ja kahds nogalinats, noslibzis, tas dod leetaš likumigu wirseenu. Meera teesnescheem ir palikuschas funkzijas ari pehz reformam, wispirms teesaschana an ari administratiwas funkzijas peem. spezialajas sesijas wini isdod patentes us weesnizu un krogu atwehrschanu, kas ir administratiwa funkzija, jo te waretu atlaut pilsehtas walde un t. t. Tapat isdod atwebles atwehrt priwataš slimnizas, peem. spezialslimnizas, eezel zeetuma pahrluhkus un pahrraugus. Masajas sesijas meerteesneschi war atswabinat ne obligatoriskas baku poteschanas. Lihds 1888 gadam winu darbiba paplaschinata zaur to, ka wini eegahja jaunradito eestabschu sastahwa. Otra reformu perioda schis teesibas tika saschaurinatas, bet ne isnibzinatas. Polizijas kontroleschana tika usdota komitejam, kuras eegahja ari meerteesneschi. Bes tam wineem bij ari kontrole par sozijas apgabibas darbibu.

Jaunas administratiwas grafistes tika eedalitas pehz 1888 g. likuma, kar darbojas sabeedribas organi. Daschas robeschas sakriht ar wezajam grafisten, tik daschas wezas ir sadalitas 2 dalas un pat 3. Jauno grafistu ir 62, bes tam pilsehtu grafistes ar ne masak ka 50.000 eedsihwotaju. Pascha likuma tika paredsetas toreis tabdas pilsehtas un winu Anglija ir 69.

Augstakais paschwaldibas organs ir grafistes padome. Zik preekschstahwu- teesiba noteikt zentralai paschwaldibas eestahdei. Wina war sadalit grafisti eezirknos un no katra eezirkna nemt pa weenam preekschstahwjam. Pehz 1888 g. likuma paschwaldibas wehleschanas peedalijas ari seewestes, bet eewehletas newareja tikt; scho teesibu winaš dabuja wehla. Scho padomju sastahwa bij $\frac{3}{4}$, kas tika

eewehleti us 3 gadeem, 1/4 dala oldemani - us 6 gadeem. Zitadi is-
schkiribas starp wineem naw, kam pamata ari wehaturiskas tradizi-
jas. Anas schis dalas sebdes nem dalibu us weenadeem pamateem, ka
ari presidija wehleschanas, kuru eewehl us weenu gadu, bet war ari
pahrwehlet. Libds pehdejam laikam grafistu padomes nahk persons
no tam paschan aprindam, ka meertesneschi, wini nedabuatalgojuma,
lai gan wini sapulzejas 4 reises gada us neilgam sesijam, un daschi
nem dalibu komisijas, tomehr ari tas zilwekan bes lihdseskiem naw
eespehjam. Tadehl truhzigakas aprindas negrib usnemes sabeedri-
skas kalpibas peenahkumus, un anglu tanta, buhdama konserwatiwa,
ustizas pahrtikuschako aprindu wadibai, kuri ari ir ispildijaschi
peenahzigi sawu amatu. Ari wehleschanu teesibas paschwaldibas ee-
stahdes libds pehdejam laikam Anglija nebij gluschi demokratiskas.
Tabds zilweks, kas nemaksaga ne nodoklu, ne ihreja dsihwokli, ne semi
ne tirdsenezibas usnehmuu, lai gan zitadi attihstita derigs zil-
weks, bet pehz Anglijas likumeem wehleschanu teesibu nedabuja.

Schis 4. reisejas sesijas isschikbra tik prinzipielus jau-
tajumus, stahjas sakaros ar parlamentu. Lai gan paschwaldiba ir kon-
solideta sistema, bet schablona naw, jo daschan grafistem ir pla-
schakas pilnwaras, peeschkirtas no spezialeem likumeem.

Tekoscha darbiba norit komitejas; weenas jau paredsetas
1888 g. likuma (statualas): zeln, sanitaras u. z., bes tam grafistes
padomei teesiba radit jaunus komitejas, nolemjot par winu dibina-
schanu un eewehlot lozeklus, dodot instrukzijas. Grafistu padomeem
peeder deesgan plascha kompetenze, kuras organi ispildija atsewisch
kas funkzijas, isnemot sozialo apghdibu. Pehz 1902 gada likuma
ari skolas, bet jau agrak galwenee zeli nahza winu pahrwaldiba
(schosejas, gruntszeli 30.000 wersta, jeb ap 500 werstes us grafi-
stes). Grafiste zelas war ustizet eezirkna (distriktu) padomeem.
Grafistu padomeem peeder tiltu buhwe, slimmizu atwehrschana, pee kam
te funkzijas saduras ar sozialas apghdibas eestahachu funkzijam.

Bet to leetu isschkit ta, ka jaahrstejamas personas bes lihdsekleem, taq isdewunus seds kopigi, bet ja ar lihdsekleem - grafiste weena pate.

Komitejas neweiz darbu paschas ween, jo ari par komiteju darbu sabeedribas preekschstabwji nedabu maksas, bet preeksch kanzlejas teek peenenti klarki, tapat ari weena waj otra nosare wajadsigee ahrsti un ziti spezialisti par algu. Lihdseklus preeksch isdewuneem schis eestabdes dabu no 3 awoteem: 1) no nodokleem - wispahrigem (peemaksas pee dascheem walsta nodokleem) un spezialeem; 2) eenahkumeem no paschwaldibas eestahschu ihpaschuruseem un 3) waldibas subsidi jas; kuras teek peeschkitas nedalita weida - noteikta suna skolam, zita polizijas ustureschanai un t. t. 4) aisnehmumi, kas padomes paschas leeta. - Daschadu usdewunu weikschanai padome plaschas pilnwaras war nodot komitejam, isnemot atteeziba us nodokleem un aisnehmumeem. Pehz 1894 g. likuma, aprinki jeb distrikta ir sawa padome. Scho distriktu, Anglijas lauku grafistes, ir apm. 700. Ari pilsehtas daschreis sadalitas distriktod.

Lauku distriktu padomes ari wehletas, bet no draudsem. Ar 1894 g. ari seeweetes te dabuja, ka aktiwas, ta pasiwas teesibas. Atteeziba us zelem - II. schkiras zeli (ap 100.000 w.) Ari I. schkiras zeli war no grafistu padomem tikt nodoti distrikteem. Ari skolu leeta distrikta padomes kompetenze schauraka.

Distrikti sadalas draudses, kuras beeschi sakriht ar wezam draudschu teritorijam. Us sapulzi teesiba nahkt wiseem pilnteesigeem lozekleem. Kur ne masak par 100 lihds 300 peeanguscho draudses lozeklu, war ari iswehlet padomi, ar grafistu padomes peekrischanu, waj ari war aprobeschotees ar pilna sapulzi. Kur pahri par 300, tar puhz likuma jaiswehl padome. Kompetenzenes saprotans te schaurakas.

Pilsehtu paschwaldibas galwenee noteikumi ir 1882 gada likuma atteeziba us wisam pilsehtam. Sihkumos tonehr ir leela daschadiba. 1882 likums ir pahrlabots 1835 g. akta, ar kuru lika pamatu moder-

nai pilsehtu paschwaldibai. Daudsas no wezas pilsehtam bij panihku-
sebas un ap 70 pilsehtu tika ar 35 gada aktu isnihzinatas. Ari pehz
1835 g. akta daschas pilsehtas dabu paschwaldibu ar sewischku
chartijukuru isdod karalis; faktiski gan to isdod ministru kabinets
bet formali ministri ir karala slepenas padomes lozekli un "karalim
padome" (king in council) formali peeder sinams ispildu waras funk-
zijas. Tagad schais chartijas neteek sihkaki noteikta paschwaldibas
kahrtiba, bet tikai prinzipa un tahlak jarihkojas pehz likumeem.
Chartijas dabu tik eewehrojamas pilsehtas. Bes 1882 g. likuma ir wehl
ziti likumi, kas atteezas us paschwaldibu, peem. 1892 g. likuma par
Sanitaro eekahrtu, tapat 1920 g. likums par isglihtibu, ir obligato-
riski preeksch paschwaldibas eestahdem.

Adoptiwee akti - likumi, isdoti atteeziba us paschwaldibu
par musejeem, sporta laukumeem un taml., kas nousleek par obligato-
risku peenabkumu eerihkot schos laukumus un t. t. bet ja pilsehta ir
isteikuse wehleschanos eerihkot, tad winai jau schis likums ir ob-
ligatorisks.

Weetejee jeb privatee akti, isdoti no parlamenta, bet ne preeks
wisam paschwaldibam, tik preeksch tam, kas ir lubguschas. Tahdu aktu
Anglija ir dauds.

Te redsams, ka Anglija pilnigas weenadibas pilsehtu paschwal-
diba naw. Wispahrigi nemot, schai daschadibai ir sinams pamata, jo ari
wisas pilsehtas naw weenadas, ka tas ir peegrafistem. Ir loti leelas
pilsehtas un pawisam masinas. Londona atahw atsewischki, kura pahr-
waldas us wezo chartiju pamata un atahw ahypus scheem likumeem.
No weenas pases pee pilsehtam, kuras pahrsneeds 100.000 un no otras
pases ar eedsihwot. sem 5000, te jau ir leela starpiba pee pascha
pilsehtu administratiwa aparata. Schi daschadiba isteizas jau pilseh-
tu padomju sastahwa, kuras wehl wisi pilnteesigi pilsoni, neisanemot
ari seeweetes. Masas pilsehtas padomju lozeklu skaits ir 9 un wis-
leelakas 72. Lozeklu skaits atjaunojas pehz 3 gadeem, katru gadu
1/3 dala. Ari pilsehtu padomju sastahwa eeset ta sauktee oldermani

kuri neatschkiras no ziteem padomju lozekleem; tikai Londona oldermeni aastahda sewischku kolegiju un ir ka augschpalata. Starpiba stary city un zitam pilsentam: tas pilsentas, kur bij biskapu sehdekli sanz par city un winu galwas sanz par lordmereem. Daschas pilsentas polizijas pahrsinaschana ir nodota pilsentam, t. i. tam 69 pilsentam, kas ir peelihdsinatas grafistem. Masakas pilsentas suhta sawus delegatus us grafistes padomi un scho, pilsentu kompetenzenes ir schaurakas. Formali padomen ustiz 2 funkzijas: 1) pilsentu padome darbojas, ka weetejas munizipalas saimneeziabas organs 2) sanitaras funkzijas un te pilsentai peekriht kanalisazija, uhdena wadi, eelu un tirgus laukumu ustureschana kahrtiba, buhwju reguleschana atteeziba us weselibu un t. t. - Pilsentas padome iswehl rudeni (nowembra mehn.) meru, pilsentas galwa us 1 gadu un tas war tikt eewehlts no jauna. Mera ir padomes ofizielais preekschsehdetajs un ari meerteesneschu kolegijas ofizielais preekschsehdetajs (tanis pilsentas, kuram pascham sawi wehleti meerteesneschi; dascham pilsentam ir eezelti krona teesneschi), un jatas neteek otrreis eewehlts, - wehl weenu gadu war ispildit teesnescha funkzijas. Pilsentas galwas funkzijas naw noteikti fiksetas, ari atkarajas no spehjam.

Ari pilsentas ir komitejas - statutaras, kas paredsetas likuma, skolu un tt.

Padome war eewehlet pehz sawa eeskata komitejas, kuram newar deleget tik plaschas pilnwaras, ka grafistu padomes sawam komitejam, un padomes newar sawas funkzijas uslikt tik plaschi us komitejam.

Darbojas ari algoti spehki, bet wehletee algu nadabu. Padome kontrole komitejas darbibu, usklausa sinojunus un taisa lehmumus.

Atteezibas stary weetejam organizazijam un zentru ir raibas. Zentralai eestahdei, eekschleetu ministrijai, ir usdota kahrtibas ustureschana wisa walsti, teesiba inspektet polizijas darbibu un wisceem padomju obligatoriskeem noteikuneem jabuht apstiprinateem no eekschleetu ministrijas. Ari sanitara leeta, par zik ta atteezas us fabriku

likumeem, peeder kontrole eekschleetu ministrijai.-

Local Government board - paschwaldibas min., kuras preeksch-gala kolegija, kura aktiwi nedarbojas, isnemot winas preekschschdeta-ju. Schai eestahdei plaschas teesibas us paschwaldibas eestahschu darbibas usraudsibu. Wina pahrsin soziales apghadibas leetu. Atteeziba us ziteem paschwaldibas organeem winai teesiba rewidet finan-sielo pasi, rehkinus un paschwaldibas eestahdem katru gadu jaeesneeds rehkini, kuri teek sistematiseti un publizeti. Daschos gadijumos teesiba atlaist algoto personalu, bet schis teesibas parastt neteek isleestotaa.

Tautas isgliht. min. ir teesiba kontrolet iaglihtibas leetas. Tirdsneezibas ministrijai teesiba kontrolet munizipalo saimneezibu. Schi saimneeziba pehdejos 40 gados ir atipriattihstijuses, jo ar sar-weem usnehmuseem pilsehtas nowebrsch eedsihwotaju eksploateschana no priwatusnehmejeem un pee tam pilsehta war eegubt eenahkumus.

Semkopibas ministrijai ir teesiba kontrolet paschwaldibas eestahschu rihzibu atteeziba us lopu sehrgan, pahrtikas produktu tardsneezibu..

Zentralo eestahschu pilnwaras par weetejeem organeem sauz par administratiwo teesibu kontroll. Anglija zentralajeem organeem atteeziba us paschwaldibu peeder diwejadas funkcijas: wadischanas funkcijas un kontroles.

Kas atteezas us wadibu, prinzipa zentraleem organeem peeder teesiba dot paschwaldibas eestahdem aisrabdijumus. Anglija daschi zentralee organi leeto masak sawas teesibas, daschi wairak. Ta peem. soziales apghadibas organu darbiba ir stipra nehra padota zentra instrukzijam. Starp wadischanu un kontroli stahw teesiba apstipri-nat weetejo organu lehmumus. Ta eekschleetu ministrijadapstiprina weetejo padomju obligatoriske noteikumu projektus; Tapat winai tee-siba kontrolet polizijas organu darbibu un apstiprinat no weetejas paschwaldibas eezelto galweno konstebli. Daschreis weetejeem orga-neem ir spezialas pilnwaras, dabutas no parlamenta, kuras tomehr parasti neteek isnemtas no zentralo organu kompetenzes. Zentraleem

organeem nepeeder teesiba kontrolet no leetderibas puses, bet tikai no likumibas puses. Bes tam zentram peeder finansielas puses rewideschana, ihpaschi kas atteezas us waldibas peeschkirto sumu isaleetochanu. Atteeziba us kontroles lihdsieklaem jaatsihme, ka zentralee organi paschi ar sawu waru newar leetot spaidu lihdsieklaus pret weetejas paschwaldibas eestahden, peem. uslikt sodus. Ta tad weetejee organi ir neatkarigi no zentra, bet pehdejais war atgahdinat, ko likums prasa, bet ja atgahdinaschana nelihds, tad war greestees pee teesas, kura issechkir lectas atteeziba us wiseem organeem, waj tee rikkojuschees likumigi un waj likumigas prasibas ir ispilditas. Zentraleem organeem ir saws eeredni jeb inspektoru schtats, kuri daschreis ir saisititi ar sinamu rajonu, peem. zelu, sanitaree, skolu un t. t. inspektori, kuri ir techniski sagatawoti spehki. Bet ir ari inspektori, kas dsihwo zentra un ispilda atsewischkus usdewumus.

Finansu inspektori (auditori) ir pilnwaroti paschi taisit lehmumus atteeziba us finansielan leetan un schos lehmumus paschwaldibas eestahdes war pabrsuhdset ministrijai. Ziti inspektori war tik eepasihtees ar leetu un oesuhitit sinojumus ministrijai.

Tagad Anglijas paschwaldiba ir usbuhweta us demokratischeem prinzipeen, kur padomju lozekli ir wehleti no paschas sabeedribas gan padomju kopsehdes, gan pastahwigas komitejas, kur teek weikts leet lais daudeums tekoscha darba. Paschwaldibas eestahden ir ari algoti eeredni, kuri naw atkarigi no zentralam eestahden, isnemot soziales apgahdibas organu algotos eerednus, kuras paschwaldibas ministrija war pat atzelt no amata, bet tas nenabk preekscha. Otris peemehra - galweno konstebli apstiprina eekschleetu ministrija.

Spezifiska Anglijas paschwaldibas eestahschu pasihme ir ta, ka winas ustur Sakarus teeschi ar parlamentu, tas sakara ar tradizi; jam, pehz kuram parlaments teek usluhkots ka augstaka paschwaldibas eestahde atteeziba us wisu walsti

F r a n z i j a .

Te wispirms jaatsihme, ka administratiwa sistema naw tik tahlū attablinajuses no XVIII g.s. ,naw reformeta, ka politiska eekahrta, jo pamatorinzipi administratiwa eekahrta ir palikuschi negrositi un ar laiku tik mainijuschi sawu saturu. Ja paluhkojamees us preekschewoluzijas laikmetu(ancien regime)- zihna par politiske un administratiwo centralisaziju bij eesahkusees deesgan agri un 14. g.s. sabkuna tihra feodalisma weeta stabjas kahrtu preekschstabwibas monarkija 1302-1614 g. - 1614 g. kahrtu preekschstabwji sairs sasankti netika, jo karala wara tiktahl bija nostiprinajuses, un tagad sahk attibstitees weza reschina administratiwa sistema.

Lihds tam bij Franzija websturiska teritoriala eedalischana un websturiski attihstijuschees administratiwi amati, no kureem galwenee atradas feodala muischneezibas rokas. -17. g. smuischneezibas oposizijas garu salausa Richelieu, radidams jaunns administratiwa organus ar eeredneem ne no muischneezibas, ar jaunam teritorijam, ta sauz. généralités, kuru bij 32 un winu preekscha stabweja ta sauzameem intendanti, kuri pastahweja blakus wezeem muischneezibas gubernatoreem. Intendantu pilnwaras aisween paleelinajas, turpretim wezee gubernatori palika bes nosihmes. Sub-delegati bij itka aprinku preekschneeki, intendantu palihgi noteikta rajona. Intendantk un subdelegati bij augstakee preekschstabwji ar placham administratiwam pilnwaram.

Masarini wehl wairak pastiprinaja centralisaziju. Winsch eepobeschoja "parlamenta" waru, tas ir teesu eestahschu waru, kuras darbojas us weetam apgabalos. Bet scheem parlemanteem bij ari daschas kontroles funkcijas par administratiwo waru. Peem. karala pawehlas tika nolasitas un registretas weeteja parlamenta. Schee parlamenti israhdija sinamu oposiziju. Parlamentu amati tika pirkti un

wehiak pährgahja mantojuma, ta ka wihi newareja tikt patwarigi at-
laisti no amata. Nahza preekscha gadijumijka parlamentä isskaidroja
daschas karala pawehles par nelikumigam un atteizas registret, tad
karalis kebras pee sinana lihdsekla. Winsch patsa personigi eeradas
sehde un pawehleja nolasit pawehles un registret, jo karalis ir
augstaka teesa walsti un kad winsch ir klaht - ziti teesneschi kluse.
Masarini eerobeschoja parlamenta teesibas, bet lihds pehdejam laikam
wajadseja ar tam rehkinateem.

Pays d'état - prowintzes ar prowintschu sapulzem, kuras paliku-
schas no wezeem kabrtu preekschstabwibas laikeem pehz 1614 g. Lee-
las nosihmes, ihpaschi politiska sina, winam nebij, bet administratiwa
sina gan - teesiba sadalit nodoklus, kas nahzas no schis prowintzes,
ta ka schini sina schinis prowintzes intendanti bij eerobeschoti,
bet pahrejas prowintzes - pays d'élection intendanti pahrsinaja ari
finansu leetas. Teesibu sistema bija raiba. Bij rakstite un paraschu
teesibu apgabali. Nodoklu nasta un feodallas klauschas preeksch sem-
neekem nospeeda tautu galeja nabaasiba un noweda walsti posta.

Rewoluzija ne us reisi eenesa pährgrosijumu wisa sistema.
1789 g-1792 g. periods, kad karala wara nebija galigi likwideta, tik
eerobeschota un tad bij t.s. konstätuzionelais reschims. Tika isnenti
intendanti un winu weeta eewesti prefekti. Agrak intendanti bij abso-
lutas waras preekschstabwji un bij no tautas eenihati un isnihzinati
tika rewoluzijas sabkuma. Isnihzinatas ari 32 generalitates un eewests
jauns territorials sadalijums 86 departamentos. Komunas bij wehlejas
padomes un wehleti ispildu organi - aeri, pee kam aho organu pat-
stabwiba bija leela, gandrihs bes kahdas kontroles is zentra.
Pirmais periods beidsas 1792 g. Otrais periods 1792 g. - 1795 g.,
palika tas paschas weheltas padomes, tik pilnigas dezentralisazijas
weeta tika jau organiseta kontrole pahr weetejo organu darbibu,
Tas bija konwenta waldibas laika, kad paschwaldiba nereti usstabjas
oposija pret zentru un tadehl tika komandeti us weetam komisari, kas

kontroletu weetejas paschwaldibas un terora sistema zaur to tika pabrnesta ari, us prowinsi, jo komisari rikkojas nerekkinotees ar likumu. Ta tad schini perieda dezentralisazija bija israhdiujuses par nederigu.

1795 g. tika radita jauna sistema, direktorija no 5 personam, kura ispauschas weetejas paschwaldibas organizazija pehz direktorijas parauga. Trescha perioda wehletas padomes tika isnihzinatas. Katra departamenta ari eezelta direktorija, kura skaitijas ka ispildu organs un winai peedota padome, kas nebij wehleta, bet eezelta no zentra is weetejo eedsihwotaju kandidatu saraksta. Zentralam eestahdem bija teesiba atzelt weetejo direktoriju lozeklus un ari padomju lozeklus. Schis periods nobeidsas ar 1799 g., kad lai gan formali nepastahweja keisara walsts, bet wara peedereja pirmajam konsulam (Napoleonam) Sakkas personiga reschima laikmets, kursch atkal atsaugas us administratiwo sistem. Tika raditi us weetam stipri weenpersonigi organi, departamentos - prefekti, kurus eezela I. konsuls. Schee prefekti (86) bij tee paschi intendanti, kuri bij ar plascham pilnwaram. Departamenti bij sadaliti (arrondissement) aprinkos, kur suprefekts bij lihdsigs aprinka preekschneekam. Komunas (pilschtag) mers ari tika eezelts no I. konsula. Rewoluzija nebija eenesuse neka jauna. Sistema bija ta pate. Ari prasibas 10 gadu wehlak bij tas paschas, ka rewoluzijas sakuma; eedsihwotaju masas ilgojas pehz kahrtibas, droschibas un pehz weenotas teesibu sistemas, kura buhtu stabiliseta, un plaschas masas bij neera ari ar Napoleona reschimu, jo eedsihwotaji bij noguruschi no rewoluzijas 10 gadu laika. Schis Napoleona reschims mas ko atstahja no rewoluzijas pirma laikmeta eeguwmeseem, bet eeweda stingru centralisaziju wehletas paschwaldibas nebij. Schis reschims turpinajas taada pat weida lihds 1830 gadam, jo restawrazija neka jauna neenesa wehleschannu teesibas bij pahrak schauras un pats parlamentarisms ari apachubama, jo bij pateesiba oligarchisks reschims, Wehleschannas teesibas ne wairak ka 100.000 eedsihwotajeam.

Ludwigs XVIII lukkoja usturet wideju liniju starp kreisajam partijam un ultra-rojalisteem. Karlis X nespehja west scho liniju un tas padewas ultra-rojalistu eespaidam, Ta ap 1829 g. winsch eero-beschoja preses bribwibu, un saschaurinaja wehleschanu teesibas. Schi politika issauza rewoluziju, kas winu gabsa. 1830 g. reschima departamenti pilsehtu un lauku komunas atguwa teesibas wehlet sawas padomes. Schis padomes nebij deeszik demokratiskas; parlamenta wehletaju nebij wairak par 2-300.000 eedsihwot. Wehleschanas teesibas bij eerobeschotas ar leelu zensu. 1848 g. rewoluzija weegli apgabsa julija jeb burschuasijas monarkiju un dewa republiku. Wehleschanu teesibas tika demokratisetad, neween padomes, bet ari meri tika wehleti no weetejas sabsedribas. Schis februara rewoluzijas resultati nepastahweja ilgi. 1852 gada nodibinajas Napoleona III keisara walsts kursch zentas nastiprinat Napoleona I reschimu ar to isnehmumu, ka tika atstahatas wehleschanu teesibas, jo zaur nobalseschanu (plebiszitu Napoleons III tika us trona un scho eerozi winsch formali atstahja, bet nolika sen administrazijas eespaida.

Pastahweja ari likumdoschanas korpuss, bet tas bij parlaments wahrda pehz. Likuma inziatiwe peedereja Napoleonam. Likumdoschanas korpuss wareja ari peenent jeb atraidit likumu, bet ne to grosit. Ari weetejas paschwaldibas eestahdes wehleschanu teesibas palika, bet ar eerobeschojumeem, peem. wehleschanu teesibas baudija tik tee, kas 3 gadi nodsihwojischi wehleschanu eezirkni, kas saistiti ar ihpaschumu bet leela dala tika zaur to no wehleschanam isslebgt; wehletas eestahdes tomehr palika, bet bij padotas stingrai zentralas waldibas kontrolei.

Pahrgrosibas nahza ar pehdejo rewoluziju, kas dewa trescho republiku. Ari Napoleons gribeja pehdeja laika stahtees us reformu zela, bet bij par wehlu. Ar scho rewoluzija tika demokratisetad, ari wehleschanu sistema; komunalo ispildu organu eewehleschane tika atstahta weetejam padomem.

Tagadeja paschwaldibas sistema Franzija.

1871 g. republikaneem nebij wairakuma, bet monarkija pehz wisa biju-

scha nebij eespehjam, jo monarkisti dalijas wairakas frakzijas. Republikanu stahwoklis sahkuma bija gruhta, bet tagad jaa ari konserwatiwa semneeziba ir winu puse, jo pateizotees kahrtibas ustureschanai, wini ir kluwaschi par republikas peekritejeem un administratiwa sistema dibinas us noteikteem pamateem.

Franzija eedalita departamentos - aprinkos - kantonos - komunas. Rewoluzijas laika starpibas stary lauka un pilsehtu komunam nebij, wehlaq tabda starpiba tika radita, bet tagad atkal prinzipielae starpibas naw. Galwena nosihme departamenteem un komunam, bet widejam leelas nosihmes naw. Kantoni - sadalijumas politiska sina un paschwaldibas organu tur naw.

Departamentos ir diwejadas eestahdes: walsts un weetejas paschwaldibas. Walsts preekschstahwis - prefekts, kursch radits jau rewoluzijas laika un galigi isweidojees Napoleona laika. Wina waras buhtiba tabda pat, ka toreis - zentralas waras preekschstahwis departamenta un ir atkarigs no eekschleetu ministra. Prefekts ir professionals eerednis, wina alga ir augsta (18-36.000 fr.) Wina usdewumi weizami spehjigeem, darbigeem zilwekeen ar peeteekoschu isglihtibu un eeprekscheju administratiwu stahschu. Usdewumi winam plaschi, darischana ar wisam ministrijam, netik ar eekschleetu (peem. isgl., tirdsn. un tt.), kuru ispildu organu winsch ir. Pehz Fogue prefekts ir zentralo eestahsbhu ispildu organu, kam pastahwibas neesot, bet wi dutajs, kas sneeds sinojumus zentra. Prefekteem ir peedota prefekturas padome (3-4 lozekli), kas ari teek eezelta no zentra, lozekleem jabuht ar augstaku isglihtibu, jeb widejo, bet leelu stahschu. Scho prefekta padomneeku stahwoklis neapskauschams - 2000 - 3000 gr. mehn., kas samehra ar prefekta algu ir neeziga. Prefekta padomes funkcijas tabdejas: 1) padomdeweja eestahde un daschos jautajumas prefektam obligatoriski jausklausa padomes domas, bet winas naw preeksch prefekta obligatoriskas un saistoschas 2) kontroles funkcija atteeziba us weetejo organu darbibu, peem. finansu leetas.

3) administratiwas teesas funkzijas, ka pirma instanze. Ja gadas, ka nabk prefekta pascha leeta schaja teesa, tad prefekts ka preeksch-sehdetajs neusatabjas, bet wize-presidents.

General-sekretars ir prefekta kanzlejas pahrwaldneeks. Prefektam teesiba eezelt daschus semakus eerednus, peem. pasta eerednus, bet zitus wansch war tik stabdit preekscha. Atteeziba us komunalam eestabdem prefektam ir kontroles teesibas; wehletam padomeu ir jaesubta prefektam wisi sawi lehmumi. Atteeziba us mareem deesgan leela disziplinara wara, eskaitot atstahdinaschana no amata lihds 1 mehnesim.

No wehletam eestabdem galwena ir departamenta padome (17 -67 le zekli). Ewehleti teek us demokratisko wehleschana pamata, tik lihds pehdejam laikam seewestem nebija teesibu. Scho padomi eewehl us 6 gadeem un pehz 3 gadeem atjaunojas puse. Pahrsin departam. ihpaschumi sainneezibu, labeerihzibu un gahda par satiksmes zeleen, sanitare leeta, skolu leetu un t. t. Departamenta padome sanahk us kaartejam sesijam 2 reises gada: pawasari us 2 nedelam un rudens sesija war wilktees 1 mehnesi; te sastahda budschetu eewehl komisijas, ka peem. to, kas darbojas starpsesiju laika. Departamenta padome war lemt par daudsam leetam, bet par dascham galigi - atteeziba us sainneezibu, masakeem zeleen, semaku eestabschu kontroli. Zitos gadijumos eekschleetu ministrijai peeder teesiba atzelt 3 mehneschu laika atteeziga departamenta padomes lehmumu, bet ar motiwejumu un us likuma pamata. Bet trescha kategoriga lehmumi jaapstiprina zentra, peem. daschas finansu leetas.

Departamenta lihdsekli sastahw no peelikumeem pee walsts teescheem nodokleem. Otris weids - waldibas subsidijas un treschais senahkums - departamenta ihpaschumi. Leelakajas komunas ari weeteja pabrtikas produktu tirgus nodoklis.

Ispildu organs ir tas pats prefekts un zaur to prefekta stahwoklis diwdabigs, jo wansch ir reisa wispehrigas administrazijas organs un weetejas paschwaldibas ispildu organs. Bes tam wina stah-

woklis teek apgruhtinats zaur to, ka waldiba skatas us prefektu ka us politisku preekschstahwi un pee kabineta mainam prefektam ja-
sahk darbotees, peemehrojotees jaunam kursam. Beeschi nahk preekscha,
ka prefekti pehz kabineta mainas teek mainiti- wezee atzelti. Us
likuma paata departamenta padomes iswehl komisiju, kas ir kontrolee
organs un darbojas kontakta ar prefektu un skatas us to, waj tas is-
pilda ari departamenta padomes lehmuns. Schi komiarija darbojas starp
padomes sesijam.

Departamenta padomes darbojas pehz nowehrotaju leezibas, pee-
teekoschi labi.

Aprinkl (arrondissement) -- ir eedalijumi paschwaldibas sina,
bet wineem naw tahdas nesihmes. Galwenais eerednis ir suprefekts, kas
teek eezelts tapat ka prefekts ar presidenta dekretu, un no wina war
tik atzelts. Winsch ir atkarigs ari no prefekta. Winsch isdod pasca,
medibu apleezibas, isdod masakas konzesijas, peem. waschoneen.
Kas atteezas us swarigakam funkzijam, tad tur winsch ir padets prefek-
tam un ja pehdejais ir darbigs un pats intresejas, tad suprefekts ir
tik starpneeks starp prefektu un komunam.

Frantschu administrators Bellangé saka, ka suprefekts ir
pasta kaste. Pehz daschu domam waretu suprefektus isnihzinat, bet
Franzija administracijai ir ari politiska eerotscha funkzijas, ihpa-
schi webleschanu laika suprefekts war darit wajadsigo eespaida, ta-
pehz leelas politiskas partijas ir pret schi anata isnihzinaschann.

Aprinki pastaw ari wehleta padome ar ne masak par 9 lozek-
leem, bet winai masa nosihme. Us sesijam sanahk 2 reises, abas reises
rudeni, ihai preeksch separtamenta padomes sesijas augusta mehnesi,
kur isstrabda budschetu un to eesneeds departamenta sesijai, un pehz
schis sesijas sanahk atkal.

Aprinku padomes war eesneegt wisadus preekschlikumus, bet
lemschanas teesibas masas. War ari isdalit nodoklus starp komunam.
Ta tad aprinkeem masa nosihme paschwaldiba un administracija. Aprin-
kis fetmali neteek usskatits par publiski-teesisku korporacijju.

Tapat kantoni naw publiska korporazija, tur naw nekahdas wehletas eestabdes, bet winsch pats ir wehleschanu eezirknis us departamenta un aprinka padomem. Ari teesu eezirknis. Departaments nem dalibu senatoru eewehleschana (augschpalata). Pee wehleschanam departamenta padomem peeweenojas aprinku padomes un no departamenta eewehletee parlamenta deputati un kopigi iswehl wajadsigos senatorus. Kantons ir tik wehleschanu eezirknis.

Komunas ir wisas primaras paschwaldibas weenibas, ka pilsehtas un sabschas. Leelas munizipijas (pilshehtas) ir gan spehligas weikt ari plaschakus usdewumus, bet masakas sabschas naw spehligas daschreis usturet pat skolu. Te truhkat ta saukta sihka semstes weeniba (melkaja semskaja ediniza) kahdas ari truhka Kreewija, kur buhtu wairaki pagasti apweenoti, lai waretu weikt nopeetnakus paschwaldibas usdewumus.

Pehz frantschu administratiwistu domam, scho robu waretu ispidit, pahrwehrschoht kantenu par paschwaldibas rajonu, atmetot warbuht aprinki, kuram ari naw nekahdas nosihmes. 1900 g. likums atlauj komunam fakultatiwi apweenetees, lai weiktu paschwaldibas usdewumus ispidischanu, bet wajadsetu to darit obligatoriski un radit organisaziju starp komunam un departamenteem. Agrak bijstarpiba starp pilshehtu un lauku komunam, bet tagad weena struktura. Ir pawisam ap 36.000 komunu un puse ir, kur eedsihwotaju sem 500; 10.000 ir tahdu, kur eedsihwotaju 500 - 1000 un tik pahrejas pahreneeds 1000. Te redsams, ka ir wajadsigs sihkas komunas apweenot. Katra komuna atrodam meru, ka galweno ispididu organu; winu wehl us 4 gadeem un winu war pahrwehlet, ja tas ir ustizama persona. Mers padots zentralas administrazijas eespaidan un war tikt sedits un pat atlaists no amata. Prefekts war to atstahdinat us weenu mehnesi, eekschleetu ministris us 3 mehnescheem un galigi ar walsts presidenta dekretu, neska totees us to, ka winsch eewehlets. Mera us-

dewuni diwpusigi:winsch skaitas ari ka zentralas waras preekachstah-
wis un ka tahds winsch pahrsin wispahrejo poliziju komunas, kur
eedsihwotaju naw pabri 40.000;winsch wed ziwilstahwokla aktus, regi-
stre laulibas, dsimschanas, mirschanas;leelakas komunas winsch pats
personigi to nedara, bet masakas gan. Beeschi wina sekretars ir weete-
jais skolotajs. Meri sastahda wehletaju sarakstus, pahrsin rekruschu
eesaukschanas leetu un schai sina winsch teeschi padots prefektam un
ka Dechanelis aisrahda, daudsas komunas teekot pahrwaldibas no pre-
fekta kanzlejam.

Otras mera funkzijas:winsch ir weetejas paschwaldibas ispildu
organs. Schai sina winam teek peedoti palihgi, komunas lihds 2000
eedsihw. - 1 palihgs, bet lihds 10.000 - 2 palihgi. Schee palihgi teek
eewehleti reise ar meru, tomehr wini padoti mera rihziba un par sawu
rihzibu naw atbildigi, ka wini ispildijuschi mera usdewumu. Ta tad mers
weenigais atbildigais organs, Faktiski schee palihgi dauds palihds,
ihpaschi leelpilsehtas, kur mers tik pahrsinatajs.

Wehleschanu teesibas naw aprobeschotas ar mantas zensu, bet ir
dotas tahdeem, kas 6 mehnschi nodsihwojuschi us weetas. Lihds pehdejam
laikam wehleschanu teesibas tik wihreescheem, bet tagad ari seeweetem.
Padomes lozeklu skaits komunas ir 10 - 36. Isnehmums:Lione 54, Parise
80. Ewehleti teek us 3 gadeem. Us laukeem komunu padomju lozekli
rekrutejas no semes ihpaschneekeem, pilsehtas no amatneekeem, brihwan
profesijam, at weenu wahrdu no widejam schkiram.

Padotas padomes prefektam; padomju lehnumi japeesuhda prefek-
tam, daschus winsch kontrole no lokimibas puses, bet atteeziba us sa-
tiksmes zeleeem, tirgus laukumeem un t. t. kontrole sneedsas pahri
likumibas robeschai un aisker ari leetderibu.

Parise 22 eezirkni unapadomes lozeklu ir 80. Parise ir diwi
presidenta eezelti prefekti, weens Senas departamenta prefekts, kas
ir ari pilsehtas galwa, otris - polizijas prefekts. Abi war peedali-
tees munizij padome, kurai saws wehlets preekschsehdetajaspreezirknos

ir wehleti meri. Parise pats Senas departaments naw plaschaks par paschu pilsehtu, isnemot daschas nomales, kuras naw teeschi peerehkinatas Parisei. No preekschpilshehtam nahk klaht 21 padomes lozekliq. Senas departamenta ir eezelti 9 lozekli prefekturas padomei.

Zentra war atsihmet weenu eestahdi, kurai tuwi sakari ar paschwaldibu - Walsts padome (1799), stingri nostahdita Napoleona laika un wisam pabrgrosibam zauri pastahwejuse, Pastahw tagad pehz 1872 g. likuma arz pabrgrosibam 1879 g. - 30 kahrteji Walsts padomes lozekli, kureem zita usdewuna naw, teek eezelti us 3 gadeem ar dekretu, kas peenemts ministran padome. Sastahws atjannojas ik 3 gadus, bet parasti wini tur nokalpe wisu muhschu. Bes scheem 30 kahrtejeem ir 19 ahrkahrteji lozekli, kas nemti no daschadam ministrijam un nem dalibu walsts padomes sehdes un balse leetas, kas atteezas us winu resoreem. Zitas leetas wineem padomeweja balsa.

Wehl ir 32 augstakee kanzlejas eeredni, kuri leetas sagatawo un refere; leetas, kuras wini sagatawo, tee spreesch lihdsi un balse. Walsts padome sadalita 5 sekzijas, - 4 administratiwas un 1 administratiwas teesas sekzija. Ministri pehz sawa amata ir walsts padomes lozekli isnemot administratiwas teesas sekziju. Tapat ari 19 ahrkahrtingee walsts padomes lozekli schaja sekzija nenon dalibu.

Administratiwas sekzijas sadalas seba: I. sekz. - leetas us likundosch., justiz., ahrleetu.

II. sekz. : eekschleetu un isglihtibas leetas.

III sekz. : finansu, kara, fletes, kolonijas.

IV sekz. : tirdsneez., ruhpnenez., satikmes zeli, publiski darbi.

Leetas, kas neteek isschirtas sekzijas, teek pahrnestas us ko-peju sapulzi.

Walsts padome issaka sawas domas par teem likumprojekteem, kuras eesneeds waldiba un kad isklausits walsts padomes spreedums, tad to noded parlamentam, bet ari parlaments nereti isprasa Walsts Padomes

atsauksmi par kahdu likumprojektu. Formali nosihmes tam naw, bet to-
mehr faktiski leela nosihme.

Ministri un presidents war eesneegt Walsts padomei katru jau-
tajumu apspreeschanai, un daschu dekretu un reglamentu projekti
ir obligatoriski jaeesneeds Walsts Padomes zaurlukoschanai. Padomes
domas naw saistoschas.

Walsts Padomes 5. sekzija ir administratiwas teedas eestabde.
Franzijas administracija ir pasihmes: 1) leela centralisazija. Ir pra-
sibas lai dezentralisetu, bet leelakan politiskam partijam ir ebrtak
ispildit sawus politiskus mehrkus, kad winas pee waras nahkuschas,
ja peek centralisazija.

Otra Franzijas administracijas pasihme: administracija stāpri
atkariga no politikas, lihds ar politikas mainu zentra teek mainiti
un pahrzilati prefekti un tas atsauzas ari us komunam.

P r u h s i j a s sistema ir patstahwiginattihstijuses
un ir darijuse eespaidu us zitam Wahzijas walstin. Ka luhsuma moments
1806 gads, kad Pruhsija tika satreehta, saudeja pusi no sawas terito-
rijas, administratiwa eekahrta israhdiņas par nepeemehrotu laikam
un tad sahas reformu laikneta.

Pruhsija radas is Brandenburgas markas. Markas instituts pa-
sibstams feodalos laikos: feodala walstina, kas atrodes us robeschas,
un winai bij usdewums sargat walsti no eebuzejeem. Tapet starp Ang-
lijunuun Skotiju bij palatinu grafistes. Wahzija schahdas markas bij
us austrumu robescham, lai apsargatu no slahwu usbrukuma. Schis usde-
wums newareja neatstah eespaidu us administratiwo eekahrtn. Winai
pastahwigi wajadseja buht gatawai atginatees un ta tad eekahrta
bij militariseta. Pruhsija peeauga zaur kareem un tas dewa eemeslu
atsahat spehka militaro eekahrtn. War atsahmet, ka Pruhsijas administ-
ratiwa eekahrta, kas bij 1806 g. bij radata no Fridricha Wilhelma II.
Kaņ Pruhsija 1724 g. kluwa par karalisti, zentra pastahweja neistu-

reta sistema, lai gan pastahveja sadalischana pa resoreem un bij nodibinatas } kolegialas ministrijas.

Generala direktorija bij apweenotas eekschejas pahrwaldibas un kara leetas, ari finansu pahrwaldiba, walsts domeni (pus Pruhsijas teritorijas - karala domeni). Schee domeni dewa leelako dalu eeknabkuma.

Kabinet minist erija par preekschsehdetaju skaitijas karalis, pahrsinaja ahrleetas.

Justiz ministerija pahrsinaja teesas, basnizas un skolu leetas. Scho triju kolegiju lozekli apweenojas

Slepena Walsts Padome.

Us weetam prowince atrodam kara leetu un domenu palatas, kas bij domatas ka general direktorijas weetejee organi.

Prowinzes sadalitas aprinkos un aprinki ar 16 .g.s. landratu, kursch ir weetejas muischneezibas wehlets organs un wehlak wansch peenem galwena walsts administratiwa organa funkcijas aprinki. Bes tam aprinki pastahveja aprinka sapulze "Kreistag", kura sapulzejas brunneeziabas muischu ihpaschneeki un darbojas ka paschwaldibas organs.

Pilsehtas redsam oligarchisku eekahrtu - paschwaldiba neteek wehleta, bet us kooptazijas pamata no gildem eezelta. Daudsas Pruhsijas pilsehtas eeredni tika eezelti no waldibas.

Lauku komunas pastahveja kaut kas lihdsigs paschwaldibai - pastahveja sapulzes un wezakee, bet wini bij padoti muischai, kura nodewa pilnwaras resoram. Sche mehs redsam kompromisu starp absoluto walsti un muischneezibu.

Agrak pee kahrtu monarkijas muischneeziba stahveja karalim pretim organiseta weida (pahrejam kahrtam masa nosihme). Tagad schis preekschstahwibas naw, bet muischneeki tur waldischanu sawas rokas. Muischneeki eenehna augstakas weetas walsts deenesta lihds 1786 g. tikai weens weenigs ministrs no nemuischneekem.

Ari prowintschi, aprinku un komunas eestahdes bij padotas muischneezil bas noteikschana. Semakos amatos nabza gan pilsoni, bet noteikschana peedereja muischneekeem.

Schai sistemai sabeedriskee pamati bija schauri un ta bij laba seme preeksch birokratijas attihstibas. Normala laika wina neparahdija wahje pusu, bet krihses laika, peem. 1806 g. schi militara monarkiski-muischneeziika walsta bij wahja turetees preti treezeeham. Tapehz tika prasitas reformas pehz Jenas noteikumneem, kad wina pehz Tilsites meera saudeja pus teritorijas.

Wispirms peeaizinats Steina 1807 - 1808 g., Hardenbergs (1810-1822) un scho wihru laikmetam peegreesch lealu wehribu. Steins un Hardenbergs nonahza pee weeneem un teem pascheem eeskateem, ka bes plaschakan sozialam un ekonomiskan reformam, bes feodalisma atleeku isnihzinashanas naw eespehjans iswestv plaschu un noskanotu reformu. Wini atrada, ka wajadsigs eewest konstituzionalu teesisku eekahrta.

Steina nopelni - winsch nopeetni un stingri ussahka scho reformu. Winam drusku isdewas reformet zentra eestahdes un paschwaldibas. Steins isnihzinaja kolegialas ministrijas un winu weeta radija peezas ministrijas ar noteizoschu weenu personu preekschgala. Is weetejas administrazijas Steina isdotais 1808 g. pilschtu paschwaldibu likums (Städteordnung) isnihzinaja gildu eekahrta un eeweda deesgan modernu eekahrta ar wehleteem paschwaldibas organeem domem, magistratneem un eewehletu burgomistru; 1831 g. eeweda stingraku zentra kontroli pahrschim eestahdem.

Hardenbergs (1810) isweda ekonomiskas un sabeedriskas reformas.

Brunneeziabas muischas wareja atrastees tikai muischneeziabas rokas. Schai aristokratijai nebij teesibas nodarbotees ar tirdsneeziibu, ruhpneeziibu un brihwam profesijam. Semneeki bij pilnigi nebrihwi. Hardenbergs ar 1811 g. likumu schos saistoschos noteikumus atzehla, katris wareja pirkt muischas un muischneeki wareja nodarbotees ar

katru likumigu darbu un tika aerosinata semneeku emanzipazija. Pehz tam Wardenbergs stahjas pee paschwaldibas reformam, bet to winsch atteezinaja tikai us prowincem un aprinkeem. Prowintschu un aprinku eestahdes bij preekschstahwi no 3 kahrtam: 1) leeleem semes ihpaschneekem 2) sihkeem semes ihpaschneekem (semneekem) un 3) pilsehtam. Ispildu organi prowinczes oberpresidents un aprinka landrats.

1850 gadu war atsibmet Pruhisijas wehsture, kad tika iswesta konstituzija.

Wehleschanas 3. klasigas - I. kl., kas kopa maksaja $1/3$ dalu nodoklu, II. kl., kas otro trescho dalu un t. t. Bezirknos ewehleja wehletajus, newis teeschi deputatus. Masturigeo wareja ewehleš tik $1/3$ dalu no wiseem wehletajeem, ta ka wineem masa noteikschana un politiska dsihwe bij nodota bagatneeku rokas, netik landtaga, bet ari aprinka un prowintschu padomes. 1850 gada tika isdoti likumi, kas eeweda jaunus prinzipus un atzehla kahrtu sistemu. 1851 g. tika schee likumi atzelti un agraka eekahrta pastahweja lihds 1872 g. kad Bismarka laika nahza atkal reformas, isnemot Poseni, kura tika pahrwaldita is zentra. Bismarka reformas dibinajas us Gneista teoretiskeem prinzipeeem, kursch bij sajuhsminats par Angliju, kur weetejee laudis ispildot administratiwas funkcijas bes maksas, ta tad lihdsas profesioneleem eeredneem wajagot eezelt weetejos laudis.

1870-1880 g. tika dibinata tahda eekahrta, kura pastahweja lihds pat rewoluzijai. Wina sadalija Pruhisiju 5 teritorialas dalas: prowinczes, eezirkni, aprinki, pagasti un komunas.

Paschwaldibas nodalijumi ir prowinczes, aprinki (Landkreis un Stadtkreis) un komunas. Turpreti eezirkni un pagasti naw paschwaldibas organizazijas, bet nodalijumi atteeziba us wispahrigo administraziju. Prowinczes bij pawisam 13, daschas leelas ar 5-6 milj. eedsihwotaju, daschas ar pusetra milj. (Kreewija leelakas gubernas bij ar 3 milj.)

Pascha preekschgala bij prowintzes oberpresidents, kuram padota wi-
sas pronwinzes administracija, ka krona ta paschwaldibas. Winam pee-
dots kolegiala organs - prowintzes padome no 1 eezelta un 5 eeweh-
leteem no prowintzes waldes lozekleem. Tas bij padomdeweja organs
(lihdsigi prefekturas padomei). Oberpresidents ir leelaks eered-
nis (kompetenzes sina) ka prefekts un ari patstahwigaks par pehdejo.
No paschwaldibas war atsihmet prowintzes landtaga, kursch ne aprinka
sapulzschu lozekleem sastahdijas. Prowintschu landtaga lehmumi pado
ti plaschai kontrolei. Paschwaldibas ispildu organs - prowintzes
walde is preekschsehdetaja un 7 - 13 no landtaga eewehleteem lozek-
leem. Atjaunojas pehz 3 gadeem, winu preekschgala -- Landesdirektor,
wehelts, bet apstiprinats us 12 gadeem ar solidu algu. Prowintze ir
paleela un te weizami leelaki usdewumi, winai nodota zelu leeta,
wareja buhwet peewedu dselszelus, skolu leeta, soziales apghdibas
leeta. Prowintzes sadalitas eezirknes - Regierungsbezirke - winu
preekschgala no waldibas eezelts Regierungspräsident, kuram peedota
kolegiala eestahde. Regierungspräsidentam peedereja: neteizescha
10ma un sem wina presidijas winam peedota Bezirksausschuss, kas
sastahdijas no 4 prowintzes waldes eewehleteem un 2 no waldibas
eezelteem lozekleem un darbojas ka administratiwas teesas eestah-
de, daschas leetas ka pirmas instanzes, daschas ka otras instanzes
eestahde.

Aprinkos - aprinku padomes un ispildu organs landrats, ee-
zelts no waldibas Kreisausschuss - aprinka komiteja is 6 lozekleem
eewehleteem no aprinka padomes. Winas presidents landrats. Winai
peederja kontroles funkcijas par semakeem administratiweem organeem
un adrbijas ari ka administratiwa teesa. Aprinku eedsihwotaji
20.000 - 80.000. Muhsu aprinki ir leelaki - 100.000.

Pagasts - Amtsbezirk - no komunu apweenojuma. Preekschgala
- Amtsvorsteher - polizijas preekschatahwis.

Sahdschas Gemeindevorsteher ir wehleets no sahschas padomes, kur wehletaju sen 40, tur nekahdas padomes naw.

Pilschetas ta pate 3 klasu sistemu. Pruhsija ap 1200 pilschetu. Paschwaldibas teesibas tika peeschkirtas ar karala dekretu.

Domes iswehleja magistratus job pilschetas waldes. Pilschetas waldes preekscha Burgomistrs us 12 gadeem.

Walsts deenests.

Muhsu tagadeja teesiska walsts peesleenas agrakai absolutiskai walstij, kura sawukahrt pamatojas us patrimonalo walsti, kur walsts wara saistijas ar semi. Walsti eeskati ja ka leelu muischu, kur galwen nais kungs bij walsts waldneeks. Kreewu waloda palizis nosaukums "wetschina" ar kuru katris kungs rikkojas, ka ar sawu ihpaschumu. "Wetschina 2 - mantojums no tehwa. Ar semes ihpaschumu saistijas waldneeka intreses. Wispilnigakas ihpaschuma teesibas bij senioram, par kuru parasti skaitijas karalis. Walsts deenesta tad bij ka priwats lihgums us noteiktu waj nonoteiktu laiku. Noteikti tika teesibas, peenahkumi un atalgojums, parasti in natura. Tas bij priwatas dabas lihgums. Labums te bij tas, ka waldneeki newareja pehz sawas gribas rikkotees, bet teem wadjadseja pildit lihgumu. 17. g. s. pehz dascheem leeleem notikumeem, wahzija pehz 30 g. kara pahrgrosijas schi weza eekahrta. Wahzija deesgan leels luhsums 17. g. s. otra puse. Te noteek pahreesbhana no patrimonial, jeb feodales eekahrta us obsolutisko walsti. Ari us eeredneem atteezas leelas pahrmajnas. Waldneeks atsauzas us publiskajam teesibam un beeschi neeewehroja lihgumus. Eerednu stabwoklis kluwa dauds sliktaks. Waldneeks wareja atlaist eerednus, motiwejot sawu darbibu ar publiskajam teesibam. Rodas 2 strahwas, 2 teorijas. Weeni aisstahw waldneeka intreses, otri eerednus.

Prekarijs ir teesiska atteeziba, nodroschinata tikai weena puse un otra puse no schis nodroschinatas puses ir atkariga. Ta tad prekarijs nodroschina tikai weenas puses intreses. Roma schis atteezibas iskupas sakara ar semes leetoschanas teesibam. Semes ihpaschneeks patureja sew wisas teesibas, bet semes leetotajs bij pilna atkariba no wina. Waldneeka intresu aistahwji ari aisrahda, ka waldneeka walsts deenests esot eeskaitams ka prekarijs ar teesibam otra puse.

Franzija teesneschu amatus pirka. Eemaksaja kebhinam sinamu nau-
das sumu un par to preti dabaja amatu, ka kihlu no kura sanehmajs wareja guht sew sinamus eenahkumus un labumus. Pehz kihlas lihuma eeredna stahwoklis bij dauds wairak nodroschinats, neka prekarija teerija, kur waldneeks katra laika wareja eeredni atlaist. Wehl daschi us eeredna deenestu skatijas ka us dotu pilnwaru, kuru katra laika wareja atsaukt.

Gönners 19. g. s. sahkuma atrod, ka walsts deenestam ir publiski-teesiska daba. Sahkot no Bodena laikeem nodibinajas mahziba par monarcha suverenam teesibam, kuras eetilpa waldneeka sewischkas teesibas. Gönners atsihst, ka waldneeka teesiba ir isdalit walsts amatus. Ne otras puses katram pawalstneekam, pilsonim ir peenahkumus ispildit winam uslikte walsts amatu, ko prasa no wina waldneeks. Schi konstrukzij ja wehlek tika atmesta. Cacharie aisrahda, ka walsts deenestam diwejada daba - publiska un priwata. Eezelschana ir publiski-teesiskas dabas, bet algas sanemschana - priwati-teesiskas dabas.

19. g. s. widu nodibinajas eeskats, ka walsts deenests ir publiski-teesisks lihums. Te ir diwu gribu isteikums - personas gribas isteikums dehl weetas un no otras peenemschana un eezelschana. Bes tam war tikt peenemti eeredni ari us priwatlihuma pamata.

Ari Kreewija bij ta sauktee "wolno-najemnie". Ari pee mums tagad ir bes walsts eeredneem wehl eeredni us brihwa lihuma.

Atteeziba us walsts deenestu ir daschadas konstrukzijas un ne-

war uustahdit absoluuta konstrukziju, kas zitas isslehdis. Walsts deenesta un eerednu stahwokli ir notikuschas leelas pahrmainas, un taphez saprotams, ka daschados laikmetos war parahditees daschadas teorijas par walsts deenesta buhtibu. Wispirmas eeredni tika lingti tapat ka privati kalpi un dala no wineem bij saistiti ar galmu no kam nosaukumi "stalmeisters" "kambarlungs" un t. t. Anglu konstebels ir no latinu "comes stabuli", kas ir kuhts waj stallu pahrsinis.

Teesisks stahweklis walsts deenesta eestahjas ar konstituzionelo walsti un te war saht runat par publiskam teesiban.

Tagadeja walsti mums wajag isschkirt eeskatus par walsts juri disko konstrukziju. Mehs sinam eeskatu, ka walsts ir juridiskampersona, teesibu subjekts un jaunakais eeskata, ka walsts ir juridisku atteezibu sistema. Daschi frabtschu juristi atsiht walsti eekscheeno par juridisku atteezibu sistemu, us ahreeni par juridisku personu. Schis eeskats ir nelegisks. Pareisaki buhtu atsiht, ka us ahreeni darbojas juridiski organiseta tauta un schi tauta ir teesibu subjekts. Ar walsti mums ir darischana, ja mehs apluhkojam patstahwigi dsihwojoschas tautas eekschejo organizaziju.

Lihdsschineja juridiska domaschana ir peeraduse apluhkot walsti ka juridisku personu. Te mehs atrodam wises juridiskos kursos un jauna juridiska domaschana, kura uskata walsti ka juridisku atteezibu sistemu, naw wehl isplatijuses, bet wina saskan ar konkretee apstahkleem un us preekschu eeguha wairak isplatiachanas.

Isejot no walsts ka no juridiskas personas, teoretiski nahkas apluhkot atteezibas starp walsts deenesta atahweacham personam no weenas puses un walsti wisuma, ka juridisku personu, no otras puses. Teesiskas walstis schis atteezibas ir us likumu dibinatas teesiskas atteezibas starp diweem teesibu subjekteem. Ta ka wises juridiskas atteezibas, kuras walsts pate ir teesibu subjekts, teek peeskaititas publiski-teesiskam atteeziban, tad schim pascham attee-

zibam ir peeskaitamas ari walsts deenesta atteezibas.- Pehz otras konstrukzijas, atsihstet walsti ka juridisku atteezibu sistemu, walsts mums parahdas ka teesibu sistema, kura wiszaur dibinajas us teesibu normam, us likumeem. Te eerednim nestahw pretin walsts, ka juridisga persona, bet wisch ir lozeklis wesela organu sistema. Likums nosaka wina teesibas un peenahkumus atteeziba pret ziteem walsta organeem un pret priwatan personam. Ka wisa organu sistema, ta ari atsewischks eerednis kalpo wisg hribai, -wisch atrodas teesiski noreguleta publiskas kalpibas stabrokli.

Walsts deenests dibinas us amata eezelschanas aktu. Tas war no- tikt ari likumoschanas zela. Demokratiska republika daschus eewehl wisa tauta, ka peem. walsts presidentu; daschus walstis ari ministrus, ka peem. daschos Schweizis kantonos un S.A.Saw. walstu atsewischkos schtatos. Daudsi no weetejeem eeredneem schinis walstis teek wehleti no weetejas sabeedribas..

Te eeredni, par kuru eezelschanu naw atsewischki minets, teek eezelti no augstakas ispildu waras, presidenta waj minsitru kabineta.

Eeredna deenests dibinas us publiski-teesisku lihgumu. No weenas puses lihgums dehl usnemschanas un no otras puses walsts pilnwaretais eerednis, ta tad weenojas diwas gribas un pehz tam publiski teesiskais stehweklis ir nodibinats saskana ar likumeem.

Pehz ziteem eeskateem - eezelama eeredna gribai naw leela no- sibme. Ir preekschnoteikumi, ka wezums, isglihtiba, agrak peederiba pee sinamas kahrtas; tahds preekschnoteikums ir ari eeredna pascha lihgums. Eezelschanas akts usskatams pehz scha eeskata ka weenpusigs.

Eezelschana noteek us sinamu laiku, waj us muhschu; Anglija agrak tika eezelts amata us neneteiktu laiku, bet atkariba no karala latpati- kas - durante bebeplacite; weh lak schi formula grosijas eerednim par labu; - eerednim tika ustizets amats- during good behaviour, t. i. tik ilgi, kamehr wisch scho amatu labi ispildis. Pehz buhtibas schi formula ari tagad japeenam, je wina walsts deenestam ir eekscheji peemihoscha; parasti teek domats, ka eeredni teek eezelti us wisu dsihweslaiku.

Lihds muhscha beigam gan parasti nekalpo, bet eerednim pehz sinama laika ir teesiba us pensiju. Atteezibas ir grosijuschas, bet naw isbeiguschas un tahda gadijuma turpinas lihds pat nahwei. Eeredna teesibas un peenahkumi ir paredseti likuma, lai gan peenahkuma naw tik sihki usskaititi, bet wini saistas ar paschu organizaciju. Resera preekschneekan ir teesiba isdot us likumu dibinatas instrukzijas Personu teesibas, kas eenem walsts deenestu, ir jau sihkaki paredetas likuma. Mehs atsihmesim galwehas teesibas: 1) teesiba us atalgojumu. Ari sehe ir strihdi. Kad walsts deenests bij priwatteesisks lihgums, tad alga bij atalgojums par darbu. Pahrejot us walsts deenestu, ka publiski teesisku institutu, pehz isplatita teiretiska eeskata newar skatitees us algu, ka atalgojumu par darbu, bet wa us publiski-teesisku alimentu, jo kad eerednis eestahjas walsts deenesta tad prinzipa no wina teek prasits, lai winsch wisus sawus spehkus seede walstij un tam jaispilda wisas no walsts usliktas funkzijas un naw tam laika nodarbotees ar personigan intreseem un tadehl walstij ir peenahkums nodroschinat eeredna ekstitenzi. Un te newar prasit, lai walsts mehr pehz padarita darba, waj darba stundam, bet lai walsts ar ismaksu no walsts kases nodroschina eeredna stahwokli.

Sakatotees us atlihdsibu par walsts deenestu ka us publiski-teesisku alimentu, ispeld daschi slehdseeni, kureem ari praktiska nosihme. Ar prasibam, kas isreet is aatalgojuma, eerednim naw teesiba greestees pee teesas, bet pee sawas preekschneezibas. Tomehr jaunaka laika teek'atsihts (peem. Wahzijas konstituzija), ka ar schim prasiba war greestees pee teesas.

Daschreis ar dsinschanu, pilngadibu etc. eeguhst teesibas, peem. monarka. Mekahda akta newajaga, lai tahda persona eeguhtu sawu stahwokli. Ari Anglija lordu palatas lozekli eeguhst teesibas sehdet palata us dabiska fakta pamata, lai gan wajadsiga formalitate - karala usaizinaschana. Tagad demokratiskas walstis stahwoklis teek nodibinats ar us pastahwoscho likumu pamata isdetu administratiwu aktu. Republikas presidents, kas eezelts no tautas, eezel zitus eered-

nus. Ja teek wehleti tautas preekschstahwji, tad mums darischanas ar politisku aktu, ja teek wehletsadministratiivs eerednis, peem. skolo-tajs, no skolas padomes, tas ir administratiivs akts. Tapat ari pee pre-sidenta wehleschanas un ministru wehleschanas Schweizes kantonos mums darischanas ar administratiwu aktu.

Ewehletai personal ir neween teesibas, bet ari peenahkumi. Reis eerednis kahrtigi eezelts amata un winsch scho amatu kahrtigi ispilda, winam teesiba us scha amata ispildischanu, lai winu nepahr-zeltu us semaku weetu, ka tas bij agrak, kai bes motiwejumaa atlaida waj pahrzehla. Bestahjotees teesiskai walstij, eerednu stahwoklis tika uslabots. Pruhsija "Allgemeines Landrecht" atrodan noteikumu par eerednu atlaischanu ar augstakas kolegialas eestahdes - walsts padomes lehmuma. Preekschneezibai wajadseja greestees pee walsts padomes ar paskaidrojumeem un motiwejumeeem, un ja walsts padome nolehma, tad wareja eeredni atlaist Jaunaka laika ir tendenze atlaut eerednu at-laischanu tik us teesas lehmuma pamata; ja eerednis ir isdarijis noseegumu, winu pagaidam atlaisch preekschneeziba; bet galigi tik us teesas lehmuma. Schi ideja naw wehl wisur iswesta un wispirms atteezinata us teesnescheem, daschas weetas ari atteeziba us mahzibas spehkeem. - Latwijas Augstskolas satwersmes projekta paredsets, ka mahzibas spehku kas peenemts parasta kahrtiba, war atlaist no amata us teesas lehmuma. Administratiwos likumes teek prasita no eeredna ustiziba walstij, paklausiba preekschneezibai. Paklausiba likumigai waldibai ne tikai eerednu, bet wisu pilsonu peenahkums. Werednam bes tam paklausiba preekschneezibai un noslehpumu neispauschana. Kas ais schahdeem waj tabdeem motiweem isdara noslehpumu ispauschana, ir walsts nodewejs. Sinu issneegschana sweschai walstij, kas nahk preekscha ihpaschi kara laikajir smags noseegums. Ja kas nemeera ar pastahwoscho kahrtibu, tad winam teesiba ruhpetees par reformeschanu, sewischki demokratiska walsti ta ir plaschi atsibta teesiba to darit. Bet strahdat pret walsti

ari asi nematerialeem eemesleem ir walsta nodewiba un apkaunojoscha noseegums, kursch paleek wehl smagaks, ja to dara ais materieleem motiweem. No eeredna prasa, lai winsch dsihwotu noteikta weeta, un lai winsch nenodarbotos ar blakus leetan, jo zaur to winsch war nahkt konflikta ar publiski-teesiskam funkzijam, kuras winam usliktas. Peem. eerednin naw teesiba stahtees ar walsti lihguna sakaros, peem. par materialu peegahdaschanu. Tatas ir ari mahsu likuma par ziwildeenestu kur ir noteikti daschi nodarbotochanas weidi, kas eerednin aisleegti.

Jautajums par eerednu atbildibu pret treschajam personam.
Kad tee bij priwatteesiski kalpotaji, tad wini atbildeja paschi par saudejumeem, ko wini ka amata personas nodarijuschi trescham personam. Gan waldneeks winus aisstahweja un bij noteikumi, kahdos gadijumos ware ja prasit saudejumu atlihsibu. Ari Wahzijas "Allgemeines Landrecht" ir tas pats. Tikai paschos jaunakos laikos ir tendenze pahreet us zita- du kahrtibu. Prusija 1907 g. un 1910 g. Wahzija isdoti likumi, kas saudejuma, ko walsts eerednis ar sawu nelikumigu rihzibu nodarijis pilsonem, atlihsina walsts, un ari zitas walstis ir tendenze pahreet usd tahdu pat kahrtibu, ka priwateem no eerednu melikumigas darbibas zehluschos saudejums atlihsina walsts, bet pehdejai teesiba atkal peedsiht no wainigeem eeredneem. Ar scho teek pastrihpots eerednu publiski-teesiskais stahweklis: eeredni darbejas walsts wahrda un par winu rihzibu atbild walsts.

Pehz lihdsachinejas konstrukzijas, ka walsts ir juridiska persona, eerednis ir juridiskas personas preekschstahwis, bet pehz otras konstrukzijas (jaunakas), ka walsts ir juridisku atteezibu sistema, te praktiski eeredna stahwekli negroza, bet teoretiski winsch teek nostahdits pret wiwai saheedribai. Tas gan katra pilsona moralisks peenahkums eewehrot wispahribas labumu, bet prasit no wina to war, ja tas ir likuma paredsets. Eerednis ir nostahdits sawadak. No wina teek prasita publiska kalpiba. Pehz schis konstrukzijas teoretiski japee- eet no ta weedokla, ka eeredni ir indiwiidi, kam uslikta publiska kal-

piba; wini nestahw preti juridiskai personai, bet wineem jaaisstahw wispahribas intreses preteji priwatam.

Walsts atbildiba par eeredneem.

Wahzijas 1910 g. likums pareds, ka par eeredna darbibu, no kuras zeh-
luschees saudejumi trescham personam, walsts wisos gadijumos neween
delus un culpa gadijumos, bet ari ex bona et egne atbild un saudejums
atlihdnsina. Kad eerednis ar noluhku rikhojees noseedsigi, wah rupji
nelaidigi, delus un culpa gadijumos zaur likuma pahrkahpschanu waj
stipri kludijeess, walsts peedeen isdewunus no wainiga. Walsts ka kor-
perazija usnemas atbildibu par sawu eerednu darbibu ziwilteesiska ap-
loka, jo eerednis darbojas ne sawa laba, bet walsts usdewuma. Schis
prinzips ari 1919 g. Wahzijas konstituzija.

Daschreis eerednam pascham naw mantas un trescham personam
tahdes gadijumos naw ko nemt un tad weeniga isdewiba ir sanemt schoe
saudejumus no walsts kases, un walststaja atrod par wajadsigu, pamasam
weik samu eerednim no algas.

- Wahzijas konstituzijas noteikumi par eerednu stahwekli 128 p.
Wisi pilsoni aaskana ar winu spehjam ir pee publiskeem amateem peelai-
schani. Keerobeschojumi atteeziba us seweetem teek atzelti.

Keerednu eezesachana noteek us wisu mahschu, ja naw noteikts
pretejais. Penaija un pakalpalizeju nodroschinaschanan ir paredseta li-
kuma. Teesibas, ke eeredni eeguwaschi, naw aaskaramas. Ihpaschuma prasi-
bas teesiba nodroschinatas teesas zela (peem. ja alga naw ismaksata).
Eeredni war tik likuma paredsetos gadijumos us laiku, jeb pawisam atzelt
no amata, jeb pahrzelt zita amata ar masaku atalgojumu. Disziplinaru
sodu usleekat, arweenu wajaga buht zelam preeksch pahrsuhdsibas.
Nelabwebliggi atsihmejumi par eeredna personibu wina deenesta apratata
war buht atsihmejumi tik tad, ja eerednam doba eespehja par wineem is-
teiktees. (Deenesta aprakats - formular.) Eerednam teesiba eeskatitees

sawa formulāra.

Eerednu likumigi eeguhto teesibu neaiskaramiba un teesiba greestees pee teesas atteeziba us materialam prasibam (sewischki winas atsihmetas ari karawihreem).

Eeredni ir wispahribas kalpi, bet ne atsewischkas partijas kalpi. Eeredneem teek deta politisko usskatu un beedroschanas brihwiba. 130 p. Eeredneem teesiba us walsts likumu pamata iswehlet preeksch-stahwneeziibu (profesionali organisetee).

Ja eerednis pee deenesta peenahkumu ispildischanas ar winam us-tizeto waru nodara treschai personai saudejumus, tad atbildiba kriht us walsti jeb us publiski-teesisku korporaziju, kurās deenesta eerednis atrodas.

Ja walsts kase ismaksajuse zeetuschan, un eerednam nu atwelk no algas, tad pehdejām teesiba greestees pee teesas, lai noskaidrotu, ka winsch ir rihkojees ta, ka tam wajadseja rihkotees un t. t.

Te mehs redsam weena no jaunakam konstrukzijam prinzipus, kas nesakar eerednu stabwekli un nodroschina te no preekschnaezibas ewentualam patwaribam.

Walsts deenesta attihstiba.

17 g. s. un 18. g. s. ar eeredneem neteek glehgti atsewischki libgumi, waldneeki peerakata sew teesibu atlaist eerednus. Pee dabisko teesibu skolas (Wahzija-Puffebdiriff) ir eeskats, ka eerednis kalpo newis waldneekam, bet walstij.

Feddalas aristokratijas pehznhzeji Wahzija skatas us walsts amatu, ka us sawu priwilegiju, bet 18 g. s. ari pilsonus Pruhsija peelaisch amatos, lai gan ne augstakos. (Fridricha Leela laika pirmais ministrs bij nearistekrats). Aristokrati papreekschu protesteja, pret pilsonu peelaischanu walsts deenestā, bet wehlak apmeerinajas.

18 g. s. beigās daudzas Wahzijas walstis eeredni, netikai teesneschi ween, teek neatzelami. Tas tamdehl, ka eeredneeziba rekrutejas ne augstakam aprindam. Kas atteezas us apweenote Wahzijas walsti - tur

eerednu bij mas, - galwena kahrta teesneschi.

Isplatotees Romeeschu teesibam Wahzija, par teesnescheem wareja buht tik tabdi, kas bij studejuschi schas teesibas un tee bij no augstakam aprindam un pahrtikuschu pilsonu dehli. Bes tam Pruhsija jau 18 g.s. attihstas eksamenu sistema, un ari augstskola beiguscheem bij janeliek walsta eksamens.

Kreewija walsta eksamenu lika jau pee augstskolas, karam bija aiwejada nosihme: 1) bes ta neskaitijas par augstskolu beiguschu un 2) dabuja teesibas us walsta deenestu, kursch nebij jaeesahk no se-makam pakahpem.

Wahzija augstskolas beigschana ween neded teesibu us walsta deenestu. Bij jaleek paprekschu walsta eksamens un pehz wina istura-schanas eeskaitija referendaros, pee teesas 2 gadi un 2 gadi pee administratiwas eestandes un pehz 4 gadi jaleek otis eksamens, pehz kura eeskaitija asesebes, kas wilkas atkal 2 - 3 gadiun tik tad wareja zeret us algetu weetu. Te wareja atlaut sew tik turiga wezaku behrhi un tadehl te notika sinama islase. Preeksch walsta tas nenahza par sliktu, je wina dabuja labi sagatawotusneerednus, bet sehkuschees so sinamamachkiram, wini zentas aisstabwet sche schkiru intreses, bet sewis plaschaku masu intreses un tas lihds pat pehdejam laikam bij juhtams ari weeteja paschwaldiba. Ar Wahzijas eeredneezibu walata wareja buht meera, ga ari plaschakas aprindas nebij glaschi ar winu meera.

Zitadi bij Franzija. eeredneezibas stabweklis. Sahkat et feoda-lisma sahkuu walstaamati big priwatteesiski amati. Karali zentas eeght sew paklansigu eeredneezibu, Intendantus un ministrus karali eezehla paschi. Kad speeda nandas truhkuns, karali zentas amatus pah-dot un eeredni zentas te nandu eeght zaur peschlinam par amata is-pildischanu. Te peem. daudsi teesneschu amati tika pirkti un zaur te teesnesis kluwa leela mehra weathariga. Baschreis schahdi eeredni

nebij spehjigi ispildit sawu amatu un ari par to neruhpejas, bet gan pa saweem eenahkumeem. To redseja ari zentrala waldiba, bet truhkuma speesta newareja neka darit un ta tas wilkas lihds rewoluzijai.

Daschi amati teeschi peeschkihra muischneezibas tituli, bet daschi pehz 3-4 paauðsem dowa tahdas teesibas, ja dsimta nepahstrankti ispildija sawu amatu, un par tahdeem amateem wareja wairak prasit un ari tika maksats no bagatas pilsonibas, kura gribeja eeguht muischneezibas teesibas. Weza aristokratija labpraht ne-eenehma schos amatus, ta turejas pee kara leetas "noblesse d'èpees", turpjeti sche jaane aristokratija sanza par "Noblesse de robes" un winus wezee labpraht neereedseja.

Rewoluzija atzehla walsts amatu pahroschanu, bet ne pilniga mehra; stary zitu notaru, teesu pristawu, augstake teesu adwakatu amati tika peeschkirti pehz sinamas naudas sumas eemaksaschanas walsts kase. Wineem bij teesiba nent sinanu nedewu par pakalpojumeem. Bet ihstee walsts deenesta amati no rewoluzijas laika pahrdoti neteek. Aristokratija, jeb winas pehznahkamee un leela burschnasija ignoreja schos amatus un tadehl eeredni rekrutejas no suihkburschnasijas un ta tas palika lihds pehdejam laikam, Pateizotees tam, eeredneeziba nestadita sliktak, ka Wahzija: algas masakas un lai gan weeglak eeklubt deenesta, tomehr newareja sasneegt tahdu zeenijamu stahwokli, ka Wahzija: Frantschu eerednis leela atkariba no preekschneezibas un pee parlamen-tarisma no sahka teoretiski isekaidrot, jo pee parlamenta kontrolees augstakejeem eeredneem nahkotees atbildet par senake eerednu darbibu, tamdehl eerednim wajaget buht atkarigan, ka lai nederigu kura katra laika warstu atlaist. Eerednu skaits leelaks ka Wahzija, ka wispahrigi, ta sewischki atteeziba us eedsihwetaju skaita. Wahzija 20. g. s. sahkuwa 300.000 eerednu (bes skolotajeem), bet Franzija 800.000. Franzija senake eerednu skaits ir leti leels, aalihdsinež ar augstakeem; tas isekaidrojas pa dalaj ar to, ka pateizotees leelai zentralisazijai, Franzijas eestahdas ir dauds kanzlejas darba.

Anglija tai pascha laika ir bijis tik ap 100.000 eerednu. Ari te seno laiku analogija ar Franzijas eeredneezibu - papreeksch priwatteesiska, pehz tam dalu eezel karalis un dalu amatu pahrded. Daschris tika pahrdets newis amats, bet tik tituls. Ta semakas aristokratijas tituks (baronets) leela akaita tika pahrdets. Dauds amatu tika ustizeti garideneeskeem. To aisrahda ari nosaukums "klerk", kas no wahrda klirikki jeb kleriki (kas atakw preti laijam-laizigam zilwekam).

Tikai wehlaik Anglija rodas sawa sistema, kas atachkiras no kontineenta sistemas. Libds pat 19 g. s. Anglija administratiwa sistema bij aschwaldibas sistema, kas neatalgojas no walsts kases.

19 gs. sakuma eeredneeziba, sakara ar reformam, peenhma zitu sistema. Tagad 2 eerednu kategorijas:

"public officers" pee kureem peeder ari ministri; preeksch wineem nekandu noteikumu stabwekla eeguhschanai naw un teek wineezelti us sinamu politisku faktoru pamata. Par kara ministri beeschi ir meermibligi pilsoni, kas no kara darbibas neka neprot, bet preeksch praktiska darba ir neatkarigi eeredni, kas to pahrsin. Wini dabu leela atalgejumu.

II. kategorija "Civil servants" kas agrak bij privatee klarki, bet tagad neteikta walsts eerednu kategorija un dalas 4 grupas: 1) semaka ir kanzelisti, tas 2) Iischkiras klerki, 3) I. schk. klerki un 4) angstakas schkiras klerki. Preeksch semakeem klerkeem prasita semaka isglihtiba, no II schk. klerkeem sewischks eksamens, no I. schk. klerkeem angstaka isglihtiba un walsts eksamens. Schas grupas formali war atzelt, lai gan faktiski bes teesas spreeduma neatlaisch neween eeredni. Angstaka klarku schkiru - no wineem neteek prasiti noteikumi pee eestahschanas, jo wini ir "public officers" tuwakee palihgi un pehdejes winus pehz sawa eeskata peenem. Pa leelakai dalai ari wini ir angstskolu beiguschki.

Seem. Amerikas saw. walstis. Atsewischkes schtates ir waldoscha paschwaldibas sistema un eeredniteek wehleti no sabeedribas. Bet fe-

derazija ir sinams kontingents eerednu, kas eezelts no zentralas waldil bas: pasta, dselszelu, muitas eeredni. Bet te tas stahwoklis ir tahds, ka te politiskoe faktori wehl wairak manami, ka Franzija. Te teek at- klahti atsihta ta saukta "spoil" jeb laupijumu sistema. Kad noteek wehleschanas, katra partija zenschas eeguht presidentu, un tas eezel walsts amates tikai sawas partijas lozeklas, ti. partija dala laupi- jumu, jo partija pateesiba ir zihnijuses un publejuses un partijas aktiwee darbineeki nu ir atalgejami. Ta pehz waras zihnias sewischki diwas leelas partijas, republikani. un demokrati. Kad netikuse waldiba raina, tad noteek plasches apmehres wezo eerednu atlaischana un jaunu eezelschana. Tas noteek ari nereti, kad presidentu eewehl no tas pascha partijas, jo ir darbineeki, kurus pee wehleschanam wajaga atalgot. Ta tad eeredna stahwoklis nedroschinats tik us 4 gadeem. Pilsoni ne ne- droschinatam aprindam tad ari nezenschas pehz teem amateem un lab- prabt nepeenem. Ta tad eeredni ir ne nedroschinatam aprindam. Patei- zetees schia "spoil" sistemai, administracija nostahdita neapskau- schama stahwokli (isnemot teesneschus).

Publiski-teesisko atteezibu subjekti.

Teesibu subjekts ir fisiskas un juridiskas personas. Pehdejas daschi teoretiki grib neleegt: isejot no reala stahwokla warot buht runa par juridiskan personam tikai ka par fiktiweem teesibu subjekteem. Daschi, ari Jelistratows aisrahda, ka juridisko personu warot leetot gan ziwilteesibu, lauka, bet ne publisko teesibu lauka. Ari bbrni un idiati warot buht teesibu subjekti ziwilteesibu lauka, kureem naw ne masakas jehgas par teesibam, tadehl warot par teesibu subjekteem buht ari fiktiwas personas. Publisko teesibu lauka pehz Jelistratowa subjekti ir ne tikai teesibu spehjigi, bet ari rihzibas spehjigi, teek prasits wesels prabts, sinams wezums un z. dabiski preekschnoteikumi, bet tas naw galwenais un kas ir subjekts, to nosaka pesitiwee likumi. Ta tad pehz Jelistratowa publisko teesibu lauka subjekts ir tas

personas, kuras darbojas walsts wahrda, ti. eeredni.

Likumdoschanas lauka subjekts ir walsts pate; obligatorisku no-
teikumu isdoschanas lauka subjekts ir pilseta, ka publiski-teesiska
korporacija, tas ir pehz lihdschinejeem usskateem, bet Jelistratowa
te neatsihst, wisnas administratiwo teesibu lauka. Rihkojumu isdoschanas
lauka teesibu subjekts ir ta persona, kas rihkojumu isded, peem. ministrs
Ta parahdiba, ka publiski-teesiska lauka darbojas kolegialas eestahdes,
pehz Jelistratowa ir pawedinajis us domam patapinat publisko teesibu
lauka jehdseenu par juridisko personu is ziwilteesibam.

Tadehl tikai fisiskas personas ir teesibu subjekti publiski-
teesiska apleka (pehz Jelistratowa) un administratiwam teesibam tas ir
deesgan labi peemehrots. Bet tam ir ari sawi defekti. Lai gan publiskas
teesibas ir dauds ko pahrnehmuschas ne ziwilam, bet tik leelas starpibas
pateesiba starp ziwilam un publiskam teesibam naw. Ir walstis, kur taedas
dalischanas naw, peem. Anglija, kurn wisas teesibas ir sakususchas weena
weeniga sistema un ari us kentina pehdeja laika war manit tendenzi
us ziwile un publisko teesibu tuwinaschanu. Ziwile teesibu instituti
neruna pretin publisko teesibu instituteem, tas peerahda, ka nekahda
prinsipiela starpiba naw.

Bes tam Jelistratows peegreesch wehribu tik tam personam, kas
darbojas walsts usdewuma un ne kureem pateescham teek prasita neween
teesibu spehja, bet darbibas spehja. Ir taisniba, ka te wajadsiga ner-
mala attihstiba, bet newar noleegt, ka netik schi pilsonu grupa, kas dar-
bojas walsts usdewuma, sastahda publisko teesibu subjektu, un Jelistra-
tows ari atsihst, ka neween eeredni war buht subjekti publisko teesibu
lauka, bet ari wisi pilsoni, un neween wisi pilsoni, kas rihzibas spehjigi
bet ari wisi eedsihwetaji, eeskaitet behrnus, idiotus etc.

Tagadejas medernas walstis katris pilsonis war buht neween
priwatteesisku, bet ari publiski-teesisku atteezibu subjekts, un ta tad
ari te galwena psahme ir teesibu spehja un newis rihzibas spehja.

Ta tad Jelistratowa usakats neko jaunu na-eeenes un ir nepahrdomates konstrukcijas sekas.

Publisko teesibu lauka redsam daschadas personas un eestahdes, kas darbojas walsts wahrda. Bet tahlak redsam, ka schis personas un eestahdes stahjas ar wiseem ziteem pilsoņem daschadas atteezibas. Ir bijuschas walstis, kur ar bijis weens weenigs publisku teesibu subjekts, ka peem. despotija, kur netik wehrgi, bet ari aristokrati bij faktiska stahwokli pret waldneeku, karsch salihdsinaja sewi ar deewem. - Lokka atahst, ka newar despotiju atsiht par walsti, kas iegahjuse no pirmatneja stahwokla, jo te tarpinas faktiskats stahwoklis, kas bij preeksch teesiska. Ari tagad pee meschoneem ir tahds stahwoklis.

Greekija - Atenas 5 g.s. pr. Kr. pilnteesigo pilsonu bij tikai ap 1/4 no wiseem eedsihwotajem, tee bij teesibu subjekti ka priwato, ta ari publisko teesibu lauka. Apochram tikpat dauds eedsihwotaju wareja buht par subjekteem tik priwato teesibu lauka. Bet bij wehrgi, ka walsts, ta priwatu ihpaschneeku, kam nebij teesibu na publiska, ne priwata teesibu lauka; wini bij teesibu objekti, bet ne subjekti. Leela teesibu subjektu neweenadiba sastahweja wehl ari kahrta walsti (muischneeki, semneeki). Teesiskas demokratiskas walsts pamatprints turpretim ir - wisu pilsonu weenihdsiba lihona preekscha, zaur ko wini wisi war buht neweenp par priwatteesisko, bet ari par publisko atteezibu subjekteem.

Soziala likumdoschana teek nentas wehra swarigas sabedriskas intreses, teek nentas wehra to antreses, kureem ir wajadsigs walsts pabalsts, peem. trahkumzeeteji, besdarbneeki. Te eestilpst ari strahdneeka apdoschinaschana slimibas gadījumos, pensiju isueegschana inwalideemari tee, kas sanem walsts pabalstu, ir publiski-teesisku atteezibu subjekti.

Tahds persona, kas sendejuse sawas normalas garigas spehjas, naw darbibas spehjiga netikai publiskas teesibas, bet ari priwatas. Nesk totees us to, schi persona paleek teesibu spehjiga, la weena, ta otra lauka.

Ta tad teesibu subjekti ir wisi pilsoni. Bet publisko teesibu lauka ir subjekti, kahdu priwatas teesibas naw - wisi eeredni, kuri kalpo walsta usdewuma. Ari schoe subjekti war buht un ir subjekti priwatas atteezibas, kur wini nem dalibu neka publiski kalpotaji, bet ka priwatas personas. Jelistratowa tesi, ka publisko teesibu lauka subjekti ir tikai tee, kureem ir neween teesibu spehja, bet ari darbibas spehja, war atteezinat tikai us walsta eeredneem. Agrak par te bij eespehjams, ka par subjektu bij persona bes darbibas spehjas, jo par monarku wareja buht behrns, kura weeta rihkojas kolegija waj zita persona. Tagad walsta eerednu kategorija schahdu gadijuma newar buht, jo tagad no wineem prasa wispirms rihzibas spehju. Behrni, idioti - waretu tikt nosaukti par pasiweem subjekteem, jo wini sawas teesibas newar usstabees.

Likumos mehs atrodam noteikumus par walsta eestahdem.

Modernas walstis us teesibu normu - likuma pamata darbojas wisi walsts eeredni, ka ari priwatas personas. Starp eeredneem un priwatom personam nodibinas us likuma pamata teesiskas atteezibas un scho teesibu subjekti warot buht pehz waldoscha usskata ka fisiskas, ta juridiskas personas, pehz daschu teoretiku domam turpretim tikai fisiskas personas. Schis jautajums wairak peeder teesibu filosofijai un teesibu testijai un mask muhsu sinibai. Mehs waram peecturetees, pee weena waj otra usskata, muhsu sinibas buhtibu un galwene saturu tas newar grosit.

Publisko teesibu objekti.

Prinzipielas starpibas starp publisko un priwato teesibu objekteem naw; starpiba winu usdewumos. Peem. kahda ministrija sawam wajadsibam napehrk namu; schis nams nu naw priwatteesisks objekts, bet publiski teesisks. Wisi objekti, kuru usdewums apmoezinat wisas sabeedribas waj kahdas obligatoriskas sabeedriskas organizazijas intresses, ir publiski-teesisks objekts.

Pirma objektu kategorija ir leetas - materialas pasaules atsewischka dala, kuras spehjigas apmeerinat subjektu wajadsibas waj intresses.

Publiski-teesiskas objektus sadala:

- 1) walsts ihpaschumi un komunal-ihpaschumi.
- 2) publiska leetoschana nodotas mantas

1. Walsts ihpaschumi: a) fiskalee ihpaschumi, finansielee lihdsekli, walsts domeni; b) administratiwee ihpaschumi, kur dala no fiskala ihpaschuma nodalita sewischkam usdewuman, kahda resera waj eestabdes usdewunu weikschanai, peem. ja dala naudas nodota kahdam reseram, peem. tilta buhwei. Schis administratiwais ihpaschuma war pastah wet nauda, ehkas inventara un t. t.

2. Publiska leetoschana nodotas leetas: a) us sozjalteesiskeem pamateem, starp scham leetam war buht ehkas, peem. publiska musejs kuru noteikta laika war leetote katris pilsonis; tapat publiska dabras eelas, zeli, laukumi, kugejamas upes un pehdeje krasti. Schas kategorijas leetas teek noteiktas no paschas teesibu sistemas.

b) Bes schim ir leetas, kuras atschkiras no zitam, kuras pehz dabas atrodas ehpus approsibas (res extra commercium). Pee tandam leetam peeskaita gaisu, atklahtas jubras, saules gaisnu.

Agrak Franzija pee "weza reschima" prwatee semju ihpaschneeki aiswilka upem kohdi preekscha un par zaurlaischanu nehma maitu. Schis atteezibas tika ar rewoluziju nesbihditas.

Par leetu teesisko stahwokii. Ir leetas, kas war un ir leetas, kas newar buht priwata ihpaschuma. Ja leetas ir nolentas publiskai leetoschanai, tad winas no priwatas approsibas ir isnemtas. Bet te ir wairakas pakahpes. Meyers aiarahda, ka publiskas teesiskas leetas war ari buht priwata leetoschana, peem. zeli, uhdens zeli. Tagad schis eeskats ir modifizets un jaunakeem teoretikeem, ka schas leetas, ka publiski zeli, newar aré pehz materialas puses buht priwati ihpaschumi. Ir ari te pakahpes. Peem. Latwija agrak maishas, leeli semes ihpaschumi, bij saistiti ar publiski-teesiskeem eestabdi jumeem, peem. ja us priwati ihpaschneeka semes dibinajas meestinsch, pilsehta, tad tur teerth kotas eelas un laukimi, kuqi bij publiski-teesiski pehz buhtibas,

formala sina bij priwats ihpaschums. Tagad tas nahk retak preekscha. Ja kahds gribetu eereschosot publisko leetu leetoschana pats, jeb ar pakalpiga eeredna palibdsibu, kursch waru pahrkahpdams nemas rikotees priwatas personas laba, tad schahdeem akteem naw nosihmes. Administra- zija kalpo sabeedriskam, wispahrejäm intresem un ne priwatam. Teesa war gan lihds ismekleschanaï uslikt kahdu aisleegumu, bet ne administr- zija.

Nemsis wehl gadijumu - publiska jeb wahats biblioteka atredas priwatas telpas un schi biblioteka naw ispildijuse noteikuma, kahdi biju pehz liguma, peem. snaw samaksajuse ihri. Ja ihpaschneeks nu ais- turetu, peem. pahrweschanu us zitam telpam - te tad sadartos priwatas intreses ar wispahrejäm un ja ahini gadijuma eejauktos administrazi- ja, wina waretu aistahwet weenigi publiskas intreses pret priwatper- sonas patwaribu, bet newis priwatas intreses, kuru aistahweschanaï ir jagreeschas pee teesu eestabdes.

Ari paschas tel as ir peeskaitamas publiskam leetam un ir pade- tas noteikumeem par publiskam leetam.

Publisko leetu leetoschanas teesibasbir swariga nosare, ti. no- sare par pilsonu leeteschanas teesibam us publiskam leetam. Schis leetas ir isnemas ne priwatas agrosibas un wina usdewum apseerinat wisu pilsonu prasibas; isnehmumu naw. Pateesiba wisi newar leetet weenu un te paschu leetu un daschas ne schin leetam parasti teek no- detas sinanam grupam, peem. skolas teek nodetas skolu jannatnes, un ja usnemschana skola naw aprobeescheta ar wezum, tad wisu pilsonu deete- schana. Tapat teesas katram teesiba isleetot us weenadsem pamateem, ja winam pehz ta ir wajadsiba. Ja nemam dselszeli waj pastu, tad wa- ram teikt, ka ir zilweki, kas naw nekad par dselszeli brankuschi, bet ta tas nenosihme, ka wineem nebuhtu teesiba braukt. Weena wahrds sakot, wiseem pilsonem teesiba us weenadsem pamateem isleetot publiskas leetas. Stary pilsonem ne weenas puses un eeredneem ne otras ir attee- zibas, kuras war saukt par psenahzibu atteezibam; te mehs atrodam analogiskas atteezibas, ka priwato teesibu lauka, bet schis atteezibas teek sauktas par publiskam psenahzibu teesibam.

Publisko leetu leetoschana atschkir 3 pakahpes: 1) kur leetu leetoschana pilnigi brihwa bes eereschojumeem, peem. zeli, laukumi etc. Te pehz waldoscha eeskata darischana ar objektiwo teesibu refleksu, te naw darischana ar indiwiduelam publiskam teesibam. Preeksch praktiskas dsihwes no swara, ka katram indiwidam nodroschinata publisku leetu leetoschana us weenadeem pamateem. Pehz daschu teoretiku eeskata tanis walatis, kur publisko leetu leetoschanas teesibas ir no teesem sargatas, tad pehz scho teoretiku domam te darischana ar subjektiwam teesibam.

2) pakahpe sinama mehra indiwidualise publisko leetu leetoschanu, peem. mahzibas eestahdi neweenam naw leegts apueklet, tapat skolu, museju waj galeriju; bet tos newar leetot bes sinama noteikuma: te ir jadabu atwehle waj jausrahda dokuments, waj jaregistrejas, tapat skola jausrahda sinami dokumenti, daschreis jasaraksa mahzibas nauda. Un ta tad te starp leetu un leetotaju jau nostahjas sinams administratiws akts.

3) stadija. Peem. turguslaukumi, kur us sinama akta pamata teek idota teesiba leetot sinamu weetu us sinamu laiku. Ja pilsehta isded teesibu eelou deelszelu sabsedribai wilkt eelu deelszelu liniju, tad schai absedribai weenai paschai ir teesiba wilkt par to weetu slesdes. Te publiska leeta ir nodota priwatas personas leetoschana un pee nodoschanas ir wajadsigs noteikts formels administratiws akts. Daschreis tahdi akti teek doti no likumoschanas eestahdem, bet pehz buhtibas tee ir administratiwi akti.

Publiskas eestahdes jehdseena ir saistits ar publiskas kalpibas prinziptu, kursch ir administratiwo teesibu jaunakas teoriyas pamatprinziptu: Absoluta monarkija 16 g.s. publisko teesibu lanka wisas teesibas teek peeschkirtas monarkam (majestates teesibas). Jeans Rodens pirmais nodibinaja suwerenitates teoriju un winsch ari ruma par majestates teesibam.

Fridricham II peerakata isteizsenu, ka karalis esot pirmais walata

kalps. Ta nu gan ir tik fraģe, bet tomēr var redzēt, ka te daimst no-
jāta, ka valsts nav mēnarka un dinastijas laba, bet wispabribas laba.
Pahrejot us jauno teesiako walsti, kar tahta nem dalibu walsts dsihwe,
te stahwoklis mainas, bet ne us reisi. Pamatos palika weseē prinzipt,
lai gan nesaziņa, ka weenigi karalis ir publiske teesibu subjekts, bet
publiskas teesibas tika peeschkirtas walstij paschai; weēna subjekta
weēta tadas otris un teesibas, pahlabota weida, tika pahnestas us to
un pilsonis palika tai pascha stahwokli - preti neaprobešotai wal-
stij. To mehē redsam pahrejas stadiju jaunakeem jehdseeneem, par
publiskas kalpibas prinzipu, pee kura organiseta tahta pastahw newis
walsts dehi, bet pawisam otradi - walsts ar wisam eestahdem ir wispat-
rigo intreschu apmeerinaschana.

No publiskas kalpibas prinzipa muas ir pahreja us publisko
eestahdiagrak wispabribas intreses tika apmeerinatas pa dalai tik no
walsts eestahdem, leelaka dala tika darita no priwatom organizacijam.
Tahdas eestahdes, ka teesas ir pilnigi padotas publiskai kalpibai,
tapat pa leelai dalai skolas, pasts, telegrafs, dselszeli.

Publiskas intreses war apmeerinat waj nu pate walsts, waj pasch-
wahdibas organizacija, bet no otras puses ari priwata organizacija war
darit to paschu. Abos gadījumos ir publiski-teesisks pamats, jo abi
kalpo publiskam wajadsibam; priwatu dselszeli ihpaschneeki newar at-
teiktees wadat wisas personas, tapat newar daschadam personam noteikt
daschadam maken. Bet pate eksploatazija ir daschada, jo priwata usnehmiba
iseet us pelnu, kurpretim walsts iseet us to, lai apmeerinatu sahee-
dribas wajadsibas., un nem pa leelakai dalai atlihdsibu tahdes apmehrte
lai atmaksatos apkalposchana un ustureschana. Ir ari zenschana, ansegt
wisus schahdus pekalsojumus par brihwu.

Pehz weenu administratiwistu eeskateem tes usnehmumi, kuri peede
walstij un teek eksploateti publisku wajadsibu apmeerinaschana, ir
publiski-teesiskas eestahdes. Un pehdeja laika teek peeprasita, ka us-

nehmuni, kuri apkalpo wispahribas intreses, ir japedod publiski-teesiskee prinzipeeem, kaut ari wini buhtu privata ihpaschums.

Publiska kalpiha ir organiseta, sistematiseta darbiba, kura wispir pirms sadalas resoros, ministrijas, kuri atkal tablak sadalas publiskas eestabdes. Winnu rokas 1) teesiskee un 2) materialee lihdsekli, sawu mehrku sanseegschana. No otras puses personals. Abi kopa dod publiskas eestabdes jehdseenu. Eestabdes jehdseens prasa, lai buhtu no weenas puses personals, no otras - lihdsekli. Mehrkis : ilgstoacha publisko wajadsibu apmeerinaschana.

Waj "ilgstoacha" ir noteizoscha pasihme, lai to eewestu defini- zija? War buht ari usnehmuni bes ilgstoacha karaktera, bet tas naw no swara, jo eestabdes ir patstahwigas un nepatstahwigas. Ja wina war us- stabtees, ka juridiska persona, tad wina ir patstahwiga. Publisko darbu organisazija ir eestahde. Tapat us laiku eezeltai komisijai ir eestah- des pasihmes, jo ir lihdsekli, kompetenzes jeb pilnwaras un no otras pu- ses personals. Walsts eestabdes parasti darbojas us likuma pamata, laika sina neaproseschoti, kamehr ar likuma tas nebuhs atzeltas, waj pahrweido- tas. Ir ari eestabdes, us sinamu laiku publisku wajadsibu apmeerinascha- nai. -wisi, kas strahda derigu darbu, dara saboedribai labumu, ja ari schis darbs teek darits personigas intreses, tomehr kopsuma ir wispahribas labums. Waldibas eestahachu usdewums ir teeschi apmeerinat wispahribas wajadsibas, us weenadeem pamateem preeksch wiseem, waj nu par bribwu, waj par atlihdsibu, kas wiseem weenada.

Peem. zukura fabrika rascho derigu produktu, bet schis produkts neteek sneegts publikai teeschi, ,wisch teek laista tirgu, wina zenu nosakatirgus konjunktura, un zukura raschodams fabrikants wispirms eewehro sawas personigas intreses. Nemsis dsihwibas apdroachinaschana. Katra epersona war noslehgt libgumu ar apdroachinaschanas beedribu, iswehlotees ka peemehrotu tarihu un nodroachina wezuma pensiju, waj sinamu annu, nelaines gadijuma. Te pilsoni war greestees pee sinams eestabdes sawu wajadsibu apmeerinaschanas dehl, bet beedribu mehrkis ir personiga, materiala labuma eeguhschana (pelna). Zitadi ir ar soziale

aproschinaschanu. Wehl wina naw wispahrigi isweidojuses, bet walsts te nezenschas guht sew sewischkus labumus. Publiskas eestahdes raksturojas ar to, ka wina apmeerina wispahribas wajadsibas teeschi; bet walsts usnehmumi war tikt eksploatoti tepat ka priwatusnehmumi. Publikas eestahde atrodas publiskas administrazijas rihziba. Bet tas naw jasaprot schauri, jo peem. priwatdselszeli apkalpo publikas intreses, tepat ka walsts dselszeli, bet naw teeschi publiskas administrazijas rihziba, bet gan padoti publikai kontrolei: walsts waj komunala wara ari zitas teesibas us scham eestahdem war paturot.

Publikai eestahdei wajag kalpot publikan intresem un atrastee administrazijas rihziba. Publiskas intreses war apmeerinat eestahdes, kas priwato personu, waj saweenibu rihziba un no otras puues walsts rihziba war buht eestahdes, kas publikan intresem teeschi nekalpo. Publiskas eestahdes raksturigas pasibmes parahdas 2 wirseenos: publiskas eestahdes nezeesch, kampilteesigu zitu konkurentu, wina sew pagehr dominejescho lomu.

Publiko eestahschu dibinaschana waj agrako eestahschu pahroweidoschana us publiski-teesiskeem pamateem noteeik tikai pehdeja laika un lai taisitu slehdseenus, wajaga leetu pahrbaudit, waj mums dari-schana ar publiski-teesisku eestahdi jeb no. Publiskas eestahdes raksturs - wina domine par wisu to, ko priwatas personad waretu etahdit winam preti, pat priwatihpaschums teek eeroboschota. Ja priwatpersonai zaur publiskas eestahdes eksploateschannu zeltos saadejumi, priwata persona war luhgt saadejumu atlihdsibu, bet newar likt schkebrechklus zela. Publikai eestahdei ir ari sinami waras lihdsakli un trauzejumus ta war nowehrst saweem spehkeem, peem. dselazelan ir sawa polizija. No otras puues publiskas eestahdes rakatata isteizas wina atteesibas pret wina leetotajeem. Peem. spaidu zela war uspoost sinama wezuma skolas apmekleschannu, peem. Wahzija lihde 18 gad. lo ir eeintreseta wisa sabeedriba, tadhhl, ka isglihtota tauta ir weeglak eespehjjams techniskais un materialais progress. Tapat daschas pilschtas ir obligatoriska

peeseeschanas pee kanalisazijas tihkla. Daudses gadījumos tomēr publisko eestahschu leetoschana ir brieħwa, peħz pascha gribas tomēr leetoschana nekad neneteek us brieħwa lihģuma pamata, ka tas ir pee privato eestahschu leetoschanas, bet katreis tikai us likuma paredseto noteikumu pamata.

Nazeks usstahda prasibu, ka publiskai eestahdei jahuht administrazijas rihziba. Peħz zitu domam, publiskas eestahdes, kas naw walsts ihpaschuma, ir padotas sewischkeem noteikuseem. Daschas publiskas eestahdes ir kluwuschas par walsts monopolu -- pasta, telegrafa etc. Ianehmumi war buht abrkahrtejos apstahklos, peem. kara laika no publiskas satiksmes atschkirtoš apgabalos. Pilschta daschas eestahdei ir munizipalisetas, peem. eedsihwotaju apghadaschana ar gahsi, usdeni, elektribu. Seem. Am. saw. walstis ta tas naw. Monopoli war pastahwet tihri us faktischeem pamateem, ja likuma tas naw paredsets., peem. ja pilschta nelauj ziteem eerihkot pa pilschtu trubbas gahses iswedischana, lai gan gahsi raschot buhtu wiseem atlauts. Pa leelakai da- lai tomēr mums darischana ar formaleem monopoleem, kas likuma paredseti un tabdos gadījumos, lai ari private waretu tahdu usnehmumu atwehrt- wajadsiba konzesija, kuras isdoschana war buht likuma paredseta, un teek isdota no administrazijas, bet awarigakas, ka dselszala war tikt isdota likumoschanas zela. Daschreis konzesija teek isdota us sinama laiku, peħz kura usnehmums pahreet konzesijas isdewejas ihpaschuma, saprotams, pret atlihdsibu, kura teek noteikta sinama kahr- tiba. Schinis gadījumos mums darischana newis ar pilnigu private ih- paschuma, bet ar aprobeschotu, kas nolemts pahreeschana, publiski-tee- ziskas korporazijas rokss.

Administratiwo eestahschu darbiba.

Ta jautsims 1) administratiwas darbibas lihdseli un 2) administra- tiwo eestahschu darbibas lihdsibas garantijas.

Administratiwas akti nohaupka nosims. Par juridisku aktu sauģ aktu, kura rokss juridiskas, jeb tahda juridiska gribas išteikums, ku- ral ir juridiskas saģas. Publiski teesiskas akti sadala normatiwas,

administratiivos un juridikzijas, tapat ka paschas eestabdes. Normatiivee ir likumoschanas, un juridikzijas ir teesu akti, kuru noluks juridisko stahwoklu konstateschana. Starp administratiiveem akteem plaschaka nosihme atschkiram 1) normatiivos 2) administratiivos scharako nosihme un 3) juridikzijas.

Administratiivos aktus plaschaka jeb formali nosihme Jelistan-tows sanz par waldibas akteem, un aktus schauraka jeb materiala eedih-me par administratiiveem akteem.

Normatiivee administratiivee akti ir nahkaschi no administratiivem eestahdem, bet pehz buhtibas peeskaitami likumem, t. i. abstraktam normam, kuras pards nenoteiktu daudsumu gadijumu un atteesas us wiseem pilsonem. No otras psus administratiivas juridikzijas akti, kuri nahk no administratiivem teesu eestahdem un ir sastopami tajas walstis, kur pastahw administratiivas teesas. Muhsu usdewums apluhkot administratiivos aktus schauraka nosihme, bet wispirms jaapskata normatiivee akti, rikkojumi, kuras administratiivas eestabdes isdod us delegazijas pamata kur likumdeweja eestahde delege sawas teesibas administratiivai eestahdei, jo pateesiba tur paschai likumdewejai eestahdei buhtu jancdarbojas, Formali schee akti ir administratiivi, bet pehz buhtibas normatiivi akti, kas stahjas blakus likumam tani sina, ka wini atteesas us wiseem pilsonem. Schai delegazijas teorijai ir saws pamats tanis walstis, kur likumoschanas wara formali paeder weenigi parlamentam.

Anglija parlaments ir juridiska suwerens, tauta ir kluwuse gan par politiski suwerenu. Ja nu parlamets ir suwerens eestahdegtad winam teesiba nodarbotes ar wiseem walsts usdewumem, tas it winsch ir neween likumoschanas, bet ari augstaka administrazijas un augstaka teesu eestahde. Wispahrigi wisu zitu eestahcha kompetenze ir delegeta no schas zentralas eestahdes. Zitas walstis tas ta naw. Jaunekas walstis tauta it netik politiski, bet ari juridiski suwerens. Likumoschanas kompetenzes ir noteiktas konstituzija, tapat ari administrazijas un teesu kompetenzes. Ja te grib runatb par delegeschanu, tad tikai no

tautas paschas un schinisgadījumos waretu runat tik par spezielu deleģeschanu, kur tas likuma minets.

Normatiwee akti pehz sawas formalas puses wairak peelihdsinami likumeem. Atsibmejami ispildu normatiwee akti un regulejoschee rihkojumi. Teesiba isdot tabdu rihkojumus peeder augstakeem organeem, peem ministru kabinetam, jeb atsewischkam resoram augstakam organam. Ta termisa noteiksobana un kahrtiba pee nodoklu samaksas, eekam administratiwee organi isdod regulejoschu rihkojumu, wajaga spezialas delēgazijas wajag atsauktees us likumu, kas wineem tabdu teesibu peeschakir. No walats galwas isdodameem akteem wajadsiga ta sawada kontrassegnazija, ti. wineem jabuht parakstiteem ari no kahda ministra, kursch atbild netik par autentiskumu, bet ari par wina likumigumu. Patstahwigi monarks wareja isdot rihkojumus atteeziba us dinastijas lozekleem, atteeziba pret kureem winsch bij ne-eerobeschots. Reiseum tahdusnaktus parakstija ari galwa ministrs, pus walats eerddnis, pus galwa. Republika schahdi gadijumi nenahk preekscha. Latwijas satwerames likuma ir peenems punktas, kas presidentam ddd teesibu patstahwigi, bes kontrassegnazijas, eerosinat jautajumu par parlamenta atlaischanu at tautas nobalsoschanu. Bet ja tauta issakas pret parlamenta atlaischanu, tad presidents skaitas ka atlaists un winam jaatkahpjas. Schini gadijuma ta tad presidents pats nes politisku atbildibu par sawu aktu, tamdebl kontrassegnazija te leeka.

Normatiwee akti teek isdoti no ministru kabinetam, no atsewischkeem ministreem, ari aprinku preekschneekeem un paschwaldibu organisacijam teek peeschakirta teesiba isdot wispahrigus rihkojumus. Rihkojumi, ka teek parakstiti no ministra, ari teek parakstiti no kahda senaka eerddne, bet schin parakstam zita nosihme, ka kontrassegnazijai, - te winsch apsihme formalo pareisibu, ka winsch ir isdots ne ta organa, kuram ir teesiba isdot: lihds parakstitajis neatbild par saturu, bet tik par wina formu, par akta autentiskumu.

Jautajums par Verwaltungsverordnungen - rihkojums, kas naw isdots preeksch publikas, bet preeksch Administratiwam eestahdem, kas noregule administratiwo eestahschu eekahrtu un darbibu. Schee akti pehz Wahz ja s administratijas eeskateem atschkirotees no teem akteem, kas domati pilsoneem, un scheem akteem neesot publiski-teesiakas nosihmes, ka teem, kas domati publikai. (Rechtsverordnungen). Ziti administratiwisti, peem. ari Jelistratowa doma, ka schee akti newar tikt eeskatiti tik schauri, ka wineem naw atteezibas us publiku, jo eestahdes tatschu darbojas wispahribas laba. Schi wahzu konstrukzija saskand ar wispahriko Wahzijas organu konstrukziju. Pehz wahzu eeskata war peenent, ka starp walsti un winas organeem juridisku atteezibu naw. Galwenais eebildums pret wahzu schkiroschanu ir tas, ka tagadeja walsti newar buht runa it ka starp walsti un walsta organeem nebuhtu teesiskas atteezibas.

Wispahriko administratiwo rihkojumu spehks.

Lai administratiwais rihkojums buhtu likumigs, teek usstahditas prasisibas, materialas un formelas: 1) Schin rihkojumam wajaga buht saskana ar likumu unntas newar buht isdots gadijuma, ja likumanto nepareds. 2) (formali) rihkojumam wajaga buht isdotam no kompetentas eestahdes wajag buht diweem paraksteem: weens atbild par seturn, otris par forma. 3) administratiwam rihkojumam wajaga tikt publizetam. Pee mums tan noluhkau "Likumu un waldibas rihkojumu krahjums", Wahzija Gesetzblatt. Semako organu rihkojumi teek publizeti kahda weeteja ofisiela laikraksta, ka peem. Kreewija bij "Gubernskija wedomosti", ja tahdu organu naw, tad rihkojumi jaisuhta, jaislihme.

Administratiwee akti atteeziba us konkreteem gadijumeem.

Peem. ir rihkojums wispahriko weida par trotharu tihrischanu no sneega. Schis rihkojums ir atteeziba us wistu sabsedriisku grupu - mahju saimneekeem. Bet neskatotees us wispahriko rihkojumu, polizija

isodod atsewischka gadijuma rihkojuma, ka pagahjuscha nakti sasniguschais sneega sinamu apetaklu dehl nekawejoschi janotibra. Ari te neweens naw nosaukts wahrda, bet te teek usliks konkreta peenahkums notihrit pagahjuscho nakti ussniguscho sneegu. Te na ir darischana ar konkretu aktu un pehz wina ispildischanas wina nosihme beidsas.

Konkretee administratiwee akti atteezas us konkretam persoonam waj konkreteem objekteem. Pee konkreteem administratiweem akteem ari ir noteikums, ka teem jabuht saskana ar likumu, no kompetentas eestabdes isdoteem un ar sinamu formu. Bes tam teem jasewehro ari tas, ka materialam aktam jastahda sew tas pats mehrkis, kasir paredsets normatiwa akte un tadehl konkretam administratiwam rihkojumam netik ahreja saskana jabuht ar likumu jeb wispahrigu rihkojumu, bet ari mehrka sina. Schis noteikums ir iskopees praktika, ihsti Franzija. Walsts padomas administratiwas teesas sekzija ir aissahwejuse schahda prinziipu un to isweduse (detournement de pouvoir) un tagad tas usnems jau teoretiskos kursos. Teek prasiti ari formalee noteikumi pee konkreteem administratiweem rihkojumeem - forma parasti teek prasita rakstiska ar atteezigeem paraksteem, bet war buht ari mntiki rihkojumi, peemsteidsoschos gadijumos noseegumu nowehrschanai, kad publiskas intresses nezeesch, lai nokawetos zaur formalitatem. Tomehr wehlak war tikt isdota rakstiska pawehle.

Akta formalais spehka nosihme, ka wini ir saistoschi preeksch publikas un pehz likumigo terminu notezeschanas wairs newar tikt patsuhdseti. Sem materiala spehka saprot, ka akta saistoschs netik preeksch publikas, bet ari preeksch isdewejas eestahdes; pehdejo schahds akte saista tahdejadi, ka reis isdotu akta eestahde pate, kura aktu isdewuse, wairs newar pehz sawa eeskata atzelt waj grosit. Tomehr achis prinziips peelaisch eerobeschojumus. Ja kahda eestahde ir dewuse defektiwu aktu, wina war to atzelt pate, lai eentresetas personas greestes pee augstakas instanzen un lai no tureenes nahkta wajadsigais aisrahdijs. Ja wina reda, ka publiskas intresses to pra-

Sa, taä administratiw ai eestahdei ir teesiba grosit aktu. Ari teesä, ja winaä nahk sinami jauni apstahkli, ir teesiba grosit juriedikzijas aktu, eeroainat jaunu ismekleschannun t.t. Tapat tas ir ari pee administratiwam eestahdem. Par nederigeem atsihet tos aktus, kas isdoti no nekompetentas personas, waj pret paretseto forma, ja tas ir normaalos apstahklos.

Diwpusigi administratiwi akti, pehz waldoscha eeskata, neesot eespehjami, jo pee diwpusigeem akteem esot wajadsiga kontrahentu wastwehrtiba. Ta griha, kas nahk no administrazijas, ir tika paschas walsts grihas isteiksme. Jauninataji prase lai schi isschkiribai netiktu peedo- ta tahda nosihme, ka lihds schim. Publisko teesibu lauka teek atsihiti diwpusigi akti. peem. paschwaldibas eestahdes slehda lihgunus.

Wabzijas komunalo nodoklu likuus paretse tahdu ka islihgumu, peem. ar usnehmumeem war noslehgt lihgunu, ka sinamos gados hodoklis taks nomaksats tahda un tahda sama. Tas ais techniskeem eemesleen, jo kontrole un eewahkschana war ismaksat wairak. Jaunaka teorijaka jaateihet ari diwpusigi akti, starp administratiwam eestahdem un privatpersonam. Daschi eebilst, ka diwpusigi publiski akti atgahdinot feodalisma laikmetä. Bet tikpat labi waretu teikt, ka publiski weenpusigi akti nes atpakal absolutisma isdeju, kad walsts bij wiswarena.

Pret diwpusigeem akteem mehds aisarandit, ka wini neesot iestderigi jo diwpusigi akti warot radit neweenlihdsibu pilsonu teesibas, buht pret teji publiskam intressem un gruhti atzelami. Bet pee labi nostahditam administratiwam teesam ari diwpusigi akti newar eest pret publiskam intressem un war buht weegli atzelami, jo wini neteek wiszauri us brähwas weenoschanas slehgti, bet likuus robeschas. Schalasinä war jaa nowehrot daschadas gradazijas: daschas nosares teek isdoti tikai weenpusigi akti, ka sanitaree, nodoklu un t.t., bet daschas nosares, sewi schki kuras war nosaukt par administratiwas darbibas positiwam nosarem, tur eespeeschas diwpusigi akti, peem. soziala apdroschinaschana, satikames lihdselk walsts deeneest: eerednis naw wairs tik atkariga no sawas praeschneezi- bas, ka agrak, wansch. nesaude sawa patstahwibu, un war tikt atlaists us teesas lehmannä pamata. Ari teek prasita diszi-

linaru soda atmeschana, kas Anglija ir iswesta.

Teek isschkirti juridiskee un materialee administratiwee akti. Materialee ir tee, kuif parahdas kanzlejass un techniska darbiba, kura wajadsiga, lai juridisko aktu sagatawotu, tapat war buht ispildoschee akti, kas art buht materials akts, bet schai darbiba jasaskan ar sinameem likumeem. Parasti juridiskee un materialee akti ir zeeschi saisi sawa starpa.

Juridisko administratiwo aktu klasifikasija: negatiwee, kuri atbield negatiwi un kahdeem eesneegumeem, positiwee, kas rada jaunas konkretas atteesibas, jeb pahrweido agrakas. Negatiwo aktu ir masaka dala. Starp positiweem isschkir: pawehles, atlaujas, konzesijas.

Administratiwee spaidi.

Kad ir dost rikkojums un winsch neteek ispildits, tad zelas jautajums par spaidem winu ispildischanai. Te jasaprot likumigeer rikkojumi. Ja administrasija paschai ir peeschkirta wara teeschi gabdat par sawu rikkojumu isweschana dsibwe, tad runa par administratiwajeem spaidu lihdskleem. Ari ja rikkojums apstrijdams, pasiwa pretoschansas war is-saukt administratiwas spaidus, bet wajag puhletees, lai rikkojums tiktu likuma paredseta kahrtiba rewidets.

Administratiwo spaidu instituta teek kritisets no dascheem jaunas keem administratiwisteem; tas esot bijis weeta absolutisma laika. Tagad peeprasa, lai pawehle eepreesch tiktu pahrbaudita no kompetentas objektivas teesu eestahdes, un tik tad isleetoti spaidi, jo eerednis ari war kluditees. Tas jau teek eewehrots Anglija, pa dalai Italiija, Belgija un t. t.

Wisparigais prinziips par spaidu lihdskleem tahds, ka ja administrasija teesiba ko pawehlet, tad winai ari teesiba wajadsibas gadijuma spaidus isleetot, lai atteesiga pawehle tiktu ispildita. Bet ir tahai rikkojumi (negatiwi) kuri nekahdus spaidus neprasa. Ja pilsonis

pehz kaadas atlanjas noraidischanas, peem. atlanjas dehi eerotecha ture-
schanas, tomehr nehssas eerozi, tad schi neschana buhs nelikumiga un
wisch tiks saukts pee likumigas atbildibas par likuma pahrkapschana,
Tapat pee usnemschanas pawalstneeziba pee atteeziga akta realisescha-
nas spaidu lihdsekli naw wajadsigi. Agraka polizijas walsti bij ta, ka
ja ko polizija pawehlejawina ari wareja peespeest to ispiidit, leetc-
jot spaidu lihdsklus pehz sawa eeskata. Tagadeja moderna walsti ad-
ministracija newar leetot spaidus pehz sawa eeskata, bet weenigi
likuma robeschas, administracija war leetot spaidu lihdsklus, ja wina
rihkojas publisko teesibu lauka, bet ja fiskus intressas, tad spaidus
isleetot newar. Agrakos laikos gan ari sobahdos gadijumos leetoja
spaidus. Tagad administratiwee spaidi ir noteikti jau pascha likuma
un pat likumigeem administratiweem spaidem teek atsihti tee, kuri ir
paredseti likuma un teek leetoti likuma paredsetos gadijumos. Kontinen-
tu walstis, wispahrigi spaidi teek peelaistitad, kad likumigi eestahdes
rihkojumi no pilsonem noteek ispiiditi. Belgija un Italiya spaidu
lihdskleem eerahdita massa weeta. Angliya administratiwee spaidi teek
atsihti tikai tanis nedaudsos gadijumos, kad tas likuma noteikta
paredsets (peem. mitas eeredni war isdarit kratischana, noseeguma
likwidejot polizija war isdarit arestus un t. l.) Normalais gadijums ir
tas, ka administratiwa eestahde, kzas rihkojumu pilsonisnattahsas ispi-
pildit, greeschas pee teesas (daudsos gadijumos pee meera teesas); teesa
luhko leetu zauri sahsinata kahrtiba (summary jurisdiction), peedalo-
tees eeinteresetajam pusem, un ja atrod administracijas rihkojumu par
dibinatu, taisa atteezigu lehmumu par wina ispiildischanu (executio ad
faciendum vel omittendum) gadumos, kad administracija peeprasa likumiga
nodokla samaksu, teesa, ja winai naw schaubu par prasibas likumibu, war
taisit lehmumu par wina ispiildischanu ari bes eeintereseto pusu
eesakschanas (executio ad solvendum). Anglijas prinziips ta tad ir:
spaidus peeleetot tikai us teesas lehmuma pamata. Wahziya teek atsihts
ispilda sads ersatzvornahme un teeschj administratiwi spaidi. Ersatz-
vornahme ir ispiildischana us atteezigo personas rehkina. Ja ar liku-

siiga riikojuma ir pawehleta ko ispidit un atteeziga persona leedsas riikojuma ispidit, tad scho darbu usded ispidit treschajam personam un no wainiga peedsen isdewumus. Te administrazija nespeesch sinamo pilsoni paschu ar waru ispidit mineto darbu, peem. islabot selu, bet usded to isdarit zitam un no wainiga peedsen isdewumus. Administrazijai paschai teesiba isdewumus peedsibt.

Exekutiostrafe - te administrazija jau tuhkin peedraud soda neispildischanas gadijuma. War ari pee pirmas neispildischanas sodu neminet. Daschi eeskata scho sodu par kriminalsodu, kant gan semos apsehbos. Teesa usleek sodu dauds augstakos apmehros. Ziti turpretin atrod, ka schis ispidu soda naw kriminalsods. Leeta ta, ka wahzija polizijai bij teesiba par obligatorisko riikojumu neispildischanu uslikt ihetus kriminalsodus. Tapat ari Franzija par obligatorisko riikojumu neispildischanu zemaka teesas eestahde wareja uslikt kriminalsodu. Wahzija teesiba no polizijas uslikt 14 deenu aresta, jeb ari naudas sodu. Pahrsuhdset wareja teesa, kur peedalas sabsedribas preekschatabwji.

Ja konkreets riikojums neteek ispidits, tad naw darischanu ar polizejisko kriminalsodu. Kriminalsoda teek uslikts par wispahrige riikojumu pahrkahpschannu. Neweens newar aisbildinatees ar likuma un wispahrejo riikojumu nesinaschannu. Wispahrigi riikojumi jau tadehl teek publizeti, lai wisi winas sinatu. Pee kriminalsoda, kant administratiwi use likts, paleek spehka prinzipts: Non bis in idem. Par weenu un to paschu pahrkahpumu newar uslikt wairak sodus. Pee konkreta gadijuma nesinaschannu nekriht swara, jo konkretos gadijumos konkretai personal spezieli par riikojumu teek sinots. Pahrsuhdset ispidu sodus war administratiwa teesu eestahde, waj augstaka administratiwa eestahde.

Administratiwais ispidu soda ir prospaktiwa, t. i. winsch saude sawu nosihmi, ja mehrkis teek sasneegts, t. i. ja riikojums teek ispidits. Pee kriminaleem sodeem tomehr soda teek peedsibts, katreis, kad lehmuns nahzis likumiga spehka. Peem. trake suns sakosch mahjas sunas.
Polizija

pawehl stundas laika noschaut sakostos sunus. Saimneeks aibildinas, ka winam naw eerotschu un munizijas, bet rikkojumu winsch ispildis pehz 2-3 stundam, ko winsch ari ispilda, bet polizija usleek winam sodu par laika ne-eeewehroschannu. Saimneeks pahrsuhds un teesa winu at-taisno, jo mehrkis ir saneegts un neweens zaur to naw zeetis. Te ir administratiwi-polizejisks soda un ne kriminalisods. Otris peemehrs: nakti sanem us eelas trokschnotajus, kuri trauze zitus. Winus aiswed us eezirkni, no rihta wineem pasludina sodu par publiska meera trauze-schannu. Te ir kriminalisods.

Treschals weids ir spaidu waj paš eerotschu isleetoschana kon-kreta weida. Peem. polizija pawehl sapulzei atstaht telpas un kad tas neteek ispildita - leeto spehku, waras lihdsseklus. Katram tahdam rikko-jumam jabuht likumigem. Ir rikkojumi, kurus gan administrazija isdod, bet spaidu lihdsseklus usleek administratiwo teesau eestahde. Wina is-dod pawehli prasibu ispildit spaidu zela. Peem. admin. teesas preeksch-schdetajis dod rikkojumu spaidu zela peedsiht kahdu nodokli, te polir zija isdara tikai paschu peedsibschannu. (executio ad solvendum). Ari Franzija peem. zelu klauschu ispildischanas pawehli isdod newis fakti-ska administrazija, bet administratiwas teesas eestahde. Kreewija poli-zejigki spaidi bij loti plaschi, sakot ar personas usraudsischannu un beidect ar issuhtischanu us attablakeem apgabaleem. Tas bij lihdsigi smagam kriminalisodam. Ari prese bij smagos "administratiwoes spaidos. Sakuma tas pamatojas us isnehmuma stahwokli, bet no 1881 g. schee stahwokli nekad nebeidsas. Agrakaja polizejiska walsti wisus rikkojumus wereja spaidu kabrta peespeest ispildit.

Anglija us administratiweem spaidoem skatas ka us isnehmuma lihdsekli. Wisas leetas tur teek isspreestas no teesam. Angliga prin-zipieskas starpibas starp publiskam teesam un priwatom naw. Daschas spezialas administratiwas nosares Angliga eeredneem ir teesiba rik-kotees patstahwigi bes teesas, peem. muihas eeredni war rikkotees bes teesas us sawu atbildibu, ja wineem isliktos, ka kahdas prezes teek

noslehptas. Otris isnehmums atteeziba us sprahgstooscham weelan. Tur sewischkeem inspektoreem ir teesiba isdarit kratischana un meklet pehz minetam weelan.

Treschais isnehmums: Londona polizijai teesiba meklet pehz speß-les ellem, ja par to sneeds noteiktas sinas ne masak ka 2 leezineeki.

Wisfabrigi tomehr jabuht teesas spreedumam un tad tikai war nabkt ispildischana, ja wajadsigs ari spaidu kabeta.

Ja eestahdes naturas pee likuma waj ari winas nostahjuschas us nelikumibas zela, tad tahdas leetas wisas peekriht meerteesam, kuras leetu ismekle no likumibas un faktiskas puses. Tas pats atteezas newsee us eestahdem, bet ari us atsewischkam personam. Teesa pehz leetas pama-tigas ismekleschanas dod sawu spreedumu. Noteikta laika tad ari teesa leek sawu spreedumu ispildit un ja tas nenoteek, tad isleeto spaidu lib-deklus. Atteeziba us walsta nodokleem jagreeschas pee augstakas teesu eestahdes, bet atteeziba us kommunalo eestahschu nodokleem peeteek ar meerteesam. Ja administratiwa eestahde grih isdarit aresteschana waj kratischana, isnemot peeminetos gadījumus, tad winai us to ir wajadsiga teesas pawehle (warrant). Pate wina to us sawu roku isdarit newar. Ja ir noteiktas sinas, ka kur gatawojas kahds nopeetns noseegums, tad teesa jan preeksch scho personu issaukuchanas dod orderi administratiwam eestahdem tahdas personas arestet, bet tas nenoteek us ilgu laiku, un schim personam teek dota eespehja stahdit pretim pretpeerabdijumlah.

Ja salasas puhlis ar noseedsigeem nolubkeem, peem. usbrukt kahdai eedsihwotaju dalai, tad teek lojaleem pilsonem dotas sewischkas pilnwaras. Tad nolasa karala wahrda rihkojumu un tad polizijai ir plaeschas pilnwaras us sawu atbildibu arestet noseelsigas personas, sauzot wajadsibas gadijuma palihga godigus pilsonus. Bet tastikai isnehmuma un nepeezeeschamibas gadījumos. Tabdu rihzibu tomehr weh-laki subsibas gadijuma skata sauri teesas ar swehrinateem peesehdet tajeem no paschas saheedribas, kuri tad imes spreedumu, waj ad ministri zijas rih iba bijuse pareisa waj nepareisa.

Ja administracija ir leetojuse spaidus nelikumigi, tad zeetuscham

weenadi ir teesiba greestees pee teesas un dabut gandarijumu un saude-
jumu atlihisiibu. Ir ari ziti lihdsekli, ar kureem war aissargatees no
administratiwo eestahschu un eerednu nelikunibam. Sches lihdsekli pa
dalai atrodami wispirms augstako organu usraudsibas un kontroles
teesibas par semako organu darbibu, peem. semakan eestahdem jasata da
sawu darbibu augstakoeestahschu kontrolei. Kontrole usraudsibas kahr-
tiba noteek oes eeintresetas personas iniziatiwes. Paschas eeintrese-
tas personas iniziatiwe war parahditees wispirms remonstrazija.

Eebildums jeb remonstrazija teek issneegts eestahdei, kura rih-
kojumu dewuse. Eestahde war schos eebildumus eewegrot, war ari negreest
nekahdu wehribu us teem. Pahrbaudot sawu rihkojumu wina war rihkojumu
grosit, waj ari pawisam atzelt, t. i. ja wina ir nahkuse pee ziteem ee-
skateem. War gaditees, ka eestahde skata zauri rihkojumu, bet tomehr
winus negrosa. Bes tam adresatam teesiba greestees pee angstakas ee-
stahdes, kurai peeder usraudsibas teesibas, bet ne ar suhdsibu, bet gan
ar aisrahdiijumangtska eestahde us aisarhdiijuma pamata, usraudsibas
kahrtibayar tahdu rihkojumu grosit waj atzelt.

Bes tam war buht neween aisarhdiijuma, bet teeschi suhdsiba
no adresata puses. Peenemt suhdsibas peeder besechi tam pascham ee-
stahdem, kuram ir kontroles teesibas, bet daschreis, peem. pee nodokleem
ir preeksch suhdsibas atsewischkas komisijas, kuras pahrbauda suhdsibas,
ka administratiwa eestahde un ne ka teesas eestahde. Te jaeewebro no-
teikts zeeschs terminsch, kura laika war eesneegt suhdsibas.

Zelt suhdsiba ir teesiba tik tam personam, pret kuram rihkojums
ir wehrsts, bet trescham personam naw teesibas zelt suhdsibas. Parasti
pastahw wairakas pahrsuhdsibas instanzes. Schis eestahdes pehz pamati-
gas eepasihschanas ar leetu war taisit sawu lehmumu, kursch stahjas
pirma rihkojuma weeta. Schai eestahdei, ja winai ir ari kontroles teesi-
ba, ir teesiba peenemt jaunu lehmumu, kaut ari suhdsetajam par launu
(reformatio in pejus).

Droschaka likumibas garantija ir administratiwas darbibas kon-
trole no teesu puses. XIX g. s. pazehlas balsis par to prinzipu, kursch

tagad oem pahrswaru un aisaradija us Angliju, Radas arī kompromisa
wirseens un tam par paraugu stahdija Franziju, kur bij administratiwas
teesas.

Teesu kontrole Anglija.

Anglija walsta funkzijas sahkuma nebij sadalitas - wisa wara bij ka-
rala rokas, peem. normanu laika. 13 g.s. sabka atdalitees likumoschanas
funkzija. Tomehr karala rokas wehl palika administratiwa un teesu funk-
zijas. Eeredni bij atkarigi no karala. Augstaka kontrolejoscha eestahde -
karala teesa- king's bench - kur pehz fikzijas karalis pats sehsch
klaht un tur war galigi isschkirt wisus jautajumus. Karala teesa isdewa
raksta "writ", kursch bij wehrats pret eestahdi waj eersedneem, pret ku-
reem bij esneegta sahsiba, ka tee nepilda likuma. Wehlak pilsoni sub-
tija kronim teeschi sawus luhgumus, param schai teesai un schos luhgumus
nodewa kanzleram, kursch ispildija justizministra amatu. Daschi kanzleri
ir tikuschi zaur scho leetu isspreeschanu populari, jo wini leetu is-
spreeschana nebij saistiti pee likuma, bet spreeda pehz taisnibas. Tas
libasigi pretoram Roma, kursch wareja peeleetot equitas - taisnibas
prinzipu.

Kanzlers weens personigi newareja weikt darbu un tadehl nodibina-
jas kanzlera teesa (court of equity). Pasihstamaia Tomas Mors teek at-
sihmets ka pirmis no negaridsneekem walsta kanzlera amata un tapa
populars ar ahtru un taisnigu leetu isschkirschanu un taisnibas pehz
saudeja ari dsihwiba.) King's bench un court of equity nedibinajas tik-
dauds us faktisko pusi, bet isschkir skatotees us teesibu prinzipecem. Be
bet pazelas balsis, ka buhtu wajadsiga eestahde, kas skatitos ari us
faktisko pusi. Pascha administratiwa sastahwa tika meklets tahde apa-
rats, un wehriba tika peegreesta karala slepenai padomei. Pahrsuhdeibas
sahka esneegt ari winai un wina wareja ismeklet faktisko pusi un pa-
likt leetderibas robeschas, saprotams, peeturotees pee likuma. Schi
eestahde bij par smagu un plaschu, lai pilna sastahwa nodarbctoa ar scho

funkzija. Atsewischka nodala jeb sekzija saaka darbotes karala Indriķa VII laika. XVI g.s. Tani laika darbojas schabda nodala, kura pastāstams sem "swaigschnu palatas" (Star chamber). Winas sešschu sehles greešti bij iskrahsoti ar swaigsnem. Rewoluzija isnihzinaja scho swaigschnu palatu. Karalis Indriķis VII leetoja scho swaigschnu palatu ka politi- skas zihnas eerozi pret feodalo muischneezibu, pret teem eeredneem, kuri bij muischneezibas preekschstahwi. Wina darbiba tika kontrolesta no swaigschnu palatas un winas spreedumi bij loti bargi.

Ar Indriķi VIII swaigschnu palata tika leetota pret tautas teesi- bu zenteeneem un Staurtu laika wina gahja wehl tablak, tadehl rewoluzi- jas morkis bij gahst scho palatu (17. g.s.) un tika peenenti lehmami, ka nekahdas spezialas eestahdes ka "swaigschnu palata" nedrihst out Anglija un pee ta prinzipa peeturas lihds pehdojam laikam.

Tad tika nodibinatas katra grafiste (17 g.s. wisa) meerteesneschu sesijas, kuras kontroleja administrazijas darbibu. 18 g.s. wisa teesu eestahdes kluwa war neatkarigam (Act of settlement) Wehlaak gribeja scho aktu istulkot ta, ka winsch atteezinams tik us sugstakam teesu eestahden un meerteesneschus gribeja atlaist no amata, jo wini esot ari administ- ratori, bet tas sazehla leelu wehtru un to iswest neisdewas un pehz tam ari naw meaginats. Kontrole par administratiwam eestahdem peeder wis- zaur neatkarign teesu eestahden.

Ta pate sistema peenemta Seem. Amersaw. walstis, ka wisa unija, ta atsewischkas walstis. Neweens eerednis newar aibildinatees ne ar sawu diskreziwaro wwaru, ne ar preekschneezibas pawehlem. Ja pahrbaudot administrazijas rihzibu israhdas, ka wina rikkejuses bonae fides, ja ir bijuse darischana ar felonie, ar noseeguma atklahschanu waj nowehrscha- nu, tad administrazija teek atswabinata no atbildibas, preteja gadijuma wina nes paredseto sodu.

wisgalwence rakati, jed teesu pawehles. Katriis pilsonis, kam sinams, ka kahds zits pilsonis teek türets apzeetinajuma un winam paants domat, ka tas ir nepamatoti, tad tas war greestees pee teesas lai isdod tam "writ of habeas corpus", ar kuru war greestees pee personas, waj eestahdes, kas tur apzeetinajuma.

2) Writ of mandamis - pawehle ispidit to, ko likums prasa.

3) Writ of prohibition - pawehle, aisleegums nedarit to, ko likums aisleeds.

4) Writ of certiorat - peeprasijums, lai tahdu un tahdu leetu nosuhta kontrolei. War tikt leetots plaschi, daudsoos un daschados gadijumos.

5) Writ quo arrauto pehz buhtibas - eerednu kompetenzes pahrbaudis schana. Pehdeja laika aattezas us eeredna likumigan pilnwaram: waj ir usstahjeestas un tas eerednis, kam schi pilnwara ir dota. Amerika schai pawehlei ir nosibme, ja tur eeredni teek wehleti; un pateizotee tam, ka tur eerednis neteek eezelts ar administratiwu aktu, zelas gad dijumi, kas leek schaubitees par to, waj eerednam ir teesiba ka tahdam usstahtees. Anglija ir wehl pasihstams kontroles weids us sawatarpejas weenoschanas, kur zentrala eestahde - Local government board usstahjas ka schkihreju teesa, ja abas eeintresetas puses pee winas greeschas. Bet ta naw galiga iesschikirschana un eeintresetee war greesstees pee teesas parsta kahrtiba.

Anglijas eespaids namas ari daschas Wahzijas walstis, peem. Oldenburga, Anhalte, Bremene, Hamburga un Lübecka. Pes tam Belgijs un Italijs. Pehdwja no schi prinziipa pamasan atkahpas. Tur tagad diwejaf da kontroles sistemawispahrigas teesas un administratiwas teesas. Bet wiswairak kontinenta walstis redsams Franzijas eespaids.

Administratiwas teesas Franzija.

Ari te widus laikos redsam administratiwo pahrsubdsibas eespebjanibu Augstaka teesu wara peederja karalim. Strihdigos teesu jautajumos

turejas pöö tahdas idejas, ka leetu war pährsuhdses us zentru pöö karala. Tapehž ari tur nodibinajas pöö karala walsts padome, kura darbojas ka kontroles eestahde un isspreeda eesneegtas suhdsibaa. 18. g. s kad intendanteem prowizze bija wisa wara, tomhär zentros peenehna suhdsibas par intendanteem. Meskatotees us intendantu neaprobeshoto waru, tomehär par wineem wareja eesuhtit suhdsibas walsts padomei. Ari teesu eestahdes - augstakas prowizzes teesas - parlamentä - zentas kontrolet administratiwo darbibu atteezibu us wina rikkojumu likumibu. Rewoluzija isnihzhaja ir intendantus, ir kontrolejoscho eestahdi - walst walsts padomi. Pehž rewoluzijas eeweda jaunus administratiwas eestahdes. Jaunam eestahdem wajädseja iswest dshwe rewoluzijas eekahrtojumus. Lai netrauzetu wina isweschanu dshwe, tad jaunus administratiwas eestahdes netika padotas teesu eestahden. Frantschu sinatneeks Esmens, kursch pehž saweem eeskateem stipri konserwatiws, ari peekriht te tam, ka administratiwa darbiba zaur teesu eestahsch kontroli war tikt tikai kaweta un trauzeta. Anglija wisa tauta šeds konserwatiwaka, teesaschanas ismaks loti dshrgi, tadehl ari Esmens etrod, ka Anglija teesun kontroles resultati esot labaki, neka wini buhta Franzija. Rewoluzijas laika wisradikalaki tika pährgroditas administratiwas eestahdes, teesu eestahdes turpretim palika gandraks weza weida. Teesu eestahschu preekschgala stahweja aristokratiija un bagatas pilsonibas preekschstahwji, jo teesneschu amatus pirka sakuma par nandu. Rewoluzijas darbineeki tadehl ari baidijas no frantschu teesneschcem, ka tee war kawet administratiwo darbibu. Frantschu administratiwista Laferjers atsibst administratiwo justiziju par jauktas darbibaslaaku, kas tomehär peekriht administratizijai (70- 80 gados); pilsoncem esot teesiba administratiwos rikkojumus un spreedumus pährsuhdses, bet soho pährauhdsibu isepreeschana jaatstahj paschai administratizijai. Teesam paleek kriminalleetas un strihdigi jautajumi ziwillsotas. Pehž 1790 g. un ari dshchas wehlakas konstituzijas ir teikts, ka teesam naw brihw eemaisitees administratiwo eestahschu darbiba. No leelas rewoluzijas laikem par frant-

teesu administratiwo eestahschu darbibu nekahdas teesas kontroles nepar-
31.10.1917. Konsulu konstituzija ir paredseta Walsts Padome, un drusku weblak
teek raditas prefekturas padomes. Prefekturas padomei ka admin. teesas
eestahdei sahkuma peeder leetas par nepareisu nodoklu, uslikschana, par
zela leetam un suhdsibas starp kroni un privatpersonam; weblak schis
leetas, ti. suhdsibas starp kroni un privatpersonam us priwatteesiskeem
pamateem teek nodotas wispahrajam teesam.

Seem. Am. saw. walstis preeksch schin suhdsibam atsewischka speziala teesa.
Prefekturu p domju kompetenze weblak tika paplaschinata. Ta tad Franzija
pebz rewoluzijas pirma administratiwo teesu instanze ir Prefekturas pa-
dome un otra walsts padomes administratiwas teesas sekzija. Walsts padome
newareja psenent galigus lehmumus, schos lehmumus wjadseja apstiprinat
walsts galwai. Tikai 1848 g. Walsts padome dabu galigu lehmumu teesiba,
kas beidsot pilnigi atsibts 1872 g. likuma. Walsts padome pastahweja
ka padomeweja eestahde un tadehl wina ari newareja galigus lehmumus
taisit. Walsts padomes administratiwas teesas sekzija no 1872 g. ir
augstakas administratiwas teesas eestahde, kuras lehmumi ir galigi.
Organista usbuhwe winai weenada ar zitam 4 sekzijam Walsts padome, bet
zitadi wina pilnigi patstahwiga. Ar likumdoschanas akteem winas kompeten-
zesir stipri paplaschinajuschas. Prof. Emens aisrahda, ka schai administru-
tiwas teesas nodalai jau no pat winas darbibas sahkuma isstrahdajees, is-
kopeses saws teesu prozess. Ari te, ka pee teesam, noteek eeintreseto pusu
sazihkste. Prozess norahda us to, ka schini instituta par pamatu ir likte
subjektivo teesibu aisstahweschana. Te tikai wehl trukkat teesneechu
neatkariba, zitadi winas lihdsina pilnigi teesu eestahdem. Kompetenze
war tikt noteikta ar generalklausulu waj enumeraziju. Franzijas likuma
par administratiwam teesam usskaita administratiwajam teesam padotas
leetas, bet saturs ari weenu wispahrigu prinzipu: administratiwam teesam
peekriht wisas leetas, kar notikose waras jeb

kompetenzen pahrkaupschana - excès de pouvoir. Isejot no schi prinzijs Franzijas Walsta padome sawa admin. teesas darbiba isstrahdejuse otru prinzijsu par wars ne pareisu peeleetoschana - detournement de pouvoir - peem. ne tam meirkim, kas likuma paredsets. No 1872 g. Walsta padome war peenent galagus lehmumus.

Wahzija bij laikmets, kad likas, ka kontrole tika nodota wispabrejam teesu eestahdem, ka tas bij Bremene, Hamburga, Libeka, ari Anhalte. Pehz 50-teen gadeem atjaunojas jautajums par administratiwam teesam. Ar 60-teen gadeem sahk eewest administratiwas teesas atsewischkas walstis: 1863 g. Badene (Oberverwaltungsgericht). Jautajums par administratiwam teesam tika ari literatura plaschi isdebatets (Gneists), Wunsch nenehma Angliju par paraugu, bet domaja, wetejas paschwaldibas sistemu peemehrot administratiwo teesu sistemu. Rodot kontroli wispabrigam teesam pehz Gneista newarot tadehl, ka winas neesot pasibstamas ar administratiwo eestahschu darbibu. Tika isteiktas pretejas domas bet Gneista usskati uswareja un Pruhaija 1875 g. tika nodibinata administratiwo teesu sistema 3 instanzen, pehz tam Wirtemberga 1878 g., Bawarija, Saksija (1900 g.) un Tiringenas walstis 1912 g. (Koburg-Gota etc Augstaka eestahde wisam kopiga, Jena. Austrija 1875 g. Widejas walstis Wirtemberga 2 instanzen un Pruhaija 3 instanzen.

- 1) Aprinka komiteja (ari Stadtkreise) - Kreisausschuss
- 2) Beziskna komiteja (Bezirksausschuss)
- 3) Oberverwaltungsgericht

Iswesti pilnidi Gneista teoretiskee aisraddijumi par administratiwo teesu neatkaribas nodroschinaschana. Aprinki aktiwo administratiwo eestahschu preekschsehdetajs - Landrats. Aprinka komiteja - 6 lozekli eewehleti no aprinka sapulzes un landrats (~~unwahkaka~~) ezelts no krona. Kworums - 3. Ja klaht pabru skaitlis, tad jaunakais pehz stahwokla jeb gadeem ne balsoschanas atturas, lai rezultats buhtu skaidre. Parasti wisa Wahzija admin. teesu preekschsehdetajam ir teesibas protestet pret

peenemto lehmumu un pabrnest us augstaku instanzi.

2. instanze pehz sastahwa atgandiha Kreisauusschusnu, bet te krona eezelto lozekli wairak. Regierungspresident un 2 lozekli teek eezelti us nenoteiktu laiku (Augstaka isglihtiba un staschs teek praisits no wiseem), pee kam weenam no eezeltajeem wajag buht spehjigam eenemt teesnescha amatu, otram - spehjigam eenemt augatakus administratiwas amatus. Weens skaitas ka preekschsehdetaja palihgs Verwaltungsgerichtsdirektor. 4 pahrejee lozekli ir eewehleti no prowinzes padomes is weetejeem eedsihwotajeem us 6 gadeem.

3. instanze darbojas ka pilnigi patstahwiga administratiwa teesas eestahde, nesaistotees ar aktiwo administratiwo darbiba; wina nodarbojas weenigi ar administratiwo justiziju, ar leetam, kuras eenabk wina pahrsuhdsibas kahrtiba. Wezelti teek tapat ka augstakas kasazijas teesas lozekli un prasibas ir - pusei, ka augstako teesu lozekleem un pusei, ka augstako administratiwo eestahschu darbineekeem. Lozekli teek eezelti us dsihwes laiku un atzelt war tik us teesas lehmumu un peem., ja pret sinamo personu ir eewadita kriminalismekleschana, tad to personu war pagaidam atstahdinat, algu ismaksajot. Ja winach atsihst par wainigu, tad skaitas par atzeltu galigiwa kahds lozeklis ir isdarijis kaut ko apkaunojoschu, tad pate teesas kolegija war to isslehgt is sawa widus.

Kompetenze: peekriht leetas, kur wajag pahrbaudit administratiwo eestahschu rihziibu no likumibas puses. Wisskaidrak kompetenze noteikta Austrija ar generalklausulu. Japilsona teesibas aisskahrtas ar melikumigu rihkojuma, winam teesiba eesneegt suhdsibu administratiwaj. teesai, lai schis teesibas buhtu ziwilas waj publiiskas. Wahzijas walstii war redset weenu otru tahdu noteikumum, bet wiszaur tas naw istarets. Tur ir enumerazijas sistema, t. i. usskaititi gadijumi, kuros war greestees pee administratiwam teesam. Preekschroka dodama wispahrigai, prinzipielai kompetenzes noteikschanai, jo tas dod pilsonem waitak teesibas.

Daschi doma, ka sakuma esot preekschroziba enumerazijas sistemai; bet wiraeens ir us prinzipielo kompetenzes noteikschanu.

Noluhks: sargat pilsonu subjektiwas teesibas no administratiwo eestahschu nelikumigas darbibas (sewischki subjektiwas publiskas teesibas). Pruhsija ir teikts, ka administratiwo teesu noluhks, bes tam, aisstahwet objektiwo likumibu; tas tad dod teesibu eesneegt suhdsibu ari no tam personam, karas paschas teeschi naw zeetushas, peem. us zela leetoschanas nelikumigu eerobeschojumu. Tapat pee wehleschanam par nepareisu eeweschanu jeb isslehgschaan no wehletaju saraksteen. - ikkumam pilsonim teesiba eesneegt suhdsibu. Romationes populares lihdsigas schahdai suhdsibai. Ziwilas teesas teesnesis neussahk darbibu bes suhdsetaja, tapat ari administratiwas teesas. Administratiwale prozess atgahdina ziwilprozessu, ar eeintreseto pusu lihdsalibu. Teoretiski isschkir 2 gadījumus: pilsonis un publiski-teesiska organizacija (paschwaldibas eestahde) jeb paschwaldibas eestahde pret paschwaldibas eestahdi, te walsts neusstahjas ka tahda. Te puses weenada stahwokli un ir lihdsigas. 2) Kad pilsonis jeb paschwaldibas eestahde eesneeds suhdsibu pret walsti paschu. Te peedalischanas us lihdsigeem pamataem newar tikt istureta, bet tomehr, ka Bawarija, usstahjas pastahwigs eezelts walsts adwokats. Zitas walstis naw pastahwiga adwokata bet eestahde komande komisaru ar usdewumu aisstahwet walsts intresses. Abas puses sazihkstas prozesuela kahrtiba.

Lehmuma spehks. Wispirms lehmuma formalais spehks, kad ir notezejuschki termini un newar wairs pahrsuhdset. Bes tam krint swara materialais spehks, ka turpmak tamlihdsigi gadījumi jaislemj tapat, Tas wajadsigs ari preeksch teesibu sistemas stabilitates. Daschi doma, ka administratiwo teesu stahwoklis te esot zitads, jo administratiwas teesas nestahwet ahrpus wispahrigas administrakijas. Te esot weeta clausula rebus sic stantibus - pee leetu tagadeja stahwokla. Ja apstahkli grosas, tad teesiba no lihguna atteiktees. Scha pehz danden teoretiku domam ir starptautiskas teesibas un to wajagot, pehz wahzu

administratiwistu doma, atteezinat us administratiwam teesam un te newarot atsauktees us res judicata.

Administratiwo teesu kompetenze.

Wahzi ja Diskrezionara wara no administratiwo teesu kompetenzes pilnigi isslehgta. Leetderibas pusi administratiwas teesas nepahrbauda. Administratiwam teesam naw aisleegts pahbaudit, waj administratiwa eestahde naw isgahjuse no sawas waras robeschan. Administratiwam teesam ir teesibas pahrbaudit, waj eestahdei un eerednim ir diskrezionara wara peeschkirta, bet waj rikojums ir leetderiga waj ne, tas ir no administratiwo teesu kompetenzes isnemts. Ir tomehr daschi isnehmumi: pee semes gabalu atsawinaschanas publiskam waj adsibam - admin. teesam Bawarija ir teesiba pahrbaudit rikojumu neween no likumibas, bet ari no leetderibas puses. Administratiwas teesas ir atsewischks instituts. Wansch ir radits, lai aistahwetu pilsonu teesibas tani gadijuma, ja likums pahrkabpts waj nepareisi peemehrots. Administratiwas teesas pehz sawas buhtibas ir teesu eestahdes. Teesa s darbojas weenigi us likumibas pamata, tas ir winu galwenais pamats, winu stipra puse. Leetderiba te neteek eewehrots, bet weenigi likums. Administratiwam eestahdem, turpreti ir ari atlauts leetderibas prinzipus nemt wehra. Augstakas teesu instanzenes neskata zauri wairs leetas faktisko pusi, bet tikai likumibu. Semakas instanzenes turpretim wispirms ismekle leetas faktisko pusi un pehz tam peemehro atteezigus likumus. Administratiwas teesu eestahdes ari pahrbauda leetas faktisko pusi. Tanis gadījumos, kur likums wispahrigi atlaup administratiwam teesam pahrbaudit leetas faktisko pusi, peem. Braunschweiga tas atlauts wispahrigi, Pruhsija, Badene un z. atteeziba us polizijas rikojumeem) pilsonem ir eespehjama greestees ar suhdzibu par leetas faktisko nepareisibu, kaut formali ta leeta pareisa. Peem. nodoklis ir maksajams, bet faktiski ne tik leels, ka sinamam pilsonim uslikts.

Waj administratiwa eestahde war tikai atzelt par nelikumigu atsihto ribkojumu, jeb waj wina war tahda gadijuma isdot ari jaunu ribkojumu atzelta weeta? Austrija 1875 g. un ari pee mums administratiwa teesa atsibdama par nelikumigu zaurlukojamo ribkojumu, war wina atzelt un wajadsibas gadijuma wakstit preekscha atteezigi eestahdei isdot ja jaunu ribkojumu. Te ir atsihts tas prinziips, ka administratiwa teesa ir wispirma kahrtā ne administratiwa, bet teesa eestahde. Wairakas Wabzijas walstis turpretim administratiwajam teesam ir teesiba atzelta ribkojum weeta isdot ja unu ribkojumu. Te administratiwa teesa tuwojas administra tiwai eestahdei. Administratiwo teesu lehmuseem ir likumiga spehks, tapat ka teesu lehmuseem. -

Teorija wehl naw pilnigi noskaidrots, waj administratiwas teesas ir teesu eestahdes, waj administratiwas eestahdes. Coras neusskata wina par teesu eestahdem, bet tikai par administratiwan kontroles eestahdem. Wina esot administratiwas kontroles weids, kas kontrole administra tiwo darbibu no objektiwa weedokla.

Georgs Meyers un ziti atsiht, ka administratiwam teesam ir usdewums aistahwet pilsonu subjektivas teesibas tapat ka ziwilteesam.

Bornhaks atsiht lihds pehdejam laikam, ka pilsonim walstij pretim newar buht nekahdu subjektivu teesibu, ka tahdas administratiwas teesas kontrole administratiwo eestahschu darbibu no objektiwas pu ses, aistahwot newis subjektivas teesibas, bet objektiwo likumibu.

Austrijas teoretikis Bennatziks atsiht, ka administratiwas teesas esot teesu eestahdes, tapat ka wispahrejas teesas. Katris teesas lehmums uskatama par logisku slehdseenu. Kriminalleetas peem. ir wispahrejs noteikums - tew nebuhs sagt; masais postulats - kahda sahdsiba idarita no pilsona; tas ir konkrets gadijums, kuru pawed sem wispahreja noteikuma, no kura tad teesa taisa sawu slehdseenu.

Ari administratiwas teesas administratiwo eestahschu darbiba tahda

pat konstrukzija, peem. wispahrejais noteikums, ka jamaksā eegahkuma nodoklis, nodoklu inspektors us ta pamata usleek konkreta gadijumasina ma leeluma nodokli.

Otto Mayers, Matzeks atsihst, ka administratiwa justizija ir administratiwa darbiba, kura iseet no patstahwigas eestahdes, norit pehz prozesa formam ar eeintreseto pusu peedālischanos, un kurai ir likumigs spehks, tahds pats, ka teesu eestahschu lehmumeem. Schini formulejuma administratiwas teesas teek atsihtas tomehr par administratiwam eestahdem.

Speziala dala.

Wina saschaurinas zaur to, ka ir atsewischks preekschmets - soziala likumoschana. War atschmet walsts organu positiwo un negatiwo darbibu. Negatiwa ir teeschi polizejiska darbiba, positiwa - kulturis kopschana (Kulturpflege). Abas schis nosares ir israhdijuschas par wajadsigam. Starpiba tik wehsturiskas attihstibas sina. Positiwa darbiba ir wehl jauna, bet negatiwa ir wezaka.

Matzeks atsihst, ka polizejiska darbiba ir soziala funkzija, bes kuras sabeedriba no sinamas pakahpes newarvpastahwet. Sabeedriska kopdsihwe newar buht bes teesibam, lai ari sakuma tikai paraschu normas. Tapat bes kahrtibas ustureschanas newar buht neweena sabeedriba, lai zik primitiwa wina nebuhtu. Polizija gahda par to, lai abstraktas normas taptu eewehrotas. Sabeedriba prasa meeru, sinamu kahrtibu un polizija ustur scho kahrtibu.

Kreewija polizijas reschins pastahweja lihds pehdejam laikam Demokratiska walsti polizija ir weena no tautas paschdarbibas weideem; wina aisstabw walsts intreses, tik winai wajag stahwet usdewuma augstums. Kahrtibu un meeru wajag usturet sabdeedriba, tikai mainitees war ustureschanas weidi. Polizejiskawalsti polizijai peemiht launumi, ta it slimigi attihstijuses (hippertropiski) kluwuse tauta¹ naidiga un

tadehl sabedriba wiszauri usstahjas pret polizeju ka tahdu.

Ar otu sawu darbibas weidu walsts attihsta positiwu darbibu, kopj kukturn, bet schi darbiba attihstas tikai jaunaka laika, un tagad wina kluhst aisween plaschaka un intensiwaka. Par satiksmes zeleem gan ir ruhpejusehees, jau romeeschi, zaur ko wini nesa kultura sweschas semes. Anglija wehl tagad war atrast sekaano romeeschu darbibas winu waldischanas laika (no I. g. s. pr. Kr. lihds V g. s. pehz Kr.) Widus laikos mehs wairs neredsam tahdu leetu ka zelu waj skolu, Zeltwareja tik zilweki ar plascheem lihdssekleem. Jaunaka laika schi walsts kulturela darbiba attihstas jo plaschaki.

Mehs apluhkosim wispirms walsts negatiwo jeb polizejisko darbibu. Lai asturetu kahrtibu walsts eekscheene, kriht swara pilsona ziwilstahwokla noreguleschana. Agrak walsts istika bes tam. Atschkihra gan tad ahrsemneekus un pawalstneekus, tagad starpiba starp schim grupam ir islihdsinajuses no polizejiska weedokla. Wairak tas ir politisko teesibu lauka, peem. ahrsemneeks nebauda wehleschanu teesibas. Roma ahrsemneeki neskaitijas par eenaidneekem, turpreti widus laikos winus tikai zeeta, bet pee gadijuma ari isdsina un aylaupija. Atteezi ba us weetejo pilsonu ziwilstahwokla noteikschanu sabkuma intresejas mas. Bet wehlak ischkir ne tik peederibu pee walsts, bet ari pee paschwaldibas organisazijam, kahrtam, gildem, zunftem etc. Lihds pat pehdejam laikam ischkir lauliba dsimuschus no ahrlauliba dsimuscheem. Pehdeja laika tas islihdsinas. Tagad pee ziwilstahwokla noteikschanas kriht swara peederiba pee walsts, paschwaldibas eestabdes un gimenes stahwoklis. Kahrtu ischkiribas wairs naw. Ziwilstahwokla noteikschanu peekriht atsewischkam eestahdem ar noteikteem administratiweem akteem. Tas tikai pehdeja laika. Agrak tas bij garidsneezibas rokas. Lihds 17. g. s. reti atrodam ziwilstahwokla aktus. Lihds Tridentes konzilam aktus weda garidsneeziba, bet tikai par eewehrojamam personam, gimenem, un tadehl ziwilstahwokla noteikschanu leela neskaidriba.

Tridentes konzils (XVI g.s. 1549 g. -63) laulibu atsihst formeli par aktu, kas slehdsams ar garidsneezibas peedalischanos un atsihmejams basnizas grahmata, kur atsihmejams ari dsimschanas un mirschanas. Ari laiziga waldiba sahka tam peegreest wehribu un raksta garidsneezi bai preekscha, kahda weida wedamas grahmatas, bet pehdejas paleek garidsneezibas rokas. Ari protestantu garidsneeziba sahka west grahmatas un 18 g.s. ta jau paraste parahdiba.

Garidsneeziba sahka ispidit ar to administratiwu funkziju un waldiba neapschauba tahdas aktus. Franzija pehz leelas rewoluzijas mehs redsam ka schi funkzija teek atnemta garidsneezibai un teek nodota laizigu eestahschu rokas. Katra komuna, pilsehta waj sahdscha ir mehre, kura peenahkums starp zitu ir - ziwilstahwokla aktu registreschana. Kad Franzija isplatija sawu waru par zitam walstim, tadwina scho eekahrta pahnesa ari us tam. Pehz frantschu isdsihschanas daschas weetas scho eekahrta atzehla, bet daschas kautkas palika. Ta Wahzija daschas weetas ta eekahrta palika wisu XIX g. s. Pagahjusoh g. s. otra puse daudas walstis teek eewesta, ziwillauliba, pat stingri katoliska Italiija, ar semu tautas isglihtibas lihmeni. Lihde ar to ziwilstahwokla aktu registreschana teek nodota atteezigai walsts eestahdei. Wahzija pastahw Standesanti. Pee mums ari ir eewesta ziwilstahwokla aktu registracija, t. sauzamas nodalas, kuras wehl ir organisacijas stadija. Muhsu likums nostahjas us weedokla, ka garidsneezibai schi akta weschana teek atnemta. Garidsneekam teesiba gan noslehgt likumigu laulibu, bet winam 14. deenu laika wajag pasinot atteezigai dsimtssarakstu nodalai, kur to eewed grahmatas. Garidsneekam naw teesibas isdot no sawam grahmatam dokumentus. Pee behrnu kristibas garidsneeks newar kristit agrak, kamehr naw registrets dsimtssarakstu nodala. Neweepai eestahdei naw teesiba schaubitees par dokumentu pahrsibu, kamehr naw peerahdits pretejais.

Taada ziwilstatwokla registracija teek westa ari atteeziba us juridiskam personam. Tas analogiski teek isdarita waj nu administratiwa eestahde, waj teesu eestahde, kur scho beedribu statuti teek registretid un eewesti saraksta.

Usnemschana pawalstneeziba noteek ar administratiwu aktu - naturalisaziju, bet weetam tas ir likumoschanas akts. Ta Anglija ir leela un masa naturalisazija. Bet tombr, ja ari naturaliseschana ir notikuse zaur likumoschanas eestahdi, tombr pehz buhtibaš tas ir administratiwa akts.

Us ziwilstatwokli war darit eespaidu laulibas schkirschana, adoptazija, legitimazija. Te mums darischana ar akteem, kas naw administratiwi, bet jurisdikzijaš akti. Adoptazija gan parasti noteek sahsinata weida, ne tahda prozesuala kahrtiba, ka laulibas schkirschana. Legitimazija war notikt weenkahrachak, ar wezaku eestahschanos lauliba un te darischana ar administratiwu aktu.

Nomeschanas un zeloschanas teesiba.

Nomeschanas teesiba - teesiba apmestees us dsihwi kura katra weeta tani walsti, kur pilsonis peederiga. Ja bes eeroebeschojumeem, tad runa par nomeschanas brihwibu. Preteja gadijuma ta ir trauzeta. Ar to ir saistita pa dalai darba brihwiba. Weetejeem pilsonem prinzipa ir teesiba nomestees us dsihwi kaut kura weeta walsti. Winus newar isdsiht no walste robescham. Ahrsemneekem prinzipa schahdu teesibu naw. Moraliski schkehrschli noteek likti, bet prinzipa teek usturets. Ja waldiba atsiht sinamo ahrsemneeku par newehlamu - war to israidit. Nomeschanas un pahrweetoschanas brihwibu eeroebescho administratiwa nometinaschana - agrak Kreewija tika apsihmetas weetas, us kureeni issuhtija sem polizijas usraudsiabas personas, kuras likas bihtamas preeksch pastabwoschas kahrtibas us noteiktu laiku, kur schim personam tika laupita ribzibas un kustibas brihwiba. Tagadejas ziwilisetas walstis teek atsihts prinzipa, ka nomeschanas un pahrweetoschanas brihwiba pilsonem

war tikt eerobeschota us teesas lehmum; administratiwi lihdsekli teek peelaisti pret newehlaneem ahrsemneekeem.

Widus laikos preeksch plaschan eedsihwotaju masam pahrwestoschanas brihwiba bij eerobeschota, un ka dsimtbuhschanas laika semneekeem, pawisan atnenta. Sweedrija nekad naw bijuse dsimtbuhschana, bet wisas zitas walstis tahda pastahweja.

Anglija dsimtbuhschana isbeidsas jau 13-14 g.s. un lihds ar to eedsihwotaji bij brihwi pahrweetoschanas teesibas. Ekonomisku apstaklu dehl waldira gribeja strahdneekus saistit pee weetas, bet tas issauza 1381 g. leelu dumpi, kur wajadseja waldirai eemaisitees wina apspeeschana. Zitas walstis dsimtbuhschana tika atzelta 17, 18 un daschas, ka Prahsija un Kreewija tikai 19 g.s.

Aprobeschojumi widus laikos pastahw pret ahrsemneekeem un sewischki pret schihdeem. Kreewija wineem lihds pat jaunakeem laikeem bij teesiba dsihwot sinamas nosazitas weetas. Wairak brihwibas baudija schihdi ar spezielu angstaku isglihtibu, peem. apteekari, ahrti, diplomet. amatneeki un t.l. Tadehl ari dandsi dsihwoja fiktiwi us scho apleezibu pamata, lai teem buhtu pahrweetoschanas brihwiba. Rumanija wisi schihdi peelihdsinati ahrsemneekeem, lai ari wini wissu mahschu buhtu dsihwoju-schi Rumanija.

Anglija schihdu eezeloschana notikuse XI g.s. Sahkuma kahdu gadu simteni, winu stahwoklis bij deesgan labs, wini skaitijas par karal ihpaschum, karala mantu. Par wineem bij eezelts karala eerednis, kas winus pahrsinaja. Wini nometas tikai pilsehtas sinamos kwartalos. Karalam wini maksaja nodoklus un winus isleetoja ka starpneekus pee naudas leetam. Wehlak winu stahwoklis mainijas, sewischki Stefana un Matildes laika. Karala Indrika II laika XII g.s. no wineem prasa eemaksat ne masak, ka 1/4 dalu no wisas winu mantas. Ari Jahnis Bessemes spaidija schihdus, kamehr beidsot 1219 g. isnahk likums parschihdu israidischanu. Schihdu pilniga isdshschana notika 1358 g. Jauna winu

eezeloschana notikuse XV g.s.No Spanijas wini tika isdsiht 1469 g. XVI g.s. schihdi Anglija dabu eespehju brihwi dsihwot un drihs pehz tam wini peelihdsinatati ziteem pilsooneem.Pehz Holandes brihwibas zihnam Anglija peewilka daudsus ahrsemneekus,lai eewestu sawa seme jaunus ruhpneezibas panbhmeenus,kabdu Anglija wehl nebij.Holande tat laika augstu stahweja auschanas un krabsoschanas tehnika.Pruhsija XVIII g.s. Fridrichs Leelais weizina ahrsemneeku eezeloschanu no Franzijas huge-noteem,kuri tur tika wajati tizibas dehl.Ari Kreewija Peters Leelais un Katrina II peewilka ahrsemneekus ar noluhku,lai wini raditu labu preekschsihmi weetejeem eedsihwotajeem(Widseme Irschu kolonija). Eezelotajumus peewilka ari ar to noluhku,lai wairotu eedsihwotaju skaitu. Iszeloschanai turpreti leek daschadus schkehrschlus.Anglija wehl tagad formeli iszelot naw brihw,kaut gan praktika tam sen wairs naw nosihmes.No iszelotajeem wehl 17. un 18 g.s. nem nodoklus,deesgan leekus,un ka schee nodokli ir ka labs eenehmuma awots.Jaunaka laika schis atteezibas grosas;tur,kur eedsihwotaju skaits nepaleelinas dabiski,ka Franzija,to mehgina darit ziteem lihdsikleem - ar gimenes pabalstischann. Amerika weetejee eedsihwotaji(dseltenas rahsas)isameirst un Saw.walstu eedsihwotaji ir zehluschees is iszelotajeem no Anglijas,Holandes un z. Loti dauds ihru iszekeja,kuri bij loti apspeesti.No Kreewijas isze,loja leischi,maskreewi.Tapat no Wahzijas ari.Kaut gan Seem.Amer.saw.walstis ir daschadu tautu mistrojums,tad tomehr atsewischkas tautas turas kopa.un sastahda politiska sina weenu naziju.Ir aisleegts eezelot dseltenas rahsas tautam-kihneescheem.Anglija loti weesmihligi pretbteem,kas teek sawa seme wajati sawas politiskas waj religiskas pahrleezibas dehl. Pehdeja laika Anglija it ka nowehrojama norobeschoschans no newehlameem eezelotajeem,ar"sweschneeku aktu"isdotu 1905 g.Starp emigranteem nedrihkst buht slimi,gara wahji,kuri walstij waretu buht par nastu.Schis likums stahw sakara ar nabagu apghadaschanu,ar sozialsu

apghadaschanu. Weena no wezakam Anglijas paschwaldibas darbibas nosarem ir nabagu apghadaschana, kura pirma laika bij garidsneeku rokas. XVII g. s., kad bashizam atnebma winu semes, tad garidsneeki atteizas no nabagu apghadaschanas, un ustureschanas. Tad scho gabdibu uslika draudsem. Ja kahds pahrnabza no otras draudses - jauna draudse atsazijas no tahda nabaga ustureschanas, kas nesen eezelojis. Pehz 1662 g. likuma jauna draudse wajas seja nodsihwot wismas 40 deenas, lai waretu tikt usnemts jauna draudse un lihds ar to dabut teesibu ztikt apghadatam slimibas waj darba nespehjas laika. Ja eezelotajs newareja usrahdit, ka winsch pelna gada L 10- waj ari war sawu dsiwhokli turet, tad tahdas personas wareja us meertesnescha lehnuma tikt israifitas atpakal us iszeloschanas weetu. Preeksch soziales apghadaschanas darbi- bas bij eewehelti atsewischki nabagu usraugi. Pehz 1905 g. likuma no Anglijas israidit war tahdas eezelotajus, kuri gada laika naw wareju- schi sewi usturet, tapat ja wineem naw bijuse noteikta nodarboschanas un ari ja Anglijas teesa buhtu zehluse pret wineem kriminalapwainoju- mus. Us politiskeem emigranteem tas neattezas. Us Anglijas weemahlibu teesiba katram, kas wajas politikas waj religiskas pahrleezibas dehl. Pases Anglija naw, tirgotajeem jau widus laikos bij brihwa eezeloschana. Kara laika winsu attureja lihds noskaidroschanai par sawstarpigam attee zibam. To mehs jau redsejam Kreewija leela kara laika, tapat ari Wah- zija un zitas karojoschas walstis. Ar sawstarpejeem lihgameem walstis daschreis weenojas no ahrsemneekeem nekahdas pases neprasit. Tahds lihgame pastahw starp Angliju un Franziju jau no 1862 g.

Runajot par pahrweetoschanas brihwibu - Anglija pases naw bijuschas. To war usskatit par Franzijas institutu. Weza reschina laika tika prasitas pases no ahrsemneekeem. Atteeziba us pahrweeto- schanas brihwibu war atsihmet, ka eerobeschotas bij nodoklu maksatajas kahrtas. No semneekeem nebma nodoklus walsts (galwas naudu), Pee semes peestiprinatee semneeki tika usskatiti ka semes apstrahdataja apchks

un gälwenee nodoklu maksataji. Franzija pat pee pahrweetoschanas us pilsehtu webl q0 gadus bijnamaksa agrakee nodokli. Pases Kree-wija eeweda Peters I un ikkursch bes pases jau tika usskatits par noseedaneeku. Rewoluzijas laika Franzija pasu sistema us laiku tika eewesta, bet 1807 g. eewdata ka pastahwigs instituts. Libds pehdejam laikam pasu sistema Franzija nebija formali atzelta. Wekschsemes pases isdewa mehres un ahrsemju - suprefekts (aprinka preekschaneeks). Pehdeja laika faktiska pasu sistema bij jau atzelta, un personibu wareja apleezinat ar katru formalu dokumentu, un pat ar leezineeken. Ahrsemneeku stahwokli palika prinzipts, ka wineem neteek atsihta teesiba nomestees, winus zeesch, un kolihds tee paleek newehlamu, eekschleetu ministrija war tos israifit.

Wahzija ari jau senak bij pases XVII g. a. pehz 30 g. kara preeksch tirgoatajeem, schindeem, "wanderselleem". Pasu sistema wis-pabreja weida eewesta XIX g. s. sahuma, bet jau 50-tos gados teek sperti soli schis sistemas mihkstinaschanai.; 1867 g. pasu sistema Wahzija atzelta.

Kreewija - "projeschija gramoti" eewestas agrak ka zitur.

Us weetas dsikwojoscheem winas nebij wajadsigas, bet te ir darischa na ar primitiwu sistemu, kas priwiligeteem nebij wajadsigs un grah-matas tika peeprasitas, ka zihnas lihdselis pret klaidonibu un behguloschanu.

Tagad, pateizotees kara un rewoluzijas isjaukteem apstahk-leem, pases eewestas pat tur, kur agrak winu nebija. Preeksch ahrsem-neekeem teek prasita jau eepreekscheja wiseschanas pee konsuleem. Zelojot us Wahziju, tagad pases wajaga wiset netikai Wahzijas, bet ari Polijas konsulata, jo jabrauz zaura ta sauzamo "polu koridoru".

Normaleem apstahkleem eestahjotees, tas wiss jadoma tiks mihkstinat:

Pasu sistema pastahw eekschu tam, ka personas apleezina-schanai noder tik weena weida dokumentis.

Pee legitimazijas sistemas personibu war apleezinat ar katru peeteekoschu formalu dokumentu un pat ar leezineekeem. Pee personas apleezibas noder metrikas, apleezibas par isglihtibu un t. t.

Pases sistemas pamatmotiws - walats intreses prasot, lai pilsoni tiktu kontroleti un pases atweeglinot kontroli, t. i. winu war isdarit semaki polizijas eeredni ar masaku isglihtibu, jau pasu ahrejais weids jau ir pasihatams. "as kriht swara, kad ir wajdsiga masu kontrole. Siname laiku pasu sistemai nosihme ir, bet normala laika ir leeka, jo apgruhtina godigus zilwekus, bet noseedsagee elementi beeschi ween dsihwo us wiltotam pasem, ta tad mehrkis naw saaneegts.

Indiwiiduala brihwiba.

Winas reguleschana Franzija ar rewoluziju; lihds tam pee weza reschima no tam newar buht runa. Ar peekukuloschana waeaja sewi aisstahwet. Bet pret ta sauzamam "lettres de caché" pilsonis wairs nekahdi newareja zihnitees, jo tas bija formali pascha karala pawehles. Ta tika turetas daudas personas apzeetinajuma us aisdomni pamata un par dascham wehlak aismirsa pawisam, jo newareja issi nat, par ko tas apzeetinas. Ar rewoluziju "teesibu deklarazija" bij swinigi atsihti indiwiiduelas brihwibas prinzipi. Pret schim brihwiban wiswairak noseedsas konwenta waldiba (1793), kura wadijas no terora sistemas. "atru wareja us aisdomni pamata apzeetinat. 1793 g. bij isdota pawehle apzeetinat wisus schaubigus un aisdomigus pilsonus. Tika sastahditi saraksti no kontroles komisijam. Teesam bija dota brihwiba pat attaisnotu pilsoni paturet apzeetinajuma "lihds meeram", Tam lihdsigas parahdibas konstatejamas ari zitur ilgstoschas rewoluzijas laikmeta, un to pascha redsam tagad Kreewija.

Franzija pehz konwenta direktorija gan mehrenaka, bet wisi schaubigeenkas islikas nejuhtam lihdsi direktorijai, teek aresteti

un leela wairuma issuhtiti us ahrsemem, pehz emigrazijas saraksta, kura tika eewesti us aisdomu pamata un lika preekscha teem ibsa laika (24 stundas) - 2 ned.) atstaht Franzijas robeschas, preteja gadijuma nodos toa kara teesai.

VIII. konstituzija starp zitu saka: pilsoni war paturet apzeetinajuma newairak, ka 10 deenas, ja naw nodots teesai, zelot formalu apwainojumu. Soba noteikuma pahrkabpejs eerednis ir sodams ka likuma pahrkabpejs, neisslehdot atteezigo ministri. Napoleona 1810 g. isdewa dekretu par individualas brihwibas senata komisiju. Zika eezelta komisija no senatoremm, kura pahrbaudija gadijumus, kur pilsoni tureti apzeetinajuma bes pamata. Bet ta tik azu apmahnischana. Schi pate komisija bij eerozis augstakas administrazijas rokas. Schini pascha astota gada konstituzija eatureja ari slaweno 75 p., kas garanteja eeredneem neaiskaramibu no teesas.

Kriminaalprozese kodeksa ir noteikums, ka pilsonis janopratina 24 st. laika pehz aresta un japasino winam, kahda apwainojums pret winu zelts. Paredseti sodi par ta neewehroschanu. Bet ta pascha kodeksa 10 p. pareds teesibu arestet un isdarit eepreekscheju ismekleschanu ari administratiweem eeredneem un netik teesu eestahdem. Departamentas prefekti un Parise - polizijas prefekts. Restaurazijas laikmeta ari wareja apzeetinat pilsonne un turet apzeetinajuma nenoteiktu laiku. Julija monarkijas laika leetas kluwa labakas. Agrakee, ihpaschi restaurazijas laika likumi, tika atzelti - Libde 50-teem gadeem laowehtligs laikmeta pilsoniskai brihwibai. No Napoleona III teek swinigi atsihti rewolnzijas laika brihwibu prinzipu, bet praktika neteek iswesti - 1852 g. trihs ministri islaisch zirkularu par jaukto komisiju nodibinaschanu separtamentos; schis komisijas dabuja ahrkahrtigas pilnwaras us pilsonu individualas brihwibas eerobeschoschanu: wareja isdot pawehles par aresteem, wareja pahrbandit jau apzeetinate leetas un wareja winus waj nu atdot kara teesai, waj issuhtit us Franzijas kolonijam, waj ari

atswabinat. Ta tad ar administratiwo aktuteek apgahsti brihwibas prinziipi. Jauktas komisijas darbojas deesgan ilgi un rihkojas diktatoriski pret teem, kas nepeekrita Napoleona III apwehrsumam. 1858 g. isdots wispahrigs akts par publisko droschibu un peeschkir atsewischkeem eeredneem plaschas teesibas; peem. eekschleetu ministri us prefekta sinojuma pamata wareja israidit waj turet apzeetinajuma. Tika iswesta isrehkinaschanas pret 1848 - 49 g. rewoluzijas darbi- neekeem. Schis likums bij us 3 gadeem 1859-1865 g. pehz kam esabkas brihwaks laikmets.

Treschas rewokuzijas laikmeta neesot isdots neweens likums, kas wehrsts pret pilsonisko brihwibu. Tomahr pilnigi nodroschinata personiga brihwiba naw aari treschas rewoluzijas laika. Sinamais krim. kodeksa 10 p. naw wehl tagad atzelts formali, lai gan fakti- ski wina leetoschana eerobeschota. Klemanso rekomande isleebet 10. pantu saudsigi un prefektam tik ar eekschleetu ministra atlauju.

Indiiduala personas brihwiba teek prasits, lai walsts wara waretu eejauktees pilsonu brihwiba tikai stingri noteiktas likume robeschas. Demokratiska walsti mehs jau esam pee ta peeraduschi, ka otra persona nedrihkt eelaustees muhsu brihwibas sfera. Tas tadehl, ka mehs wisi esam lahdsigi likuma preekscha, bet agrak tas ta nebija. Demokratiskas teesiskas walstis tagad indiiduala brihwiba ir garan- teta ari pret walsta waras preekschstahwu nelikumigu eejaukschanos. Sem indiidualas brihwibas nesaprot absolutu brihwibu, ti. tahda sina ka walsta nekahdi newaretu eemaisitees brihwibas sfera, jon tas tas nowesta pee anarkijas, kur katrs buhtu tik tahlu brihws, zik winam ir wara un spehks. 1) No publiski-teesiska peenahkuma redses stahwokla brihwibai japsodas sinamai kahrtibai, sinameem likumeem. Organiseta sabesdriba bes kahrtibas naw domajama, tad buhtu pilniga anarkija. 2) Rihhojumeem par brihwibas aprobeeschoschanu janahk no kompetentam eestabdem un tahdas ir teesu eestabdes, kuras ir neatkarigas no zitu

eespaidojuneem, bet darbojas weenigi likuma robeschas, us waldoscho likumu pamata. Wispabrigi polizijas eestahdem naw teesibas, arestet personas, atskaitot wikai isnehmuma gadijumis.

3) Wisam tam eestahdem waj personam, kas laupijuschi kahda pilsona brihwibu nelikumigi, jabuht atbildigan par brihwibas laupischanu kriminalteesu preekscha.

Franzija lihds administratiwas garantijas atzelschanai treschas republikas sahuma, individuala brihwiba faktiski netika eewehrota. Ta VIII. gada konstituzija no weenas puses bij personas brihwibas garantija, bet no otras schis paschas konstitutuz. 75 . pants gananteja admin. eeredneem neaiskaramibu winu darba, schai sina. Brihwibas sfera wareja eemaisitees eeredni, kas nebij atbildigi par sawu darbu.

Kriminalprozesa kodeksa p. 114 runa par to, ka admin. eerednis war tiks attaisnots no atbildibas par pretlikumigu darbibu, ja winsch war peerahdit, ka ir ispildijis pee tam sawas preekschneezibas pawehli.

Wispabrigi teek domats, ka individuala brihwiba wislabak nostahdita Anglija. Par to leezina ari habeas corpus act's. Anglijas individuala brihwiba iszehluses us tradizijas pamata. Ta leela mebra pamatojas us paschu eedsihwetaju un ari eerednu eeskatu par personigo brihwibu un objektiwo likumibu Anglija. Individuala brihwiba Anglija iskopusees dauds agrak, neka zitas walstis. To leezina "leelais brihwibas rullis", isdots 1215 g. Schis akts tika isdots ka lihguks stary karali un muischneezibu. Tur bij noteikums, ka neweens brihws zilweks newar zitadi tikt arestets, ka us teesas lehmma pamata, un likuma noteiktos gadijumos Tatad jau XIII g. s. Anglija bij noteikts jehdseens par personas brihwibu, kas eetehrpts ari noteikta akta, likuma. Wehlak gan daudsreis karali pahrkahpa likumus, par personigo brihwibu, bet tauta jau bij isstrahdajees noteikts jehdseens par personigo (individualo) brihwibu. Wehlakee akti ir - petizija dehl teesibam 1628 g. apstiprinata no karala. Ari tur teiktas tas pats,

ka neweenu anglu pilsoni newar apzeetinat bes teesas lehmuna, pee kam ahrkahrtejas teesas neteek peelaistas. Treschais akts - "Habeas corpus act" no 1679 g. sinama mehra sistematische, nokahrto to, kas jau bij ist teikts agrakos aktos.

Indiuiduelas brihwibas nodroschinas Anglija. Jaatsihme Habeas corpus act'a prozedura. Winsch par sewi naw nekas jauns - winsch formuleja un paplaschins ja to, kas jau agrak pastahweja us paraschu teesibu pamateen, kas naw stingri formuleti. 1679 g. akta nosihme, ka agrakais tika noteikti formulets un atsihts likumoschanas akta, swiniga forma. Schis akts kluwa par galweno teesishe lihdsekli pret nelikumigu eeslodsischanu, Katris eeslodsitais, isnemot tos, kuri apwainoti walsts nodewiba waj smaga kriminalnoseeguma (felonu), war peeprasit, lai winn stabda preekscha teesai noteikta laika. Teesiba greestees pee teesas dehl tabdas pawehles ir netik eeslodsitam, bet kaut kuram pilsonim, kas intresejas par eeslodsita likteni. Kuram katram teesiba bes tam peeprasit kopiju no ta akta, us kura pamata eeslodsitais ir arestets. Scho kopiju wajag isdot ne wehlak, ka 6 stundas pehz peeprasischanas. Ja teek isdoschana nowilzinata, waj leegta - eerednim sods: pirmo reisi L 100 un otro reisi L 200 un atlaischanaan no amata. Habeas corpus pawehle neteek isdota apwainoteem walsts nodewiba un smagakos kriminalnoseegumos: slepkawibas, laupischanas un t. t. Katra zita gadijuma teesnesim jaisdod habeas corpus pawehle, preteja gadijuma sods ne masaks par L 500, ja winsch bes likumigeem motiweem wilzinajees waj leedsees.

Teesas darbojas sesijas, bet starpsesiju laika wajag buht atsewischkan teesnesim, kas peenem luhgunus dehl habeas corpus pawehles isdoschanas. Teesa neismekle leetu pehz buhtibas, bet pabrbauda aresta pamata formalo pusi. Teesnescha lehmuns war buht trejads: ja nebij likumigu pamatu arestam, tad atlaisch brihwa, ja pamati likumigi, tad taisa lehmuni paturet apzeetinajuma, na ja atsihtst par likumigu arestu, bet apstakli peelaisch aresteta stahwokla atweegloschonu, tad te ir ziti

libdsekli pret iswairischanos no teesas, parasti atlaisch pret diwu ustizamu pilsonu galwojuna. Habeas corpus act's dod noteiktas garan-
tijas ari teen, kuri paturetli aresta, neishenot apwatnotos smagor
kriminalnosegumas un walats nodewiba. Isteesaschana i janoteek wisdrih-
saka laika - tuwaka sesija. Ja isteesaschana naw notikuse tuwaka sesija,
tad iikums pareds, ka apzeetinato wajag atlaisch bshiwiba pret galwies-
keem un leetai jateek isteesatai tuwaka bshikama sesija, ja tas tomear
ais kahdeem eesmeem nenoteek, jaatswabina pilnigi.

Tai pascha Habeas corpus akta, ir teikts, ka neweens Anglijas
pilsonis newar tikt issuhtits apzeetinajuna ahropus sawas semea robe-
scham; ta Anglijas pilsonis newar tikt suhtits us Skotiju waj Iriju,
tapat us kolonijam. Tas tadehl, lai eeslodsaitam netikta nenta eespeija
gabdat par sawu atswabinaschanu. *atris eerednis, kas to bahtu darijis,
maks leelu nandas sodu un teek atstahdinats no amata us wiseem laikeem

Weblak daschi akti isheet us Habeas corpus akta paplaschinaschanu
materiala sina (us kolonijam) un ari us ziteem brihwibas sthenschanas
gadijumeem, peem. ja kahds teek nostahdits par gara slimu un turets
atteeziga slimmiza sem usraudsibas, ari pee eeslodsichanas klostari
pret atteezigas personas gribu un t.t. Ta tad wisos gadijumas, kur
pilsonim tikta laapitas brihwibas, wisur teek peemelrots Habeas corpus
akts.

Deruschinskis aisrahda us peemehru Anglija 1840 g. Londona
rahdijses nehgseeet - hotentotu behrns par naudu publikai. Dascheem rah-
dijses aisdomigi, waj wina to dara brihwprahtigi, waj neteek no saiznee-
ka eksploateta pret paschas gribu, bet nekulturelibas dehl pate neesinot
sawu teesibu, un greesas pee teesas dehl Habeas corpus pawehles is-
doschana, un noweschana teesas preekscha. Teesnesis bij atsinis, ka te
jaisdod tabda pawehle un tikai formalu datu dehl winsch aiseuhtija e-
redni un pehz wina eewahkschana israhdijas, ka te brihwibas launischana
naw, ka brihwprahtigi slehgts lingums un ja ta, tad te atariht jaatajums

par Habeas corpus pawehles isdoschanu; bet tomehr tas rahda, ka pat us tahdeem gadijumeem ir atteezinams Habeas corpus akts.

Habeas corpus akta darbiba praktika nahk preeksach ne wisai beeschi, bet tas neleezina wis par wina masu nosihmi, waj aggruhtinatu peeleetoschanu, jo wina peeleetoschana ir weenkahrscha, preteji ziwiiteesu prozedurai, kura ir smaga un dahrga, bet schi formelas puses pahrbaudischana ir weenkahrscha un pee-ejama. Praktika winsch nahk mas preekscha tadehl, ka pehz wina masa wajadziba, jo wispahriga teesibu apsinu ka tauta, ta pee eeredneem ir leela un tas newar neatsauktees us administratiwo darbibu un us teesam. Schahda teesibu apsinas atmosfera likuma apsiniga pahrkahpschana nahk reti preekscha, un ta-pehz praktika Habeas corpus aktu nahkas reti peeleetot; bet Habeas corpus aktam leela prinzipliela nosihme.

Sapulzes un beedroschanas brihwibu

war usskatit par indiwiuelas brihwibas paplaschinaschanu, Anglija naw spezielu likuma, kas schis brihwibas sihki noreguletu. Ka teoretiki, ta sabeedriba usskata to par indiwiuelas brihwibas paplaschinaschanu. Konstituzijas parasti schis brihwibas prinzipta atsihst, un spezialos likumos dauds as walstis schis brihwibas ir noreguletas tuwak. Belgijas konstituzijas 19. pants nosaka, ka wisas sapulzes war notikt meerigi un bes eerotscheem, bes atlanjas, bet sapulzes sem klajas debess padotas atsewischkeem noteikumeem. Atteeziba us beedroschanas brihwibu schis paschas konstituzijas 20. p. nosaka, ka scho teesibu newar eerobeschot nekahdeem preventiweem lihdsekleem. Sapulzes un beedroschanas brihwibas ir saistitas sawa starpa.

Sapultschu un beedroschanas brihwibu buhtiba.

Sapulze pahrejoschamneilgstoscha organiseta sapulzeschanas noteikta mehrka sanneegschana. Sapulzeschanas ligunsgrehka weeta naw sapulze, bet puhlis, kuram naw kopiga mehrka un organisazijas. Sapulzei ir

mehrkis - waj nu jautajuma noskaidroschana, waj lekzijas noklausischana waj wehleschana sapulze - noskaidrot wehleschana platformu. Beedribai ir ilgstoschs mehrkis un noteikta juridiska organizazija. Beedriba personas apweeno sawus spekus waj lihdsklus preeksha stahdito mehrku sasneegschana. Starp sapulzes lozekleem naw juridisku atteezibu, winus saista tik mehrkis. Starp beedreem ir noteiktas juridiskas atteezibas, beedribai ir sawi statuti, organi, noteikumi, kas japilda beedreem eestahjotees un isstahjotees un t. t.

Praktiski daschreis sapultschu un beedribu darbiba tuwojas - beedribu galwena darbiba norit daschreis sapulzes. Starp beedribam un sapulzem ir starpweidojums - klubi, kas mehds darbotees sewischki rewoluzijas laikmetos. Klubu galwena darbiba norit periodiskas sapulzes. Kur beedribas noluks wehrsts us ekonomiskeem mehrkeem - sapulzes noteek reti, parasti weenu reisi gada un paschas schis beedribas parasti padotas ziwillikumeem. Tarpretin politiska un sabeedriska rakstura beedribas un organizazijas mehds buht padotas publiiski-teesiska rakstura likumeem. Sapultschu un beedribu nosihme us semakas attihetibas pakahpes nespehle tahdu lomu, Sapulzes un beedribas bij pasihstamas jau Greekija un Roma. Pehdeja ari kaut kas lihdsigs profesionalam saweenibam. Widus laikos bij attihstitas tirgotaju sabeedribas, gildes ar noteiktu organizaziju, statuteem. Amatneeki ari grupejas pehz amateem zunftes. Wehlak bij sewischkas organizazijas meistareem, sewischkas selleem. Ari prostituetas un ubagi organisejas, jo nebij soziales apgabibas. Jaunaka laika nahk klaht mahkales, sinatnes, sporta beedribas un usplaukst ekonomiska rakstura beedribas, tapat ari daschadas politiskas organizazijas.

Mums kriht swara nodalijumi - priwatteesiski un publiiski teesiskas sabeedribas.

Priwatteesiskas - kooperatiwi, tirdsnoeziskas - ruhpneneziskas beedribas; winu darbiba padota priwatteesiskeem prinzipeeem un pareds

tirdsneez. un ziwillikumos. Publiski-teesiskas asozialjas, kas stahd politiskus, sabeedriskus mehrkus un ir padotas sewischkeen noteikuneem atteeziba us kontroli. Scho beedribu, mehrkis - darit eespaidu us walsts politiku.

Schahdas asoziazijas spehle lomu walsts dsihwe:peem. Anglija 1787 g. nodibinajas beedriba, kuras mehrkis negeru emanzipazija. Libds tam Anglijas likumi poelaida webrdsibu un angļu pilsonu peedalijas wergu tirdsneeziba. Mineta asoziazija zibnijas pret werdsibas instituti un 1807 g. pa dalai pateizotees winas nopelneem, isdota likums, kas aisleeds werdsiba. 1838 g. liga, kas bij pretvaugatu labibas maitu un wina peedalijas Koñdens, Braits un ziti pasihstami politiski darbineeki un liga darbiba bij panakkums, ka 1846 g. tika atzeltas labibas maitas. Tagdne sinamu lomu grib spehket Franzija nodibinata beedriba preeksch pilsonu teesibu aisstahweschanas. Jehdseeni par pilsonu teesibam un brijwibam paplaschinas un padsilinas. Schij beedribai ir nosates wairakas walstis, ta tad schi beedriba iswehrschas par starptautisku.

Politiskam partijam peekriht lomapolitiskas dsihwes organizacija un wadischanu: winas usstahjas wehleschanas un ari tee pilsoni, kas ahrpus partijam- nodod sawu balsi pehz schim partijam.

Ari ministru kabinets sastahdas no politisko partiju ustizibas wihreem. Tas bij wispirms Anglija un pehz tam Franzija, Belgija, Italijs un wairakas walstis, tagad ari pee mums, lai gan mums partiju dsihwe ir jauna. Tahda pat nosihme politiskas un sabeedriskas dsihwes eespaidoschana, tik masaka mehra peekriht sa pulzem, ko mehns redsam tai pascha Anglija pee mihtineem. Sapulzes noteek wispirms wehleschanu laika. Ari pee mums sapulzes ir attihstitas, kur usstahjas parlamenta lozekli, kuri partijas un sawas intreses ustur sakarus ar eedsihwotajeemareisen tee apzelo walsti, kad iswirsas jantajumi, kuru apskatishana nem daliba plaschaka sabeedriba. Tos paschus jantajumus war istirsat ari prese. To ari dara, bet te naw tas teeschas saites starp eedsihwotajeem un politisko partiju dsihwi. Walsts newar isturetees indifireenti pret sapulzes un beedribam un winas ignoret. Walsts pate ari ir augstaka un

pilnigake saheedriiska un politiska organisaaziya, bet ne saimneeziska. (Gozialias partijas stahda par mehrki paarwehrst walsti pirma kahrta par saimneezisku organisaaziyu).

Anglija likums weeta par sapulzem un saheedribam saheedriiska dsihwe un praktika is isatrahda gussachees usskati par to, kas ir atlauts un kas naw atlauts.

Anglija. Kad tas sabka attihstites modernu tka sapulzes, tur bij pilniga brihwiba, bet wehlak wina tika eerobeschota. 18. g. s. beigas parahdas eerobeschojumi wispirms atteeziba us beedribam. 1797 g. likums par nelikumigam beedribam, kad Franzijas rewoluzijas atskanas bij dsirdamas ari Anglija. Schis likums atsibst par nelikumigam tahdas beedribas kuram ir nelikumigi mehrki. Tapat ja beedribai ir slepeni beedri, par kureem ziteem beedreem naw sinu - tahda beedriba ari ir nelikumiga. Tapat ja beedri apnemas nasneegt sinas apr beedreem un baedribu - ari schahda beedriba ir nelikumiga. Tapat teek noleegtas heedribas ar nodalam. Wehlak schie noteikumi pa dalai atzelti, bet pa dalai paleek ari spehka.

Atteeziba us sapulzem 1817 g. noleegtas lauka noturamas sapulzes weenu juhdsi attahluma no parlamenta pa parlamenta scheschu laiku. 1872 g. likums satur noteikumus par sapulzem atklahtas weetas, peem. parkos. Anglijas sapultschu brihwiba noreguleta us paraschu teesibu pamateemun ir garanteta zaur to, ka leetas par nelikumigam sapulzem teek isschkirtas swehrinato teesas. Sapultschu brihwiba teek atwasinata no indiwiduelas brihwibas. Anglu teoretiki un saheedriba skatas us to ta, ka katram pilsonim teesiba eet kur grib un aizinat sew zitus lihds.

Sapulze teek atsibta par nelikumigu, kad winas mehrkis noceedsigs; waj ja wina kluhst draudoscha proeksch apkahrtejo eedschwotaju droshibas. Ari likumiga sapulze war paarwehrstees par nelikumigu, ja sazel dibinata ustruakuma zitos pilsonos. Administrazijai ir teesiba peeprasit nelikumigas sapulzes pahtraukschana, un ja schim rikkojumam

nepadodas, tad war apert solus: arestat inziatorus etc. Jautajumu par likumibu un nelikumibu isschkir swehrinato teesa. Likumiga sapulze newar tikt atsihta par nelikumigu zaur to, ka wina issauz sabeedriba nelikumigu oposiziju. Manifestazijas eepreeksch japasino polizijai, ar kuru kopa manifestazijas waj prozesijas rikhotaji weenojas par laiku, marschrutu un taml.

Franzija rewoluzijas sahuma bij attihstiti klubi, sewischki jakobinu, klubi darbojas loti rosigi. Scho brihwibu jau rewoluzijas laikmeta sahk aprobeschot.

1795 g. noleegti klubi un palika noleegti lihds 1848 g. kad klubi teek atsihti ka preeksch politiskas dsihwes swarigas un nepeszee-schamas organisazijas. Napoleona I restaurazijas laikmeta ari newar runat par sapultschu brihwibu. Kad sapulzejas wairak par 20 personam - wajadsiga atlauja. Schis noteikums atteezas ka us sapulzem, ta ari us beedribam. Schee jehdseeni netika schkirti. Schis noteikums agruhtinoschs un pehz 1830 g. rewoluzijas atsina, ka schkirami sapulzes un beedribas jehdseeni, un ka minetais noteikums par eepreekscheju atlauju atkeezinams tikai us beedribam. Napoleona III laika tika eewesti Napoleona I laikmeta eerobeschojoschee noteikumi. Treschas republikas laika sapultschu un beedroschanas brihwiba nodroschinata.

Franzija 1881 g. likums regule sapulzes. Prinzips - sapulzes atsihtas brihwas. Eepreekscheja atlauja naw wajadsiga nekahdam sapulzem waj winas buhtu slehgatas telpas waj brihwa gaisa. Agrak pehz 1868 g. likuma, politiskam un religiskam sapulzem wajadseja atlaujas, pahrejam 3 deenu eepreekschejs pasinojums. Tagad tik eepreekschejs pasinojums 24 stundu laika, - Parise polizijas prefektam un zitur prefektam waj suprefektam. Weenam no parakstitajeem wajag buht weetejam eedsihwotajam un otris war buht kautkurech pilsonis. Atteeziba us wehletaju sapulzem war 2 stundas eepreeksch peeteikt. Sapulzes brihwa gaisa newar notikt us satikmes zeleem un ne ilgak par polizijas stundu (ap 11-12 nakti).

Sapulze wajaġ buht presidijam no 3 lozekleem. Sapulze war buht klaht preekschstabwis, kuraġ teesiba sapulzi slehgt: 1) ja sapulzes presidijs greešchas ar taġdu lubgumu pee wina 2) ja administrazijas preekschstabwis ređs, ka presidijs nespehġ noturet sapulzi kaġrtibas robeschas un ta paleek par draudoschu. Pehz 1907 g. likuma pat ee-preekschejs pasinojums naw wajadsiga, kas ir kongregaziju nopelns. Ar scho eewesta pilniga sapuľtschu brihwiba.

Beedroschanas brihwiba Franzija noreguleta 1901 g. likuma, atteeziba us beedribam bes pelnas rakstura, politiskam, sabeedriskam, religiskam etc. Schis likums atsiġst 3 sehkiras: 1) registretas 2) neregistretas un 3) par publiki derigam atsiġtas. Neregistretas - laiziga rakstura beedribas, kuras war nodibinatees pilniġi brihwi, bet winam naw juridisku personu teesibas, winas publikas kaġrtibas preekscha nepastahw, ja winam kaġds ihpaschums, tad tas ir atsewischku personu ihpaschums. Ja griġ eeguġt juridiskas personas ihpaschibas, wajaġ pasinot prefektam un peelikt statuta 2 eks.

Beedribas, kas atsiġtas par publiki derigam dabu drusku plaschakas teesibas, ta starp zitu winas war peenemt dabwinajums.

Kongregazijas war atwehrtrees tik ar atlauju un likumoschanas zela. Winas padotas administratiwai kontrolei, us peeprasijumu winam jaeesneđs sinas par finansielo stabwokli un beedru saraksti. Beedribu slehgschanas sina - tas war tikt slehgtas us teesas lehmuma pamata. Ja beedribai ir nelikumigi mehrki - kuġdit us noseedsibu, grosit walst teritoriju waj mainit republikanisko eekahrtu, tad slehgschana ir obligatoriska. War slehgt fakultatiwi, ja likuma noteikta laika nepasino par statutu pahrgrosijumeem. Ja beedriba leelakais beedru skaits ahrsemneeku, waj walde atrodas ahrsemes, tad slehgt war ari wajadsibas gadijuma administratiwi.

Wahzija 1908 gada likumns runa kopa par beedribam un sapulzem, atsiġst brihwibu ar dascheem eerobeschojumeem. Atteeziba us beedribam - par juridiskas personas teesibam atteeziba us wisu kate-

goriju beedriban ir weweetoti ziwwilkodeksa. Nepolitiskas beedribas ir brihwias, bet politiskas beedribas ir eerobeschotas; tur peeder ari politiskas partijas. Preeksch politiskam organisazijam noteikums, ka winas war dibinteess brihwi, bet tam wajaga 2 nedelu laika eesneegt statutas, waldees sastabwu un lozeklu sarakstu. Pee pahmainam ari 2 nedelu laika pasjnot. Par normalu slehgschana weidu skaitit administratiwa kaartiba. Jadoma, ka tagad pehz rewoluzijas laika brihwias ir garantetas un beedroschana brihwibu eerobeschosches noteikumi atzelti. Sapulzes brihwiba - pehz 1908 g. likuma teek prasita peeteikschanas sistema. 24 st. eepreekschn peeteizot laiku un weetu. Sem klajas debess noteekoschan sapukzen wajadsiga atlauja un war aisleegt, ja polizija parees kaartibaa apdraudeschanu. Schu aisleegumu war pahsuhdset administratiwa teesa. Eepreekscheja peeteikschanas raw wajadsiga: sapulzem, kuras publiski issinotas, wehleschanu sapulzem un ekonomiska rakstura sapulzem (darba deweju un strahdneeku sapulzes ekonomisku jautajumu noskaidroschanai). Wahzijas likums prasa sapulzes waditaju. War buht klaht ne waitak, ka diwi polizijas preekschstahwi, kuri peeteizas pee sapulzes waditaja un pehdejais cerahda weetu. 1908 g. likuma bij noteikums, kuresch tagad nepastahw, ka sapulzes darbiba war buht tik wahzu waloda. Isnehmuma weida newahzu waloda peelai. sta tikai tanis apgabalos, kur pehz ofizialas statistikas ne masak ka 60% zittauteeschu. Schini gadijuma sapulze 7 deenas eepreeksch japeetei un japasino, kahda waloda ta notiks. Sapulze newar buht klaht apbrunotas personas. Ja sapulze peenam draudochu rakstatu, ja noteek musinaschana us noseegumu, ja teek turetas runas neatlanta newahzu waloda, waj ja sapulze peedalas apbrunotas personas, tad polizija war te slehgt. Sapulzes waditaja wareja eeprasiti 3 deanu laika peskaidrojumu un pahrsuhdset administratiwa teesa.

Wahra brihwibas noreguleschana.

Sche eetilpst gan ari runats wahra, bet wiswairak tas atteezas us domu ismainu prese. Presi leela kulturela nosihme, bet muhs wina intres no politiskas puses, ka sabeedriskas domas eerozis un isteikschanas

lihdsekliis. Schini sina, wina! leela nosihme demokratiske walsti, kad
 wiseem pilsonem jaintresejas par politisko dsihwi. Konstituzijas teek,
 deklarata wahnda brihwiba, bet tas nenosihme, ka te it jasaprot abso-
 luta brihwiba, kurai naw jarehkinas ne ar kabdeem noteikumeem. Tabds
 stahwckliis naw sastopams neweena organiseta sabeedriba, jo ar wahnda
 war aisskahrt a tsewischku pilsinu un sabeedribas intreses un teesidase-
 peem. pilsonus un waldiras eestabdes apmelot un otu nokengat un war
 musinat us politiskeem un kriminal noseegumeem. Ja ar wahnda, ranatu,
 rakstiba, drukatu, war isdarit pahrkahpumus, tad jaatrod lihdsekli, ka
 winus nowehrst un pahrkahpumu gadijuma sodit wainigos. Schee lihdsekli
 diwejadi: 1) preventiwee un 2) represiwee. Pirmee zenschas sasneegt no
 seedsigas darbibas nepeelaischanu, otri soda par isdariteem pahrkah-
 pumeem. Pirmu preses attihstibas stadija teek leetoti preventiwee; tee
 naw saweenojami ar ihstu brihwibu, bet wahnds atkarigs no administra-
 tiwan eestabden. Swarigakais no preventiweem lihdseklem ir ee-
 preekscha zensura.

Ar represiweem lihdseklem leeta zitada; wini ne-eerobescho
 preses brihwibu prinzipta, bet reage us jau notikuschu pahrkahpumu, par
 kuru jaatbild pehz likuma teesas preekscha.

Jautajums par wahnda brihwibas noreguleschanu kluhat akuts
 lihdse ar grammatdrukaschanas atraschanu un attihstibu, jo grammatas top-
 lehtakas, leela eksemplaru skaita dehl un teek drukatas netik latinu
 wsipta, bet ari tautai saprotama waloda, kadhl kluwa pee-eetamas tautai
 wispirms nastrozas katolu bashiza, jo teekot isplatiti kezeriski raksti
 tauta un tika pateastahditi projekti par drukaschanas mahkslas isnrh-
 zinaschanu. Pilnigi isnihzinatas tipografijas netika, bet winu darbiba
 atipri eerobeschota: atlaujas konzesija kahrtiba un aprobeeschota skaita
 lihdse ar saheen administfatiweem lihdseklem redsam preventiwus lihd-
 sekles pret paschu wahnda, pee kam pirmaja laika garidneeziba neama
 zensura sawas rokas, peem. atsewischki bihskapi, teologiskas fakultates
 jen pascha, grammatu drukaschanas saakuma, bet XVI g.s. saakuma bija jau

wispahrigi pahrwesti noteikumi. par eepreekscheju zensuru. Waldibas kebras pee zensuras un pirmais noteikums no Wormsas edikta 1521 g., isdota no Walats seimas, kura sanahza kopa sakara ar Lutera mahzibu starp zitu, schini edikta tika sankzioneti wispahrigi noteikumi, kuri bij islaisti pret kezeriskeem raksteem. 1524 g. Reichstaga akta tika usdots eewests zensuru. Anglija 1530 g. un Franzija 1538 g. war atsihmet zensuras eesahkumu. Plaschaks rihkojums Anglija 1559 g. karaleenes Elisabetes wahrda no Slepemas padomes, ka wiseem raksteem jabuht zensetaem, waj nu no bihskapeen, waj slepenas padomes. 1585 g. jau atrodam akti, isdotu no "Swaigschnu palatas", kas noteiz tipografiju skaitu un pareds wisu drukas darbu eepreekscheju zaurlukoschanu.

1637 g. swaigschnu palata isdod plaschaku dekretu, kur pareds, kahdi raksti no kahdeem eeredneem zensejami. 1641 g. rewoluzijas sahkuma tika isnihzinata pate swaigschnu palata un winas akti un neilgu laiku pastahweja wahrda brihwiba, bet tai pascha rewoluzijas laika tika eewesta atkal zensura, bet tik ar ziteem noluhkeen, ka wahrda brihwibas dedsigu aisstahwetaju schini laikmeta war peeminet dsejneeku Miltonu. Miltons bija Kromwela tuwakais palihgs un aisstahweja Angliju no abrsemneeku-emigrantu usbrukumeem. Wahrda brihwibas aisstahweschanai Miltons weltija spezialu sazarejumu (Areopagitica). Praktiski tomehr zensura pastahweja rewoluzijas laika. Pehz Kromwela, kad nebija spehjigu waditaju jaunam wirseenam, tika saukts us trona karala Karla I dehls - Karlis II un zensura tika eewesta agraka preekschrewoluzijas nosibme. Ar 1652 g. likumu eepreekscheja zensura tika eewesta us 3 gadeem un wairakkahrtigi schis pats likums tika atkal atjaunots. 1694 g. schis akts netika atjaunots un no ta laika zensura Anglija nepastahw formeli, bet aerobeschojumi pastahweja wehl wismas weenu gadu simteni. Wispirms jehdseena par preses deliktu, t. s. "Slibre" bij lati nenoteikts, un sem schi jehdseena eetilpa dauds kas - musinaschana un nepaklausiba waldibai, waldibas un priwatpersonu apmeloschana etc. Tahlak, pee preses leetu isteesaschanas swehrinato teesibas bij aerobeschosas: swehrinatee wispahri konstata: 1) waj sinamais fakts ir notizis waj ne un 2) waj tas

fakts ir noseedsigs.

Bet te swehrinateem nebija teesiba spreest par inkrimineta fakta noseedsibas raksturu, bet tik par to, waj schi persona ir drukajuse tahdu un tahdu rakstu, isplatijuse un t.t. Bes tam apdabdsetais personai nebij teesiba peerahdit publizeto faktu pateesibu. Pirmais solis us ihsto wahrda brihwibu tika pperts ar 1792 g., kur swehrinateem peeschkihra teesibu isteiktees par pascha raksta saturu, zaur ko Anglija war drukat to, ko sabeedribas preekschstahwji atrod par peelaischam Likums, kursch isdots 1843 g., atlahwa autoram teesibu peerahdit, ka publozetee fakti ir pateesi. Atsabhmejami wehl daschi noteikami, kuru noluhka bij eerobeschot preses raschojami isplatischanos tauta.

Anglija 1714 g. eewests stempelnodoklis no katras awises numura un no-gahja lihds 4 d. par katru numuru; schis nodoklis bij ari wehrsts pret preses brihwibu, jo newareja buht runa par lehtam awisem, kas buhtu pee-eetanas plaschai publikai. 1836 g. nodoklis paseminats us 1 d. un 1855 g. atzelts. Salogi tika eewesti frantschu rewoluzijas laika £ 300-400 un gadijumos, ja atrada, ka isdarits noseegums, wareja atwilkt soda naudn. Atzelti salogi 1860g. No 1792 g. war skaitit Anglijas presi par brihwu, bet faktiski to war darit tik no 19. g. sintena widus. Rakstit war wisu to, ko 12 sabeedribas preekschstahwji atrod par peelaischamu un zaur to wahrda brihwiba ir garanteta.

Franzija attihstiba wispahri tahda pat. Preses enebrihwiba weza reschima laika, ihpaschi pret filosofiju un dabas sinibam. Montesquieu "L'eesprit des lois" preeksch Franzijas nepeenemams, drukats Holande un eewests Franzija kontrabandas zela, lai gan Montesquieu nebija rewoluzionars. Konwenta dekreti ari eetwer sewi noteikumus ar bahrgeem so-deem pret awisem un grahmatam, kur tiktu aisstahweta karala wara, konwenta pahrwehleschana un taml. 1799 g. konstituzija naw nekas minets par preses brihwibu. No tam waldiba taisija slehdseenu, ka preses stahwokli war noreguket ar administratiweem akteem. 1810 g. Napoleona dekrets eeweda zensuru. 1814 g. konstituzija tika gan runats par preses brihwibu, bet winas faktiski hebija, jo eepreekscheja zensura pastahweja preeksch awisem un brochuram sem 20 drukas loksnam (tapat bij eewests

stempelnodoklis un salogi. Bet arī pārējās grāmatas nūvareja no tipografijas islaist, nepesūhtit eepreeksch sinamu eksemplaru skaitu, zensurai. 1822 g. teek radita jauns preeses noteikums (delicte de tendance) - ja atsewischka raketa nūvār usrahait nūoseegum, bet ja apweer nojot wairakus, war islobit sinamu wirseenu, tendance, tad pehz 1822 g. dekreta ar to veetika, lai preeses organu eepreekschu aisleegtu us weenu mehnesi, tad us 3 mehnescheem un pehdigi aisleegtu us wiseem laikaem. Tomehr 1829 g. ordonansos Karlis X isteizās, ka preese esot islaista, ka wisos laikos ta nekās zits nūesot bijuse, ka nūoseegumu sagatawotaja. Tas lihds ar ziteem reaktionaras waldibas solem sazehlā saschutumu un 1830 g. rewoluzija tika gahits Karlis X ar wine ordonanseem un preeses atahwoklis kluma drusku zoeschamaks. 1848 g. us itisa laiku eeweda pilnigu preeses brihwibu, bet Napoleona III laika zehla gaisma wisus tos preeses apapeeschanas likumus, kas bij pastahwjuschi agrak. Tikai 1868 g. eewesta serobeschota preeses brihwiba. Wina nepastah wejā ilgi, jo ar 1870 g. rewoluziju jauni noteikumi un 1881 g. formels likums. Minetais likums isachkira periodiskus un neperiodiskus isdewumus. Pehdejos war pawisam brihwi drukat, atsihmejot tipografiju un winas atraschanas weetu. Ar islaischanu 2 eks. jaeesūhta administratiwam eestahdem, kas domats nazionalam grāmatu krahtuwem. Lihds ar administrācijas usmaniba teek wehrsta us to, ka ir drukata jauna grāmata un wina war paintresetees, waj tur naw kas nūoseedsigs.

Periodiskai presei ir arī noteikumi, kuru noluhks ir newsi eerobeschot preeses brihwibu, bet gan nodroschinat eespehju wajadsibas gadījumos atrast wainigos. Naw wajadaiga atwehle, bet gan pasinojums prokuroram par periodiska preeses organa isdoschani, pee kam jauno organu war laist klaja tuhlin, lihds ar pasinojuma eesneegschanu. Schini pasinojuma jausrahda atbildiga persona, kura war buht pilnteesigs Franzijas pilsonis (arī seeweete). De katra numura jabūht atbildigas personas parakstam. Lihds ar nodrukata numura islaischanu no drukatawas 2 eks. jaeesneeds administratiwai eestahdei un 2 eks. prokuroram.

Paschi noseegumi pehz Franzijaa kriminallikumeem pirma grupa muusina-
schana na kriminalnoseegumeem, otra grupa - noseegumi pret sabeedribu, tre-
sche grupa - priwata rakstura delikti, kur leeta teek teesata us eeintre-
seto personu eerosinajuma. Pee tam leetas par swarigakajeem preses pahr-
kabhumeem teek isteeseata swelirinato teesa tapat ka Anglija. Tirgoschana i
ar preses raschojumeem newajaja nekahdu atlanju, tik jacesneeds daschas si-
nas par sawu personu. Kara lika wisur teek sewesta kara zensura, bet nor-
mala laika prewentiwos lihdsekliu neweena teesiska walsti wairs nepeelaisc
jo wini naw saweenoajami ar wairda brihwibas prinzipu.

Wabzija jau preeksch rewoluzijas prewentiwee lihdsekli bij atmesti,
tomehr administratiwam eestahdem bij atstahhta teesiba spert daschus solus
pret presi. Peem. administracijai bij teesiba uslikt preses isdawumam are-
stu, bet taha gadijuma leeta 12 stundu laika janodod prokuroram un tahlako
12 stundu laiku pehdejam janodod teesai, kara 5 deemu laika taisa lehmumu,
waj areste paleek spehka waj ne.

Isnehmuma stahwoklis. Apskatota brihwibas noreguleschana ir weeta nor-
malos apstahklos, bet ahrkahrtejeem apstahkleem eestahjotees daudas wal-
stis ir likumos paredsetas sewischkas pilnwaras, administratiwas waras ee-
stahdem, un lihdz ar to pilsonisko brihwiba garahtija atzelschana waj eero-
beschoschana. Jau Roma bij pasihstams diktatora mata. Normala laika Roma
bij 2 konsuli, ka augstakee ispidu waras organi, kuri weens otu wareja ta
sakot kontrolet un nesaskanas gadijuma bij, t.s. prowokazijas teesibas, wa-
reja greestees teeschi pee tautas. Ahrkahrtejoc apstahklos pilnwaras nodot
tas diktatoram un winam palihga magister ognitama, kas pahrsinaja kara-
spehka. Preeksch schi isnehmuma stahwokla maksimalais terminsch 6 mehn.
Lihds 202 g. diktatoru wareja eezelt konsuli, bet no 202 g. pr. Kr. wairs
konsuls neezehla diktatoru, bet Senats isdewa senatus consultum ultimu,
ka kara pamata eezehla diktatoru, gadijumos ka draudeja eenaidneeka us-
bruschana no ahreenes jeb eekacheji nemeeri. Ari tagad pastahw gandribe
tas pats. Daudas walstis jau likumos noteikti isnehmuma stahwokli organi
un winu pilnwaras, daschas walstis turpretim isnehmuma stahwoklis teek no-
regulets ar spezialu likumu pehz katrreisejeem apstahkleem.

Anglija pasihstamas abas sistemas biakus, t.i. jau eepreeksch nore-

gulets isnehmuma stahwokli) Habeas corpus suspension), un ar spezialu likum (coercion act) noregulets isnehmuma stahwoklis. Habeas corpus akta aptureschana, ihsti wina 7 p., t.i. jau paredsets likuma. Habeas corpus akta aptureschana teek iswesta likumoschana kahrta. Schini gadijuma habeas corpus akta 7 p. aptureschana atteezas us apwainoteem smagos politiskos noseegumos, peem. saswehrestiba pret walsti un wal--dibu, kamdehl winus war us dibinatu aidsamu pamata arestet un turet apzeetinajuma pa wisu isnehmuma stahwokla laiku. Spezielu pilwaru atteesiba us presi, sapulzem un beedribam administratiweem organeem naw. Ihsi preeksch isnehmuma stahwokla isbeigachanas isdod act of indemnity amnestijas aktu preeksch teem eeredneem, kuri isnehmuma stahwokla laika bona fide lectojuschi wineem peeschkirtas pilwaras. Amnestijas kaks neteek katreis isdods. Ir wairak gadijumu, ka amnestijas akts naw tizis isdods un eeredni newar buht droschi, ka winu rihziba tika segta. Pats isnehmuma stahwoklis teek isdods us noteiktu laiku (6 - 9 mehn., daschos gadijumos masak par 6 mehn. un wairak par 9 mehn.) Praktisets pahri desmit reises 17 g.s. beigas un 18. g.s. sakuma. Tapat 18 g.s. beigas un 19. g.s. sakuma sakara ar Franzijas rewoluziju un Napoleona kareem. Febz 1818 g. Anglija pascha wairs naw eewests isnehmuma stahwoklis, pat tschartistu kustibas laika, j6 ir peetizis ar likumu par dumpigam sapulzem (riot act) Katram tuwakam eerednin teesiba schahda sapulzi isklihdinat, nolasot eepreeksch karala proklamaziju un ja stundas laika neisklihst, tad katru pilsoni war nemt palibga ka spezialu konstebli, pee dumpigas sapulzes isklihdinaschana un winas dalibneeku aresteschana. Otris gadijuma - kad isnehmuma stahwoklis teek noregulets ar spezialu likumu, ir praktisets tik pret Iriju. Atteezibas starp Angliju un Iriju bij asas, Schis isnehmuma stahwoklis tika eewests us noteiktu laiku 1 g., netika raditi spezieli organi, bet ziwee organi dabuja spezialas pilwaras. Par dascheem noseegumeem bij noteikts augstaks sods. Daschreis tika aptureta swehrinato teesu darbiba un eezelta speziela teesa is 3 krona teesnescheem; administratiwee

organi nereti dabūja teesibu noleegt sapulzes, konfiszet preses organus un taml., ka tas bija arī 1881 g. Pilnvaras ne katru reisi bija weenadas, bet katra atsewischka gadījuma daschadas. Atteezigais specialais likums beeschi tika saukts coercion act.

Aplenschanas stahwoklis.

Eiropas kontinenta (Belagerungszustand). Te stahjas spehka ahrkabrtejas specialas eestabdes. Meera un kahrtibas ustureschana pahreet kara eestahdem un Franzija ziwileestahdem paleek tik tas funkcijas, ko kara eestabdes winam atstahj. Darbojas specialas teesas - kara teesas, kuras sastahws Franzija ir no 5 ofizeereem, Wahzija pastahweja jauktas teesas is 3 ofizeereem un 2 ziwilteesnescheem. Franzija eeweda aplenschanas stahwokli us likuma pamata, Wahzija ar keisara pawetli un Walsts Kanzlera parakstu. Franzija arī Presidents war issludinat aplenschanas stahwokli, bet 2 deenu laika parlamentam jaissakas, waj to atzelt, waj paturet. Parlamenta wehleschanas laika presidents war issludinat kara stahwokli tik tad, ja eenaidneeks pahrgahjis robeschu. Kara stahwokla laika pilsonisko brihwibu garantijas ir atzeltas waj loti eerobeschotas. Kahrtibu usturoscheem organeem ir teesiba noleegt sapulzes, konfiszet un aisleegt preses isdewumus, isdarit kratischanas un arestus, issuhtit schaubigas personas un taml. Starpiba stary Angliju un kontinentu isnehmuma stahwokla sine ta, ka Anglija nestahjas darba specialas teesas un eestabdes, bet tas paschas ziwilas teesas un eestabdes dabu specialas pilnwaras.

B e i g a s .

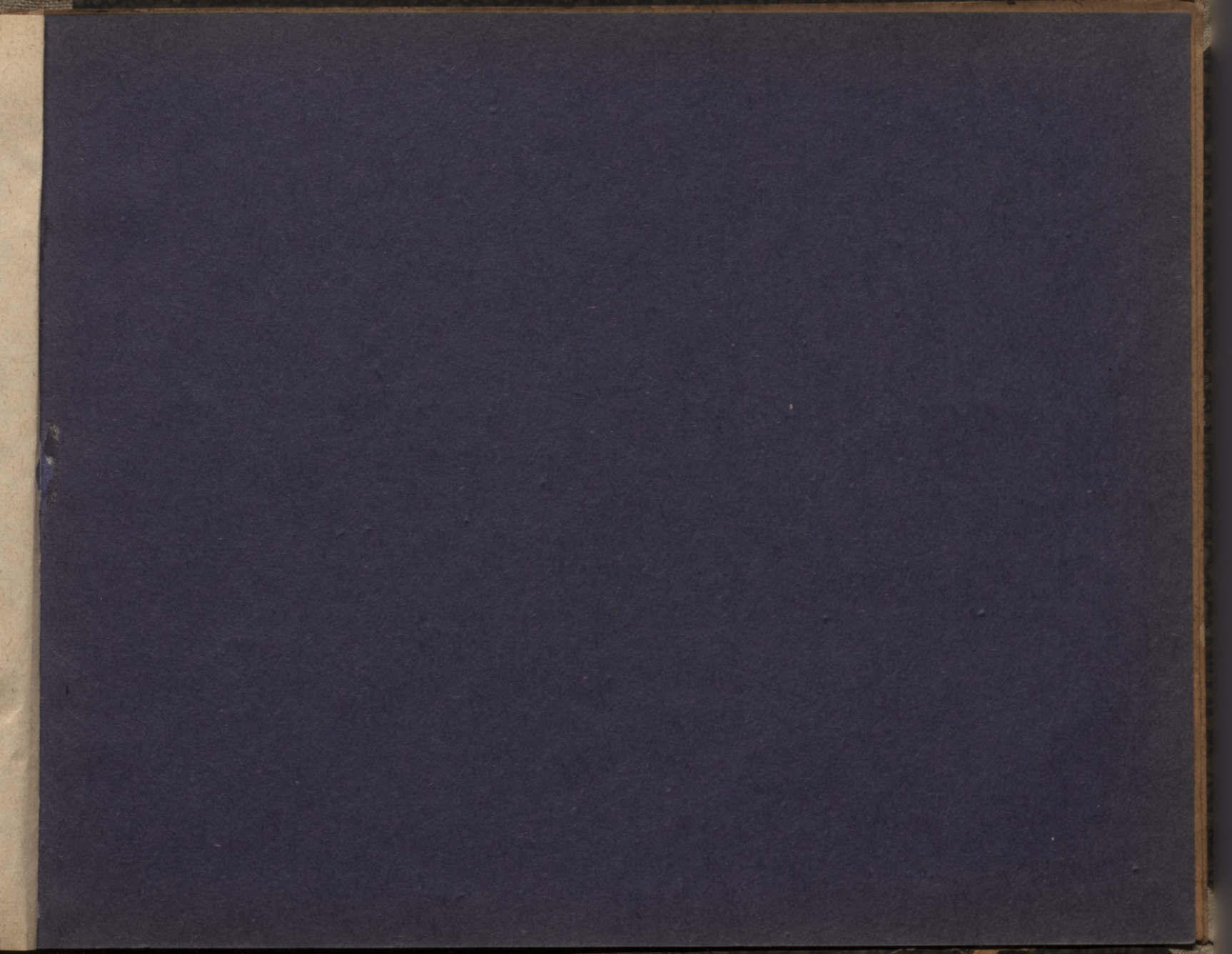
Peesihma: programa atsewischka peelikuma.

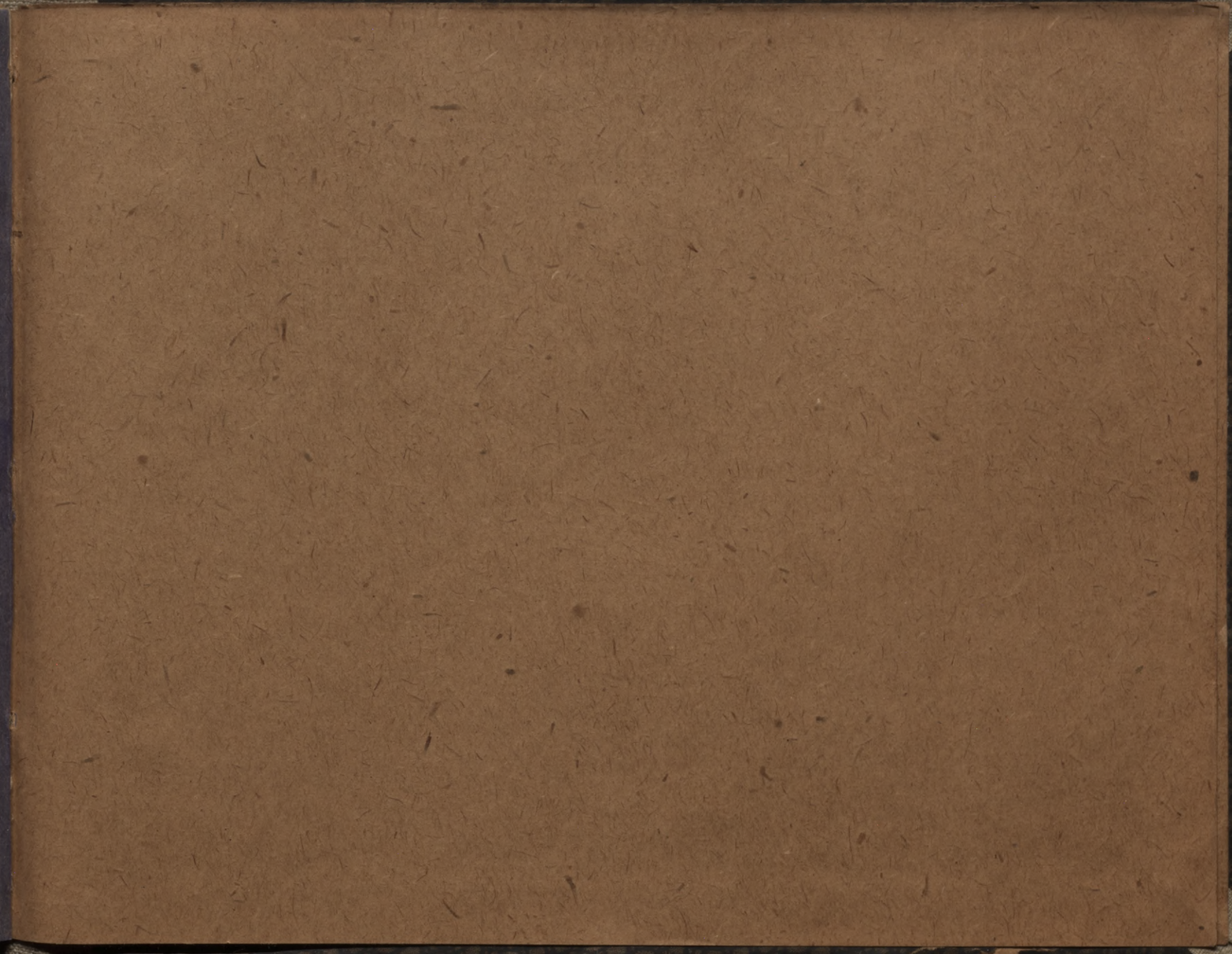
30.
li
ak
eo
ga
am
li
ap
te
(h
am
oo
er
si
si
ga
ei
ir
pe
pe
se
si
le
te
le
ig
e
w
o
e
e

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309057157